

Πακέτο Εκπαιδευτικών Πόρων

Στις Μεταβαλλόμενες Δημοκρατίες, συγκεντρώσαμε ιστορίες από άτομα που μεγάλωσαν σε πολύ διαφορετικά πολιτικά και ιδεολογικά συστήματα στην Ευρώπη και πέρα από αυτή. Οι μάρτυρές μας μοιράζονται τις σκέψεις, τα συναισθήματά τους, τις ελπίδες, τα όνειρά τους και τις προκλήσεις που αντιμετώπισαν ζώντας σε αυταρχικά συστήματα και βιώνοντας δημοκρατικές μεταβάσεις σε όλη την Ευρώπη. Για ορισμένους, αυτή η μετάβαση επίσης κουβαλάει μια ιστορία για τη μετανάστευση και τι σημαίνει να βρεις το δρόμο σου σε μια κοινωνία που είναι διαφορετική από εκείνη στην οποία μεγάλωσες, τόσο πολιτικά όσο και πολιτισμικά και γλωσσικά.

Κάνοντας μια αναδρομή στη ζωή τους πριν και κατά τη διάρκεια της μετάβασης, οι μάρτυρες προβληματίζονται επίσης για τις σημερινές δημοκρατίες. Έχοντας βιώσει μια αυταρχική διακυβέρνηση, τι σημαίνει γι' αυτούς η δημοκρατία; Τι περίμεναν; Και τι τους έδωσε η δημοκρατία; Σε ποιο βαθμό λειτουργεί η δημοκρατία για όλους; Οι ιστορίες τους μας καλούν να διερευνήσουμε αυτά τα ερωτήματα.

Στόχος του Πακέτου Εκπαιδευτικών Πόρων είναι να ενθαρρύνει τους νέους να προβληματιστούν κριτικά σχετικά με την ιστορία των δημοκρατικών μεταβάσεων στην Ευρώπη και να διερευνήσουν τις δικές τους ιδέες, τις προσδοκίες και τα ερωτήματα σχετικά με τη δημοκρατία και τι σημαίνει να ζει κανείς σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Στο πλαίσιο του προγράμματος Changing Democracies, διάφοροι εταίροι ένωσαν τις δυνάμεις τους για να συνδημιουργήσουν μαθησιακές δραστηριότητες που μπορούν να εφαρμοστούν τόσο σε τυπικά όσο και σε μη τυπικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Σκόπιμα θελήσαμε να προσφέρουμε δραστηριότητες που μπορείτε να τροποποιήσετε ή να επιλέξετε κάποιες από αυτές ώστε να ταιριάζουν στο δικό σας εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Όλες οι μαθησιακές δραστηριότητες ξεκινούν από τις μαρτυρίες των συμμετεχόντων μας, συγκεντρώνοντας τις ιστορίες τους με τη μορφή αφηγήσεων, οι οποίες είναι δομημένες γύρω από πέντε ερωτήσεις τις οποίες θα θέλαμε να διερευνήσετε με τους μαθητές σας.

1. Τι σας κάνει να θυμώνετε με το σημερινό κόσμο;
2. Τολμάτε να προκαλέσετε τους δασκάλους σας;
3. Τι σας επηρεάζει στη ζωή;
4. Ξέρετε τι σκέφτονται οι παππούδες και γιαγιάδες σας για τους νέους;
5. Τι περιμένετε από τη δημοκρατία;

Κάθε ερώτηση περιέχει 1 έως 3 μαθησιακές δραστηριότητες που καλούν τους νέους να ξεδιπλώσουν τα διαφορετικά θέματα από πολλαπλές οπτικές γωνίες αξιοποιώντας τις αφηγήσεις. Πιστεύουμε ότι η ενασχόληση με αποσπάσματα μαρτυριών από όλη την Ευρώπη θα ενισχύσει επίσης την κατανόηση των μηχανισμών που κρύβονται πίσω από αυταρχικά καθεστώτα και πώς αυτά επηρεάζουν την καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

Σε κάθε μαθησιακή δραστηριότητα θα βρείτε μια βήμα προς βήμα προσέγγιση και μια ένδειξη του χρόνου που θα χρειαστείτε για να ολοκληρώσετε κάθε βήμα και τη δραστηριότητα συνολικά. Ανάλογα με το μαθησιακό περιβάλλον σας, μπορείτε να κάνετε μια δραστηριότητα σε ένα γνωστικό αντικείμενο ή να τις καταναείμετε σε διάφορα μαθήματα. Είτε είστε καθηγητής ιστορίας σε λύκειο, εκπαιδευτικός σε μουσείο, εργαζόμενος σε θέματα νεολαίας είτε εκπαιδευτικός που εργάζεται σε άλλο εκπαιδευτικό πλαίσιο, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τις δραστηριότητες αυτές για να εντρυφήσετε στην ιστορία των δημοκρατικών μεταβάσεων και/ή να επικεντρωθείτε στη συζήτηση των σημερινών προκλήσεων που αντιμετωπίζουμε στις δημοκρατίες μας.

Οι ερωτήσεις χρησιμεύουν ως σημεία εκκίνησης για να δώσετε στους νέους τη δυνατότητα να μοιραστούν και να συζητήσουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τις ελπίδες, τις ανησυχίες και τις προσδοκίες τους με τους συνομηλίκους τους. Στη συνέχεια, μπορείτε να συνεχίσετε παρακολουθώντας τις Αφηγήσεις που είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο, πριν προχωρήσετε στην ίδια τη δραστηριότητα.

Στο τέλος του εγγράφου, θα βρείτε μια συλλογή σημειωμάτων ιστορικού περιεχομένου, που παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο κάθε χώρας που εκπροσωπείται στις μαρτυρίες. Με αυτές τις βασικές γνώσεις, οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν μια βαθύτερη και πιο ουσιαστική κατανόηση των μαρτυριών.

Ευχαριστίες

Η μορφή του Πακέτου Εκπαιδευτικών Πόρων έχει σχεδιαστεί από κοινού από την Ομάδα Εργασίας για τους Εκπαιδευτικούς Πόρους, η οποία αποτελούνταν από τα ακόλουθα μέλη από την Κοινοπραξία Changing Democracies: Marjolein Delvou και Hanna Zielińska (Ίδρυμα Evens, συντονίστρια έργου), Bohumil Melichar (Πανεπιστήμιο Καρόλου), Denis Detling (Μουσείο της Σλαβονίας), Maarten van Alstein (Φλαμανδικό Ινστιτούτο Ειρήνης), Samuel Guimarães (Πανεπιστήμιο του Πόρτο), Βασιλική Σακκά (Όμιλος για την Ιστορική Εκπαίδευση στην Ελλάδα - AHEG) και Diana-Maria Beldiman (Mediawise Society), με την υποστήριξη όλων των εταίρων της Κοινοπραξίας.

Την ομάδα εργασίας συντόνισε η Eugenie Khatschatrian (EuroClio -European Association of History Educators).

Συν-συγγραφείς

Marjolein Delvou και Hanna Zielińska
Carolina Santillano, Elli Clerides και Eugenie Khatschatrian
Bohumil Melichar και Vaclav Sixtá
Diana-Maria Beldiman
Denis Detling
Βασιλική Σακκά

Διαμόρφωση και σχεδιασμός προτύπων

Paulina Łukasiewicz

Co-funded by
the European Union

Πίνακας περιεχομένων

<u>Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα;</u>	5
<u>Μαθησιακή δραστηριότητα 1: Σύντομοι κύκλοι συζήτησης</u>	6
<i>Ηλικιακή ομάδα: 14 - 17 ετών</i>	
<i>Διάρκεια: 120 λεπτά</i>	
<u>Μαθησιακή δραστηριότητα 2: Κοιτάζοντας το παρελθόν και το παρόν</u>	11
<i>Ηλικιακή ομάδα: 14 - 17 ετών</i>	
<i>Διάρκεια: 170 λεπτά</i>	
<u>Μαθησιακή δραστηριότητα 3: Χάρτης του θυμού</u>	25
<i>Ηλικιακή Ομάδα: 14 - 17 ετών</i>	
<i>Διάρκεια: 2 x 45 λεπτά (η πρώτη δραστηριότητα μπορεί να γίνει ανεξάρτητα)</i>	
<u>Τολμάτε να προκαλείτε τους δασκάλους σας;</u>	45
<u>Μαθησιακή Δραστηριότητα 4: Σύγκριση μαρτυριών</u>	46
<i>Ηλικιακή ομάδα: 14 - 17 ετών</i>	
<i>Διάρκεια: 45-60 λεπτά</i>	
<u>Τι σας επηρεάζει στη ζωή σας;</u>	59
<u>Μαθησιακή δραστηριότητα 5: Εξερευνώντας διαφορετικές προοπτικές</u>	60
<i>Ηλικιακή ομάδα: 16 - 18 ετών</i>	
<i>Διάρκεια: 90 λεπτά</i>	
<u>Γνωρίζετε τι σκέφτονται οι παππούδες και οι γιαγιάδες σας για τους νέους;</u> ...84	
<u>Μαθησιακή δραστηριότητα 6: Διάλογος μεταξύ των γενεών</u>	85
<i>Ηλικιακή Ομάδα: 16 - 18 ετών</i>	
<i>Διάρκεια: 90 λεπτά</i>	
<u>Τι περιμένετε από τη δημοκρατία;</u>	114
<u>Μαθησιακή δραστηριότητα 7: Συζήτηση για τη δημοκρατία</u>	115
<i>Ηλικιακή ομάδα: 16 - 18 ετών</i>	
<i>Διάρκεια: 90 λεπτά</i>	
<u>Φύλλα Ιστορικού Πλαισίου</u>	140

Τι σας κάνει να θυμώνετε με το σημερινό κόσμο;

Μαθησιακές δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1: Σύντομοι κύκλοι συζήτησης

Δραστηριότητα 2: Κοιτάζοντας το Παρελθόν και το Παρόν

Δραστηριότητα 3: Χάρτης του Θυμού

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Σύντομα βιογραφικά σημειώματα μαρτύρων για τις δραστηριότητες 1 και 2

Παράρτημα 2: Αποσπάσματα κειμένων για τις δραστηριότητες 1 και 2

Παράρτημα 3: Υποστηρικτικό υλικό Πώς να πάρετε συνέντευξη;.

Παράρτημα 4: Σύντομες βιογραφίες μαρτύρων για τη Δραστηριότητα 3

Παράρτημα 5: Αποσπάσματα κειμένων για τη Δραστηριότητα 3

Σύνδεσμοι

Αποσπάσματα

Αφήγηση για το Τι σας κάνει να θυμώνετε με το σημερινό κόσμο;.

Μαθησιακή Δραστηριότητα 1:

Σύντομοι κύκλοι συζητήσεων

Έλλη Κληρίδη, Καρολίνα Σαντιλάνο, Ευγενία Κατσατριάν
EuroClio - European Association for History Educators

Οι ακόλουθες δύο δραστηριότητες απαιτούν την αξιοποίηση πέντε αποσπασμάτων από βιντεοσκοπημένες μαρτυρίες μαρτύρων που βίωσαν δημοκρατικές μεταβάσεις. Οι μάρτυρες είναι: η Lisbeth Ruiz Sanchez από την Κούβα και το Βέλγιο, η Milice Ribeiro Dos Santos από την Πορτογαλία, ο Jeangu Macrooy από το Σουρινάμ και τις Κάτω Χώρες, η Slobodanka Moravčenić από τη Σερβία και το Βέλγιο και ο Željko Rogina από την Κροατία. Στα αποσπάσματα οι μάρτυρες αντλούν από προσωπικές εμπειρίες για να συζητήσουν θέματα όπως η αποικιοκρατία, η ανισότητα, η διακυβέρνηση, η ελπίδα, η διαμαρτυρία και το κράτος δικαίου. Με βάση τα αποσπάσματα, διατυπώσαμε το ερώτημα «Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα;» για να βοηθήσουμε τους μαθητές και τις μαθήτριες[1] να ασχοληθούν με τα θέματα που συζητήθηκαν από τους μάρτυρες, καθώς και να κατανοήσουν τον δικό τους θυμό απέναντι στον σημερινό κόσμο. Η δραστηριότητα ενθαρρύνει τους μαθητές, αξιοποιώντας τις μαρτυρίες, να προβληματιστούν κριτικά σχετικά με το ερώτημα και να συμμετάσχουν σε καθοδηγούμενες συζητήσεις με τους συμμαθητές τους, να διεξάγουν έρευνα και να πάρουν συνεντεύξεις από διάφορους ανθρώπους από το δικό τους περιβάλλον.

Για να κεντρίσετε το ενδιαφέρον των μαθητών, μπορείτε να ξεκινήσετε με την ερώτηση: Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα; Μπορούν να μοιραστούν τις πρώτες τους σκέψεις, ιδέες και συναισθήματα στην ολομέλεια, ατομικά, σε ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες. Στη συνέχεια, μπορείτε να παρακολουθήσετε από κοινού την [Αφήγηση](#).

Μαθησιακή δραστηριότητα: Σύντομοι κύκλοι συζητήσεων

Ηλικιακή ομάδα: 14-17 ετών

Διάρκεια: 2 ώρες

Υλικά: Σημειωματάριο και στυλό, αποσπάσματα και σύντομες βιογραφίες ([Παράρτημα 1](#)) μαρτύρων. Προαιρετικά: Ηλεκτρονικές συσκευές (iPad, υπολογιστής, κινητό), ηλεκτρονικά εργαλεία: [Miro](#), [Trello](#). Θα βρείτε τα γραπτά κείμενα για τα αποσπάσματα στο τέλος της μαθησιακής δραστηριότητας στο [Παράρτημα 2](#).

[1] Στο εξής θα χρησιμοποιείται το αρσενικό γένος ως συμπεριληπτικό και των δύο γενών για λόγους διευκόλυνσης της ανάγνωσης. Το ίδιο ισχύει και για τις λέξεις μάρτυρας, συμμετέχων, πληροφορητής.

Αποσπάσματα:

Απόσπασμα 1: Lisbeth Ruiz Sanchez (Βέλγιο).

Απόσπασμα 2: Milice Ribeiro Dos Santos (Πορτογαλία).

Απόσπασμα 3: Jeangu Macrooy (Ολλανδία).

Απόσπασμα 4: Slobodanka Moravčenić (Βέλγιο).

Απόσπασμα 5: Željko Rogina (Κροατία).

Μαθησιακά αποτελέσματα:

Κατά τη διάρκεια αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- Αναπτύξουν μια βαθύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι ατομικές εμπειρίες αντανakλούν ευρύτερα ιστορικά γεγονότα.
- Εξερευνήσουν πώς οι εμπειρίες των μαρτύρων σχετίζονται με τα τρέχοντα παγκόσμια ζητήματα.
- Αναστοχαστούν πάνω τις προσωπικές τους αντιδράσεις σε κάθε ιστορία.
- Θα αναπτύξουν κριτική σκέψη συζητώντας προσωπικές απόψεις για τη δικαιοσύνη, τη δημοκρατία και άλλες προκλήσεις στον σημερινό κόσμο.

Βήμα 1: Προετοιμασία της δραστηριότητας (30 λεπτά)

Χωρίστε τους μαθητές σε ομάδες των 4 ή 5 ατόμων και αναθέστε σε κάθε μαθητή εντός της ομάδας ένα διαφορετικό κομμάτι, με το οποίο θα δουλέψει για το υπόλοιπο της δραστηριότητας. Στην Ολομέλεια, παρακολουθήστε όλα τα αποσπάσματα και ζητήστε από κάθε μαθητή να προετοιμάσει ατομικά 3 ερωτήσεις συζήτησης σχετικά με το απόσπασμα που τους έχει ανατεθεί. Εναλλακτικά, εάν υπάρχει περιορισμένος χρόνος, οι μαθητές μπορούν να παρακολουθήσουν τα αποσπάσματα και να προετοιμάσουν τις ερωτήσεις ως εργασία για το σπίτι. Όπως και να έχει, οι μαθητές πρέπει να τα παρακολουθήσουν όλα, ώστε να είναι προετοιμασμένοι να συμμετάσχουν σε συζητήσεις σχετικά με αυτά.

Οι ερωτήσεις των μαθητών για τη συζήτηση που θα ακολουθήσει θα πρέπει να είναι συγκεκριμένες για το απόσπασμά τους, αλλά μπορούν να αναφέρονται και σε άλλα αποσπάσματα για λόγους σύγκρισης. Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα που μπορείτε να μοιραστείτε με τους μαθητές για τους τύπους των ερωτήσεων που

μπορούν να προετοιμάσουν. Εάν οι μαθητές επιλέξουν να τα χρησιμοποιήσουν, οι ερωτήσεις θα πρέπει να προσαρμοστούν στα αποσπάσματα που τους έχουν ανατεθεί:

- Πώς αισθανθήκατε μετά την παρακολούθηση του αποσπάσματος / μετά από τη ρήση του πληροφορητή [παραθέματος από το απόσπασμα];
- Ποιες είναι οι σκέψεις σας μετά την ακρόαση αυτού του αποσπάσματος/[παραθέματος από το απόσπασμα];
- Πώς ερμηνεύετε αυτό το απόσπασμα/[παραθέμα από το απόσπασμα];
- Πώς πιστεύετε ότι αυτό το [απόσπασμα] έχει σχέση με τον σημερινό κόσμο;

Βήμα 2: Κύκλοι συζήτησης (35 λεπτά)

Σε αυτό το βήμα, οι μαθητές θα συμμετάσχουν σε συζητήσεις εντός των ομάδων τους. Στις προηγούμενες συσταθείσες ομάδες, κάθε μαθητής θα πρέπει να αφιερώσει περίπου 5 - 10 λεπτά για να ηγηθεί σε μια συζήτηση χρησιμοποιώντας τις ερωτήσεις που προετοίμασαν. Ενημερώστε τους μαθητές ότι ο επικεφαλής της συζήτησης δεν χρειάζεται να θέσει και τις τρεις ερωτήσεις αν η ομάδα έχει μια πλούσια συζήτηση ανταποκρινόμενη στις πρώτες ερωτήσεις. Μοιραστείτε την ακόλουθη κάρτα – ρόλο με τους μαθητές σας για να τους δώσετε κάποιες συμβουλές σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής μιας συζήτησης:

Πώς να είστε καλός αρχηγός συζήτησης

- ➔ Προσπαθήστε να τους εμπλέξετε όλους στη συζήτηση και να δώσετε ίσο χρόνο ομιλίας σε όλους τους συμμετέχοντες.
- ➔ Χρησιμοποιήστε τις απαντήσεις των ατόμων για να κάνετε συμπληρωματικές ερωτήσεις.
- ➔ Αν η συζήτηση ξεφύγει από το θέμα, προσπαθήστε να την επαναφέρετε μαλακά στο κύριο θέμα.
- ➔ Προσπαθήστε να αποφύγετε ερωτήσεις με απαντήσεις ναι/όχι.
- ➔ Αν κάποιοι είναι αγενείς, προσβλητικοί ή δεν ακούνε τους άλλους, υπενθυμίστε τους ότι πρόκειται για έναν ασφαλή χώρο, χρησιμοποιώντας τις παρακάτω υποδείξεις.

Πώς να δημιουργήσετε έναν ασφαλή χώρο για συζήτηση

- ➔ Αφήστε ο ένας τον άλλον να ολοκληρώσει τις προτάσεις του πριν απαντήσετε μεταξύ σας.
- ➔ Όταν δεν συμφωνείτε με κάποιον, εξηγήστε γιατί και παρουσιάστε αντεπιχειρήματα.
- ➔ Μπορείτε να αποχωρήσετε από τη συζήτηση (ή την αίθουσα) οποιαδήποτε στιγμή όταν δεν αισθάνεστε πλέον άνετα να ασχοληθείτε με ένα συγκεκριμένο θέμα ή ερώτημα.
- ➔ Δεν υπάρχει χώρος για προσωπικές επιθέσεις ή ρητορική μίσους οποιασδήποτε μορφής.

Ενθαρρύνετε τους μαθητές να σκεφτούν κριτικά και να διερευνήσουν διαφορετικές οπτικές γωνίες για τα θέματα που παρουσιάζονται στα αποσπάσματα. Αντί να παίρνουν αυτά που λένε οι μάρτυρες τοις μετρητοίς, οι μαθητές θα πρέπει να προσπαθήσουν να τοποθετήσουν τις δηλώσεις των μαρτύρων στο σχετικό ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο, για να κατανοήσουν καλύτερα τις επιπτώσεις και να προσεγγίσουν ενσυναισθητικά τους μάρτυρες. Κατά τη διάρκεια των κύκλων συζήτησης, παρακολουθήστε τον χρόνο και ενημερώστε τους μαθητές όταν είναι ώρα να περάσουν στον επόμενο αρχηγό συζήτησης. Αν θέλετε, μπορείτε να προτείνετε σε κάθε ομάδα να αφιερώνει λίγα λεπτά για να συνοψίσει τη συζήτησή της στο τέλος. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω ενός διαδραστικού εργαλείου για καταιγισμό ιδεών που ονομάζεται Trello.

Βήμα 3: Δημιουργία Εννοιολογικών Χαρτών /Mind Maps (40 λεπτά)

Με βάση τις συζητήσεις, κάθε ομάδα θα φτιάξει ένα Mind Map με το ερώτημα «*Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα;*» στο κέντρο και διακλαδώσεις που θα περιλαμβάνουν έννοιες όπως *η αποικιοκρατία, η κοινωνική δικαιοσύνη, το περιβάλλον και η εκπαίδευση*, από τα αποσπάσματα που παρακολούθησαν. Μέσα σε κάθε διακλάδωση, μπορούν να καταγράψουν συγκεκριμένες ανησυχίες που εκφράζουν οι μάρτυρες στα αποσπάσματα, παραδείγματα από τον πραγματικό κόσμο, καθώς και τις αντιδράσεις τους στα αποσπάσματα κατά τη διάρκεια των κύκλων συζήτησης. Εάν χρησιμοποιούν ηλεκτρονικές συσκευές, μπορούν να χρησιμοποιήσουν ένα εργαλείο, όπως το Miro, για να δημιουργήσουν τους εννοιολογικούς χάρτες.

Αφού ολοκληρώσουν τους εννοιολογικούς χάρτες, δώστε στις ομάδες λίγα λεπτά για να προετοιμαστούν και να τους παρουσιάσουν. Σε μια συνεδρία με όλη την τάξη, κάθε ομάδα παρουσιάζει τον εννοιολογικό της χάρτη.

Βήμα 4: Συμπέρασμα (15 λεπτά)

Στο τέλος των παρουσιάσεων των εννοιολογικών χαρτών, διευκολύνετε μια συζήτηση στην ολομέλεια απαντώντας στην ερώτηση: *Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα; Και γιατί;*

Από εδώ και πέρα, μπορείτε να κινηθείτε μεταξύ δύο επιλογών: να συνεχίσετε τη συζήτηση στην ολομέλεια χρησιμοποιώντας τις ακόλουθες κατευθυντήριες ερωτήσεις ή να επιλέξετε την εναλλακτική δραστηριότητα που ακολουθεί.

- Ποια κοινά θέματα νομίζετε ότι διατρέχουν όλα τα αποσπάσματα που παρακολουθήσαμε;
- Πώς τα θέματα που συζητούνται στα αποσπάσματα επηρεάζουν τη ζωή σας ή τη ζωή των ανθρώπων γύρω σας;
- Ποια βήματα νομίζετε ότι μπορείτε να κάνετε για να αντιμετωπίσετε αυτά τα ζητήματα; Τι μπορεί να κάνουν όσοι βρίσκονται σε θέσεις εξουσίας;
- Σε ποια ιστορικά γεγονότα πιστεύετε ότι μπορεί να έχουν τις ρίζες τους αυτά τα ζητήματα; Πώς εξακολουθούν να επηρεάζουν τους ανθρώπους σήμερα;
- Πώς οι μάρτυρες ασχολούνται με τις σημερινές προκλήσεις στο δημοκρατικό σύστημα;
- Πώς το ιστορικό πλαίσιο καθενός από τα αποσπάσματα χρωματίζει την οπτική του μάρτυρα πάνω στα σημερινά γεγονότα ή τη σημερινή κοινωνία γενικότερα;

Εναλλακτική δραστηριότητα: Άσκηση υποκριτικής (1 ώρα)

Κάθε ομάδα μπορεί να επιλέξει ένα θέμα που ξεχωρίζει από τον εννοιολογικό τους χάρτη και να αναπτύξει ένα μια σύντομη δραματοποίηση θα υποδυθεί τον τρόπο με τον οποίο θα αντιμετωπίζε ή θα απαντούσε στο θέμα αυτό. Κάθε μια από αυτές έργα θα πρέπει να διαρκεί περίπου 5 λεπτά και θα πρέπει να παρουσιαστεί μπροστά στην τάξη.

Μαθησιακή Δραστηριότητα 2:

Κοιτάζοντας προς το Παρελθόν και το Παρόν

Έλλη Κληρίδη, Καρολίνα Σαντιλάνο, Ευγενία Κατσατριάν
EuroClio - European Association of History Educators

Για να κεντρίσετε το ενδιαφέρον των μαθητών σας, μπορείτε να ξεκινήσετε με την ερώτηση: *Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα;* Μπορούν να μοιραστούν τις πρώτες σκέψεις, ιδέες και συναισθήματά τους στην ολομέλεια, ατομικά, σε ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες. Στη συνέχεια, μπορείτε να παρακολουθήσετε από κοινού την Αφήγηση.

Μαθησιακή Δραστηριότητα: Κοιτάζοντας προς το Παρελθόν και το Παρόν

Ηλικιακή Ομάδα: 14-17 ετών

Διάρκεια: 2 ώρες και 50 λεπτά

Υλικά: Υποστηρικτικό υλικό *Πώς να πάρετε συνέντευξη;* (Παράρτημα 3), αποσπάσματα και σύντομες βιογραφίες μαρτύρων (Παράρτημα 1) και η Αφήγηση για το ερώτημα *Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα;* Προαιρετικά: Ηλεκτρονικές συσκευές (iPad, υπολογιστής, κινητό). Θα βρείτε το κείμενο των αποσπασμάτων στο Παράρτημα 2.

Αποσπάσματα

Απόσπασμα 1: Lisbeth Ruiz Sanchez (Βέλγιο).

Απόσπασμα 2: Milice Ribeiro Dos Santos (Πορτογαλία).

Απόσπασμα 3: Jeangu Macrooy (Ολλανδία).

Απόσπασμα 4: Slobodanka Moravčević (Βέλγιο).

Απόσπασμα 5: Željko Rogina (Κροατία).

Μαθησιακά αποτελέσματα:

Κατά τη διάρκεια αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα:

- Αναλύσουν τα αποσπάσματα, εντοπίζοντας συναισθήματα και έννοιες που σχετίζονται με την τρέχουσα κατανόηση του μαθητή για παρόμοια θέματα.
- Αναζητήσουν νέες πηγές πληροφοριών για να ανακαλύψουν πώς οι άνθρωποι στο περιβάλλον των μαθητών τους αισθάνονται ή αντιδρούν σε τρέχοντα ζητήματα γύρω από τη δημοκρατία.

- Συγκρίνουν σημαντικά κοινωνικά και ιστορικά ζητήματα με τις απόψεις σχετικά με σύγχρονες καταστάσεις, διεξάγοντας συνεντεύξεις με ανθρώπους από το περιβάλλον των μαθητών.

Βήμα 1: Προετοιμασία της δραστηριότητας (30 λεπτά)

Χωρίστε την τάξη σε ομάδες των 4 ή 5 ατόμων ανάλογα με το μέγεθος της τάξης και αναθέστε σε κάθε ομάδα ένα από τα αποσπάσματα. Καθοδηγήστε την κάθε ομάδα να παρακολουθήσει το απόσπασμα προσεκτικά, ενώ κάθε μαθητής εντός της ομάδας κρατάει σημειώσεις ξεχωριστά. Ενθαρρύνετε τους μαθητές να κρατήσουν σημειώσεις σχετικά με τις ακόλουθες πτυχές του αποσπάσματος:

- Συναισθήματα του μάρτυρα και των ίδιων των μαθητών καθώς παρακολουθούν
- Κύρια ζητήματα που συζητήθηκαν από τον μάρτυρα
- Ιστορικό πλαίσιο
- Τυχόν ερωτήσεις που προκύπτουν κατά την παρακολούθηση

Εντός των ομάδων τους, ζητήστε από τους μαθητές να μοιραστούν τις σκέψεις τους, με βάση τις σημειώσεις τους, ξεκινώντας μια συζήτηση και να συνεργαστούν για να αναλύσουν το απόσπασμα χρησιμοποιώντας αυτές τις κατευθυντήριες ερωτήσεις:

- Για ποιο πράγμα μιλάει ο μάρτυρας;
- Τι γνωρίζετε ήδη για την κατάσταση;
- Πώς σας κάνει να αισθάνεστε το απόσπασμα; Ποια συναισθήματα σας έρχονται στο μυαλό καθώς παρακολουθείτε και γιατί;
- Ποιες απορίες έχετε μετά την παρακολούθηση του αποσπάσματος; Τι θα θέλατε να κατανοήσετε βαθύτερα;

Βήμα 2: Έρευνα (40 λεπτά)

Στη συνέχεια, κάθε ομάδα διεξάγει έρευνα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στις ειδήσεις για να βρει παρόμοια συναισθήματα με αυτά που εκφράζονται στο απόσπασμα. Μέσω αυτής της έρευνας, οι μαθητές θα πρέπει να στοχεύουν στο:

- Να βρουν αν αυτές οι καταστάσεις/συναισθήματα υπάρχουν ακόμα και σήμερα στο δικό τους γεωπολιτικό πλαίσιο. Πιθανότατα θα είναι ευκολότερο να βρουν πληροφορίες από τη δική τους χώρα τους και στη δική τους γλώσσα.
- Να συγκρίνουν πώς ήταν τα πράγματα τότε και πώς είναι σήμερα (από την άποψη του ποια είναι η πολιτική κατάσταση και πώς οι άνθρωποι αισθάνονται γι' αυτήν και τη συζητούν).
- Να μάθουν αν οι ιδέες που εκφράζονται στα αποσπάσματα γίνονται αποδεκτές από περισσότερους ανθρώπους. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να βρουν παραδείγματα ανθρώπων που εκφράζουν ταυτόσημες απόψεις. Θα πρέπει να επιδιώξουν να βρουν υποκείμενες ομοιότητες στις απόψεις των ανθρώπων σχετικά με τα μεγάλα ζητήματα που συζητούνται στα αποσπάσματα.
 - Για παράδειγμα, ο Jeangu Macrooy συζητά πώς η ολλανδική αποικιοκρατία στο Σουρινάμ συνέβαλε στη μεγάλη διαφορά πλούτου μεταξύ των χωρών. Οι μαθητές θα μπορούσαν να βρουν παραδείγματα για το θέμα αυτό που συζητείται σε διαφορετικό πλαίσιο, όπως το Βέλγιο και οι πρώην αποικίες του.

Στη συνέχεια, βάλτε κάθε ομάδα να προετοιμάσει 3-5 ερωτήσεις συνέντευξης με βάση το απόσπασμα και τα αποτελέσματα της έρευνάς τους. Μία από τις ερωτήσεις θα πρέπει να είναι *Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα;* Για να τους βοηθήσετε να προετοιμάσουν τις ερωτήσεις της συνέντευξης, μπορείτε να μοιραστείτε το *Πώς να πάρετε συνέντευξη;* με τους μαθητές σας ([Παράρτημα 3](#)).

Αφού καθοριστούν οι ερωτήσεις της συνέντευξης, κάθε μαθητής επιλέγει κάποιον για να πάρει συνέντευξη. Αυτό μπορεί να είναι ένας ενήλικας ή ένας συνομήλικος που γνωρίζουν προσωπικά. Προσπαθήστε να βεβαιωθείτε ότι κανείς στην τάξη δεν παίρνει συνέντευξη από το ίδιο άτομο. Οι συνεντεύξεις θα πραγματοποιηθούν ξεχωριστά από κάθε μαθητή. Αφού αποφασιστεί αυτό, κάθε ομάδα θα πρέπει να συμφωνήσει για τη μορφή με την οποία θα παρουσιάσει την εργασία της στην υπόλοιπη τάξη. Οι επιλογές είναι να δημιουργηθεί ένα βίντεο, ένα podcast, μια οπτική αναπαράσταση, όπως μια αφίσα ή ένα έργο τέχνης ή να γράψουν μια έκθεση.

Βήμα 3: Διεξαγωγή της συνέντευξης (Εργασία για το σπίτι)

Οι μαθητές θα πραγματοποιήσουν ατομικά τις συνεντεύξεις με επιλεγμένα άτομα στον ελεύθερο χρόνο τους, χρησιμοποιώντας τις ερωτήσεις που προετοίμασαν ως ομάδα. Ενθαρρύνετε τους μαθητές σας να ανατρέξουν και πάλι στο έγγραφο «Πώς να

πάρτετε συνέντευξη;» για συμβουλές σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής της συνέντευξης.

Βήμα 4: Προετοιμασία παρουσιάσεων (50 λεπτά- αναθέστε τυχόν μισοτελειωμένη εργασία ως εργασία για το σπίτι)

Κατά τη διάρκεια της επόμενης διδακτικής ώρας, οι ομάδες συναντώνται για να συζητήσουν τα ευρήματα από τις συνεντεύξεις τους. Κάθε μαθητής θα μοιραστεί τα κύρια σημεία της συνέντευξης που διεξήγαγε. Στη συνέχεια, η ομάδα θα συνεργαστεί για να αναλύσει αυτά τα κύρια σημεία και να βρει κοινές και αποκλίνουσες απόψεις, ενώ παράλληλα θα αρχίσει να αναπτύσσει το περιεχόμενο του τελικού προϊόντος. Στη συνέχεια, οι μαθητές δημιουργούν το τελικό τους προϊόν στη συμφωνημένη μορφή. Θα πρέπει να συγκρίνει και να αντιπαραβάλει τα ευρήματα από την αρχική τους έρευνα με τα ευρήματα από τις συνεντεύξεις που πραγματοποίησαν.

Βήμα 5: Παρουσιάσεις και τελική συζήτηση (50 λεπτά)

Παρουσιάσεις: 35 λεπτά

Τελική συζήτηση: 15 λεπτά

Οι μαθητές παρουσιάζουν την εργασία τους στην τάξη, με κάθε ομάδα να έχει 7 λεπτά για παρουσίαση(μπορείτε να προσαρμόσετε τον χρόνο ανάλογα με το πόσες ομάδες υπάρχουν και πόσο μεγάλη είναι η τάξη). Μετά τις παρουσιάσεις, καθοδηγήστε μια συζήτηση στην ολομέλεια που θα βοηθήσει τους μαθητές να αναστοχαστούν σχετικά με τις παρουσιάσεις και συνολικά τις απόψεις τους. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τις ακόλουθες ερωτήσεις καθοδήγησης της συζήτησης:

- ➔ Ποια είναι τα πιο κοινά θέματα ή συναισθήματα που αναδείχτηκαν από τα διάφορα αποσπάσματα και τις συνεντεύξεις;
- ➔ Τι μάθατε συγκρίνοντας τα συναισθήματα του μάρτυρα με τα συναισθήματα των ανθρώπων του περιβάλλοντός σας;
- ➔ Άλλαξαν οι απόψεις/ τα συναισθήματά σας για τα θέματα που συζητήθηκαν μετά την ακρόαση των παρουσιάσεων των άλλων ομάδων;
- ➔ Άλλαξε η απάντησή σας στην ερώτηση *Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα*; Συμφωνείτε με κάποιες από τις απαντήσεις των συμμαθητών σας;

Παράρτημα 1: Σύντομα βιογραφικά σημειώματα μαρτύρων για Δραστηριότητα 1 και Δραστηριότητα 2

Lisbeth Ruiz Sanchez

Η Lisbeth Ruiz Sanchez (35 ετών) γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Κούβα. Ως παιδί συμμετείχε στους Pioneros de la Batalla de Ideas, ένα κίνημα διαμαρτυρίας που οργάνωσε ο Φιντέλ Κάστρο το 1999 για την επιστροφή του Elián González[2]. Έχει Μεταπτυχιακό Τίτλο Σπουδών στην Επικοινωνία από το Πανεπιστήμιο της Αβάνας. Στην Κούβα εργάστηκε για το κρατικό ραδιόφωνο και την τηλεόραση από την ηλικία των 10 ετών. Εγκαταστάθηκε στο Βέλγιο το 2015 αφού έφυγε για πρώτη φορά από την Κούβα για ένα ταξίδι σε όλο τον κόσμο με την οργάνωση Up with People, έναν αμερικανικό μη κερδοσκοπικό οργανισμό. Ζει στην Αμβέρσα με τα 3 παιδιά της και εργάζεται ως υπεύθυνη ψηφιακού μάρκετινγκ.

Milice Ribeiro Dos Santos

Η Milice Ribeiro Dos Santos (79 ετών) είναι συνταξιούχος ψυχολόγος και οικογενειακή θεραπεύτρια από την Πορτογαλία. Προερχόμενη από οικογένεια κατά της δικτατορίας, αυτοεξορίστηκε στο Παρίσι της Γαλλίας το 1964, μαζί με τον φίλο της, ο οποίος διέφυγε από την υποχρεωτική στρατολόγηση στο στρατό για τον Πορτογαλικό πόλεμο στις Αφρικανικές αποικίες. Επέστρεψε στην Πορτογαλία το 1975, ένα χρόνο μετά τη δημοκρατική επανάσταση. Αγωνίστηκε για τα δικαιώματα των ιδρυματοποιημένων νέων και για τα δικαιώματα της σεξουαλικής υγείας των γυναικών σε μια χώρα σε μετάβαση από το συντηρητικό Καθολικό πλαίσιο της δικτατορίας.

Jeangu Macrooy

Ο Jeangu Macrooy (30) είναι τραγουδιστής και συνθέτης. Όταν ήρθε στην Ολλανδία σε ηλικία 20 ετών αναζητώντας περισσότερη ελευθερία, εντυπωσιάστηκε από τη διαφορά στην ευημερία σε σύγκριση με την πατρίδα του, το Σουρινάμ, και την έλλειψη συνειδητοποίησης ότι αυτή προέρχεται από το Ολλανδικό αποικιοκρατικό παρελθόν. Σοκαρίστηκε όταν διαπίστωσε ότι το Ketikoti[3], ο εορτασμός της κατάργησης της δουλείας, γιορταζόταν μόνο από μια μικρή ομάδα ανθρώπων.

[2] https://en.wikipedia.org/wiki/Eli%C3%A1n_Gonz%C3%A1lez

[3] <https://en.wikipedia.org/wiki/Ketikoti> Είναι η ετήσια γιορτή της ημέρας κατάργησης της δουλείας στο Σουρινάμ (1 Ιουλίου). Εορτασμοί γίνονται και στην Ολλανδία.

Εκπροσώπησε τις Κάτω Χώρες στον διαγωνισμό τραγουδιού της Eurovision με ένα τραγούδι διαμαρτυρίας για τη δουλεία, το οποίο τραγουδήθηκε εν μέρει στο Sranantongo, το οποίο προκάλεσε μικτές αντιδράσεις.

Slobodanka Moravčević

Η Slobodanka Moravčević (47) είναι Σέρβα και Βελγίδα. Μεγάλωσε στο τμήμα της πρώην Γιουγκοσλαβίας που αργότερα έγινε η Δημοκρατία της Σερβίας. Η Slobodanka έμεινε στο Βελιγράδι κατά τη διάρκεια των γιουγκοσλαβικών πολέμων. Ως φοιτήτρια ήταν ενεργό μέλος της του ΟΤΡΟΡ, ενός μη βίαιου κινήματος διαμαρτυρίας κατά των ελεγχόμενων από τον Μιλόσεβιτς Σερβικών αρχών. Αφού έζησε στο Μεξικό για κάποιο χρονικό διάστημα, γνώρισε τον σημερινό Βέλγο σύζυγό της το 2014 και μετανάστευσε στο Βέλγιο. Η Slobodanka εργάζεται σήμερα ως καθηγήτρια σερβοκροατικής γλώσσας στο Πανεπιστήμιο της Γάνδης. Είναι ορθόδοξη χριστιανή.

Željko Rogina

Ο Željko Rogina (65 ετών) μεγάλωσε στην Ανατολική Σλαβονία της Κροατίας, όπου εξακολουθεί να ζει. Είναι συνταξιούχος καθηγητής φιλοσοφίας, ηθικής και λογικής. Έγινε δεκτός στην Ένωση των Κομμουνιστών ως μαθητής λυκείου, αλλά απογοητεύτηκε από τις συγκρούσεις στο εσωτερικό της ηγεσίας του κόμματος και την εθνική ρητορική, παραιτήθηκε το 1990 και αποφάσισε να μην ασχοληθεί πλέον με την πολιτική. Κατά τη διάρκεια των αλλαγών στην Κροατία εντάχθηκε στο στρατό ως εθελοντής και υπηρέτησε μέχρι τον Ιούνιο του 1992. Όταν η μονάδα του αναπτύχθηκε στα πεδία των μαχών στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, αποφάσισε να επιστρέψει και να αναλάβει τη δουλειά του στο σχολείο.

Παράρτημα 2: Κειμενικά αποσπάσματα για τις Δραστηριότητες 1 και 2

Lisbeth Ruiz Sanchez
(Βέλγιο)

Και πάντα αισθανόμασταν, όσο ο Φιντέλ Κάστρο είναι εκεί, τότε όλα θα πάνε καλά. Θα μας σώσει. Θα το κάνει. Αλλά τι θα γίνει όταν ο Φιντέλ Κάστρο δεν θα είναι πια εκεί; Είναι άνθρωπος, θα πεθάνει κάποια στιγμή. Νομίζω ότι για πολύ καιρό αγνοούσαμε αυτή την πραγματικότητα. Ο Φιντέλ Κάστρο θα είναι εκεί σε όλη μας τη ζωή. Και θα θέλει να διορθώσει τα πάντα γιατί είναι ένα πολύ έξυπνο άτομο. Και κάνει λάθη μερικές φορές, αλλά μπορεί να διορθώσει τα πάντα, μπορεί να τα κάνει όλα σωστά. Και κάποια στιγμή δεν ήταν πια εκεί. Και τότε άρχισε ο αυτοσχεδιασμός. Και τότε οι άνθρωποι έχασαν την πίστη τους ότι όλα θα πάνε καλά. Εμείς δεν το έχουμε αυτό πια στην Κούβα. Για μένα, ήταν πολύ σκληρή η τελευταία φορά που ήμουν εκεί πέρυσι. Σας είπα για τη θετική ατμόσφαιρα των Κουβανών, οι οποίοι είναι πάντα χαρούμενοι. Δεν το είδα αυτό την τελευταία φορά στην Κούβα, για πρώτη φορά μετά από τόσα χρόνια. Και είχαμε ακόμα πιο δύσκολες στιγμές στην Κούβα. Τη δεκαετία του 1990, εγώ θα έλεγα ότι ήταν ακόμα πιο δύσκολα από ό,τι τώρα. Αλλά είχαμε τον Φιντέλ Κάστρο. Είχαμε ελπίδα. Και οι Κουβανοί την έχουν χάσει τώρα. Δεν τους έχει απομείνει καμία ελπίδα. Και δεν μπορείς να ζήσεις χωρίς ελπίδα, χωρίς να είσαι σε θέση να κοιτάξεις μπροστά. Και δεν μπορούν να κοιτάξουν μπροστά πια, είναι απλά πολύ δύσκολο. Και επειδή είναι έτσι τώρα, αισθάνομαι ότι οι άνθρωποι λένε απλά: θα βγούμε στους δρόμους, θα διαμαρτυρηθούμε. Κάτι πρέπει να αλλάξει, τώρα! Το βλέπω να έρχεται.

Milice Ribeiro Dos Santos
(Πορτογαλία)

Λοιπόν... Νομίζω ότι οι ανησυχίες μου είναι μάλλον κοινωνικές παρά προσωπικές. Το να σκεφτείς ότι ζούμε σε μια κοινωνία που θα μπορούσε να είναι εντελώς διαφορετική και ότι οι νόμοι δεν ψηφίζονται για να το αλλάξουν αυτό, είναι σκάνδαλο. Πώς γίνεται, γιατί δεν έχουμε καλύτερους νόμους; Πώς γίνεται; Πώς μπορεί να υπάρχει τέτοιο χάσμα μεταξύ των μισθών πείνας και των μεγάλων περιουσιών; Και το χάσμα διευρύνεται συνεχώς στην Πορτογαλία. Αρκεί να κοιτάξετε τα πιο ακριβά αυτοκίνητα και πόσα έχουμε εδώ. Και μετά τον Κόβιντ, τα κέρδη των Τραπεζών αυξήθηκαν. Πώς γίνεται να μην έχουμε νόμους για να το σταματήσουμε αυτό; Και πώς γίνεται μια σοσιαλιστική πλειοψηφία στο κοινοβούλιο να μην μπορεί να περάσει αυτούς τους νόμους; Και δεν θα το κάνει. Πρέπει να αγωνιστούμε για να αλλάξουμε τη χώρα μας, έτσι ώστε να παρέχει καλύτερες συνθήκες διαβίωσης για όλους. Εννοώ υψηλότερα επίπεδα ευτυχίας και λιγότερη κοινωνική ανισότητα. Όχι ότι νομίζω πως οι άνθρωποι έχουν σταματήσει, υπάρχουν σχετικοί αγώνες που διεξάγονται. Νομίζω ότι η δημοκρατία είναι επίσης φτιαγμένη από τον πολιτισμό. Και σε αυτό το μέτωπο, πρέπει να κάνουμε μια έρευνα τι κάνουν οι θεσμοί και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, έτσι ώστε να καλλιεργήσουμε μια ανανεωμένη κουλτούρα πολιτικής περιέργειας και συμμετοχής.

Jeangu Macrooy (Ολλανδία)

Δεν νομίζω ότι αυτό είναι δίκαιο γιατί οι πρόγονοί μου δούλευαν στις φυτείες. Αιμορραγούσαν, επειδή τους κακομεταχειρίζονταν. Από εκείνο το χώμα αναπτύχθηκαν καλλιέργειες που έφεραν πολύ πλούτο. Και τραγουδάω επίσης στο δεύτερο μέρος για το ότι είμαι εδώ, περπατώντας τριγύρω. Ο χρυσός είναι μια μεταφορά για την ευημερία και την ανάπτυξη. Έρχομαι αντιμέτωπος επίσης στην Ολλανδία με το πόσο πλούσια και ευημερούσα είναι η χώρα, και πόσο καλά ρυθμίζονται τα πράγματα εδώ. Και γνωρίζοντας ότι μεγάλο μέρος

	αυτού του πλούτου προέρχεται από την αποικιοκρατία, από το δουλεμπόριο, από τις φυτείες στο Σουρινάμ αυτό ήταν πολύ συγκρουσιακό για μένα. Επίσης, όταν σκέφτομαι τη σύνδεση μεταξύ Σουρινάμ και Ολλανδίας. Στα χαρτιά, οι κάτοικοι του Σουρινάμ είναι στην πραγματικότητα ξένοι τώρα και αντιμετωπίζονται με αυτόν τον τρόπο, όταν κοιτάζετε την πολιτική για τη χορήγηση βίζας, για παράδειγμα.
--	--

Slobodanka Moravčević (Βέλγιο)	Όταν τα δικαιώματά μου, τα ανθρώπινα δικαιώματά μου, δεν γίνονταν αρκούντως σεβαστά, τότε ένιωσα ότι έπρεπε να κάνω κάτι. Αυτό συνέβη το Νοέμβριο του 1996, όταν ο Μιλόσεβιτς έκλεψε τις εκλογές ή ίσως απλά να πείραξε τα νούμερα λίγο. Και αυτό ήταν απλά... όχι, αυτό δεν είναι σωστό. Δεν μπορεί να είναι έτσι. Είχαμε αυτό το είδος..., εντάξει, εσείς είχατε την τηλεόραση, είχατε όλα τα μέσα ενημέρωσης, είχατε όλες τις ευκαιρίες για να πάρετε πολλές ψήφους. Και παρόλα αυτά, οι άνθρωποι είπαν όχι σε σας. Και τώρα; Έπρεπε να κάνουμε κάτι. Ήμουν 18 εκείνη την εποχή. Ξεκίνησα το πανεπιστήμιο γύρω στα 18 - 19. Θυμάμαι την πρώτη φορά που άκουσα αυτά τα νέα. Τα άκουσαν και άλλοι άνθρωποι... και αυθόρμητα θέλαμε να βγούμε έξω για να πούμε «έλα τώρα, αυτό, πραγματικά, δεν είναι καλό». Θυμάμαι, είχα ένα μάθημα για τις Παλαιές Σλαβικές γλώσσες, ήταν τον Νοέμβριο, το ακαδημαϊκό έτος στη Σερβία ξεκινούσε στα τέλη Οκτωβρίου. Αυτή ήταν... ίσως η πρώτη ή η δεύτερη εβδομάδα των σπουδών μου ως πρωτοετούς φοιτήτριας. Απλά βγήκα έξω και μετά ήρθε ο καθηγητής. Με ρώτησε: «Πού πάτε, κυρία μου;» Νόμιζα ότι αυτό ήταν φυσιολογικό για τον ακαδημαϊκό κόσμο, για τους ανθρώπους που είναι τόσο... «Ναι, πηγαίνω στη διαδήλωση». «Ενάντια σε ποιον;» «Ενάντια στον Μιλόσεβιτς». Συμπεριφερόταν με αυτόν τον τρόπο. Αυτός ο άνδρας ήταν μέλος του κόμματος του Μιλόσεβιτς και με ρώτησε: «Ποιο είναι το όνομά σου;» Του
---	--

είπα. Και εκείνος: «Θα το θυμάμαι». Ναι, πραγματικά... Και το θυμόταν. Και είχα τόσα προβλήματα για να περάσω στις εξετάσεις μου. Και ήμουν μία από τους 18 ανθρώπους που ήταν εκεί. Αρκετοί από αυτούς αργότερα έγιναν ηγέτες του φοιτητικού κινήματος και μετά πολιτικοί, όπως ο Ceda Jonanovic και άλλοι. Για μένα αυτό ήταν κάτι σαν τον Kalimero, όταν λέει: «αυτό δεν είναι σωστό». Πρέπει να πω, αυτό δεν είναι σωστό. Και από εκείνη τη μέρα, ήμουν συνεχώς στο δρόμο. Και ο αδερφός μου επίσης. Σπούδαζε ιατρική. Και ήταν επικεφαλής του κινήματος στο τμήμα του. Έπειτα ήρθε μαζί μας και ο πατέρας μου και ενεπλάκη με το OTPOR. Ναι, ως οικογένεια ήμασταν πολύ απασχολημένοι με το να διαδηλώνουμε εναντίον του αντιδημοκράτη Μιλόσεβιτς, εναντίον του πολέμου, ενάντια σε όλα αυτά τα πράγματα. Και γι' αυτόν τον λόγο έπρεπε να πληρώσουμε το τίμημα. Όχι μόνο εγώ με τις εξετάσεις μου. Αυτό πιθανότατα δεν ήταν τόσο σημαντικό. Αλλά ο αδερφός μου δεν μπορούσε να πάρει ειδικότητα. Και αυτό ήταν φυσικά σημαντικό. Και ήταν ένας από τους καλύτερους φοιτητές με βάση τους βαθμούς του. Και ήθελε να σπουδάσει χειρουργική. Αλλά δεν μπορούσε να πάρει ειδικότητα. Επίσης, δεν μπορούσε πλέον να μείνει στο Βελιγράδι. Ο πατέρας μου δεν μπορούσε πλέον να εργαστεί. Ήταν ένα είδος μαφίας αυτό που ήρθε. Χάσαμε τόσα πολλά... χρήματα και όλα αυτά τα πράγματα, επειδή είχαμε μια άποψη. Αλλά εντάξει, η ιδέα μας ήταν ότι αυτό ήταν το σωστό για μας.

Željko Rogina (Κροατία)

Ένα σύστημα που αντλεί έμπνευση από τις Σκανδιναβικές χώρες με ένα ισχυρό κοινωνικό κράτος και ένας προοδευτικός φόρος σύμφωνα με τον οποίο οι πλουσιότεροι θα έπρεπε να συνεισφέρουν περισσότερα για τις κοινωνικές ανάγκες, αυτό δεν το πήραμε. Πίστευα επίσης ότι θα έχουμε κράτος δικαίου. Μέχρι αυτήν τη μέρα, δεν έχουμε πολιτεία που κυβερνάται από κράτος δικαίου και τώρα πια δεν συζητάμε καν γι' αυτό.

Από αμέτρητα παραδείγματα είναι φανερό ότι, αν κάποια φτωχή ψυχή σπάσει ένα παράθυρο και κλέψει 5 πακέτα τσιγάρα, σύντομα θα καταλήξει στη φυλακή. Αν κάποιος επιχειρηματίας όμως ή υπουργός υπεξαιρέσει εκατομμύρια ευρώ, τότε, βεβαίως, όχι μόνο δεν θα καταλήξει στη φυλακή, ... αλλά... ίσως πιθανότητα αποκλειστεί από την πολιτική σκηνή για ένα διάστημα, αλλά θα εξακολουθεί να είναι ένας αξιοσέβαστος πολίτης και θα ξεκινήσει μια ιδιωτική επιχείρηση.

Παράρτημα 3.

Πώς να πάρετε μια συνέντευξη;

Πώς να πάρετε μια συνέντευξη;

Ο κύριος στόχος των συνεντεύξεων είναι να συγκεντρώσουμε όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες από τους συμμετέχοντες, αλλά μια συνέντευξη δεν είναι απλώς η υποβολή ερωτήσεων και η λήψη απαντήσεων. Μια συνέντευξη είναι μια λεπτομερής ερευνητική μέθοδος και θα πρέπει να στοχεύετε στην υποστήριξη μιας συζήτησης με τον συμμετέχοντα.

Τι ερωτήσεις να κάνετε;

- ➔ Λάβετε υπόψη ότι το σενάριο της συνέντευξης είναι ένα έγγραφο προσανατολισμού. Θα πρέπει να περιλαμβάνει όλα τα θέματα που πρέπει να καλυφθούν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και όλες τις πληροφορίες που θέλετε να συγκεντρώσετε, αλλά ο συμμετέχων μπορεί να απαντήσει σε περισσότερες από μία ερωτήσεις ταυτόχρονα.
- ➔ Για να προετοιμαστείτε για τη συνέντευξη, μπορεί να είναι χρήσιμο **να δώσετε διαφορετική προτεραιότητα στις ερωτήσεις και να οργανώσετε τις ερωτήσεις** σύμφωνα με μια σειρά, για παράδειγμα χρονολογικά.
- ➔ Ο συνεντευκτής πρέπει να ακούει ενεργά και να συμμετέχει στη συζήτηση αντί να υποβάλλει μόνο τις ερωτήσεις.
- ➔ **Να είστε προσεκτικοί και να σέβεστε τα όρια.** Ο συμμετέχων μπορεί να μην θέλει να συζητήσει συγκεκριμένα θέματα ή να γίνει συναισθηματικός κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Λάβετε υπόψη ότι οι συμμετέχοντες έχουν το δικαίωμα να μην απαντήσουν σε συγκεκριμένες ερωτήσεις ή να διακόψουν τη συνέντευξη εάν είναι πολύ δύσκολο για αυτούς.

Ορισμένες **συμβουλές** για την προετοιμασία του σεναρίου της συνέντευξης:

1. Κάντε **ανοιχτές ερωτήσεις**.

Εάν μια ερώτηση μπορεί να απαντηθεί με ναι/όχι ή μόνο μία λέξη, επαναδιατυπώστε την με τέτοιο τρόπο ώστε να απαιτεί μια πιο λεπτομερή απάντηση.

2. Ρωτήστε **συμπληρωματικές ερωτήσεις**.

Εάν ο συμμετέχων αναφέρει κάτι ενδιαφέρον που δεν είχατε σκεφτεί στις ερωτήσεις σας, μην φοβηθείτε να ζητήσετε περισσότερες πληροφορίες και να του ζητήσετε να εξηγήσουν περαιτέρω τι εννοούν. Μην τρομάξετε αν δεν κατανοείτε όλες τις απαντήσεις τους και ζητήστε εξηγήσεις ή περισσότερες πληροφορίες.

3. Διατυπώστε **με συντομία τις ερωτήσεις**.

Μην συντάσσετε ερωτήσεις μεγαλύτερες από δύο γραμμές. Κάντε τις πιο σύντομες και συνοπτικές, ώστε να είναι σαφές τι είδους απάντηση περιμένετε. Διαφορετικά, ρισκάρете ο συμμετέχων να μιλήσει γενικά και αόριστα.

4. **Επαναδιατυπώστε μια ερώτηση** αν ο συμμετέχων αποφεύγει μια ερώτηση.

Μερικές φορές, οι άνθρωποι δεν θέλουν να μιλήσουν για συγκεκριμένα θέματα όταν ρωτούνται άμεσα. Σκεφτείτε πώς μπορείτε να ρωτήσετε έμμεσα τις δύσκολες ερωτήσεις.

5. **Προκαλέστε ευγενικά τον συμμετέχοντα**.

Αν θέλετε να μάθετε τη γνώμη του για συγκεκριμένα αμφιλεγόμενα θέματα, μπορείτε να τον προκαλέσετε ώστε να έχετε μια αντίδραση.

6. **Αγκαλιάστε τις παύσεις και τη σιωπή**, και δώστε στους συμμετέχοντες χρόνο να απαντήσουν με τον δικό τους ρυθμό.

Αφήστε τους χώρο να σκεφτούν και να αναστοχαστούν. Ίσως αυτό δεν είναι εύκολο θέμα προς συζήτηση, οπότε μπορεί να χρειαστούν χρόνο για να σκεφτούν μια απάντηση.

7. **Κρατήστε σημειώσεις** κατά τη διάρκεια της συνέντευξης.

Θα πρέπει να γράφετε λέξεις-κλειδιά για κάθε απάντηση και επίσης συμπληρωματικές ερωτήσεις.

8. **Αποφύγετε τη γενίκευση**.

Ορισμένοι συμμετέχοντες μπορεί να είναι διστακτικοί να συζητήσουν ορισμένες πτυχές της εμπειρίας τους, ενώ άλλοι μπορεί να είναι πιο πρόθυμοι να τη μοιραστούν. Αφήστε τους να μοιραστούν την ιστορία τους με τα δικά τους λόγια.

9. **Προσπαθήστε να μην κάνετε υποθέσεις**.

Αναγνωρίστε ότι κάθε συμμετέχων έχει ζήσει μια διαφορετική εμπειρία, ίσως σε άλλα στάδια της διαδικασίας της επούλωσης του τραύματός τους. Προσπαθήστε να μην υποθέσετε ότι έχει ήδη συμβεί κάτι ή ότι ο συμμετέχων μπορεί να αισθάνεται με συγκεκριμένο τρόπο.

Μαθησιακή Δραστηριότητα 3:

Χάρτες του Θυμού

Hanna Zielinska και Marjolein Delvou
Evans Foundation

Μαθησιακή Δραστηριότητα : Χάρτες του Θυμού

Ηλικιακή ομάδα: 14-17 ετών

Διάρκεια: 2x45 λεπτά (η πρώτη δραστηριότητα μπορεί να διεξαχθεί ανεξάρτητα)

Υλικά: χαρτιά flipchart, μαρκαδόροι, αποσπάσματα, Αφήγηση για το ερώτημα *Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα;*, κειμενικά αποσπάσματα (Παράρτημα 5), μικρά βιογραφικά σημειώματα των μαρτύρων (Παράρτημα 4).

Μαθησιακά Αποτελέσματα:

Μέσω αυτής της δραστηριότητας οι μαθητές θα:

- Αναστοχαστούν πάνω στην κατάσταση της δημοκρατίας και την επιρροή της στη ζωή μας
- Εξοικειωθούν με πολλαπλές οπτικές για τη δημοκρατία από ανθρώπους σε διαφορετικές χώρες οι οποίοι βίωσαν μια συστημική αλλαγή
- Εμπλακούν σε έναν διαγενεακό διάλογο σχετικά με τη δημοκρατία
- Κατανοήσουν τη δύναμη που έχουμε ώστε να μορφοποιήσουμε τη δημοκρατία

Αποσπάσματα

Απόσπασμα 1: Lisbeth Ruiz Sanchez (Βέλγιο).

Απόσπασμα 2: Milice Ribeiro Dos Santos (Πορτογαλία).

Απόσπασμα 3: Juozas Malickas (Λιθουανία).

Απόσπασμα 4: Amir Mohammadi (Ολλανδία).

Απόσπασμα 5: Jeangu Macrooy (Ολλανδία).

Απόσπασμα 6: Andrés Ruiz Grima (Ισπανία).

Απόσπασμα 7: Slobodanka Moravčenić (Βέλγιο).

Απόσπασμα 8: Lucia Bartošová (Δημοκρατία της Τσεχίας).

Απόσπασμα 9: Željko Rogina (Κροατία).

Απόσπασμα 10: Željko Rogina (Κροατία).

Απόσπασμα 11: Maria Filomena Manuel (Πορτογαλία).

Απόσπασμα 12: Πέτρος Πιζάνιας (Ελλάδα).

Βήμα 1: Καλώς ορίσατε (1 λεπτό)

Ανάλογα με την ομάδα σας, μπορείτε είτε να ξεκινήσετε αμέσως με την ερώτηση (*Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα;*) ή να πλαισιώσετε σύντομα τη δραστηριότητα.

Βήμα 2: Αναστοχασμός (7 λεπτά)

Προσκαλέστε τους μαθητές σε έναν μικρό ατομικό αναστοχασμό με την ερώτηση: *Τι σας κάνει να θυμώνετε με τον κόσμο σήμερα;* Αφήστε τους λίγα λεπτά να προβληματιστούν και να προετοιμάσουν τις απαντήσεις τους. Επιβεβαιώστε στην ομάδα σας ότι μπορεί αυτός ο αναστοχασμός να είναι διαφορετικά πράγματα, οτιδήποτε έρχεται στο μυαλό τους, που τους κάνει να αισθάνονται θυμό με τον κόσμο, είτε αυτό αφορά το στενό τους περιβάλλον είτε πιο οικουμενικά θέματα (2 λεπτά). Ενθαρρύνετε τους μαθητές να μοιραστούν τις απαντήσεις τους κι έπειτα συγκεντρώστε τα βασικά θέματα μαζί σε έναν πίνακα (5 λεπτά).

Βήμα 3: Ακούγοντας άλλες φωνές (22 λεπτά)

Πείτε στους μαθητές σας ότι πρόκειται να παρακολουθήσουν μια επιλογή από αποσπάσματα από μάρτυρες μιας συστημικής αλλαγής που συνέβη στο πρόσφατο παρελθόν σε διάφορα μέρη της Ευρώπης και πέρα από αυτήν. Πριν τους δείξετε τις αφηγήσεις, για την Ερώτηση 1, ζητήστε από τους μαθητές να επικεντρωθούν και να καταγράψουν όλες τις λέξεις, τις ιδέες, τις εικόνες, τα συναισθήματα και τις εντυπώσεις που αναδείχτηκαν κατά τη διάρκεια της παρακολούθησης κάθε αποσπάσματος (10 λεπτά).

Ύστερα από την προβολή, ανοίξτε τον κύκλο συζήτησης και ρωτήστε τους μαθητές σας: Ποιο απόσπασμα σας έκανε μεγαλύτερη εντύπωση/ πυροδότησε την περιέργειά σας και γιατί; (7 λεπτά).

Μετά από αυτό τον κύκλο συζήτησης, ελέγξτε πάλι τον λευκό πίνακα, συνοψίστε και προσθέστε θέματα που ενόχλησαν ή έκαναν τους πληροφορητές να αγανακτήσουν, με ένα άλλο χρώμα. Ως αποτέλεσμα, ο πίνακάς σας μετατρέπεται σε **χάρτη του θυμού** (5 λεπτά).

Βήμα 4: Ολοκλήρωση Δραστηριότητας (15 λεπτά)

Για να έχουμε μια εικόνα του τι θα μπορούσε να συμβεί αν αυτός ο θυμός ή αυτά τα συναισθήματα δεν γίνουν αντικείμενο διαχείρισης, καλέστε τους μαθητές σας να κοιτάξουν τον χάρτη του θυμού και να ρωτήσουν: Ποιες είναι οι επιπτώσεις αν δεν κάνουμε τίποτε για αυτό; Για σας, για την κοινότητά σας, για την κοινωνία σας; Οι μαθητές θα σκεφτούν κάποια πράγματα που ήδη συμβαίνουν όπως και πράγματα που ίσως συμβούν στο μέλλον. Για παράδειγμα: Αν έχουμε τη λέξη «φτώχεια» στον χάρτη του θυμού, οι επιπτώσεις μπορεί να είναι «μοναξιά και απομόνωση» ή «αυξανόμενη ένταση στην κοινωνία». Ενώ ακούμε προσεκτικά τους μαθητές, κρατάμε σημειώσεις σε έναν άλλο πίνακα, σχεδιάζοντας έναν **χάρτη (πιθανών) συνεπειών**. Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές προσέχουν ότι ο χάρτης του θυμού και ο χάρτης των συνεπειών αλληλεπιδρούν και αλληλοενισχύονται. Για παράδειγμα, «ρατσισμός» μπορεί να είναι ταυτόχρονα αιτία και συνέπεια του θυμού (10 λεπτά).

Εάν έχετε άλλο μάθημα μαζί, μπορείτε απλώς να κάνετε παύση εδώ για να αφήσετε τους μαθητές να μείνουν με τα συναισθήματα και τις εντυπώσεις τους μέχρι να ξανασυναντηθείτε.

Εάν είναι το μόνο μάθημα που έχετε για τη δραστηριότητα, συνεχίστε με την παρακάτω σύνοψη για να το ολοκληρώσετε:

- Συνοψίστε σύντομα τα κύρια σημεία από το μάθημα. Υπενθυμίστε στους μαθητές σας ότι αποχωρήσατε από ένα σημείο οργής για συστημικές ελλείψεις (που θα μπορούσε να έχει διαφορετικές αποχρώσεις/εκδηλώσεις) και τις ονομάσατε συνέπειες.
- Ρωτήστε τώρα τους μαθητές σας:

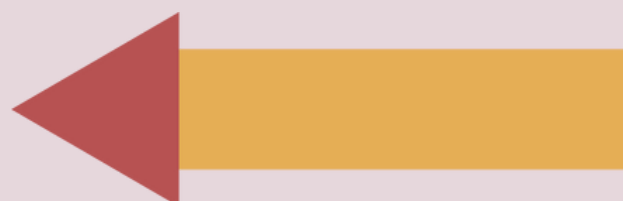
1) Τι χρειάζεται για να αντιμετωπίσουμε αυτές τις συνέπειες (αυτές που δεν προσφέρουν υπηρεσίες την κοινωνία); Ζητήστε από κάθε μαθητή να απαντήσει μονολεκτικά και περάστε σε έναν άλλο μαθητή για να υποδείξετε ποιος θα μοιραστεί την επόμενη σκέψη.

Ή 2) Να πάρετε μαρκαδόρους και να βάλετε μια κόκκινη κουκκίδα δίπλα στη συνέπεια εκείνη που τους επηρεάζει περισσότερο και μια πράσινη δίπλα σε εκείνη που πιστεύουν ότι μπορεί να αντιμετωπίσουν/ να αντιδράσουν (5 λεπτά).

Προαιρετική: Δραστηριότητα 4

Υπενθυμίστε στους μαθητές σας ότι ολοκληρώσατε και εισαγάγετε πάλι τον χάρτη του θυμού και τον χάρτη των συνεπειών.

Υλικά: Αποσπάσματα και μικρά βιογραφικά σημειώματα πληροφορητών.

Βήμα 5: Προκαλέστε τον θυμό σας (40 λεπτά) – ομαδική δουλειά και παρουσίαση

Γι' αυτή τη δραστηριότητα, ζητήστε από τους μαθητές να επιλέξουν από ποιο απόσπασμα θα ήθελαν να ξεκινήσουν. (Μπορούν επίσης να επιλέξουν ένα κομμάτι που δεν είχε επιλεγεί στο πρώτο μέρος της δραστηριότητας). Στη συνέχεια ζητήστε από τους μαθητές να πάνε με τους συμμαθητές τους που επέλεξαν το ίδιο απόσπασμα και να σχηματίζουν δυάδες ή/και μικρές ομάδες. Όταν οι ομάδες είναι έτοιμες, εξηγήστε την εργασία: με βάση το επιλεγμένο απόσπασμα, οι μαθητές συζητούν πρώτα μεταξύ τους τι ακριβώς τους προκαλεί αυτό το κομμάτι, γιατί τους προκαλεί θυμό και τι θα μπορούσαν να αναδείξουν από αυτό. Στη συνέχεια, σχεδιάζουν/αναπτύσσουν/εκτελούν μια μικρή πράξη θάρρους μαζί, που απεικονίζει τον κοινό τους θυμό. Καλούνται να «πάρουν τον λόγο»[4] και να κάνουν κάτι. Αυτή η πράξη θα είναι ο δικός τους τρόπος να εκφράσουν το πρόβλημα που τους συγκίνησε. Εξηγήστε ότι αυτή η πράξη του θάρρους μπορεί να πάρει οποιαδήποτε μορφή θέλουν: μια μικρή δράση, μια δήλωση, μια χειρονομία, ένα χάπενινγκ, μια θεατρική μορφή. Για παράδειγμα, οι μαθητές θα μπορούσαν να διαδώσουν ένα παράθεμα στον σχολικό χώρο σε μη εμφανή σημεία ή να προσκαλέσουν την υπόλοιπη τάξη να δημιουργήσει μια σιωπηλή φιγούρα «ρατσισμού» – tableaux vivant - με τα σώματά τους. Να είστε προσεκτικοί και να προσαρμόστείτε στις ανάγκες της ομάδας: εάν οι μαθητές σας αντιλαμβάνονται εύκολα τις οδηγίες, μην χρησιμοποιήσετε (και πολλά) παραδείγματα για να μην υπονομεύσετε τη δημιουργικότητά τους. Αν δείτε ότι η ομάδα δεν αισθάνεται σίγουρη για την εργασία, δώστε μερικά παραδείγματα ώστε να ενθαρρύνετε να σκεφτούν έξω από τα συνηθισμένα. Προσφέρετε επιπλέον υλικό για να υποστηρίξετε το έργο τους (βιογραφικό των μαρτύρων, φύλλα ιστορικού πλαισίου) και μερικές υποδείξεις για να ξεκινήσετε τη διαδικασία, που παρουσιάζονται παρακάτω.

Τεχνάσματα για αρχή:

Όταν προετοιμάζετε την πράξη του θάρρους σας, λάβετε υπόψη τις ακόλουθες ερωτήσεις. Μπορείτε να τις γράψετε στον πίνακα ή να εκτυπώσετε καρτελάκια και να τις διαδώσετε μεταξύ ομάδων/δυάδων.

- Τι θέλουμε να πούμε;
- Πού θέλουμε να το πούμε;
- Πώς θέλουμε να το πούμε; (Το "πώς" ενσωματώνει το "τι" και το "πού")

[4] Η δραστηριότητα αυτή βασίζεται στο έργο των: Guimarães (S.) & Reis (R.), Take the floor. Performing with non-fictional material: Portuguese voices and words in the transition from dictatorship to democracy.

Όσο δουλεύουν σε дуάδες/μικρές ομάδες, συνεχίστε να περιφέρεστε, προσφέροντας υποστήριξη αν χρειαστεί. Σημαντικό: υποτίθεται ότι δεν πρέπει να αναζητούν λύσεις σε σοβαρά κοινωνικά προβλήματα που μόλις αναφέρθηκαν, αλλά να βρουν τον δρόμο τους στο να απεικονίσουν/εκφράσουν αυτό που τους εντυπωσίασε περισσότερο. Είναι πολύ κρίσιμο οι μαθητές να νιώσουν ότι έχουν τη δύναμη να πουν τη γνώμη τους και να εφεύρουν μια πράξη θάρρους που μπορεί να πάει πέρα από τις παραδοσιακές μορφές δραστηριοτήτων που έχουν συνηθίσει στο σχολείο (30 λεπτά).

Βεβαιωθείτε ότι έχετε χρόνο για κάθε μικρή ομάδα να εκτελέσει ή να παρουσιάσει την πράξη θάρρους (10 λεπτά).

Βήμα 6: Απολογισμός (5 λεπτά)

Προσκαλέστε τους μαθητές να καθίσουν σε έναν κύκλο και να επιλέξουν μια ερώτηση που θα ήταν η πλέον κατάλληλη για την ομάδα σας, έτσι ώστε να αναστοχαστεί σύντομα πάνω στην εμπειρία αυτή. Βεβαιωθείτε ότι κάθε μαθητής που θέλει να μοιραστεί την άποψή του έχει αυτή τη δυνατότητα. Κάντε μια ερώτηση και ενθαρρύνετε τους μαθητές σας να απαντήσουν. Ακολουθούν μερικά παραδείγματα:

- Ποια ήταν η μεγαλύτερη πρόκληση για εσάς κατά την εκτέλεση/ τον σχεδιασμό της πράξης θάρρους σας;
- Τι σας έδωσε η παράσταση/παρακολούθηση των σημερινών πράξεων θάρρους;
- Αν μπορούσατε να κρατήσετε μια σκέψη/εντύπωση/ένα αίσθημα που σας δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια της σημερινής δραστηριότητας, ποια/ποιο θα ήταν;

Στον απολογισμό μπορείτε επίσης να συζητήσετε γιατί δεν επιλέχθηκαν ορισμένα αποσπάσματα.

Πρόταση για μεγαλύτερο σχέδιο δράσης: Ποια είναι η ιστορία του θυμού σας;

Αν εμπνέεστε από τις ερωτήσεις και τις δραστηριότητες και έχετε τη δυνατότητα να το δουλέψετε για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, θα μπορούσατε να εμπλέξετε τους μαθητές σας σε ιστορική έρευνα για την αιτία του θυμού τους. Λάβετε υπόψη ότι αυτή δεν είναι μια εσωστρεφής δραστηριότητα. Θα πρέπει να προετοιμαστεί και να παρουσιαστεί ως ερευνητικό έργο όπου εσείς προσκαλείτε τους μαθητές σας να διερευνήσουν το θέμα που τους προκαλεί θυμό από μια ιστορική προοπτική.

1. Τοποθετήστε τον θυμό σας στον χρόνο και στον χώρο: Ζητήστε από τους μαθητές σας να αναγνωρίσουν/καταγράψουν στιγμές ή επεισόδια της ιστορίας κατά τις οποίες οι άνθρωποι συγκινήθηκαν από ένα παρόμοιο θέμα όπως αυτό που σας προκαλεί θυμό.
2. Σύντομη ιστορική διερεύνηση: Ζητήστε από τους μαθητές σας να επιλέξουν μια στιγμή ή ένα επεισόδιο για το οποίο θα ήθελαν να μάθουν περισσότερα. Μετά την ταυτοποίηση του επεισοδίου/ των επεισοδίων που πρέπει να εξετάσουν, προτείνετε να χρησιμοποιήσουν τις ακόλουθες ερωτήσεις για να ξεκινήσουν αυτή την ιστορική διερεύνηση: *Τι ήδη γνωρίζω για τη συγκεκριμένη στιγμή; Τι θέλω να μάθω; Τι έμαθα* (π.χ. αν ο μαθητής επαναστατεί για τη φτώχεια, θα μπορούσε να εξερευνήσει ένα επεισόδιο από την Ιστορία που καθρεφτίζει αυτόν τον θυμό, όταν παρακινούσε τους ανθρώπους να κάνουν κάτι, π.χ. Γαλλική Επανάσταση).

Παράρτημα 4: Μικρά Βιογραφικά Σημειώματα των Πληροφορητών για την Δραστηριότητα 3

Lisbeth Ruiz Sanchez

Η Lisbeth Ruiz Sanchez (35 ετών) γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Κούβα. Ως παιδί συμμετείχε στους Pioneros de la Batalla de Ideas, ένα κίνημα διαμαρτυρίας που οργάνωσε ο Φιντέλ Castro το 1999 για την επιστροφή του Elián González. Έχει Μεταπτυχιακό Τίτλο Σπουδών στην Επικοινωνία από το Πανεπιστήμιο της Αβάνας. Στην Κούβα εργάστηκε για το κρατικό ραδιόφωνο και την τηλεόραση από την ηλικία των 10 ετών. Εγκαταστάθηκε στο Βέλγιο το 2015, αφού έφυγε για πρώτη φορά από την Κούβα για ένα ταξίδι σε όλο τον κόσμο με την οργάνωση Up with People, έναν αμερικανικό μη κερδοσκοπικό οργανισμό. Ζει στην Αμβέρσα με τα 3 παιδιά της και εργάζεται ως υπεύθυνη ψηφιακού μάρκετινγκ.

Slobodanka Moravčević

Η Slobodanka Moravčević (47) είναι Σέρβα και Βελγίδα. Μεγάλωσε στο τμήμα της πρώην Γιουγκοσλαβίας που αργότερα έγινε η Δημοκρατία της Σερβίας. Η Slobodanka έμεινε στο Βελιγράδι κατά τη διάρκεια των γιουγκοσλαβικών πολέμων. Ως φοιτήτρια ήταν ενεργό μέλος της του ΟΤΡΟΡ, ενός μη βίαιου κινήματος διαμαρτυρίας κατά των ελεγχόμενων από τον Μιλόσεβιτς Σερβικών αρχών. Αφού έζησε στο Μεξικό για κάποιο χρονικό διάστημα, γνώρισε τον σημερινό Βέλγο σύζυγό της το 2014 και μετανάστευσε στο Βέλγιο. Η Slobodanka εργάζεται σήμερα ως καθηγήτρια σερβοκροατικής γλώσσας στο Πανεπιστήμιο της Γάνδης. Είναι ορθόδοξη χριστιανή.

Lucia Bartošová

Η Lucia Bartošová (50) γεννήθηκε στη Μπρατισλάβα, στην Τσεχοσλοβακία εκείνη την εποχή. Συμμετείχε ενεργά στις φοιτητικές διαδηλώσεις το φθινόπωρο του 1989. Παρακολούθησε διαπραγματεύσεις μεταξύ των μαθητών και της διοίκησης σχετικά με τους κανόνες που έπρεπε να ισχύουν στο γυμνάσιό της κατά τη διάρκεια της Βελούδινης Επανάστασης. Σπούδασε Φαρμακευτική στο Πανεπιστήμιο της Μπρατισλάβας στις αρχές της δεκαετίας του '90. Η πρώτη της εμπειρία με τη Δύση ήταν όταν εργάστηκε ως au-pair (εσωτερική βοηθός σε οικογένεια) στο Aurich κοντά στη Στουτγάρδη το 1993. Αποφάσισε να μετακομίσει στην Τσεχική Δημοκρατία το 1999.

Πέτρος Πιζάνιας

Ο Πέτρος Πιζάνιας (77), Ομότιμος Καθηγητής στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο, γεννήθηκε στην Αθήνα, Ελλάδα, στη γειτονιά της Γαργαρέτας, το 1947. Κατά τη διάρκεια της Δικτατορίας, έλαβε μέρος σε κάποιες αντιστασιακές δράσεις. Για να μπορέσει να αναπνεύσει διέφυγε στη Γαλλία όταν ήταν 20 ετών. Στο Παρίσι έγινε μέλος αντιστασιακών ομάδων κατά της ελληνικής δικτατορίας. Σπούδασε Κοινωνιολογία και Ιστορία. Όταν επέστρεψε στην Ελλάδα ήταν πολύ ενεργό μέλος ενός αριστερού πολιτικού κόμματος. Στις μέρες μας αρθρογραφεί για την τρέχουσα πολιτική κατάσταση και την ποιότητα της δημοκρατίας.

Andrés Ruiz Grima

Ο Andrés Ruiz Grima από την Ισπανία (73) είναι συνταξιούχος και εργάζεται περιστασιακά ως ιστιοπλόος. Φυλακίστηκε στα 20 του για τον ακτιβισμό του εναντίον του καθεστώτος του Φράνκο και έχει επίσης εμπλακεί στην οργάνωση Yago flautas (Οργάνωση Παππούδων και Γιαγιάδων), εντός του κινήματος 15M-indignados (2011), καθώς και στο κίνημα ανεξαρτησίας της Καταλωνίας (2017). Ασπάζεται κάποιες αναρχικές ιδέες, δεν ψηφίζει και είναι υπέρ της συμμετοχικής δημοκρατίας.

Željko Rogina

Ο Željko Rogina (65 ετών) μεγάλωσε στην Ανατολική Σλαβονία της Κροατίας, όπου εξακολουθεί να ζει. Είναι συνταξιούχος καθηγητής φιλοσοφίας, ηθικής και λογικής. Έγινε δεκτός στην Ένωση των Κομμουνιστών ως μαθητής λυκείου, αλλά απογοητεύτηκε από τις συγκρούσεις στο εσωτερικό της ηγεσίας του κόμματος και την εθνική ρητορική, παραιτήθηκε το 1990 και αποφάσισε να μην ασχοληθεί πλέον με την πολιτική. Κατά τη διάρκεια των αλλαγών στην Κροατία εντάχθηκε στο στρατό ως εθελοντής και υπηρέτησε μέχρι τον Ιούνιο του 1992. Όταν η μονάδα του αναπτύχθηκε στα πεδία των μαχών στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, αποφάσισε να επιστρέψει και να αναλάβει τη δουλειά του στο σχολείο.

Juozas Malickas

Ο Juozas Malickas (52) είναι Λιθουανός καθηγητής ιστορίας. Χρησιμοποιεί την ιστορία της ζωής του για να γεφυρώσει το παρελθόν και το παρόν της Λιθουανίας. Μεγαλωμένος σε όλη τη χώρα, μετανάστευσε στις ΗΠΑ για 20 χρόνια πριν επιστρέψει στη Λιθουανία το 2020. Ο Juozas προσφέρει από πρώτο χέρι μια οπτική για τη Σοβιετική περίοδο απέναντι στην περίοδο της Λιθουανίας μετά την ανεξαρτησία, τονίζοντας επίσης τη μετακίνηση από μια μικρή επαρχιακή πόλη στο δυναμικό Βίλνιους του σήμερα.

Amir Mohammadi

Ο Amir Mohammadi (39) ήρθε στην Ολλανδία το 2016 ως πρόσφυγας από το Ιράν. Δεν έλαβε άδεια παραμονής, αλλά δεν μπόρεσε ούτε να επιστρέψει και ως εκ τούτου έζησε στη σκιά ως άτομο χωρίς πιστοποιητικά έγγραφα για 6 χρόνια. Στο τέλος, πήρε άδεια παραμονής. Ο Αμίρ ξέρει καλύτερα από τον καθένα πώς είναι να μην έχει κάποιος δικαιώματα.

Jeangu Macrooy

Ο Jeangu Macrooy (30) είναι τραγουδιστής και συνθέτης. Όταν ήρθε στο Ολλανδία σε ηλικία 20 ετών αναζητώντας περισσότερη ελευθερία, εντυπωσιάστηκε από τη διαφορά στην ευημερία σε σύγκριση με την πατρίδα του, το Σουρινάμ, και την έλλειψη συνειδητοποίησης ότι αυτή προέρχεται από το Ολλανδικό αποικιοκρατικό παρελθόν. Σοκαρίστηκε όταν διαπίστωσε ότι το Ketī Kotī, ο εορτασμός της κατάργησης της δουλείας, γιορταζόταν μόνο από μια μικρή ομάδα ανθρώπων. Εκπροσώπησε τις Κάτω Χώρες στον διαγωνισμό τραγουδιού της Eurovision με ένα τραγούδι διαμαρτυρίας για τη δουλεία, το οποίο τραγουδήθηκε εν μέρει στο Sranantongo, το οποίο προκάλεσε μικτές αντιδράσεις.

Maria Filomena Manuel

Η Maria Filomena Manuel (62) γεννήθηκε στην Αγκόλα και μετανάστευσε στην Πορτογαλία το 1976 (δύο χρόνια μετά τη δημοκρατική επανάσταση). Παρακολούθησε τις σημαντικές αλλαγές στο πορτογαλικό δημοκρατικό καθεστώς. Ίδρυσε μια συλλογικότητα στην οποία διατηρεί το εστιατόριό της. Το «Filo» είναι ένας τόπος συνάντησης μεταναστών από χώρες της Αφρικής, φοιτητές και άτομα με χαμηλά εισοδήματα. Η συλλογικότητα Filó COCHILÓ είναι ένας ασφαλής χώρος στον οποίο μετανάστες, με ή χωρίς χαρτιά, που προέρχονται από την Αγκόλα, τη Μοζαμβίκη ή το Πράσινο Ακρωτήριο βρίσκουν ένα μέρος για παρέα, συζήτηση και φαγητό.

Milice Ribeiro Dos Santos

Η Milice Ribeiro Dos Santos (79 ετών) είναι συνταξιούχος ψυχολόγος και οικογενειακή θεραπεύτρια από την Πορτογαλία. Προερχόμενη από οικογένεια κατά της δικτατορίας, αυτοεξορίστηκε στο Παρίσι της Γαλλίας το 1964, μαζί με τον φίλο της, ο οποίος διέφευγε από την υποχρεωτική στρατολόγηση στο στρατό για τον Πορτογαλικό πόλεμο στις Αφρικανικές αποικίες. Επέστρεψε στην Πορτογαλία το 1975, ένα χρόνο μετά τη δημοκρατική επανάσταση. Αγωνίστηκε για τα δικαιώματα των ιδρυματοποιημένων νέων και για τα δικαιώματα της σεξουαλικής υγείας των γυναικών σε μια χώρα σε μετάβαση από το συντηρητικό Καθολικό πλαίσιο της δικτατορίας.

Παράρτημα 5: Κειμενικά αποσπάσματα για την Δραστηριότητα 3

Lisbeth Ruiz Sanchez
(Βέλγιο)

Και πάντα αισθανόμασταν ότι όσο ο Φιντέλ Κάστρο είναι εκεί, τότε όλα θα πάνε καλά. Θα μας σώσει. Θα μας σώσει. Αλλά τι θα γίνει όταν ο Φιντέλ Κάστρο δεν θα είναι πια εκεί; Είναι άνθρωπος, θα πεθάνει κάποια στιγμή... Νομίζω ότι για πολύ καιρό αγνοούσαμε αυτή την πραγματικότητα. Ο Φιντέλ Κάστρο θα είναι εκεί σε όλη μας τη ζωή. Και θα θέλει να διορθώσει τα πάντα γιατί είναι ένα πολύ έξυπνο άτομο. Και κάνει λάθη... μερικές φορές, αλλά μπορεί να διορθώσει τα πάντα, μπορεί να κάνει τα πάντα σωστά. Και κάποια στιγμή δεν ήταν πια εκεί.

Και τότε άρχισε ο αυτοσχεδισμός. Και τότε οι άνθρωποι έχασαν την πίστη τους ότι όλα θα πάνε καλά. Εμείς δεν το έχουμε αυτό πια στην Κούβα. Για μένα, ήταν πολύ σκληρή η τελευταία φορά που ήμουν εκεί πέρυσι. Σας είπα για τη θετική ατμόσφαιρα των Κουβανών, οι οποίοι είναι πάντα χαρούμενοι. Δεν το είδα αυτό την τελευταία φορά στην Κούβα, για πρώτη φορά μετά από τόσα χρόνια. Και είχαμε ακόμα πιο δύσκολες στιγμές στην Κούβα. Τη δεκαετία του 1990, εγώ...θα έλεγα ότι ήταν ακόμα πιο δύσκολα από ό,τι τώρα. Αλλά είχαμε τον Φιντέλ Κάστρο. Είχαμε ελπίδα. Και οι Κουβανοί την έχουν χάσει τώρα. Δεν τους έχει απομείνει καμία ελπίδα. Και εσείς, δεν μπορείτε να ζήσετε χωρίς ελπίδα, χωρίς να είστε σε θέση να κοιτάξετε μπροστά. Και δεν μπορούν να κοιτάξουν μπροστά πια, είναι...πολύ δύσκολο. Και επειδή είναι έτσι τώρα, αισθάνομαι...ότι οι άνθρωποι λένε απλά: θα βγούμε στους δρόμους, θα διαμαρτυρηθούμε. Κάτι πρέπει να αλλάξει, τώρα! Το βλέπω να έρχεται.

Milice Ribeiro Dos Santos
(Πορτογαλία)

Λοιπόν... Νομίζω ότι οι ανησυχίες μου είναι περισσότερο κοινωνικές παρά προσωπικές. Το να σκεφτείς ότι ζούμε σε μια κοινωνία που θα μπορούσε να είναι εντελώς διαφορετική και ότι οι νόμοι δεν ψηφίζονται για να το αλλάξουν αυτό, είναι σκάνδαλο. Πώς και γιατί δεν έχουμε καλύτερους νόμους; Πώς γίνεται... Πώς μπορεί να υπάρχει τέτοιο χάσμα μεταξύ των μισθών πείνας και των μεγάλων περιουσιών; Και το χάσμα διευρύνεται συνεχώς στην Πορτογαλία. Αρκεί να κοιτάξετε τα πιο ακριβά αυτοκίνητα και πόσα έχουμε εδώ. Και μετά τον κόβιντ, τα τραπεζικά κέρδη αυξήθηκαν. Πώς γίνεται να μην έχουμε νόμους για να το σταματήσουμε αυτό; Και πώς γίνεται μια σοσιαλιστική πλειοψηφία στο κοινοβούλιο να μην μπορεί να περάσει αυτούς τους νόμους; Και δεν θα το κάνει! Πρέπει να αγωνιστούμε για να αλλάξουμε τη χώρα μας, ώστε να παρέχει καλύτερες συνθήκες διαβίωσης για όλους. Εννοώ υψηλότερα επίπεδα ευτυχίας και λιγότερη κοινωνική ανισότητα. Όχι ότι νομίζω πως οι άνθρωποι έχουν σταματήσει (να αγωνίζονται), υπάρχουν σχετικοί αγώνες που διεξάγονται. Νομίζω ότι η δημοκρατία είναι επίσης φτιαγμένη από τον πολιτισμό. Και σε αυτό το μέτωπο πρέπει να κάνουμε μια έρευνα πάνω στο τι κάνουν οι θεσμοί και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, έτσι ώστε να καλλιεργήσουμε μια ανανεωμένη κουλτούρα πολιτικής περιέργειας και συμμετοχής στα κοινά.

Juozas Malickas
(Λιθουανία)

Έζησα στις ΗΠΑ για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ποτέ δεν αποδέχτηκα ότι το να είσαι άστεγος είναι εντάξει. Πάντα με τρόμαζε να βλέπω άστεγους ανθρώπους, να βλέπω ανθρώπους χωρίς υγειονομική περίθαλψη ή να χάνουν τα σπίτια τους, επειδή δεν μπορώ να το δικαιολογήσω αυτό στην Αμερική. Δεν είναι σωστό. Όπως το καταλαβαίνω, αν κάποιος καταλήξει στο δρόμο, κάτι πρέπει να έχει πάει πολύ στραβά γι' αυτόν. Κάποιοι λένε ότι ένα άτομο ζει στο δρόμο επειδή

το επέλεξε, γιατί συνειδητά αποφάσισε να ζήσει...με αυτόν τον τρόπο. Αλλά αν κάποιος συνειδητά επιλέγει να ζει στο δρόμο, τότε κάτι δεν πάει καλά με τον μυαλό του. Δεν είναι ψυχολογικά υγιής. Χρειάζονται βοήθεια, όχι εγκατάλειψη στο δρόμο. Εγώ ο ίδιος έχω δουλέψει με ψυχικά άρρωστους ανθρώπους από τη γέννησή τους. Και αν κοιτάξουμε τη φύση -ακόμη και το πιο μικρό ζώο αναζητά καταφύγιο, δεν πηγαίνει στο δρόμο και μένει εκεί. Η απροθυμία μας να βοηθήσουμε, όταν το δικαιολογούμε λέγοντας ότι επέλεξαν αυτή τη ζωή, στην πραγματικότητα είμαστε εμείς που δεν θέλουμε να βοηθήσουμε. Ακόμα περισσότερο, όταν το βλέπω αυτό στις Ηνωμένες Πολιτείες, εγώ...ποτέ... Ήταν σαν μαχαίρι στην καρδιά μου, πάντα παρατηρούσα το πρόβλημα. Δεν ήταν ότι το προσπερνούσα και δεν το έβλεπα.

Amir Mohammadi
(Ολλανδία)

Είμαι απογοητευμένος από τις Κάτω Χώρες που πολλοί άνθρωποι χωρίς χαρτιά βρίσκονται στο δρόμο. Ναι, 100% είμαι απογοητευμένος. Αλλά είμαι περισσότερο απογοητευμένος από την πολιτική, σε μερικά από τα πολιτικά κόμματα. Θα μπορούσαν να δουν τον πόνο των ανθρώπων στην Ολλανδία. Κοιμούνται ήδη κάτω από τις γέφυρες. 30.000 άτομα σε Άμστερνταμ, και άλλοι τόσοι στο Ρότερνταμ. Στις υπόλοιπες Κάτω Χώρες, δεν ξέρω πόσοι...χωρίς χαρτιά. Συνήθως έρχονται σε αυτές τις δύο περιοχές για να μπορέσουν να εξασφαλίσουν κάποια βοήθεια. Πώς, λοιπόν, ως πολιτικό κόμμα, τολμάτε να φωνάζετε «υποστηρίζω τους πρόσφυγες»; Τους αφήσατε στο δρόμο και ανοίγετε τα σύνορα και φέρνετε κάποιους νέους ανθρώπους εκεί. Ξέρετε, αυτό με απογοήτευσε περισσότερο. Είπα ότι παλεύουμε

	με το τεράστιο πρόβλημα των ανθρώπων που βρίσκονται στην Ολλανδία και υποφέρουν. Απλά τους αγνοείτε, τους απαγορεύετε την πρόσβαση σε όλες αυτές τις κοινωνικές υπηρεσίες και τα πράγματα που μπορούν να έχουν και αναζητούν και απλά λέτε «Ω, πρέπει να κρατήσετε τα σύνορα ανοιχτά και να φέρετε περισσότερους ανθρώπους και αυτοί οι άνθρωποι απορρίπτονται και επίσης μετατρέπονται σε άτομα χωρίς πιστοποιητικά. Έτσι, αυτό ήταν μια τεράστια απάτη από τα πολιτικά κόμματα του 2021 που την επέλεξαν. Είμαι χαρούμενος που η κυβέρνηση κατέρρευσε.
--	---

Jeangu Macrooy (Ολλανδία)	Δεν νομίζω ότι αυτό είναι δίκαιο γιατί οι πρόγονοί μου δούλευαν στις φυτείες. Αιμορραγούσαν, επειδή τους κακομεταχειρίζονταν. Από εκείνο το χώμα μεγάλωσαν καλλιέργειες που έφεραν πολύ πλούτο. Και τραγουδάω επίσης στο δεύτερο μέρος για το ότι είμαι εδώ, περπατώντας. Ο χρυσός είναι μια μεταφορά για την ευημερία και την ανάπτυξη. Έρχομαι σε αντίθεση επίσης με την Ολλανδία - το πόσο πλούσια και ευημερούσα είναι η Ολλανδία και πόσο καλά ρυθμίζονται τα πράγματα εδώ. Και γνωρίζοντας ότι μεγάλο μέρος αυτού του πλούτου προέρχεται από την αποικιοκρατία, από το δουλεμπόριο, από τις φυτείες στο Σουρινάμ, ήταν κάτι πολύ συγκρουσιακό. Επίσης, όταν σκέφτομαι τη σύνδεση μεταξύ Σουρινάμ και Ολλανδίας: στα χαρτιά, οι πολίτες του Σουρινάμ είναι στην πραγματικότητα ξένοι τώρα, και αντιμετωπίζονται με αυτόν τον τρόπο, αν κοιτάξετε την πολιτική για τις θεωρήσεις βίζας, για παράδειγμα.
----------------------------------	--

Andrés Ruiz Grima (Ισπανία)

Το κράτος, το δημοκρατικό κράτος νομιμοποιεί τον εαυτό του μέσω ψηφοφοριών κάθε x χρόνια. Αλλά τότε, αν θέλετε να αμφισβητήσετε την πολιτική που εφαρμόζεται, αυτό δεν έχει καμία σχέση με αυτό που υποσχέθηκαν για να κερδίσουν την ψήφο σου...Και βγαίνετε στους δρόμους για να διαδηλώσετε, και τότε η αστυνομία σας επιτίθεται και ποινικοποιεί τη συμπεριφορά σας. Όχι τη συμπεριφορά εκείνου που έχει προκαλέσει αυτή τη συγκέντρωση ή αυτή τη διαδήλωση για μη συμμόρφωση προς τους νόμους. Για να μην αναφέρω τι συμβαίνει με την ανεργία, τι συμβαίνει με τη στέγαση, τι συμβαίνει με την υγεία. Κλέβουν τα πάντα από εμάς σε μια δημοκρατία. Ένας σύντροφος... εγώ... θυμάμαι κάποιον που είπε κάποτε: «Όλα αυτά που έλεγαν ότι θα έκανε ο κομμουνισμός, τα κάνει ο καπιταλισμός κι εσείς δεν κάνετε τίποτα». «Αλλά», εγώ θα έλεγα στους ανθρώπους: «Αλλά τι έχετε πραγματικά; Εκτός από μια υποθήκη, τι έχετε;»

Slobodanka Moravčević
(Βέλγιο)

Όταν τα δικαιώματά μου, τα ανθρώπινα δικαιώματά μου, δεν γίνονταν αρκούντως σεβαστά, τότε ένιωσα ότι έπρεπε να κάνω κάτι. Αυτό συνέβη το Νοέμβριο του 1996, όταν ο Μιλόσεβιτς έκλεψε τις εκλογές, ή ίσως απλά να πείραξε τα νούμερα λίγο. Και αυτό ήταν απλά... όχι, αυτό δεν είναι σωστό. Δεν μπορεί να είναι έτσι. Είχαμε αυτό το είδος..., εντάξει, εσείς είχατε την τηλεόραση, είχατε όλα τα μέσα ενημέρωσης, είχατε όλες τις ευκαιρίες για να πάρετε πολλές ψήφους. Και παρόλα αυτά, οι άνθρωποι είπαν όχι σε σας. Και τώρα; Έπρεπε να κάνουμε κάτι. Ήμουν 18 εκείνη την εποχή. Ξεκίνησα το πανεπιστήμιο γύρω στα 18-19. Θυμάμαι την πρώτη φορά που άκουσα αυτά τα νέα. Τα άκουσαν και άλλοι άνθρωποι... και αυθόρμητα θέλαμε να βγούμε έξω για να πούμε «έλα τώρα, αυτό, πραγματικά, δεν είναι καλό». Θυμάμαι, είχα ένα μάθημα για τις Παλαιές Σλαβικές γλώσσες, ήταν τον Νοέμβριο -το ακαδημαϊκό έτος στη Σερβία ξεκινούσε στα τέλη

Οκτωβρίου. Αυτή ήταν... ίσως η πρώτη ή η δεύτερη εβδομάδα των σπουδών μου ως πρωτοετούς φοιτήτριας. Απλά βγήκα έξω και μετά ήρθε ο καθηγητής. Με ρώτησε: «Πού πάτε κυρία μου;» Νόμιζα ότι αυτό ήταν φυσιολογικό για τον ακαδημαϊκό κόσμο, για τους ανθρώπους που είναι τόσο... «Ναι, πηγαίνω στη διαδήλωση». «Ενάντια σε ποιον;» «Ενάντια στον Μιλόσεβιτς». Συμπεριφερόταν με αυτόν τον τρόπο. Αυτός ο άνδρας ήταν μέλος του κόμματος του Μιλόσεβιτς και με ρώτησε: «Ποιο είναι το όνομά σου;» Του είπα. Και εκείνος: «Θα το θυμάμαι». Ναι, πραγματικά... Και το θυμόταν. Και είχα τόσα προβλήματα για να περάσω στις εξετάσεις μου. Και ήμουν μία από τους 18 ανθρώπους που ήταν εκεί. Αρκετοί από αυτούς αργότερα έγιναν ηγέτες του φοιτητικού κινήματος και μετά πολιτικοί, όπως ο Ceda Jonanovic και άλλοι. Για μένα αυτό ήταν κάτι σαν τον Kalimero, όταν λέει: «αυτό δεν είναι σωστό». Πρέπει να πω, αυτό δεν είναι σωστό. Και από εκείνη τη μέρα, ήμουν συνεχώς στο δρόμο. Και ο αδερφός μου επίσης. Σπούδαζε ιατρική. Και ήταν επικεφαλής του κινήματος στο τμήμα του. Έπειτα ήρθε μαζί μας και ο πατέρας μου και ενεπλάκη με το ΟΤΡΟΡ. Ναι, ως οικογένεια ήμασταν πολύ απασχολημένοι με το να διαδηλώνουμε εναντίον του αντιδημοκράτη Μιλόσεβιτς, εναντίον του πολέμου, ενάντια σε όλα αυτά τα πράγματα. Και γι' αυτό το λόγο έπρεπε να πληρώσουμε το τίμημα. Όχι μόνο εγώ με τις εξετάσεις μου. Αυτό πιθανότατα δεν ήταν τόσο σημαντικό. Αλλά ο αδερφός μου δεν μπορούσε να πάρει ειδικότητα. Και αυτό ήταν φυσικά σημαντικό. Και ήταν ένας από τους καλύτερους φοιτητές με βάση τους βαθμούς του. Και ήθελε να σπουδάσει χειρουργική. Αλλά δεν μπορούσε να πάρει ειδικότητα. Επίσης, δεν μπορούσε πλέον να μείνει στο Βελιγράδι. Ο πατέρας μου δεν μπορούσε πλέον να εργαστεί. Ήταν ένα είδος μαφίας αυτό που ήρθε. Χάσαμε τόσα πολλά... χρήματα και όλα αυτά τα πράγματα, επειδή είχαμε μια άποψη. Αλλά εντάξει, η ιδέα μας ήταν ότι αυτό ήταν το σωστό για μας.

Lucia Bartošová (Τσεχία)

Λοιπόν, όπως και από τη δική μου οπτική γωνία... Θεωρώ ότι ήταν ακριβώς οι άνθρωποι που θύμωσαν, οι απλοί άνθρωποι, που βαρέθηκαν και αποφάσισαν να κάνουν μια αλλαγή. Ο κόσμος ήταν θυμωμένος επειδή απλά χτυπούσαν μαθητές και το έπαιρναν προσωπικά, σαν να χτυπούσαν τα παιδιά τους. Και στο τέλος, νοιάστηκαν. Βγήκαν στους δρόμους αυτές τις κρύες μέρες και είπαν, λοιπόν, ότι δεν είναι αυτός ο τρόπος...

Željko Rogina (Κροατία)

Ένα σύστημα που αντλεί έμπνευση από τις Σκανδιναβικές χώρες με ένα ισχυρό κοινωνικό κράτος και ένας προοδευτικός φόρος σύμφωνα με τον οποίο οι πλουσιότεροι θα έπρεπε να συνεισφέρουν περισσότερα για τις κοινωνικές ανάγκες, αυτό δεν το πήραμε. Πίστευα επίσης ότι θα έχουμε κράτος δικαίου. Μέχρι αυτήν τη μέρα, δεν έχουμε πολιτεία που κυβερνάται από κράτος δικαίου και τώρα πια δεν συζητάμε καν γι' αυτό. Από αμέτρητα παραδείγματα είναι φανερό ότι αν κάποια φτωχή ψυχή σπάσει ένα παράθυρο και κλέψει 5 πακέτα τσιγάρα, σύντομα θα καταλήξει στη φυλακή. Αν κάποιος επιχειρηματίας όμως ή υπουργός υπεξαιρέσει εκατομμύρια ευρώ, τότε, βεβαίως, όχι μόνο δεν θα καταλήξει στη φυλακή, ... αλλά ... ίσως πιθανότητα αποκλειστεί από την πολιτική σκηνή για ένα διάστημα, αλλά θα εξακολουθεί να είναι ένας αξιοσέβαστος πολίτης και θα ξεκινήσει μια ιδιωτική επιχείρηση.

Željko Rogina (Κροατία)

Από την άλλη πλευρά, εκνευρίζομαι από εκείνους που λένε ότι ήταν μια σκοτεινή εποχή. Η εποχή του πλήρους ολοκληρωτισμού, της δικτατορίας. Ήμασταν όλοι στο στρατόπεδο για ένα διάστημα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι όσοι ήταν στο στρατόπεδο ή σε αυτό το κομμουνιστικό σκοτάδι...κατέληξαν στο να τελειώσουν το σχολείο, σπούδασαν σε αυτό το σύστημα εις βάρος της κοινωνίας, ζώντας σαφώς σε κρατικά σπίτια σε πανεπιστημιούπολεις σχεδόν δωρεάν, πολλοί είχαν υποτροφίες, μετά από αυτό βρήκαν δουλειά, οι περισσότεροι από αυτούς απέκτησαν κοινωνικές κατοικίες, οπότε δεν τις αγόραζαν αλλά ζούσαν...σε βάρος της κοινωνίας. Ίσως για να το καταδείξουμε αυτό, δηλαδή την οικονομική ισότητα ή ανισότητα, πώς οι χειρίζονταν τις καταστάσεις και πώς απασχολούνταν οι άνθρωποι στην κοινωνία τότε, ένας από τους στενούς μου συγγενείς, ήταν ένας χρόνιος αλκοολικός... σε μια κατασκευαστική εταιρεία -αυτός χειριζόταν έναν εκσκαφέα, μια μπουλντόζα, αρκετά υπεύθυνη δουλειά, και μετά ερχόταν μεθυσμένος και...απουσίαζε από τη δουλειά για 5-6 μέρες, και μετά...δεν ήξεραν τι να τον κάνουν, μερικές φορές εμφανιζόταν, μερικές φορές όχι. Φυσικά, σε συνθήκες σημερινής οικονομίας της αγοράς, ο εργοδότης θα τον απέλυε αμέσως, και δικαίως. Τότε, το συμβούλιο των εργαζομένων, ο διευθυντής και οι προϊστάμενοι θα συναντιόντουσαν και στη συνέχεια οι συνάδελφοι θα τον έπειθαν να αναζητήσει θεραπεία, μετά θα τον έστελναν στο Vrapče για να μπει στο ψυχιατρικό νοσοκομείο για ένα ή δύο μήνες, μετά για έναν χρόνο θα ήταν καλά και τα πράγματα θα άρχιζαν από την αρχή. Δεν ήξεραν τι να κάνουν μαζί του, έτσι απλά τον κρατούσαν εκεί. Φυσικά, η παραγωγικότητα ήταν χαμηλή εξαιτίας αυτού, καθώς ήταν περιττός εκεί, αλλά αυτός είχε δύο παιδιά στο σπίτι, μια σύζυγο, και θα μπορούσε ξαφνικά όλο αυτό να γίνει μια κοινωνική υπόθεση. Με άλλα λόγια, σε εκείνο το σύστημα, ένας εργαζόμενος δεν ήταν εμπόρευμα: Αυτό που σήμερα ονομάζεται εργατικό δυναμικό και που μπορεί να χρησιμοποιηθεί και να απορριφθεί όταν δεν χρειάζεται.

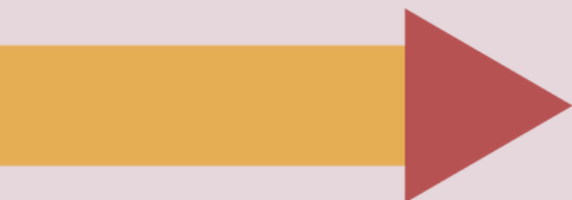
Maria Filomena Manuel
(Πορτογαλία)

Επειδή το χρήμα κυριαρχεί.
Η ανεντιμότητα κυριαρχεί. Όχι η πραγματικότητα του οποιουδήποτε που πρέπει να μεταμφιεστεί για να κάνει εντύπωση. Αυτό είναι ελευθερία; Όχι. Οι άνθρωποι πρέπει να μεταμφιεστούν για να κάνουν εντύπωση και για να κυκλοφορούν στον κόσμο. Ζούμε ακόμα σε μια Μασκαράτα! Επειδή στις μέρες μας δεν μπορείς να πεις «μαύρος», δεν μπορείς να πεις «νέγρος»... Δεν μπορείς... Δεν μπορείς να πεις ότι αυτός είναι γκέι, αυτή είναι λεσβία, οτιδήποτε... Και έτσι υπάρχουν προκαλύμματα που χρησιμεύουν ως καμουφλάζ και οι άνθρωποι ζουν κάτω από αυτά και δεν μπορείς να καταλάβεις αν κάποιος είναι ειλικρινής ή όχι. Όπως ακριβώς συμβαίνει και με τα χρήματα. Τα λεφτά είναι λεφτά. Παράγουν ανεντιμότητα. Και οι άνθρωποι μπαίνουν σε αυτή τη φάρσα επίσης. Δεν είναι ότι μπορώ να κοιτάξω κάποιον και να ξέρω αν είναι ειλικρινής μαζί μου. Όχι, δεν είναι. Είναι ανέντιμοι. Με κοιτάζουν... Δεν παίρνω αυτό το «καλημέρα!» με ένα χαμόγελο, μόνο ένα «καλημέρα» - επειδή πρέπει να με χαιρετήσουν - αυτή η γυναίκα δεν μπορούν να πουν «είναι μαύρη» ή να προσβάλουν... με οποιονδήποτε τρόπο. Κατά βάθος, όταν δηλώνουν ότι «υπάρχουν δικαιώματα γι' αυτούς τους ανθρώπους!», ή «αυτό πρέπει να γίνει», αυτό βοηθάει στο να καμουφλάρουν τα πράγματα και συνεχίζουμε να ζούμε μια φάρσα.

Πέτρος Πιζάνιας (Ελλάδα)

Για τους νέους τώρα, αυτό που θα ήθελα να πω είναι: εξαγριωθείτε, βγείτε στους δρόμους, και αν χρειαστεί, σπάστε τα όλα! Είστε τα μεγαλύτερα θύματα των μνημονίων σε μια κοινωνία που υποβαθμίζεται ραγδαία, και θα πληρώσετε το κόστος είτε με μια σημαντική υποβάθμιση της ζωής σας είτε με τον εξαναγκασμό να μεταναστεύσετε κάπου, μόνο και μόνο για να ζήσετε ως ανθρώπινα όντα, τίποτα περισσότερο. Γι' αυτό θυμώστε, θυμώστε ξανά και βγείτε στους δρόμους. Δεν

υπάρχει κανένας τρόπος να πετύχετε τίποτα χωρίς αυτό. Απόδειξη από το δικό μου παρελθόν, το οποίο είναι το παρελθόν ολόκληρης της ελληνικής κοινωνίας, η δημοκρατία επέστρεψε με την πτώση της Χούντας, όχι επειδή ο Καραμανλής ή ο Παπανδρέου ήρθαν εδώ, αλλά επειδή εκατομμύρια άνθρωποι Έλληνες βγήκαν στους δρόμους. Έτσι θα έπρεπε να είναι σήμερα.

Τολμάτε να προκαλέσετε τους δασκάλους σας;

Μαθησιακή δραστηριότητα

Μαθησιακή δραστηριότητα: Σύγκριση μαρτυριών

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Σύντομα βιογραφικά σημειώματα των πληροφορητών

Παράρτημα 2: Αποσπάσματα

Παράρτημα 3: Φύλλο εργασίας μαθητών

Σύνδεσμοι

Αποσπάσματα

Αφήγηση: Τολμάτε να προκαλέσετε τους δασκάλους σας;

Μαθησιακή δραστηριότητα: Σύγκριση μαρτυριών

Bohumil Melichar και Václav Sixta

Η δραστηριότητα που ακολουθεί βασίζεται στη σύγκριση μαρτυριών δύο ατόμων, ενός άνδρα που βίωσε τη σοσιαλιστική εκπαιδευτική πρακτική σε ένα συνηθισμένο σχολείο στο Sejny της Πολωνίας, και μιας γυναίκας που βίωσε τη Βελούδινη Επανάσταση σε ένα Λύκειο στην Μπρατισλάβα (τότε Τσεχοσλοβακία). Οι μαθητές και οι μαθήτριες αναλύουν τα αποσπάσματα, και μέσω αυτής της εργασίας, εφαρμόζοντας διερευνητική διαδικασία, ανακαλύπτουν ως ποιο βαθμό οι συνομήλικοί τους μπόρεσαν να βιώσουν τη δημοκρατία σε ένα ολοκληρωτικό καθεστώς και πόσο άλλαξε η δύναμή τους να επηρεάζουν τις δραστηριότητες του σχολείου κατά τη διάρκεια της Επανάστασης. Σε μια καταληκτική συζήτηση, αξιολογούν από κοινού τον βαθμό στον οποίο ο θεσμός του σχολείου μπορεί να λειτουργήσει δημοκρατικά, μέσα από τη σύγκριση των δικών τους καθημερινών εμπειριών με την κατάσταση των μαθητών πριν και κατά τη διάρκεια της Επανάστασης.

Μαθησιακή δραστηριότητα: Σύγκριση μαρτυριών

Ηλικιακή ομάδα: 14 - 17 ετών

Διάρκεια: 45-60 λεπτά

Υλικά: Πίνακας, φύλλο εργασίας ([Παράρτημα 3](#)), βιντεοπροβολέας, πρόσβαση στο διαδίκτυο μέσω σχολικών ψηφιακών συσκευών ή μέσω των κινητών τηλεφώνων, αφήγηση, αποσπάσματα ([Παράρτημα 2](#)) και σύντομα βιογραφικά σημειώματα πληροφορητών ([Παράρτημα 1](#)).

Αποσπάσματα:

Απόσπασμα 1: Krzysztof Tur (Πολωνία).

Απόσπασμα 2: Krzysztof Tur (Πολωνία).

Απόσπασμα 3: Lucia Bartošová (Τσεχική Δημοκρατία).

Απόσπασμα 4: Lucia Bartošová (Τσεχική Δημοκρατία).

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Μέσω αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση να:

- Περιγράψουν τον μηχανισμό ιδεολογικής εργαλειοποίησης της εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια του σοσιαλισμού και τις δυνατότητες των μαθητών να επηρεάσουν τη διδασκαλία.
- Ανακαλύψουν πώς η άμεση δημοκρατία έλαβε χώρα στα σχολεία κατά τη διάρκεια της Επανάστασης.
- Καλλιεργήσουν την ιστορική τους συνείδηση και να ενισχύουν την ικανότητά τους να αντιλαμβάνονται την ιστορική αλλαγή μέσα από την ανάλυση και ερμηνεία μαρτυριών.
- Προβληματιστούν σχετικά με τον βαθμό δημοκρατικής συμμετοχής στο σχολικό περιβάλλον και να ενισχύσουν την ικανότητά τους για ενεργό πολιτειότητα.
- Ενισχύσουν την ικανότητά τους να εκφράζουν σύνθετες ιδέες σε συζητήσεις μεταξύ συνομηλίκων.

Βήμα 1: Καταιγισμός ιδεών (5 λεπτά)

- Ποιες καταστάσεις ή συμπεριφορές φαντάζεστε σε σχέση με τη φράση «προκαλώ έναν δάσκαλο»;
- Μπορείτε να θυμηθείτε ταινία ή άλλο έργο που πραγματεύεται τη σύγκρουση μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών;

Πώς μπορείτε να οργανώσετε την εργασία

Ξεκινήστε τη δραστηριότητα με μια ερώτηση προς τους μαθητές: Τολμάτε να προκαλέσετε τους δασκάλους σας; Οι μαθητές μοιράζονται διαφορετικές εμπειρίες κι εσείς καταγράφετε τα βασικά μηνύματα στον πίνακα. Ο στόχος είναι να δείτε τι πραγματικά εννοούν οι μαθητές με τον όρο «πρόκληση ενός δασκάλου». Η ποπ κουλτούρα και οι εικόνες της για τις συγκρούσεις μεταξύ δασκάλων και μαθητών μπορούν επίσης να βοηθήσουν. Αν μπορεί να αφιερωθεί περισσότερος χρόνος στη δραστηριότητα, ο καταιγισμός ιδεών μπορεί να ξεκινήσει με την προβολή βίντεο από την ενότητα Αφηγήσεις: Θέτοντας ερωτήματα στους δασκάλους, που παρουσιάζει τη σχολική εμπειρία διαφορετικών μαρτύρων που έζησαν τη μετάβαση από τη δικτατορία στη δημοκρατία.

Βήμα 2: Ανάλυση και συζήτηση της πηγής 1 (15 λεπτά)

Παρακολουθήστε τις αφηγήσεις του Krzysztof Tur, διαβάστε τις πληροφορίες σχετικά με τη σχολική εκπαίδευση κατά τη διάρκεια του σοσιαλισμού και το σύντομο βιογραφικό του σημείωμα και στη συνέχεια απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Πώς αξιολογεί ο Krzysztof τη σοσιαλιστική διδασκαλία; Κατά τη γνώμη σας, θα μπορούσε ένας δυσανεκτός μαθητής να αντισταθεί στη διδασκαλία που περιγράφεται;
- Βοήθησε το σχολείο τον Krzysztof ώστε να κατανοήσει πώς λειτουργούσε ο κόσμος γύρω του; Τι καταλαβαίνετε με τον όρο «κατήχηση»;
- Ποιο ρόλο είχαν οι δάσκαλοι στη διδακτική διαδικασία; Τι πιστεύετε ότι σημαίνει ότι η εκπαίδευση ελεγχόταν από το Κομμουνιστικό Κόμμα;

Πληροφορίες σχετικά με το πλαίσιο

Η εκπαίδευση στις σοσιαλιστικές χώρες που συνδέονταν πολιτικά με την κυρίαρχη Σοβιετική Ένωση ήταν σκόπιμα κάτω από την καθοδήγηση των κομμουνιστικών κομμάτων που είχαν την εξουσία. Το πρόγραμμα σπουδών σχεδιάστηκε για να διδάσκει τη μαρξιστική-λενινιστική ιδεολογία παράλληλα με την ακαδημαϊκή ικανότητα και γνώση. Η διδασκαλία της ρωσικής γλώσσας ήταν υποχρεωτική σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, μαζί με τη γεωγραφία και τον πολιτισμό της Σοβιετικής Ένωσης. Αυτό αποσκοπούσε στην ενίσχυση της σύνδεσης της πολωνικής ή της τσεχοσλοβακικής κοινωνίας με την ΕΣΣΔ (Ένωση Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών). Τα πολιτικά θέματα θεωρούνταν ιδιαίτερα ευαίσθητα στη διδασκαλία. Η αμφισβήτησή τους ή η συζήτηση επί της ουσίας τέτοιων θεμάτων μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών ήταν ουσιαστικά αδιανόητη.

Πώς μπορείτε να οργανώσετε την εργασία

Οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να αναλύσουν τα αποσπάσματα και να απαντήσουν στις ερωτήσεις ατομικά ή σε μικρές ομάδες. Παίξτε μια ηχογράφηση της αφήγησης του Krzysztof σε όλη την τάξη και στη συνέχεια δώστε τους χρόνο να εργαστούν μόνοι τους. Μπορεί να χρειαστεί να επιστρέψουν σε ένα συγκεκριμένο απόσπασμα. Συνιστούμε να μοιράσετε σχολικές ψηφιακές συσκευές ή να επιτρέψετε στους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τα δικά τους κινητά τηλέφωνα. Δώστε στους μαθητές ένα κείμενο-αντίγραφο της αφήγησης, μια σύντομη περίληψη της ιστορικής κατάστασης και το βιογραφικό σημείωμά του. Στο τέλος αυτού του βήματος, καλέστε

τους μαθητές και τις μαθήτριες να μοιραστούν τις απαντήσεις τους, συντονίστε τη συζήτηση, αν προκύψει, και γράψτε τα βασικά συμπεράσματα στον πίνακα δίπλα στα αποτελέσματα του καταιγισμού ιδεών.

Βήμα 3: Ανάλυση και συζήτηση αποσπασμάτων της Lucia Bartošová (15 λεπτά)

Παρακολουθήστε τις αφηγήσεις της Lucia Bartošová, διαβάστε τις πληροφορίες σχετικά με τη σχολική εκπαίδευση κατά τη διάρκεια του σοσιαλισμού, το σύντομο βιογραφικό της σημείωμα και, στη συνέχεια, απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Πώς άλλαξε η στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μετά την επανάσταση του Νοεμβρίου 1989;
- Ποια νέα δικαιώματα απέκτησαν οι μαθητές το φθινόπωρο του 1989;
- Ποια ήταν η διαδικασία διαπραγμάτευσης ενός μεγαλύτερου βαθμού δημοκρατίας στο σχολείο;
- Πώς θα εκδηλωνόταν αυτή η δημοκρατία;

Πληροφορίες σχετικά με το πλαίσιο

Τον Νοέμβριο του 1989, η Lucia Bartošová ήταν μαθήτρια στην πρώτη τάξη ενός Λυκείου της Μπρατισλάβας. Ενώ συχνά υπενθυμίζεται ο ρόλος που διαδραμάτισαν οι φοιτητές των πανεπιστημίων στα πρώτα στάδια της Βελούδινης Επανάστασης, η δραστηριότητα των μαθητών στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης επισκιάζεται. Ωστόσο, αυτοί οι νέοι, συνηθισμένοι σε μια έντονα ιεραρχική και αντιδημοκρατική μορφή εκπαίδευσης, ήταν συχνά σε θέση να αλλάξουν ριζικά το πρόγραμμα σπουδών κατά τη διάρκεια μαθητικών διαμαρτυριών και να επιβάλουν την παύση της διδασκαλίας αντιδημοφιλών μαθημάτων επηρεασμένων από τη σοσιαλιστική ιδεολογία.

Πώς μπορείτε να οργανώσετε την εργασία

Οργανώστε την εργασία με τον ίδιο ακριβώς τρόπο όπως για την ανάλυση και ερμηνεία των αποσπασμάτων του Kryzstof. Μας ενδιαφέρει η ίδια διερευνητική διαδικασία που θα επιτρέψει να συγκρίνουμε τις μαρτυρίες και των δύο και στη συνέχεια να περιγράψουμε την αλλαγή της κατάστασης των μαθητών κατά τη διάρκεια του σοσιαλισμού και της Επανάστασης.

Βήμα 4: Αναστοχασμός (10 λεπτά)

Συζητήστε τα ακόλουθα ερωτήματα:

1. Έχετε αντιμετωπίσει μια κατάσταση που να σας θυμίζει κάποια από τα παραδείγματα αυτού του μαθήματος;
2. Είναι αποδεκτό να συζητάτε ελεύθερα με έναν εκπαιδευτικό στο σχολείο σας;
3. Σε ποιο βαθμό η θέση των μαθητών στο σχολείο σας διαφέρει από την προσέγγιση που περιγράφει ο Kryzstof;
4. Σε ποιο βαθμό η θέση των μαθητών στο σχολείο σας διαφέρει από το ρόλο που απέκτησαν εκείνοι στην Μπρατισλάβα το φθινόπωρο του 1989;
5. Τι επίπεδο εσωτερικής δημοκρατίας θα πρέπει να έχει κάθε σχολείο;
6. Είναι σωστό το πρόγραμμα σπουδών να επηρεάζεται από τους μαθητές μέσω ψηφοφορίας;

Πώς μπορείτε να οργανώσετε την εργασία

Η δραστηριότητα θα ολοκληρωθεί με μια συζήτηση που θα βασίζεται στη σύγκριση της κατάστασης των σημερινών μαθητών και των δύο πληροφορητών. Η σύγκριση αυτή θα επιτρέψει στους μαθητές να προβληματιστούν σχετικά με τα όρια της δημοκρατίας και τον ρόλο της στην καθημερινή λειτουργία του σχολείου τους. Ο περιορισμένος χρόνος των δέκα λεπτών πιθανόν να μην σας επιτρέψει να απαντήσετε και να συζητήσετε και τις έξι ερωτήσεις, γι' αυτό επιλέξτε μερικές από αυτές. Συνιστούμε να συμπεριλάβετε τις ερωτήσεις 5 και 6 για να εμπλέξετε τους μαθητές σε μια συζήτηση σχετικά με τη δυνατότητα ενός δημοκρατικού τρόπου διδασκαλίας. Ζητήστε από τους μαθητές ή μικρές ομάδες να απαντήσουν στις ερωτήσεις που έχετε επιλέξει, και δώστε τους λίγο χρόνο για να εργαστούν πάνω σε αυτές. Στη συνέχεια, συντονίστε τη συζήτηση, βάζοντάς τους να απαντήσουν μπροστά σε όλη την τάξη. Μη φοβηθείτε να τους αφήσετε να συζητήσουν μεταξύ τους. Αξίζει οπωσδήποτε να καλέσετε άλλους να υποστηρίξουν τις θέσεις των συμμαθητών τους με περαιτέρω επιχειρήματα ή να προσπαθήσουν να τις αντικρούσουν, αν βλέπουν τα πράγματα διαφορετικά. Γράψτε στον πίνακα τυχόν ισχυρές δηλώσεις και, στη συνέχεια, ολοκληρώστε τη συζήτηση συνοψίζοντας τα αποτελέσματά της. Ιδανικά, θα πρέπει να καταλήξετε σε μια ποικιλία απόψεων σχετικά με τον βαθμό στον οποίο οι μαθητές μπορούν να επηρεάζουν τη διδασκαλία στο σχολείο και σχετικά με το πού βρίσκονται τα όρια του ολοκληρωτισμού και της δημοκρατίας στο συγκεκριμένο θέμα.

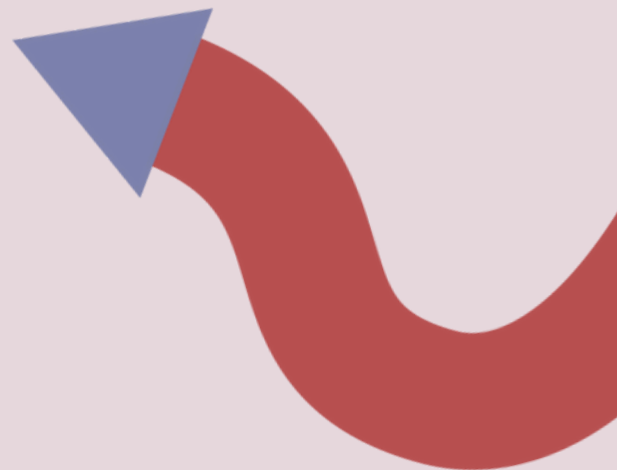
Παράρτημα 1: Σύντομα βιογραφικά σημειώματα των πληροφορητών

Krzysztof Tur

Ο Krzysztof Tur (57 ετών), Ένας Πολωνος, δάσκαλος και ακτιβιστής, μέλος της τοπικής αυτοδιοίκησης. Γεννήθηκε στο Sejny, στα σύνορα Πολωνίας-Λιθουανίας, έφυγε για σπουδές στο Πόζναν και, με το κύμα των αλλαγών, επέστρεψε στη γενέτειρά του και ξεκίνησε ένα ακτιβιστικό εκπαιδευτικό έργο στην τοπική πολυπολιτισμική κοινότητα. Ως δάσκαλος και διευθυντής σχολείου ανέθρεψε τις πρώτες γενιές νέων που μεγάλωσαν στο νέο σύστημα και συνεχίζει να το κάνει μέχρι σήμερα.

Lucia Bartošová

Η Lucia Bartošová (50 ετών) γεννήθηκε στην Μπρατισλάβα, τότε στην Τσεχοσλοβακία. Συμμετείχε ενεργά στις φοιτητικές διαμαρτυρίες το φθινόπωρο του 1989. Ήταν μάρτυρας των διαπραγματεύσεων μεταξύ των μαθητών και της διεύθυνσης σχετικά με τους κανόνες στο Γυμνάσιό της, κατά τη διάρκεια της Βελούδινης Επανάστασης. Σπούδασε Φαρμακευτική στο Πανεπιστήμιο της Μπρατισλάβας στις αρχές της δεκαετίας του '90. Η πρώτη της εμπειρία με τη Δύση ήταν όταν εργάστηκε ως au-pair (εσωτερική βοηθός σε οικογένεια) στο Aurich κοντά στη Στουτγάρδη το 1993. Αποφάσισε να μετακομίσει στην Τσεχική Δημοκρατία το 1999.

Παράρτημα 2:

Κειμενικά αποσπάσματα

Krzysztof Tur (Πολωνία)

Ρωτάς για τον κόσμο της γέννησής μου και αμέσως τον αντιπαραβάλλω με τον πολύχρωμο κόσμο που γνώριζα από εκείνα τα πολύχρωμα περιοδικά γεωγραφίας, τα μόνα που είχα στη διάθεσή μου. Και εκεί μέσα δεν υπήρχε κοινωνικοπολιτικός κόσμος για πολύ, πολύ καιρό. Ήταν ένα σιδερένιο παραπέτασμα κυριολεκτικά, σε όλα. Δεν υπήρχε κανένα περιβάλλον που θα μας άνοιγε τα μάτια, εμάς των παιδιών τότε. Και στο σχολείο, όπως είναι στο σχολείο, ναι, υπήρχε κατήχηση, έτσι πρέπει να το πεις, και ήταν έντονη, σαν μια ακαδημία, γιορτές της Οκτωβριανής Επανάστασης, παρελάσεις της Πρωτομαγιάς, και τέτοια πλύση εγκεφάλου για τα παιδιά. Φυσικά, συμμετείχα κι εγώ, γιατί ήμουν αρκετά καλός στις απαγγελίες. Αλλά μάλλον υποσυνείδητα, μπορούσες να αισθανθείς μια ακαμψία και κάποια ψευτιά σε αυτό. Νομίζω ότι δεν μου έχουν μείνει κάποιες ωραίες αναμνήσεις από αυτές τις εκδηλώσεις.

Krzysztof Tur (Πολωνία)

Αυτές είναι οι απαρχές, όπου το σχολείο έκανε κατήχηση, το σχολείο παραποίησε. Θυμάμαι, όταν στην πέμπτη τάξη του δημοτικού έγινε υποχρεωτική η ρωσική γλώσσα, υπήρχαν κυρίες δασκάλες, που είχαν επίσης τέτοια ρωσικά ηχηρά επώνυμα. Δεν ξέρω αν ήταν ρωσικής καταγωγής, αλλά ήταν σαν να κατευθύνονταν όλα πολιτικά στο επίπεδο του σχολείου, αυτό νομίζω. Θα κρατήσω αυτά τα ονόματα μυστικά, γιατί φυσικά θυμάμαι, αλλά σέβομαι αυτές τις παλιές μου δασκάλες. Αυτές οι Ρωσίδες δεν μου έκαναν τίποτα κακό, τους χρωστάω ότι καταλαβαίνω κάπως τα ρωσικά ακόμα και σήμερα, αλλά δυστυχώς ήταν ένα από τα εργαλεία αυτής της κατήχησης και της παραποίησης του κόσμου.

Lucia Bartošová
(Δημοκρατία της Τσεχίας)

Το 1989, ήμουν 15 ετών, οπότε ξεκινούσα το Λύκειο. Για τους πρώτους τρεις μήνες, ήταν ακόμα σοσιαλισμός και, στη συνέχεια, υπήρξε μια πραγματικά ραγδαία αλλαγή μετά την επανάσταση, μετά την επανάσταση του Νοεμβρίου. Έτσι, όλα άλλαξαν στο σχολείο. Απλώς η προσέγγιση των καθηγητών απέναντί μας, τι θέλαμε να μάθουμε, μπορούσαμε με κάποιο τρόπο να το επηρεάσουμε, μας μιλούσαν, υπήρχε πραγματικά ένας διάλογος, όπως είπε ο διευθυντής, αν και ειρωνικά, μας είπε ότι θα έπρεπε να κάνουμε διάλογο, αν θέλαμε. Αλλά ήταν σίγουρα όλα καλύτερα για μένα. Οι σπουδές έγιναν πιο ενδιαφέρουσες, το σχολείο ήταν εντελώς υπέροχο, το απολαμβάναμε. Μπορούσαμε ακόμη και να διαφωνήσουμε με τους καθηγητές, μπορούσαμε να έχουμε διαφωνίες με καλό τρόπο, δεν φοβόμασταν τους καθηγητές.

Lucia Bartošová
(Δημοκρατία της Τσεχίας)

Ναι. Έτσι, κυρίως ήμασταν σε απεργία, οπότε δεν υπήρχε διδασκαλία. Αυτό ήταν το πρώτο θετικό πράγμα. Τα παιδιά ήταν απολύτως ενθουσιασμένα που πηγαίναμε πραγματικά στο σχολείο και στην καφετέρια απεργούσαμε. Απλώς απαιτούσαμε διάλογο, δηλαδή ότι θέλαμε να μιλήσουμε με τους καθηγητές. Αλλά είναι αλήθεια ότι κυρίως καθοδηγούνταν από μαθητές της τέταρτης τάξης, της τρίτης, εγώ ήμουν στην πρώτη, οπότε ήμασταν εκεί ως θεατές, απλώς παρακολουθούσαμε τι συνέβαινε, αλλά ήταν μια χαρά. Στην πραγματικότητα, ο διευθυντής δεν φοβήθηκε τη μάζα των παιδιών, ήρθε εκεί πρόσωπο με πρόσωπο και είπε ότι έπρεπε να του πούμε τι θέλαμε από αυτόν. Και προσπάθησε να το εκπληρώσει αυτό. Και τα κατάφερε. Να αλλάξει τη διδακτέα ύλη, να την κάνει πιο ενδιαφέρουσα, να μη διδάσκει αυτό που δεν ενδιαφέρει κανέναν. Για παράδειγμα, στη γεωγραφία, τυφλοί χάρτες της Σοβιετικής Ένωσης. Έπρεπε να ξέρουμε πώς να σχεδιάζουμε, πού να σκάψουμε για κάποιες πρώτες ύλες και τέτοια, ήταν εντελώς αηδίες. Και τα ρωσικά ήταν προαιρετικά, οπότε στην πραγματικότητα άρχισαν να προστίθενται

Lucia Bartošová
(Δημοκρατία της Τσεχίας)

διάφορα προαιρετικά μαθήματα. Κατά τη γνώμη μου, άρχισαν να προσθέτουν περισσότερα προαιρετικά μαθήματα με βάση το τι θέλει ο καθένας να σπουδάσει στο Πανεπιστήμιο, οπότε άρχισαν να προσθέτουν περισσότερα προαιρετικά μαθήματα.

Παράρτημα 3: Φύλλο εργασίας για τους μαθητές

1) Τι νομίζετε ότι σημαίνει να «προκαλείς τους δασκάλους σου»; Αυτή τη στιγμή μοιράζεστε διαφορετικές απόψεις σχετικά με αυτό το ερώτημα στην τάξη. Καταγράψτε τις πιο ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις. Μπορείτε να δημιουργήσετε έναν εννοιολογικό χάρτη.

2. Παρακολουθήστε την αφήγηση του Krzysztof Tur, διαβάστε τις πληροφορίες σχετικά με τη σχολική εκπαίδευση κατά τη διάρκεια του σοσιαλισμού και το σύντομο βιογραφικό του σημείωμα και, στη συνέχεια, απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις.

Πώς αξιολογεί ο μάρτυρας τη σοσιαλιστική διδασκαλία; Κατά τη γνώμη σας, θα μπορούσε ένας δυσαρεστημένος μαθητής να αντισταθεί στη διδασκαλία που περιγράφεται;

Βοήθησε το σχολείο τον μάρτυρα να κατανοήσει πώς λειτουργούσε ο κόσμος γύρω του; Τι εννοείτε με τον όρο «κατήχηση»;

Ποιο ρόλο είχαν οι δάσκαλοι στη διδακτική διαδικασία; Τι πιστεύετε ότι σημαίνει ότι η εκπαίδευση ελεγχόταν από το Κομμουνιστικό Κόμμα;

Επιστροφή στις Αφηγήσεις

Αποσπάσματα

Ποιον ακούσαμε μόλις τώρα;

Ο Krzysztof Tur (57 ετών), Πολωνός, δάσκαλος και ακτιβιστής, μέλος της τοπικής αυτοδιοίκησης. Γεννήθηκε στο Sejny, στα σύνορα Πολωνίας-Λιθουανίας, έφυγε για σπουδές στο Πόζναν και με το κύμα των αλλαγών

επέστρεψε στη γενέτειρά του και ξεκίνησε ένα ακτιβιστικό εκπαιδευτικό έργο στην τοπική πολυπολιτισμική κοινότητα. Ως δάσκαλος και διευθυντής σχολείου ανέθρεψε τις πρώτες γενιές νέων που μεγάλωσαν στο νέο σύστημα και συνεχίζει να το κάνει μέχρι σήμερα.

Πληροφορίες για τη σοσιαλιστική εκπαίδευση

Η εκπαίδευση στις σοσιαλιστικές χώρες που συνδέονταν πολιτικά με την κυρίαρχη Σοβιετική Ένωση ήταν σκόπιμα κάτω από την καθοδήγηση των κομμουνιστικών κομμάτων που είχαν την εξουσία. Το πρόγραμμα σπουδών σχεδιάστηκε για να διδάσκει τη μαρξιστική-λενινιστική ιδεολογία παράλληλα με την ακαδημαϊκή ικανότητα και γνώση. Η διδασκαλία της ρωσικής γλώσσας ήταν υποχρεωτική σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, μαζί με τη γεωγραφία και τον πολιτισμό της Σοβιετικής Ένωσης. Αυτό αποσκοπούσε στην ενίσχυση της σύνδεσης της πολωνικής ή της τσεχοσλοβακικής κοινωνίας με την ΕΣΣΔ (Ένωση Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών). Τα πολιτικά θέματα θεωρούνταν ιδιαίτερα ευαίσθητα στη διδασκαλία. Η αμφισβήτησή τους ή η συζήτηση επί της ουσίας τέτοιων θεμάτων μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών ήταν ουσιαστικά αδιανόητη.

3. Παρακολουθήστε την αφήγηση της Lucia Bartošová διαβάστε τις πληροφορίες σχετικά με τη σχολική εκπαίδευση κατά τη διάρκεια του σοσιαλισμού και το σύντομο βιογραφικό της σημείωμα και, στη συνέχεια, απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

Πώς άλλαξε η στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μετά την επανάσταση του Νοεμβρίου 1989;

Ποια νέα δικαιώματα απέκτησαν οι μαθητές το φθινόπωρο του 1989;

Ποια ήταν η διαδικασία διαπραγμάτευσης ενός μεγαλύτερου βαθμού δημοκρατίας στο σχολείο;

Πώς θα εκδηλωνόταν αυτή η δημοκρατία;

Επιστροφή στις Αφηγήσεις

Αποσπάσματα

Ποιαν ακούσαμε μόλις τώρα;

Η Lucia Bartošová (50 ετών) γεννήθηκε στην Μπρατισλάβα, τότε στην Τσεχοσλοβακία. Συμμετείχε ενεργά στις φοιτητικές διαμαρτυρίες το φθινόπωρο του 1989. Ήταν μάρτυρας των διαπραγματεύσεων μεταξύ των μαθητών και της

διεύθυνσης σχετικά με τους κανόνες στο Γυμνάσιό της, κατά τη διάρκεια της Βελούδινης Επανάστασης. Σπούδασε Φαρμακευτική στο Πανεπιστήμιο της Μπρατισλάβα στις αρχές της δεκαετίας του '90. Η πρώτη της εμπειρία με τη Δύση ήταν όταν εργάστηκε ως au-pair (εσωτερική βοηθός σε οικογένεια) στο Aurich κοντά στη Στουτγάρδη το 1993. Αποφάσισε να μετακομίσει στην Τσεχική Δημοκρατία το 1999.

Μαθητές Λυκείου κατά τη διάρκεια της βελούδινης επανάστασης

Τον Νοέμβριο του 1989, η Lucia Bartošová ήταν μαθήτρια στην πρώτη τάξη ενός Λυκείου της Μπρατισλάβα. Ενώ συχνά υπενθυμίζεται ο ρόλος που διαδραμάτισαν οι φοιτητές των πανεπιστημίων στα πρώτα στάδια της Βελούδινης Επανάστασης, η δραστηριότητα των μαθητών στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης επισκιάζεται. Ωστόσο, αυτοί οι νέοι, συνηθισμένοι σε μια έντονα ιεραρχική και αντιδημοκρατική μορφή εκπαίδευσης, ήταν συχνά σε θέση να αλλάξουν ριζικά το πρόγραμμα σπουδών κατά τη διάρκεια μαθητικών διαμαρτυριών, και να επιβάλουν την παύση της διδασκαλίας αντιδημοφιλών μαθημάτων επηρεασμένων από τη σοσιαλιστική ιδεολογία.

4) Τι σημαίνει δημοκρατικό σχολείο; Σκεφτείτε τις παρακάτω ερωτήσεις και συζητήστε τις με τους συμμαθητές σας.

Έχετε αντιμετωπίσει μια κατάσταση που να σας θυμίζει τις ανάλογες καταστάσεις αυτού του μαθήματος;

Είναι αποδεκτό να συζητάτε ελεύθερα με έναν καθηγητή στο σχολείο σας;

Σε ποιο βαθμό η θέση των μαθητών στο σχολείο σας διαφέρει από την προσέγγιση που περιγράφει ο Krzysztof Tur (Πηγή 1);

Σε ποιο βαθμό η θέση των μαθητών στο σχολείο σας διαφέρει από το ρόλο που απέκτησαν εκείνοι στη Μπρατισλάβα το φθινόπωρο του 1989;

Ποιο επίπεδο εσωτερικής δημοκρατίας θεωρείτε ότι πρέπει να υπάρχει σε κάθε σχολείο;

Είναι σωστό να επηρεάζεται το πρόγραμμα σπουδών από τις ψήφους των μαθητών και μαθητριών;

Τι σας επηρεάζει στη ζωή;

Μαθησιακή δραστηριότητα

Μαθησιακή δραστηριότητα: Εξερευνώντας διαφορετικές οπτικές

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Σύντομα βιογραφικά σημειώματα πληροφορητών

Παράρτημα 2: Αποσπάσματα κειμένων ανά ομάδα

Παράρτημα 3: Ερωτήσεις ανά ομάδα

Παράρτημα 4: Ολοκλήρωση μαθησιακής δραστηριότητας (Αναστοχασμός).

Σύνδεσμοι

Αποσπάσματα

Αφηγήσεις: Τι σας επηρεάζει στη ζωή;

Μαθησιακή δραστηριότητα: Εξερευνώντας διαφορετικές οπτικές

Diana-Maria Beldiman

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα προτείνει ορισμένες διδακτικές δραστηριότητες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να μιλήσουν οι μαθητές για τη δημοκρατία έναντι των ολοκληρωτικών/αυταρχικών καθεστώτων κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Το υλικό είναι μαρτυρίες που παρέχονται από άτομα που έζησαν σε ολοκληρωτικά ή αυταρχικά καθεστώτα και σε δημοκρατικά. Οι δραστηριότητες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να απαντηθεί το ερώτημα: *Τι σας επηρεάζει στη ζωή;* Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τις βιντεοσκοπημένες μαρτυρίες, αλλά θα βρείτε, επίσης, τη γραπτή έκδοχή κάθε αποσπάσματος στο τέλος της μαθησιακής δραστηριότητας. Κάθε ομάδα αποσπασμάτων συνοδεύεται, επίσης, από το δικό της φύλλο εργασίας που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε για τις ομάδες εργασίας που θα οργανωθούν στην τάξη.

Για να κεντρίσετε το ενδιαφέρον των μαθητών σας, μπορείτε να ξεκινήσετε θέτοντάς τους την ερώτηση: *Τι σας επηρεάζει στη ζωή;* Μπορούν να μοιραστούν τις πρώτες τους σκέψεις, ιδέες και συναισθήματα στην ολομέλεια, ατομικά, σε ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες. Στη συνέχεια, μπορείτε να παρακολουθήσετε από κοινού την Αφήγηση.

Μαθησιακή δραστηριότητα: Εξερευνώντας διαφορετικές οπτικές

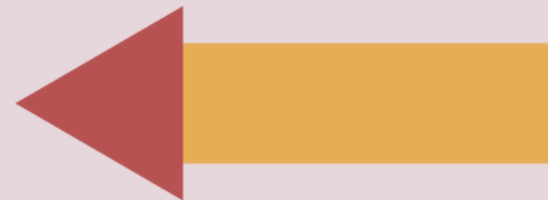
Ηλικιακή ομάδα: μαθητές και μαθήτριες μεταξύ 16 - 18 ετών

Διάρκεια: 90 λεπτά

Υλικά: Χρήση της εφαρμογής Mentimeter για την ερώτηση «*Τι σας επηρεάζει στη ζωή;*» ή αυτοκόλλητα χαρτιά σημειώσεων (post-it), σύντομα βιογραφικά σημειώματα πληροφορητών (Παράρτημα 1), αποσπάσματα (Παράρτημα 2), αφήγηση, ερωτήσεις για τους μαθητές (Παράρτημα 3), φύλλο αναστοχασμού για τους μαθητές (Παράρτημα 4), ακουστικά για την παρακολούθηση των βίντεο συνδεδεμένα με τα κινητά τηλέφωνα των μαθητών ή με ψηφιακές συσκευές διαθέσιμες για κάθε ομάδα, χαρτί A2 ή μεγαλύτερο για τον ομαδικό εννοιολογικό χάρτη, μαρκαδόροι/χρωματιστά μολύβια.

Αποσπάσματα:

Απόσπασμα 1 : Juozas Malickas (Λιθουανία).
Απόσπασμα 2: Juozas Malickas (Λιθουανία).
Απόσπασμα 3: Lisbeth Ruiz Sanchez (Βέλγιο).
Απόσπασμα 4: Πέτρος Πιζάνιας(Ελλάδα).
Απόσπασμα 5: Νίκος Βατόπουλος.(Ελλάδα).
Απόσπασμα 6: Νίκος Βατόπουλος.(Ελλάδα).
Απόσπασμα 7: Νίκος Βατόπουλος.(Ελλάδα).
Απόσπασμα 8: Ivan Florian (Ρουμανία).
Απόσπασμα 9: Armandina Soares (Πορτογαλία).
Απόσπασμα 10: Vladimir Davydov (Λιθουανία).
Απόσπασμα 11: Vladimir Davydov (Λιθουανία).
Απόσπασμα 12: Amir Mohammadi (Ολλανδία).
Απόσπασμα 13: Milice Ribeiro Dos Santos (Πορτογαλία).
Απόσπασμα 14: Michaela Bedrníková (Τσεχία).
Απόσπασμα 15: Andres Ruiz Grima (Ισπανία).

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Κατά τη διάρκεια αυτής της δραστηριότητας, οι μαθητές θα είναι σε θέση να:

- Προσδιορίσουν ποια περιβάλλοντα επηρεάζουν τους ανθρώπους στη ζωή τους.
- Προβληματιστούν σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση των ανθρώπων κατά τη διάρκεια ενός δημοκρατικού ή ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος.
- Αναλύσουν πώς η ζωή σε ένα ολοκληρωτικό καθεστώς μπορεί να επηρεάσει τις οπτικές των ανθρώπων σε διάφορα καθημερινά θέματα.
- Συνθέσουν πληροφορίες σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων τόσο σε δημοκρατικά όσο και σε ολοκληρωτικά καθεστώτα.
- Εκτιμήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου που χαρακτηρίζουν ένα δημοκρατικό καθεστώς.

Βήμα 1: Εισαγωγή (10 λεπτά)

Ανακοινώστε το θέμα του μαθήματος και ρωτήστε τους μαθητές τι τους επηρεάζει στη ζωή. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μια ερώτηση με την εφαρμογή Mentimeter ή να δώσετε αυτοκόλλητα σημειώσεων post-it στις οποίες οι μαθητές και οι μαθήτριες θα γράψουν τις απαντήσεις τους και θα τις αναρτήσουν στον πίνακα. Αφού όλοι οι μαθητές έχουν αναρτήσει τις απαντήσεις τους, συζητείται ένα συμπέρασμα σε όλη την τάξη.

Βήμα 2: Πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών και των μαθητριών(10 λεπτά)

Χωρίστε τους μαθητές σε τέσσερις ομάδες και αναθέστε σε κάθε ομάδα κάποια αποσπάσματα προς παρακολούθηση (βλ. Παράρτημα 2). Αν δεν είναι δυνατόν οι ομάδες να παρακολουθήσουν τα βίντεο, μπορείτε να τους βάλετε να διαβάσουν τα κείμενα από το παράρτημα 2. Στις ομάδες τους, οι μαθητές προβληματίζονται σχετικά με τα αποσπάσματα, προσπαθώντας να απαντήσουν στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποιοι είναι οι άνθρωποι στα αποσπάσματα;
- Για ποιο θέμα μιλούν;
- Πώς επηρεάστηκαν στη ζωή τους και γιατί;

Στην ολομέλεια, ζητήστε από τους μαθητές να μοιραστούν τις απαντήσεις τους σε αυτές τις ερωτήσεις και να συζητήσουν τυχόν ομοιότητες ή διαφορές.

Βήμα 3: Προσδιορισμός της οπτικής κάθε πληροφορητή, σε μικρές ομάδες (25 λεπτά)

Στις ίδιες τέσσερις ομάδες, ζητήστε από τους μαθητές να διαβάσουν τα κείμενα των αποσπασμάτων που τους έχουν ανατεθεί στο Παράρτημα 2, και να προσδιορίσουν ποια νομίζουν ότι είναι η οπτική του κάθε πληροφορητή. Για να συζητήσουν τις οπτικές, οι μαθητές θα πρέπει να προσδιορίσουν τις κύριες και δευτερεύουσες ιδέες των κειμένων. Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα 3 μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να καθοδηγήσουν στην ανακάλυψη αυτών των ιδεών. Ζητήστε από τους μαθητές και τις μαθήτριες να συζητήσουν τις απαντήσεις τους στις ομάδες τους και να τις οργανώσουν σε εννοιολογικούς χάρτες, οι οποίοι θα απαντούν στην ερώτηση: «Τι επηρέασε τη ζωή των πληροφορητών/μαρτύρων;».

Βήμα 4: Διαμοιρασμός (30 λεπτά)

Κάθε ομάδα παρουσιάζει τον εννοιολογικό της χάρτη μπροστά σε όλη την τάξη. Οι παρουσιάσεις θα πρέπει να διαρκούν περίπου 2 λεπτά ανά ομάδα. Ζητήστε από τους μαθητές και τις μαθήτριες, που παρακολουθούν, να κρατήσουν σημειώσεις σχετικά με τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των ευρημάτων των ομάδων.

Αφού ολοκληρώσουν τις παρουσιάσεις τους οι τέσσερις ομάδες, οργανώστε μια συζήτηση στην ολομέλεια σχετικά με τις ομοιότητες και τις διαφορές που εντόπισαν και προβληματιστείτε σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι μάρτυρες ανταποκρίθηκαν στις επιρροές που δέχτηκαν κατά τη διάρκεια των περιόδων που αναφέρθηκαν στις συνεντεύξεις. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αυτές τις κατευθυντήριες ερωτήσεις:

- Σε ποιο βαθμό επηρεάστηκαν και πώς;
- Πώς αισθάνθηκαν για τις επιρροές αυτές; Ποιες ήταν οι συγκινήσεις, τα συναισθήματα και οι σκέψεις τους όταν έζησαν την περίοδο; Πώς αισθάνονται τώρα;
- Ποιες είναι οι αντιλήψεις τους σχετικά με ορισμένα γεγονότα στη ζωή τους;

Βήμα 5: Ανάθεση εργασίας (5 λεπτά)

Για να εμβαθύνετε στην κατανόηση του φαινομένου της καταπάτησης των πολιτικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, ζητήστε από τους μαθητές και τις μαθήτριες να γράψουν ένα σύντομο στοχαστικό δοκίμιο (300 λέξεις) σχετικά με το πώς τα ολοκληρωτικά καθεστώτα μπορούν να επηρεάσουν την προσωπική ζωή και τις ελευθερίες των ανθρώπων. Η δομή του δοκιμίου θα μπορούσε να δώσει απαντήσεις στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποιο ήταν το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο παραβιάζονταν τα πολιτικά δικαιώματα και οι ελευθερίες;
- Τι είδους μέτρα είχαν ληφθεί για τον περιορισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;
- Πώς θα αισθάνονταν οι άνθρωποι για αυτό;

Βήμα 6: Ολοκλήρωση / αναστοχασμός (10 λεπτά)

Ζητήστε από τους μαθητές και τις μαθήτριες να συμπληρώσουν ατομικά το Παράρτημα 4, το οποίο συνιστά ολοκλήρωση/αναστοχασμό (μια προσωπική αξιολόγηση) που αναδεικνύει τα επιτεύγματά τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

Παράρτημα 1: Σύντομα βιογραφικά σημειώματα των πληροφορητών

Lisbeth Ruiz Sanchez

Lisbeth Ruiz Sanchez (35) γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Κούβα. Ως παιδί συμμετείχε στους Pioneros de la Batalla de Ideas, ένα κίνημα διαμαρτυρίας που οργάνωσε ο Φιντέλ Κάστρο το 1999 για την επιστροφή του Elián González[1]. Έχει μεταπτυχιακό στην επικοινωνία από το Πανεπιστήμιο της Αβάνας. Στην Κούβα εργάστηκε για το εθνικό ραδιόφωνο και την τηλεόραση από την ηλικία των 10 ετών. Εγκαταστάθηκε στο Βέλγιο το 2015, αφού έφυγε για πρώτη φορά από την Κούβα για ένα ταξίδι σε όλο τον κόσμο με το Up with People, μια αμερικανική μη κερδοσκοπική οργάνωση. Ζει στην Αμβέρσα με τα 3 παιδιά της και εργάζεται στον τομέα του ψηφιακού marketing.

Michaela Bedrníková

Michaela Bedrníková (56) είναι ειδικευμένη φαρμακοποιός από την Τσεχική Δημοκρατία. Υπήρξε μέλος του πρωτοπόρου κομμουνιστικού κινήματος από την παιδική της ηλικία. Ως μαθήτρια λυκείου, έγινε ενεργή χριστιανή. Ήταν μέλος διαφόρων ημιπαράνομων ευαγγελικών ομάδων νεολαίας. Οι φίλοι της ήταν αντιφρονούντες, παιδιά αντιφρονούντων γονέων και συγγενείς πολιτικών κρατουμένων. Συμμετείχε σε ανεπίσημες θρησκευτικές δραστηριότητες και στις φοιτητικές διαμαρτυρίες το φθινόπωρο του 1989.

Νίκος Βατόπουλος

Ο Νίκος Βατόπουλος (64) από την Ελλάδα είναι δημοσιογράφος της εφημερίδας Καθημερινή, συγγραφέας και φωτογράφος, με ειδίκευση στον αστικό πολιτισμό και την πολεοδομία της Αθήνας. Μεγάλωσε σε μια συντηρητική αστική οικογένεια. Η πολιτική του αφύπνιση έγινε υπό την επίδραση της εξέγερσης του Πολυτεχνείου στην Αθήνα κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, όταν ανακάλυψε ως νεαρός έφηβος ότι δεν ήταν όλοι όσοι διαμαρτύρονταν «κομμουνιστές» ή εχθρικοί προς την ουσία του κράτους. Δεν συμμετείχε σε καμία αντιστασιακή δράση, αλλά είχε επίγνωση του τι σήμαινε η ανάγκη για δημοκρατία. Πιστεύει στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς και στην εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη.

[1] https://en.wikipedia.org/wiki/Eli%C3%A1n_Gonz%C3%A1lez

Πέτρος Πιζάνιας

Ο Πέτρος Πιζάνιας (77), Ομότιμος Καθηγητής στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο, γεννήθηκε στην Αθήνα, Ελλάδα, στη γειτονιά της Γαργαρέτας, το 1947. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας έλαβε μέρος σε κάποιες αντιστασιακές δράσεις. Για να μπορέσει να αναπνεύσει διέφυγε στη Γαλλία όταν ήταν 20 ετών. Στο Παρίσι έγινε μέλος αντιστασιακών ομάδων κατά της ελληνικής δικτατορίας. Σπούδασε Κοινωνιολογία και Ιστορία. Όταν επέστρεψε στην Ελλάδα, ήταν πολύ ενεργό μέλος ενός αριστερού πολιτικού κόμματος. Στις μέρες μας αρθρογραφεί για την τρέχουσα πολιτική κατάσταση και την ποιότητα της δημοκρατίας.

Andrés Ruiz Grima

Ο Andrés Ruiz Grima από την Ισπανία (73) είναι συνταξιούχος και εργάζεται περιστασιακά ως ιστιοπλόος. Φυλακίστηκε στα 20 του για τον ακτιβισμό του εναντίον του καθεστώτος του Φράνκο και έχει επίσης εμπλακεί στην οργάνωση Yagoflautas (Οργάνωση Παππούδων και Γιαγιάδων), εντός του κινήματος 15M-indignados (2011), καθώς και στο κίνημα ανεξαρτησίας της Καταλωνίας (2017). Ασπάζεται κάποιες αναρχικές ιδέες, δεν ψηφίζει και είναι υπέρ της συμμετοχικής δημοκρατίας.

Juozas Malickas

Ο Juozas Malickas (52), είναι Λιθουανός καθηγητής ιστορίας. Χρησιμοποιεί την ιστορία της ζωής του για να γεφυρώσει το παρελθόν και το παρόν της Λιθουανίας. Μεγαλωμένος στη Λιθουανία, μετανάστευσε στις ΗΠΑ για 20 χρόνια πριν επιστρέψει στη χώρα του το 2020. Ο Juozas προσφέρει από πρώτο χέρι μια οπτική για τη Σοβιετική περίοδο απέναντι στην περίοδο της Λιθουανίας μετά την ανεξαρτησία, τονίζοντας επίσης τη μετακίνηση από μια μικρή επαρχιακή πόλη στο δυναμικό Βίλνιους του σήμερα.

Vladimir Davydov

Ο Vladimir Davydov (63), κάτοικος του Βίλνιους για μακρά περίοδο και σύμβουλος επιχειρήσεων, ανακάλυψε την αλήθεια για τα σοβιετικά εγκλήματα, τους αντιφρονούντες και την ιστορία της Λιθουανίας μόνο μετά την Ανεξαρτησία το 1990. Μεγαλωμένος σε μια οικογένεια πιστών του καθεστώτος, η Ανεξαρτησία για τον ίδιον ήταν δίκοπο μαχαίρι, από τη μια ένας φόβος για το μέλλον των Λιθουανών Ρώσων, όπως ο ίδιος, και από την άλλη μια κρίση ταυτότητας. Ωστόσο, του προσέφερε, επίσης, ανοιχτά σύνορα και την ευκαιρία να μάθει την αλήθεια, να ταξιδέψει και να επιλέξει τον δικό του δρόμο.

Amir Mohammadi

Ο Amir Mohammadi (39) ήρθε στην Ολλανδία το 2016 ως πρόσφυγας από το Ιράν. Δεν έλαβε άδεια παραμονής, αλλά δεν μπόρεσε ούτε να επιστρέψει, και έτσι έζησε στο περιθώριο χωρίς πιστοποιητικά έγγραφα για 6 χρόνια. Τελικά πήρε άδεια παραμονής. Ο Αμίρ ξέρει καλύτερα από τον καθένα πώς είναι να μην έχεις δικαιώματα.

Armandina Soares

Η Armandina Soares (80) είναι συνταξιούχος δασκάλα δημόσιου σχολείου της Πορτογαλίας. Το 1974 έζησε στην Αγκόλα, όπου είδε την 25η Απριλίου και το τέλος του αποικιακού πολέμου. Στην Αγκόλα, ως δασκάλα, ήταν ακτιβίστρια κατά της αποικιοκρατίας και υπέρ της αποαποικιοποίησης, αγωνιζόμενη για την ανεξαρτησία. Επιστρέφοντας στην Πορτογαλία, ήταν μια πολύ αφοσιωμένη δασκάλα στους τομείς της λεγόμενης «πολυπολιτισμικής» εκπαίδευσης στη δεκαετία του '90 και στις αρχές του 2000, αγωνιζόμενη πάντα για πρόσβαση σε ίσα δικαιώματα για τις κοινότητες των Ρομά.

Milice Ribeiro Dos Santos

Η Milice Ribeiro Dos Santos (79 ετών) είναι συνταξιούχος ψυχολόγος και οικογενειακή θεραπεύτρια από την Πορτογαλία. Προερχόμενη από οικογένεια κατά της δικτατορίας, αυτοεξορίστηκε στο Παρίσι της Γαλλίας το 1964, μαζί με τον φίλο της, ο οποίος διέφυγε από την υποχρεωτική στρατολόγηση στο στρατό για τον Πορτογαλικό πόλεμο στις Αφρικανικές αποικίες. Επέστρεψε στην Πορτογαλία το 1975, έναν χρόνο μετά τη δημοκρατική επανάσταση. Αγωνίστηκε για τα δικαιώματα των ιδρυματοποιημένων νέων και για τα δικαιώματα της σεξουαλικής υγείας των γυναικών σε μια χώρα σε μετάβαση από το συντηρητικό Καθολικό πλαίσιο της δικτατορίας.

Ivan Florian

Ο Ivan Florian (52), από τη Ρουμανία, ήταν στρατιώτης την εποχή της Αντικομμουνιστικής Επανάστασης το 1989. Από το 1997 και μετά εργάστηκε στην εταιρεία δημόσιων μεταφορών του Βουκουρεστίου. Από το 2010 ως μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος (whistleblower) μέσα στην εταιρεία, αποκάλυψε αρκετές απάτες διαχείρισης. Την επόμενη δεκαετία, περίπου 20 άτομα με την καθοδήγησή του έγιναν μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, σχηματίζοντας ένα δίκτυο σε εθνικό επίπεδο. Διαμαρτυρήθηκε στις Βρυξέλλες και υπέβαλε αναφορές για τον νόμο κατά αυτών των μαρτύρων, με αποτέλεσμα να επιστραφεί ο νόμος στο ρουμανικό Κοινοβούλιο για αναθεώρηση.

Παράρτημα 2: Αποσπάσματα ανά ομάδα

Ομάδα 1

Juozas Malickas (Λιθουανία)	Λοιπόν, η ιδέα της ζωής στο εξωτερικό διαμορφώθηκε σε μένα από τη σοβιετική προπαγάνδα, η οποία ήταν πολύ συνεπής. Εξήγησε σταθερά και επίμονα τι ήταν η Δύση - ότι ήταν κακή, ότι ήταν μια ιδεολογικά λανθασμένη κοινωνία, παρόλο που οικονομικά μπορεί να μην φαίνεται έτσι, επειδή ντύνονται καλύτερα και έχουν μεγαλύτερη ποικιλία. Αλλά, από άποψη ανθρωπιάς, θυμάμαι έντονα ότι οι ειδήσεις έδειχναν άστεγους στους αμερικανικούς δρόμους, έδειχναν ανθρώπους να ξυλοκοποούνται στους δρόμους κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων. Οι ειδήσεις διαμόρφωσαν την άποψη ότι αυτοί, οι Ηνωμένες Πολιτείες, ήθελαν να μας κατακτήσουν.
Juozas Malickas (Λιθουανία)	Η οπτική της μητέρας μου για τη Δύση ήταν επίσης αρνητική - ότι ήταν μια άδικη κοινωνία που επέτρεπε στους ανθρώπους να είναι άστεγοι, που επέτρεπε στους ανθρώπους να λιμοκτονούν. Γι' αυτήν, αυτά ήταν τα σημεία αναφοράς για να πει, "Γι' αυτό η κοινωνία μας είναι καλύτερη." Και μοιράστηκα την ίδια αντίληψη.
Lisbeth Ruiz Sanchez (Βέλγιο)	Και αργότερα, όταν μεγάλωσα, έμενα πάντα με τους γονείς μου. Έτσι είναι στην Κούβα, όταν μεγαλώσεις, μένεις με τους γονείς σου. Έτσι, είχα κάπως τις ίδιες συνήθειες σε όλη μου τη ζωή γιατί δεν άφησα το σπίτι. Και αυτό είναι ωραίο, επίσης. Μερικές φορές σε ένα σπίτι βλέπεις τρεις ή τέσσερις γενιές να ζουν μαζί. Γιατί και οικονομικά δεν γίνεται να πας να βρεις το δικό σου μέρος.

Έτσι, είσαι εκεί όλη σου τη ζωή και περιτριγυρίζεις από όλη αυτή την αγάπη και τη ζεστασιά της οικογένειάς σου. Ποτέ δεν αναρωτήθηκα πώς θα ήταν ο κόσμος έξω. Δεν είχα την ανάγκη να μάθω πώς έμοιαζε ο κόσμος έξω από την Κούβα. Γιατί για μένα αυτή ήταν η ζώνη άνεσής μου, το ασφαλές μέρος μου. Και απλά δεν ένιωθα την ανάγκη γι' αυτό. Ζούσαμε επίσης σε ένα κοινωνικό σύστημα όπου δεν επιτρεπόταν να μπουν πολλά από το εξωτερικό. Κυρίως μέσω των μέσων ενημέρωσης, της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου, γιατί όλα προέρχονται από την κυβέρνηση, δεν υπάρχουν ιδιωτικά μέσα ενημέρωσης, επίσης δεν έχεις τόσες πολλές εικόνες για το πώς είναι η ζωή έξω από την Κούβα. Και αν δεν το ξέρεις, δεν θα το ψάξεις. Έτσι για μένα αυτό ήταν: είμαστε χαρούμενοι εδώ. Και σκέφτηκα: όλοι έξω από την Κούβα ζουν λίγο πολύ με τον ίδιο τρόπο. Αυτός ήταν ο μικρός μου φανταστικός κόσμος, όταν ήμουν μικρή. Για μένα υπήρξε το πριν και το μετά το 2013, όταν έκανα ένα μεγάλο ταξίδι σε όλο τον κόσμο για πρώτη φορά. Τότε μπόρεσα να δω με τα μάτια μου τι συμβαίνει εκτός Κούβας και πόσο διαφορετικά είναι σε άλλες χώρες.

Πέτρος Πιζάνιας (Ελλάδα)

Από τα 16-17 μου ένιωσα την ανάγκη να φύγω, να ανοιχτώ. 16-17 σημαίνει γύρω στο 1963-1964, μια περίοδος που η χώρα βίωνε σημαντικές, έντονες πολιτικές ανατροπές, και δύο άτομα με μύησαν σε αυτές: Ένας από αυτούς ήταν ο αδερφός μου, αριστερός από πολύ μικρός, κομμουνιστής ακόμα, μέλος της νεολαίας Λαμπράκη, και με καθοδηγούσε από το χέρι, λέγοντάς μου και τι να διαβάσω, κάτι που δεν ήθελα να ακούσω, αλλά το έκανα γιατί μου το επέβαλε ο μεγάλος μου αδελφός. Επίσης, με πήγε στο σινεμά για να δω σημαντικές ταινίες, τις οποίες δεν προτιμούσα, προτιμούσα γουέστερν, περιπέτειες με πολέμους και τέτοια. Ο κινηματογράφος ήταν πολύ σημαντικός για όλη την οικογένεια. Πηγαίναμε πολύ σινεμά και οι

γονείς μου ξεχωριστά πήγαιναν στο θέατρο χωρίς εμάς. Και διάβασμα, εφημερίδες κλπ. Η δεύτερη διαδικασία, ας πούμε, δηλαδή η ομάδα που με πολιτικοποίησε κατά κάποιο τρόπο - με έκανε να καταλάβω ότι η πολιτική είναι κάτι σημαντικό, ήταν οι συζητήσεις που γίνονταν κάθε Κυριακή πρωί στο σπίτι μας, με τους φίλους του πατέρα μου, όπου όλοι οι φίλοι του, εκτός από τον ίδιο, ήταν αριστεροί. Και συζητούσαν, έφερναν εφημερίδες, διάβαζαν, μιλούσαν, και η μάνα μου έφτιαχνε μεζεδάκια, καφέ και τέτοια, κι εγώ ήμουν εκεί και τους άκουγα.

Ομάδα 2

Νίκος Βατόπουλος
(Ελλάδα)

Γενικά ήμουν ένα παιδί που διάβαζε πολύ, και παρόλο που το 1967 δεν είχαμε τηλεόραση στο σπίτι, πήραμε το 1968, και, ίσως το συζητήσουμε αυτό αργότερα, είχα μια επαφή, νομίζω πάνω από το μέσο όρο, για το τι γινόταν εκτός Ελλάδας. Πρώτα απ' όλα, ο πατέρας μου, που ήταν αγγλομαθής, ήταν συνδρομητής του περιοδικού Time, του αμερικανικού περιοδικού Time, Θυμάμαι ερχόταν κάθε βδομάδα στο σπίτι, όταν το διάβαζε ο πατέρας μου, μού το έδινε, παρότι ήμουν πολύ μικρός και το ξεφύλλιζα. Θυμάμαι πάντα έκοβα φωτογραφίες ή προσπαθούσα να καταλάβω μερικά πράγματα. Αυτό το λέω γιατί από πολύ νωρίς μου είχε εντυπωθεί η εικόνα ότι υπάρχουν τόσα πολλά κι ενδιαφέροντα πράγματα μακριά από το τι συμβαίνει στο σπίτι. Αυτό με βοήθησε αρκετά, νομίζω, και γι' αυτό το αναφέρω. Με βοήθησαν και οι φωτογραφίες και τα ακούσματα γενικά, όπως η μουσική που ακούγαμε στο σπίτι, γιατί ο πατέρας μου ήταν πάρα πολύ φιλόμουσος και καλλίφωνος, πράγμα που δεν πήραμε τα παιδιά του. Οι διαφορετικές μουσικές που ακούγαμε, η ποικιλία μάλλον της μουσικής, συν η ξένη ειδησεογραφία, όπως μπορούσα να την καταλάβω ως παιδί μικρό, μου είχε δημιουργήσει μία περιέργεια και μία αίσθηση ότι συμβαίνουν πολλά πράγματα που δεν μπορώ να τα καταλάβω - που δεν μπορώ ίσως να τα δω, αλλά σίγουρα είναι κάτι που με περιμένει.

Νίκος Βατόπουλος
(Ελλάδα)

Απ' την άλλη ήταν πολύ ενδιαφέρον - γιατί κάθε καταπίεση γεννάει το αντίθετό της - το πώς γεννήθηκαν οι ερασιτεχνικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί εκείνη την εποχή, παράνομοι φυσικά και πειρατικοί, και πώς διαδόθηκε η ξένη ροκ μουσική κι όλα τα προοδευτικά μουσικά κινήματα μέσα από υπόγεια κανάλια αλλά γενικεύτηκαν και πόσο τεράστια απήχηση είχανε στη δισκογραφία. Όλη η προοδευτική ξένη μουσική είχε απήχηση, όχι μόνο η ποπ μουσική που φυσικά ήταν και είναι και θα είναι πάντα δημοφιλής και αφορά τους πάντες,

	αλλά θέλω να πω ένα πιο ψαγμένο μουσικό είδος το οποίο σίγουρα ήταν πολιτικοποιημένο, από την Αγγλία, από την Αμερική που είχε βρει κανάλια επικοινωνίας με την ελληνική νεολαία.
--	---

Νίκος Βατόπουλος (Ελλάδα)	Η μνήμη λοιπόν της μετάβασης, όπως την περιέγραψα και όπως σφραγίστηκε μέσα μου, και τώρα που με προκαλέσατε να την ανακαλέσω όλη αυτή τη μνήμη, συνειδητοποίησα πόσο ισχυρό αποτύπωμα έχει μέσα μου ύστερα από τόσες δεκαετίες. Αυτό σημαίνει ότι ήταν κάτι που με είχε συγκλονίσει. Ίσως να το είχα ζήσει πιο βουβά αλλά παρόλα αυτά είχε επιδράσει πάρα πολύ έντονα, με είχε διαμορφώσει τελεσίδικα. Θεωρώ λοιπόν ότι η έννοια του περάσματος απ' το καθεστώς της δικτατορίας στο ελεύθερο δημοκρατικό πολίτευμα έχει αυτό το ρήγμα αλλά και το άνοιγμα. Τουλάχιστον τη δική μου γενιά την καθόρισε μ' έναν τρόπο πάρα πολύ ισχυρό.
------------------------------	---

Ivan Florian (Ρουμανία)	Ο υπόλοιπος κόσμος έφτασε σε εμάς μόνο μέσω πειρατικών κασετών, τόσο για το κασετόφωνο όσο και βίντεο, για να παρακολουθήσουμε μια ταινία. Κάποτε, υπήρχαν ακόμη και ορισμένοι χώροι, που κατάφερναν να νοικιάσουν ένα δωμάτιο κάπου για να παίξουν βίντεο, όπως έλεγαν παλιά. Είχε δηλαδή μια έγχρωμη τηλεόραση, μια βιντεοκάμερα και πήγαινες και πλήρωνες να δεις την ταινία. Και θυμάμαι ότι υπήρχε ένα θέατρο στην οδό Λιπσκάι και πήγα και έμεινα αρκετή ώρα στην ουρά να δω τον Ε.Τ.(ο Εξωγήινος). Ήταν η πρώτη ταινία που είδα σε βίντεο. Μετά από αυτό, η ταινία Rocky (Ρόκυ) ήταν διάσημη, και θυμάμαι ότι αρχίσαμε να προπονούμαστε με τους φίλους μας από τη γειτονιά, και πηγαίναμε στην Πολυτεχνική, τρέχαμε στις σκάλες, νιώθαμε σαν Ρόκυ. Ήταν κάπως η απόδρασή μας από αυτή την κατάσταση. Και αυτόματα κοιτούσαμε την Coca-Cola ή την Pepsi με λαχτάρα, τις βλέπαμε σε αυτές τις διαφημίσεις ή σε αυτές τις ταινίες και φανταζόμασταν τι γινόταν εκεί, πόσο καλό ήταν.
-------------------------	---

Ομάδα 3

Armandina Soares
(Πορτογαλία)

Όσον αφορά την κατάσταση στη χώρα, πάντα ελπίζαμε ότι ο Σαλαζάρ θα εξαφανιζόταν από προσώπου γης. Έτσι, φιλοδοξούσαμε για μια διαφορετική ζωή στην Πορτογαλία. Είχαμε κάποιες πληροφορίες για το τι συνέβαινε... γιατί κάποιος από εμάς ακούγαμε εκείνη τη ραδιοφωνική εκπομπή... Δεν μπορώ να θυμηθώ το όνομά της... εκείνη την παράνομη εκπομπή. Ξέραμε λοιπόν τι συνέβαινε. Είχαμε πρόσβαση στο διάβασμα, για παράδειγμα, ο Σαρτρ ήταν αναφορά για όλους μας, όπως και η Σιμόν ντε Μποβουάρ... Είχαμε λοιπόν μια ιδέα για το τι γινόταν στον κόσμο. Για παράδειγμα, εγώ ο ίδιος και μια παρέα φίλων, πηγαίναμε σε ένα βιβλιοπωλείο, σας το έχω πει... Νομίζω ότι λεγόταν Divulgação, και είχαν πάντα κρυμμένα απαγορευμένα βιβλία. Ήξεραν ποιοι ήμασταν. Θα μπορούσαμε λοιπόν να αγοράσουμε αυτά τα βιβλία. Είχα πολλά απαγορευμένα βιβλία. Στην πραγματικότητα, είναι ένα από τα πράγματα που είχα πάντα. Στο σπίτι μου, αυτό θα είναι πρόβλημα όταν φύγω... τι θα γίνει με όλα αυτά τα βιβλία; Δεν υπάρχει εύκολη απάντηση.

-«Πώς το έκανες αυτό; Να αγοράσεις απαγορευμένα βιβλία;»

Πηγαίναμε εκεί και ρωτούσαμε. Ξέραμε ήδη λίγο πολύ τι είχαν αποθηκεύσει... Θέλαμε αυτά τα βιβλία, κανένα πρόβλημα... Θα τα παρέδιδαν. Θα πληρώναμε και αυτό ήταν. Και ήξεραν ήδη ποιοι ήμασταν... Πηγαίναμε εκεί συχνά γιατί, ευτυχώς, τα βιβλία δεν είχαν λογοκριθεί εκ των προτέρων. Τα βιβλία λογοκρίνονταν μόνον αφού είχαν εκτυπωθεί και διανεμηθεί στα βιβλιοπωλεία. Τα απέσυραν από τα βιβλιοπωλεία.

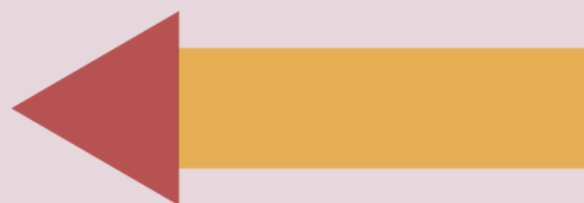
Vladimir Davydov
(Λιθουανία)

Κατά τη Σοβιετική περίοδο, η χώρα μας ήταν κλειστή και ήταν δύσκολο να ταξιδέψουμε στο εξωτερικό, αντιμετωπιζόταν σχεδόν σαν μια ειδική περίπτωση. Οι άνθρωποι μπορούσαν να ταξιδέψουν μόνο σε σοσιαλιστικές χώρες, αλλά σε καπιταλιστικές όχι τόσο πολύ, αλλά ταξιδέψαμε πολύ στη Σοβιετική Ένωση. Έχω πάει στην Κριμαία, η αδερφή μου σπούδασε στην Αγία Πετρούπολη, έτσι επισκέφτηκα την Αγία Πετρούπολη και τη Μόσχα και άλλες πόλεις. Και αργότερα, κατά τη διάρκεια των σπουδών μου, το πάθος μου ήταν τα ταξίδια και ο αθλητικός τουρισμός. Επισκέφτηκα λοιπόν τον Καύκασο, το Τιέν Σαν, το Παμίρ και διάφορες περιοχές σε διάφορα μέρη της (Σοβιετικής) Ένωσης. Είχα την ευκαιρία να ταξιδέψω πολύ και να δω πώς έμοιαζε η χώρα, αλλά όσον αφορά το ταξίδι στο εξωτερικό, δεν το ονειρευόμασταν πραγματικά. Για εμάς το να πάμε στο εξωτερικό, ας πούμε σε καπιταλιστικές χώρες, ήταν σχεδόν το ίδιο με το να ονειρευόμαστε να πάμε στο φεγγάρι τώρα, επομένως δεν είχαμε μεγάλες ελπίδες να δούμε τον κόσμο ευρύτερα. Εφόσον δεν ξέραμε τι υπήρχε εκεί έξω, δεν το είχαμε ανάγκη. Δεν είχαμε καν την ευκαιρία να ταξιδέψουμε. Άρα, δεν είχαμε μεγάλες αυταπάτες για τη δημοκρατία, καταλάβαμε ότι πρακτικά δεν γίνονταν εκλογές, καθώς μερικές φορές συμμετείχε μόνο ένας υποψήφιος. Και αυτό συνέβαινε συχνά. Και αυτός ο υποψήφιος προτάθηκε, για παράδειγμα, από τις κομματικές αρχές. Λοιπόν, πρακτικά διορίστηκε. Και η ψηφοφορία ήταν απλώς τυπική, επειδή το αποτέλεσμα ήταν πάνω από το 90% των ψήφων για τον έναν και μοναδικό υποψήφιο, τότε είναι σαφές ότι στην πραγματικότητα δεν γίνονταν καθόλου εκλογές. Υπήρχε όμως και κάτι άλλο. Υπήρχε βαθιά εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση. Υπήρχε κατήχηση, προπαγάνδα και ανάλογη μαθησιακή διαδικασία τόσο στο σχολείο όσο και στην εργασία. Αυτή η κατάσταση φαινόταν φυσιολογική, ας το πούμε έτσι. Αν και από την άλλη το καταλαβαίναμε, στην πραγματικότητα καταλάβαμε ότι δεν ήταν εκλογές, αλλά στην πράξη διορισμοί. Λοιπόν, νομίζω ότι υπήρχε μια επίσημη άποψη, που υποστηριζόταν

	δογματικά, σαν κατήχηση, και πολλοί κάτοικοι είχαν αυτήν την άποψη, ας το πούμε έτσι. Φυσικά, ακούσαμε ότι υπήρχαν διαφωνούντες, ότι υπήρχαν άνθρωποι που διαμαρτύρονταν, αλλά αυτοί οι άνθρωποι ήταν πολύ λίγοι, και τελικά, δεν καταλάβαμε πραγματικά τις διαμαρτυρίες και τους λόγους πίσω από αυτά.
--	--

Vladimir Davydov (Λιθουανία)	Όταν υπηρέτησα στο στρατό, μπήκα στο Κομμουνιστικό Κόμμα για διευκόλυνση, ας πούμε. Αν ήθελες να κάνεις καριέρα στη Σοβιετική Ένωση, έπρεπε να είσαι μέλος του κόμματος.
---	---

Amir Mohammadi (Ολλανδία)	Σε ορισμένες χώρες, ειδικά στη χώρα από την οποία κατάγομαι, το Ιράν, τα πιο μικρά πράγματα στη ζωή αναμειγνύονται με την πολιτική. Δεν μπορείς να μείνεις μακριά από την πολιτική, γιατί η πολιτική μπορεί να περάσει από πάνω σου. Αποφασίζουν για κάθε μέρος της ζωής σου και κάθε απόφαση που παίρνουν έχει συνέπειες για σένα. Έτσι αυτόματα, οι άνθρωποι επιλέγουν δύο τρόπους. Ή ξεφεύγουν από τα πάντα και απλώς εστιάζουν στη ζωή τους, αγνοώντας την πραγματικότητα ή αποφασίζουν να παλέψουν και να συμμετάσχουν, για να κάνουν αλλαγές.
--------------------------------------	--

Ομάδα 4

Milice Ribeiro Do Santos
(Πορτογαλία)

Γεννήθηκα όμως και σε μια οικογένεια, μια φιλόξενη οικογένεια που ήταν στην αντιπολίτευση, όπως έλεγαν. Και είχαμε έναν τρόπο να είμαστε ως οικογένεια πολύ διαφορετικοί από αυτόν του ευρύτερου περιβάλλοντος –που ήταν μια μείξη από «να σκύβεις το κεφάλι σου», καταπίεση, απουσία ευημερίας και ένα σύνολο αξιών αντίθετων από εκείνες της οικογένειάς μου. Αυτό δημιούργησε μια ατμόσφαιρα... Οι γονείς μου... Ο πατέρας μου ήταν γιατρός, συλλέκτης βιβλίων, λάτρης των τεχνών. Η μητέρα μου ασχολιόταν με τα οικιακά, αλλά δημιούργησαν μια ατμόσφαιρα που ήταν ζεστή και φιλόξενη. Όλοι οι φίλοι μου, άντρες και γυναίκες απολάμβαναν να έρχονται στο σπίτι μας και ελεύθερα να συζητούν θέματα, με τους γονείς μου επίσης, και να εκφράζουν τις ιδέες τους. Ήταν μια πολύ υγιής ατμόσφαιρα. Φυσικά, οι άνθρωποι μπορούσαν να συζητούν θέματα μόνο στο σπίτι. Οι συναντήσεις ήταν απαγορευμένες. Ακόμη και η κουβέντα στο δρόμο, τα ερωτικά φιλά στο δρόμο, αυτό ήταν απαγορευμένο. Επομένως, το σπίτι μου ήταν στην πραγματικότητα ένα είδος καταφυγίου για μια ομάδα ανθρώπων, αυτό είναι αλήθεια.

Michaela Bedrníková
(Τσεχία)

Θυμάμαι μια φορά, όταν ήμουν στη δεύτερα δημοτικού, γύρισα σπίτι από το σχολείο εντελώς ενθουσιασμένη, επειδή έδειχναν μια όμορφη ταινία για τον Λένιν, πολύ δυνατή συναισθηματικά, είπα ενθουσιασμένη στη μαμά μου γι' αυτό, εκείνη μαγείρευε, ανακατεύοντας κάτι σε ένα τηγάνι. Και δεν με κοίταξε καν, πράγμα ασυνήθιστο γι' αυτήν, όταν μιλούσα γι' αυτό, δεν με κοίταξε καθόλου. Και μετά απλώς έκανε ένα σχόλιο γι' αυτό. Αυτή ήταν λοιπόν η πρώτη μου εμπειρία, μεγαλώνοντας σε αυτό το περιβάλλον, αλλά από εκείνη τη στιγμή και μετά, έλαβα επίσης ένα θεμελιώδες μάθημα, ότι στην πραγματικότητα οι γονείς μου δεν θεωρούν σωστό αυτό το καθεστώς και ότι απλώς διαφωνούν με αυτό που συμβαίνει.

Andres Ruiz Grima (Ισπανία)

Σε σύνδεση με κάποιους φίλους, συζητούσαμε πράγματα και αρχίσαμε να διαβάζουμε πράγματα. Και είχα κριτική στάση. Μας επηρέασε πολύ η Ρωσική Επανάσταση, προφανώς, αλλά είχαμε τις επιφυλάξεις μας. Θα λέγαμε, όταν αρχίσεις να γυρίζεις γύρω από τα πράγματα και λες: Λοιπόν, εντάξει, η Επανάσταση γίνεται για τον λαό, και γίνεται στο όνομα του λαού, αλλά μετά αφαιρείται η εξουσία από τον λαό. Είναι η Κεντρική Επιτροπή του κόμματος. Και αυτό δεν είχε νόημα για μένα. Και ήδη με τον σταλινισμό και όλα όσα είδαμε και το '68, στην Πράγα και προηγουμένως στην Ουγγαρία του '56, αυτά τα πράγματα, κάπως, κραύγασαν. Αν αυτό είναι επανάσταση... Και φυσικά, όταν διαβάζεις ότι στη Ρωσία, υπήρξε το ξεκίνημα της επανάστασης την οποία οικειοποιήθηκαν οι Μπολσεβίκοι, που ήταν όλη η εξουσία στα σοβιέτ, και μετά δεν ήταν όλη η εξουσία στα σοβιέτ, η εξουσία πήγε στην Κεντρική Επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος. Αυτό δεν είχε νόημα για μένα, αν και είχα... τον κομμουνισμό ως τέτοιο, ως ιδεολογία, έχει πολλές παραλλαγές και θα μπορούσε να είναι μια λύση για την ανθρωπότητα. Αλλά, είτε τελειώνει το θέμα του ποιος έχει την εξουσία, είτε δεν πάμε πουθενά. Όλες οι επαναστάσεις αποτυγχάνουν, κοιτάξτε την Κίνα ή τη Ρωσία, αν αυτό είναι επανάσταση. Συνειδητοποίησα, την ελευθεριακή μου τάση ή την τάση μου, επειδή μου το έλεγε ο κόσμος. Η πρώτη επαφή με άτομα από το Κομμουνιστικό Κόμμα ή τις Επιτροπές Εργαζομένων και τέτοια, όταν πρόσεξα λεπτομερώς κάποια πράγματα μου έλεγαν, σε κάποιο ημιπαράνομο μπαρ κ.λ.π., χωρίς καμία επιρροή από τον αναρχισμό ή το CNT [Αναρχικό Κόμμα] ή οτιδήποτε άλλο, λοιπόν άρχισα να εξετάζω με λεπτομέρεια κάποια πράγματα. «Ουάου, τότε είσαι, τότε είσαι αναρχικός. Είσαι ουτοπιστής!» Λέω, "καλά, μπορεί να είμαι ουτοπιστής, μπορεί να είμαι αναρχικός, δεν ξέρω". Ποτέ δεν πούλησα δόγμα ή ιδεολογία, ποτέ. Ποτέ, ούτε καν στα κοινωνικά δίκτυα σήμερα, δεν το κάνω, ποτέ. Δεν κυματίζω σημαία, δεν προωθώ μια ιδεολογία, δίνω τη γνώμη και την αντίθεση μου και αναζητώ πληροφορίες, αλλά ποτέ δεν πουλάω μια

ιδεολογία ως λύση για την ανθρωπότητα. Πιστεύω
τι είτε η εξουσία είναι οριζόντια, είτε δεν υπάρχει
αξιόλογη επανάσταση. Θα υπάρχει πάντα μια
κλίκα από οποιουσδήποτε, είτε τους αποκαλείτε
καπιταλιστές ολιγάρχες είτε κομματικούς
ολιγάρχες, που θα αρπάζει πάντα τις
επαναστάσεις. Πάντοτε.

Παράρτημα 3: Ερωτήσεις ανά Ομάδα

Ομάδα 1

Απόσπασμα: Juozas Malickas (Λιθουανία)

1. Τι ρόλο έπαιξε η Σοβιετική προπαγάνδα στη διαμόρφωση της κοινής αντίληψης για τη Δύση, σύμφωνα με τον Juozas Malickas;
2. Πώς η Σοβιετική απεικόνιση της Δύσης έρχεται σε αντίθεση με τα Δυτικά ιδεώδη, και γιατί αυτό μπορεί να είναι σημαντικό από ιστορική σκοπιά;
3. Πώς ευθυγραμμίστηκε η άποψη της μητέρας του Juozas για τη Δύση με τη στάση της σοβιετικής κυβέρνησης;
4. Τι υποδηλώνει αυτή η αφήγηση για την πολιτική απομόνωσης της Σοβιετικής Ένωσης όσον αφορά τον αντίκτυπό της στις ατομικές αντιλήψεις για τη Δύση;

Απόσπασμα: Lisbeth Ruiz Sanchez (Βέλγιο)

1. Πώς διαμόρφωσε η συμβίωση με τη μεγάλη οικογένεια την κοσμοθεωρία της Lisbeth Ruiz Sanchez και τις αντιλήψεις της για τη ζωή εκτός Κούβας;
2. Τι ρόλο έπαιξε ο έλεγχος των μέσων ενημέρωσης από την κουβανική κυβέρνηση στη διαμόρφωση της κατανόησης της Lisbeth για τη ζωή πέρα από την Κούβα;
3. Πώς οι εμπειρίες της Lisbeth ενώ μεγάλωνε στην Κούβα άλλαξαν την οπτική της για την αίσθηση ασφάλειας που παρέχει το κρατικό σύστημα;
4. Τι αντίκτυπο είχε το ταξίδι της Lisbeth σε όλο τον κόσμο το 2013 στην αντίληψή της για τη ζωή εκτός Κούβας;

Απόσπασμα: Πέτρος Πιζάνιας (Ελλάδα)

1. Πώς επηρέασε το πολιτικό κλίμα στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του 1960 το ενδιαφέρον του Πέτρου για την πολιτική;
2. Με ποιους τρόπους οι οικογενειακές και κοινωνικές συγκεντρώσεις χρησίμευσαν ως μέσο πολιτικής αγωγής για τον Πέτρο;
3. Ποια επιρροή είχαν ο αδελφός του και οι πολιτιστικές του προτιμήσεις στην πρώιμη πολιτική του αφύπνιση του Πέτρου;
4. Πώς η τέχνη και ο πολιτισμός (ιδίως ο κινηματογράφος και η λογοτεχνία) επηρέασαν τις πολιτικές απόψεις στην Ελλάδα στα μέσα του 20ού αιώνα;

Ομάδα 2

Απόσπασμα: Νίκος Βατόπουλος (Ελλάδα)

1. Πώς επηρέασε η πρόσβαση στο περιοδικό Time και στην ξένη μουσική την περιέργεια του Νίκου για τη ζωή εκτός Ελλάδας;
2. Ποια ήταν η σημασία των «πειρατικών» ραδιοφωνικών σταθμών και των υπόγειων μουσικών καναλιών στην Ελλάδα της δεκαετίας του 1960, σύμφωνα με τον Νίκο;
3. Με ποιους τρόπους υποδηλώνει ο Νίκος ότι επηρεάστηκε η ελληνική νεανική κουλτούρα από την εμπειρία της ζωής μέσα στη δικτατορία;
4. Τι εννοεί ο Νίκος με τον όρο «μετάβαση» και πώς περιγράφει τον αντίκτυπο της σε αυτόν και τη γενιά του όσον αφορά τις συναισθηματικές και κοινωνικές επιπτώσεις;
5. Πώς η αφήγηση του Νίκου παρέχει πληροφορίες για το ρόλο της έκθεσης σε πολιτιστικά αγαθά (όπως μουσική και περιοδικά) ως μορφή αντίστασης ή ψυχικής απόδρασης;
6. Γιατί ο Νίκος πιστεύει ότι οι πολιτικές και πολιτιστικές αλλαγές της νιότης του είχαν μόνιμο αντίκτυπο πάνω του;

Απόσπασμα: Ivan Florian (Ρουμανία)

1. Πώς οι πειρατικές κασέτες και οι νοικιασμένοι χώροι για προβολή βίντεο χρησίμευσαν ως σύνδεση με τον έξω κόσμο για τον Ιβάν και άλλους στην κοινότητά τους;
2. Γιατί η παρακολούθηση μιας ταινίας σαν τον Ε.Τ. ή το Ρόκυ ήταν μια αξέχαστη εμπειρία για τον Ιβάν και πώς επηρέασαν αυτές οι ταινίες τις δραστηριότητες της τοπικής νεολαίας;
3. Τι ρόλο έπαιξαν καταναλωτικά προϊόντα όπως η Coca-Cola ή η Pepsi στη διαμόρφωση της άποψης του Ιβάν για τη ζωή εκτός της χώρας τους; Ήταν σύμβολα για έναν εξιδανικευμένο τρόπο ζωής[2];
4. Πώς αποτυπώνει η εμπειρία του Ιβάν τον πολιτιστικό αντίκτυπο των Δυτικών μέσων ενημέρωσης σε χώρες όπου το ξένο περιεχόμενο ήταν περιορισμένο;
5. Τι αποκαλύπτει η πράξη του να στέκεσαι για ώρες στην ουρά για να δεις μια πειρατική ταινία, για το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον στη χώρα του Ιβάν εκείνη την εποχή;
6. Με ποιους τρόπους η ενασχόληση με τα ξένα μέσα και τη μουσική χρησίμευσε τόσο ως μορφή αντίστασης όσο και ως προσωπική «διαφυγή» για τον Ιβάν;

[2] Βλ. και την αφήγηση της Lea Υρι, Ελεύθερη (Free), Αθήνα 2022, Πατάκης.

Ομάδα 3

Απόσπασμα: Armandina Soares (Πορτογαλία)

1. Πώς οι παράνομες ραδιοφωνικές εκπομπές και η απαγορευμένη λογοτεχνία συνέβαλαν στη διαμόρφωση της αντίληψης της Armandina για τη ζωή πέραν της Πορτογαλίας κατά τη διάρκεια του καθεστώτος του Σαλαζάρ;
2. Ποιος ήταν ο ρόλος συγγραφέων όπως ο Ζαν-Πωλ Σαρτρ και η Σιμόν ντε Μπωβουάρ στην πνευματική ζωή της Armandina και των φίλων της;
3. Πώς η Armandina και οι φίλοι της κατάφεραν να αποκτήσουν πρόσβαση σε απαγορευμένα βιβλία, και τι δείχνει αυτό για το σύστημα λογοκρισίας στην Πορτογαλία;
4. Πώς η εμπειρία της Armandina με τα απαγορευμένα βιβλία και τις απαγορευμένες πληροφορίες αντανάκλα την αντίσταση στο καθεστώς του Σαλαζάρ;
5. Τι αποκαλύπτει αυτή η αφήγηση για το πολιτιστικό κλίμα στην Πορτογαλία επί Σαλαζάρ, ιδίως όσον αφορά την προσβασιμότητα και τη λογοκρισία των ιδεών;

Απόσπασμα: Vladimir Davydov (Λιθουανία)

1. Πώς επηρέασαν οι εμπειρίες του Vladimir, που ταξίδεψε εντός της Σοβιετικής Ένωσης, την άποψή του για τον κόσμο πέρα από τα σύνορά της;
2. Ποιες προκλήσεις ή εμπόδια εμπόδιζαν τους Σοβιετικούς πολίτες να ταξιδέψουν στο εξωτερικό, και πώς αυτό διαμόρφωσε την οπτική τους για τις ξένες χώρες;
3. Πώς περιγράφει ο Vladimir τις σοβιετικές εκλογές και τι αποκαλύπτει αυτό για το πολιτικό κλίμα στη Σοβιετική Ένωση;
4. Γιατί ο Vladimir πιστεύει ότι υπήρχε εμπιστοσύνη στη σοβιετική κυβέρνηση παρά την έλλειψη γνήσιων εκλογών; Υπήρχε μια πολιτική πρακτική που εφαρμοζόταν προκειμένου να ενισχυθεί η πίστη στην κυβέρνηση;
5. Ποια ήταν τα κίνητρα ένταξης στο Κομμουνιστικό Κόμμα, σύμφωνα με τον Vladimir, και πώς αυτό αντανάκλα τη δυναμική της σταδιοδρομίας στη Σοβιετική Ένωση;
6. Πώς αντικατοπτρίζει η οπτική του Vladimir για τους αντιφρονούντες και τις διαδηλώσεις την ευρύτερη κοινωνική στάση απέναντι στην πολιτική διαφωνία στη Σοβιετική Ένωση;

Απόσπασμα: Amir Mohammadi (Ολλανδία)

1. Τι εννοεί ο Amir λέγοντας ότι στο Ιράν «τα πιο μικρά πράγματα στη ζωή αναμειγνύονται με την πολιτική»;
2. Πώς περιγράφει ο Amir τις δύο βασικές προσεγγίσεις των Ιρανών απέναντι στην πολιτική: κάποιοι άνθρωποι μπορεί να επιλέξουν να αποσυρθούν από την πολιτική, ενώ άλλοι αποφασίζουν να αντισταθούν ενεργά;
3. Ποια εικόνα προσφέρει η προσωπική εμπειρία του Amir για τις ευρύτερες κοινωνικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι που ζουν σε καθεστώτα που επιβάλλουν πολιτικούς περιορισμούς;

Ομάδα 4

Απόσπασμα: Milice Ribeiro Dos Santos (Πορτογαλία)

1. Πώς διέφερε το οικογενειακό περιβάλλον της Milice από τη γενική ατμόσφαιρα της κοινωνίας κάτω από ένα καταπιεστικό καθεστώς, και ποιον ρόλο έπαιζε το σπίτι τους για τους φίλους και τους επισκέπτες;
2. Με ποιους τρόπους το σπίτι της Milice λειτουργούσε ως «καταφύγιο» για ανοιχτή συζήτηση και γιατί αυτό ήταν σημαντικό στις πολιτικές συνθήκες που ζούσαν;
3. Ποιες αξίες ενστάλαξαν οι γονείς της Milice στο σπίτι τους και πώς οι αξίες αυτές αντιπαράβλλονταν με εκείνες που προωθούσε το πολιτικό περιβάλλον;
4. Γιατί η εμπειρία της Milice μπορεί να αντανakλά ευρύτερες κοινωνικές δυναμικές για τους ανθρώπους που αντιτίθενται σε καταπιεστικά καθεστώτα;

Απόσπασμα: Michaela Bedrníková (Τσεχία)

1. Τι αποκάλυψε η αντίδραση της μητέρας της Michaela στον ενθουσιασμό της για την ταινία του Λένιν σχετικά με τη θέση της οικογένειάς της απέναντι στο πολιτικό καθεστώς;
2. Πώς διαμόρφωσε αυτή η εμπειρία την αντίληψη της Michaela για τις απόψεις της οικογένειάς της σχετικά με την κυβέρνηση;
3. Ποια σημασία έχει η ιστορία της Michaela όσον αφορά την επιρροή της κρατικής προπαγάνδας στα μικρά παιδιά;
4. Πώς η αφήγηση της Μιχαέλας απεικονίζει το χάσμα γενεών στις αντιδράσεις στην κυβερνητική προπαγάνδα στις χώρες υπό Σοβιετική επιρροή;

Απόσπασμα: Andres Ruiz Grima (Ισπανία)

1. Πώς περιγράφει ο Andres Ruiz τον αρχικό του θαυμασμό για τη Ρωσική Επανάσταση και τι οδήγησε στην τελική απογοήτευσή του;
2. Ποια συγκεκριμένα γεγονότα, όπως αυτά στην Ουγγαρία και την Τσεχοσλοβακία, συνέβαλαν στην αμφιβολία του Andres Ruiz για την επιτυχία των κομμουνιστικών επαναστάσεων;
3. Τι εννοεί ο Andres Ruiz με τον όρο «οριζόντια» δομή εξουσίας, και γιατί πιστεύει ότι είναι απαραίτητη για μια έγκυρη επανάσταση;
4. Πώς οι αλληλεπιδράσεις του Andres Ruiz με μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος και των Εργατικών Επιτροπών διαμόρφωσαν την αντίληψή τους για πολιτικούς χαρακτηρισμούς όπως «αναρχικός» ή «ουτοπιστής»;

Παράρτημα 4: Αναστοχασμός

Ολοκλήρωση της μαθησιακής δραστηριότητας

1. Οι νέοι που ζούσαν σε χώρες με ολοκληρωτικά καθεστώτα επηρεάστηκαν από: (αναφέρετε τουλάχιστον τρεις θετικές ή αρνητικές επιρροές):

2. Κάποιος που ζούσε κάτω από ολοκληρωτικό καθεστώς θεώρησε ότι το να ζει σε μια δημοκρατική χώρα ήταν:

3. Μεταξύ των πτυχών που θεωρούμε ευεργετικές για ένα άτομο που ζει σε μια δημοκρατική χώρα είναι:

4. Μετά τη σημερινή δραστηριότητα, θεωρώ ότι το να ζει κάποιος σε μια δημοκρατική χώρα είναι:

5. Η σημερινή δραστηριότητα με μία ΛΕΞΗ:

Γνωρίζετε ποια γνώμη είχαν οι παππούδες και γιαγιάδες σας για τη νέα γενιά;

Μαθησιακή Δραστηριότητα

Μαθησιακή Δραστηριότητα: Διαγενεακός Διάλογος

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Μικρά βιογραφικά σημειώματα πληροφορητών

Παράρτημα 2: Κειμενικά αποσπάσματα

Παράρτημα 3: Τι σημαίνει η δημοκρατία για έναν πολίτη;

Παράρτημα 4: Ποιες είναι οι προσδοκίες από τους νέους ανθρώπους σήμερα;

Παράρτημα 5: Τι σημαίνει να ζει κάποιος σε ένα απολυταρχικό καθεστώς;

Παράρτημα 6: Επισκόπηση Θεάτρου-Ντοκουμέντο

Σύνδεσμοι

Αποσπάσματα

Αφήγηση για την ερώτηση Γνωρίζετε τι πιστεύουν οι παππούδες και γιαγιάδες σας για τους νέους σήμερα;

Μαθησιακή Δραστηριότητα: Διαγενεακός Διάλογος

Denis Detling και Vassiliki Sakka

Μουσείο Σλαβονίας και Όμιλος για την Ιστορική Εκπαίδευση στην Ελλάδα (Ο.Ι.Ε.Ε.)

Αυτή η μαθησιακή δραστηριότητα έχει σχεδιαστεί για μαθητές ηλικίας 16-18 ετών και εστιάζει στη διερεύνηση της δημοκρατίας μέσα από ιστορικές και διαγενεακές Ποπτικές. Σε διάστημα 90 λεπτών, οι μαθητές θα προβληματιστούν για τη ζωή υπό ολοκληρωτικά καθεστώτα, θα κατανοήσουν τις δημοκρατικές αρχές και θα αναλύσουν τις κοινωνικές προσδοκίες που επιβάλλονται στους νέους. Μέσα από συζητήσεις, ομαδικές δραστηριότητες, πολυμεσικό υλικό και διαγενεακό διάλογο, το μάθημα ενισχύει την κριτική σκέψη, τη συνεργασία και την ενσυναίσθηση. Η δραστηριότητα καταλήγει με τους μαθητές να προτείνουν πρακτικούς τρόπους συμβολής στη δημοκρατία, ενθαρρύνοντας την ενεργή πολιτική συμμετοχή και την ανάληψη ευθύνης.

Μαθησιακή Δραστηριότητα: Διαγενεακός Διάλογος

Ηλικιακή Ομάδα: 16 - 18 ετών

Διάρκεια: 90 λεπτά

Υλικά: Αυτοκόλλητα χαρτιά σημειώσεων (post-it), Μαρκαδόροι, Σύντομες βιογραφίες μαρτύρων ([Παράρτημα 1](#)), [Αποσπάσματα βίντεο](#) και κειμένου ([Παράρτημα 2](#)), [Αφήγηση](#), [Παράρτημα 3](#): Τι σημαίνει δημοκρατία για έναν πολίτη; [Παράρτημα 4](#): Ποιες είναι οι προσδοκίες από τους νέους; [Παράρτημα 5](#): Τι σημαίνει να ζεις σε μια ολοκληρωτική κοινωνία;

Αποσπάσματα Μαρτύρων:

[Απόσπασμα 1. Οβίδια Σάντσες Ρακένες \(Ισπανία\).](#)

[Απόσπασμα 2. Πέτρος Πιζάνιας \(Ελλάδα\).](#)

[Απόσπασμα 3. Σλομποντάνκα Μοραβτσέβιτς \(Βέλγιο\).](#)

[Απόσπασμα 4. Νόρμπερτ Νγκίλα \(Βέλγιο\).](#)

[Απόσπασμα 5. Νίκος Βατόπουλος \(Ελλάδα\).](#)

[Απόσπασμα 6. Ζέλικο Ρογκίνα \(Κροατία\).](#)

[Απόσπασμα 7. Ράσα Καουσάκιενε \(Λιθουανία\).](#)

[Απόσπασμα 8. Τζοάνα Μίλος-Πιεκάρσκα \(Πολωνία\).](#)

Μαθησιακά Αποτελέσματα:

Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα, οι μαθητές θα:

- Κατανοήσουν τη ζωή υπό ολοκληρωτικά καθεστώτα τον 20ό αιώνα.
- Αναγνωρίσουν τους ρόλους και τα δικαιώματα των πολιτών σε μια δημοκρατική κοινωνία.
- Εξασκηθούν στη συνεργατική συζήτηση και στις δεξιότητες παρουσίασης.
- Καλλιεργήσουν την αυτογνωσία σχετικά με τη σημασία της πολιτικής ευθύνης και της ενεργής συμμετοχής στη δημοκρατία.
- Αναπτύξουν ενσυναίσθηση, εκτιμώντας τις γενεακές διαφορές και μαθαίνοντας από τις εμπειρίες του παρελθόντος.
- Αξιολογήσουν τις προσδοκίες για τη δημοκρατία και τις συγκρίνουν με τις ιστορικές και διαγενεακές οπτικές.

Βήμα 1: Εισαγωγή (10 λεπτά)

Στόχος: Εισαγωγή

Σύντομη συζήτηση με τους μαθητές με τη βοήθεια ορισμένων ερωτήσεων-οδηγών: Τι πιστεύετε ότι σκέφτονται οι γονείς και οι παππούδες σας για εσάς και τη γενιά σας σήμερα; Τι σας λένε για τον τρόπο ζωής σας και τις επιλογές σας; Γνωρίζετε πώς ήταν η ζωή των παππούδων σας πριν τις δημοκρατικές αλλαγές; Σας μιλούν γι' αυτήν την περίοδο;

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, καταγράψτε τα βασικά σημεία σχετικά με τη ζωή πριν τις δημοκρατικές αλλαγές. Το Παράρτημα 3 μπορεί να βοηθήσει στον εμπλουτισμό των απαντήσεων των μαθητών.

Μετά τη συζήτηση, παρακολουθήστε την Αφήγηση και συζητήστε εν συντομία ποιοι είναι οι μάρτυρες και τι μοιράζονται με τους μαθητές.

Βήμα 2: Συζήτηση για τη Δημοκρατία (15 λεπτά)

Στόχος: Εξερεύνηση των αντιλήψεων των μαθητών για τη δημοκρατία

Χωρίστε τους μαθητές σε μικρές ομάδες και ζητήστε τους να σκεφτούν απαντήσεις στην ερώτηση: Τι σημαίνει δημοκρατία για εσάς; Οι μαθητές γράφουν τις ιδέες τους σε post-it και τις τοποθετούν σε έναν πίνακα με τίτλο «Τοίχος Δημοκρατίας». Στη συνέχεια, γίνεται ολομέλεια, όπου συγκρίνετε τις ιδέες των μαθητών με τις βασικές δημοκρατικές αρχές που περιγράφονται στο Παράρτημα 3. Για να καθοδηγήσετε τη συζήτηση, μπορείτε να ρωτήσετε τα εξής:

- Ποια δικαιώματα θεωρείτε πιο σημαντικά;
- Υπάρχουν δικαιώματα που θεωρούνται σήμερα δεδομένα;

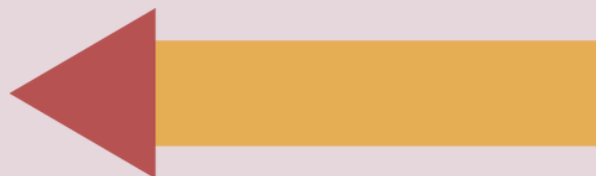
Βήμα 3: Προσδοκίες για τους Νέους (15 λεπτά)

Στόχος: Ανάλυση των κοινωνικών προσδοκιών από τους νέους

Χωρίστε τους μαθητές σε μικρές ομάδες και ζητήστε τους να σκεφτούν απαντήσεις στην ερώτηση: Τι περιμένει η κοινωνία από τους νέους σήμερα; Οι μαθητές γράφουν τις απαντήσεις τους σε post-it και τις τοποθετούν σε έναν πίνακα με τίτλο «Τοίχος Προσδοκιών». Στη συνέχεια, χρησιμοποιήστε το Παράρτημα 4 ως σημείο αναφοράς για μια συζήτηση σε επίπεδο τάξης.

Επέκταση (προαιρετική):

Εάν υπάρχει διαθέσιμος χρόνος, ζητήστε από τους μαθητές να κατηγοριοποιήσουν τις προσδοκίες τους με βάση τη σημασία τους (π.χ. «βασικές», «δευτερεύουσες»), ή με βάση το πόσο δύσκολες τις θεωρούν (π.χ. «εύκολες», «πολύ απαιτητικές»).

Βήμα 4: Εξερεύνηση μέσω Πολυμέσων (10 λεπτά)

Στόχος: Κατανόηση των γενεακών αντιλήψεων για τη δημοκρατία

Ως τάξη, παρακολουθήστε αποσπάσματα από μαρτυρίες παπούδων/ γιαγιάδων ή άλλων παλαιότερων γενεών που μοιράζονται τις απόψεις τους για τη νεολαία και τη δημοκρατία. Χωρίστε τους μαθητές σε μικρές ομάδες και δώστε τους φύλλα ιστορικού πλαισίου με τις εξής ερωτήσεις:

- Σε τι αναφέρονται οι μάρτυρες;
- Πώς συγκρίνονται αυτές οι απόψεις με τις δικές μας ιδέες; Πώς συγκρίνονται με τους «Τοίχους Δημοκρατίας και Προσδοκιών» που δημιουργήσαμε;

Ο κάθε μαθητής μοιράζεται στην ολομέλεια ένα σχόλιο που τον εξέπληξε ή τον προβλημάτισε.

Βήμα 5: Διαγενεακή Συζήτηση (15 λεπτά)

Στόχος: Ενίσχυση του διαλόγου μεταξύ μαθητών και κοινωνίας

Καθοδηγήστε μια συζήτηση σε επίπεδο τάξης με τις εξής ερωτήσεις:

- Έχετε τα δικαιώματα και τις ευθύνες που χρειάζεστε σε μια δημοκρατία;
- Έχουν οι παππούδες σας τα ίδια δικαιώματα;
- Τι νομίζετε ότι θα μπορούσε να βελτιωθεί στα δημοκρατικά μας συστήματα σήμερα, σε σχέση με όσα δεν είχαν οι γονείς μας;

Με βάση τη συζήτηση, οι μαθητές μπορούν να αναθεωρήσουν ή προσθέσουν νέα post-it στον «Τοίχο Προσδοκιών».

Προαιρετική εργασία για το σπίτι (τα αποτελέσματα θα μπορούσαν να μοιραστούν στις επόμενες τάξεις): Αναθέστε στους μαθητές να πάρουν συνέντευξη από ένα μέλος της οικογένειας ή έναν ηλικιωμένο συγγενή, τον οποίο θα ρωτήσουν:

- Τι σημαίνει για εσάς δημοκρατία;
- Τι περιμένετε από τις νεότερες γενιές σε μια δημοκρατική κοινωνία;
- Τι προσδοκίες είχατε από τους δικούς σας γονείς ή παππούδες;

Βήμα 6: Τελικό. Μελλοντική Δράση (15 mins)

Στόχος: Σύνοψη ιδεών και συζήτηση για το ρόλο της νεολαίας στη διαμόρφωση της δημοκρατίας

Συζητήστε ως τάξη την ερώτηση: *Ποιο ρόλο μπορούν να παίξουν οι νέοι στη δημιουργία θετικών αλλαγών;* Καταιγισμός ιδεών: Σκεφτείτε συγκεκριμένες δράσεις που μπορούν να αναλάβουν οι μαθητές για να συμβάλουν στη δημοκρατία, (π.χ.: Συμμετοχή σε κοινοτικά προγράμματα, Άσκηση του δικαιώματος ψήφου (όταν είναι επιλέξιμοι), περιβαλλοντικές και κοινωνικές πρωτοβουλίες). Όλες οι ιδέες καταγράφονται σε έναν νέο «Τοίχο Δράσης».

Ως εναλλακτική Δραστηριότητα, μπορείτε να επιλέξετε την ακόλουθη (90 λεπτά).

Εναλλακτική Δραστηριότητα[1]: Χρήση τεχνικών του «Θεάτρου Ντοκουμέντο» (15 λεπτά)

Το Θέατρο Ντοκουμέντο[2] είναι ένα θεατρικό είδος που συνδέεται με τον δημόσιο χώρο και την πραγματική ζωή:

«Ξυπνήστε το κοινό από τον αισθητικό του λήθαργο» – Milo Rau

[1] Αποτελεί θεατρική τεχνική η οποία συνήθως ενσωματώνεται σε project Θεάτρου Ντοκουμέντο- αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί αυτόνομα όπως στο ακόλουθο παράδειγμα. Η οικοδόμηση του Θεάτρου Ντοκουμέντο απαιτεί περισσότερο χρόνο, αλλά χρησιμοποιείται ευρύτερα και είναι κατάλληλο για αξιοποίηση προφορικών μαρτυριών.

[2] Για την ιστορία του Θεάτρου Ντοκουμέντο δείτε το pp με τίτλο “Είναι η δημοκρατία μου και δική σου δημοκρατία; Θέατρο Ντοκουμέντο και Σχολείο” στο Παράρτημα 6.

Θέατρο Ντοκουμέντο στο σχολείο

Η προετοιμασία ενός Θεάτρου Ντοκουμέντο στο σχολείο προϋποθέτει:

Η δημιουργία ενός θεάτρου ντοκιμαντέρ στο σχολείο απαιτεί έρευνα από τους μαθητές (π.χ. οι μαθητές εξασφαλίζουν μαρτυρίες - προφορική ιστορία), συμμετοχή εμπειρογνομόνων, τεκμηρίωση της έρευνας των μαθητών και διοργάνωση συζήτησης πάνω στο θέμα (ζωντανή ή μαγνητοσκοπημένη), χρήση στοιχείων τέχνης (εικόνες, αφίσες, μουσική, αποσπάσματα ταινιών), υποβολή ερωτήσεων σχετικά με το θέμα και χρήση τεχνικών θεατρικής αγωγής. Βλέπε Παράρτημα 6 για περισσότερες πληροφορίες και παραδείγματα θεάτρου ντοκιμαντέρ.

Πώς προετοιμάζουμε ένα θέατρο ντοκιμαντέρ για το θέμα[3];

Η εργασία προετοιμασίας αποτελείται από τα εξής βήματα: επεξεργασία του υλικού, έκφραση και αποκάλυψη συναισθημάτων (φόβος, ντροπή, θυμός, ταπείνωση, υπερηφάνεια, απογοήτευση, απογοήτευση κ.λπ.), έρευνα και ανακάλυψη ή δημιουργία νέου υλικού για το θέμα (π.χ. νέες συνεντεύξεις με συγγενείς, γονείς, παππούδες, γιαγιάδες, μετανάστες κ.λπ.), τοποθέτηση ιστορικού υπόβαθρου, εύρεση αξόνων/ γραμμών κατάλληλων για την περίπτωση. Έχετε υπόψη σας ότι η εντοπιότητα, η έμφυλη και κοινωνική σύνθεση της τάξης και οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών παίζουν σημαντικό ρόλο.

Η δραματοποίηση αποτελεί βασικό στοιχείο και παρουσιάζεται σε ένα νέο θεατρικό έργο που γράφουν οι μαθητές. Οι βασικές γραμμές προέρχονται από το υπάρχον υλικό, ενώ χρησιμοποιούνται τεχνικές δραματοουργίας, όπως ο μονόλογος, ο διάδρομος της συνείδησης, η υποκριτική κ.λπ. Ο διάλογος και η συζήτηση τεκμηριώνονται και συνοδεύονται από πολυμέσα (μουσική, βίντεο κ.λπ.).

[3] Βασισμένο στη δουλειά της Νατάσας Μερκούρη (ΟΙ.Ε.Ε.) που οργανώθηκε και παρουσιάστηκε από μαθητές και μαθήτριες 15 ετών από το 7ο Γυμνασίο Καλλιθέας για το πρόγραμμα : <https://www.youtube.com/watch?v=XaQED-j7GqI>

Με άλλα λόγια, το θέατρο ντοκιμαντέρ είναι ένας συνδυασμός πραγματικότητας και υποκριτικής (με το στοιχείο της έκπληξης).

Σημαντικά στοιχεία

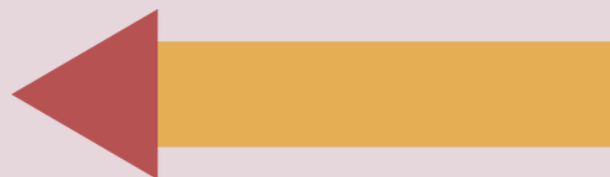
Η υποβολή ερωτήσεων είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας, καθώς ενθαρρύνει τη συζήτηση (και την αντιπαράθεση) σχετικά με τα ευρήματα, ζητώντας απαντήσεις από τους ειδικούς (ιστορικός, κοινωνιολόγος/ανθρωπολόγος/κινηματογραφιστής κ.λπ.) και σχολιάζοντας τις πηγές: ταινίες, εικόνες, μαρτυρίες, τέχνη κ.λπ. Η παράσταση είναι σίγουρα απαραίτητη- οι μαθητές αναζητούν απαντήσεις και ανακύπτουν νέα ερωτήματα. Στην πραγματικότητα, **εσείς** δημιουργείτε το θέατρο ντοκουμέντο (η πρωτοτυπία είναι σημαντική).

Προτεινόμενη δραστηριότητα

Οι μαθητές ξεκινούν με το σχολιασμό των ερωτήσεων: *“Είναι η δημοκρατία μου και δική σου δημοκρατία; Τι σημαίνει δημοκρατία για εσένα; Πώς και γιατί αγωνίζονται οι άνθρωποι για δημοκρατία;”* Σε αυτό το σημείο είναι πολύ σημαντικό να μελετήσουμε το ιστορικό πλαίσιο και να χρησιμοποιήσουμε έναν χάρτη και εικόνες για τεκμηρίωση. Ένας ειδικός/ιστορικός μιλάει (σε βίντεο ή αυτοπροσώπως) για λίγα λεπτά για το 1989 και τη διάλυση των κομμουνιστικών καθεστώτων, καθώς και / ή για την πτώση των δικτατοριών στην Ελλάδα, την Ισπανία, την Πορτογαλία και τις μεταναστευτικές ροές το 2015 κ.λπ. Εσείς επιλέγετε πού θα εστιάσετε.

Στη συνέχεια τίθενται νέα ερωτήματα, όπως «Ποιες ήταν οι συνθήκες για τους ανθρώπους που προέρχονται από άλλα μέρη/χώρες κατά την είσοδό στις νέες χώρες;». 4-5 μαθητές παρουσιάζουν: εμπειρίες, συναισθήματα, αποφασιστικότητα, πιθανώς με έμφυλη προσέγγιση. Πίσω τους προβάλλονται αποσπάσματα μιας ταινίας σχετικά με το θέμα χωρίς ήχο. Σε αυτό το σημείο μπορεί να παρέμβει ένας κοινωνιολόγος, ως ειδικός, μέσω βίντεο ή αυτοπροσώπως.

Η παράσταση θα μπορούσε επίσης να περιλαμβάνει τις προσδοκίες, τα όνειρα, τις αποτυχίες, τις ματαιώσεις, την απογοήτευση με έναν μονόλογο ή διάλογο που εκφράζει σκέψεις και συναισθήματα, θέματα ταυτότητας και αισθήματα του ανήκειν ή ερωτήματα όπως *«Τι πήγε στραβά, αν κάτι πήγε στραβά;»*

Παράδειγμα: Η δεύτερη γενιά μεταναστών επαναπροσεγγίζει τη χώρα καταγωγής τους. Μαθητές αλβανικής, αφρικανικής ή ασιατικής καταγωγής στην Ελλάδα διερευνούν τη σχέση τους με τη χώρα καταγωγής τους. Εκφράζουν υπερηφάνεια για το όνομά τους, την κουλτούρα τους (μουσική, θέατρο, λαϊκή τέχνη, ποπ κουλτούρα). Μπορούμε να παρακολουθήσουμε βίντεο με μαρτυρίες: Π.χ., η ιστορία του Νίκου, ενός νεαρού Ελληνο-Νιγηριανού: istorima.org (Βίντεο: Black and Greek) και να συγκρίνουμε με άλλες μαρτυρίες από το πρόγραμμα Changing Democracies.

Στο τέλος, η παράσταση προχωρά για να καταλήξει στο ότι έχουμε λιγότερες απαντήσεις, περισσότερα ερωτήματα και πολλή τροφή για σκέψη.

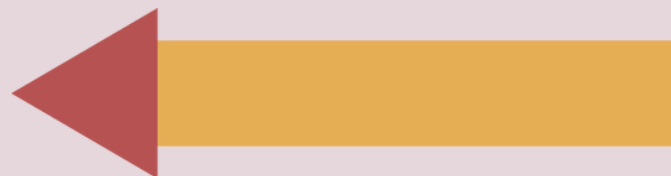
Θεματικές κατηγορίες

Πιθανές Θεματικές Κατηγορίες θα μπορούσαν να είναι: 1. Αντίσταση - Αγώνας - Φόβος - Χαρά - Ελπίδα: Η επιθυμία για δημοκρατία. 2. Η μεταβατική φάση. 3. Προσδοκίες, όνειρα, απογοητεύσεις. 4. Μετα-δημοκρατία[4]: Συμπερίληψη, ανθρώπινα δικαιώματα, "πολίτες β' κατηγορίας", fake news, έλεγχος των ΜΜΕ. 5. Νεολαία & Ηλικιωμένοι: Διάλογος γενεών. 6. Τι μπορούμε να κάνουμε;

Παράλληλες Δημιουργικές Δραστηριότητες για Μαθητές / Μαθήτριες

Ακολουθούν ορισμένες προτάσεις για δημιουργικές δραστηριότητες, οι οποίες ενεργοποιούν τους μαθητές και μπορούν να είναι αναστοχαστικές, όπως:

1. Γράψτε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας.
2. Επιλέξτε ένα πρόσωπο (λογοτεχνικό ή της πραγματικής ζωής) και φανταστείτε την καθημερινότητά του/της πριν από την μετάβαση και μετά. Ή έναν νεαρό μετά από 10 χρόνια.
3. Εντοπίστε σε έναν χάρτη τον τόπο, τα ονόματα και τις διαδρομές των προσώπων που αναφέρονται.
4. Συζητήστε με τους συμμαθητές σας από άλλες χώρες και συγκρίνετε τις εμπειρίες και τις αναμνήσεις από την οικογενειακή τους ιστορία με αυτές των μαρτύρων. Διεξάγετε μια συνέντευξη με μέλη της οικογένειάς τους.
5. Αποτυπώστε το απόσταγμα της μελέτης σας μέσω της τέχνης (ποίηση, ελεύθερο κείμενο, ζωγραφική, δράμα, κ.λπ.).

[4] Ο ορισμός της μετα-δημοκρατίας: «Μια μεταδημοκρατική κοινωνία είναι μια κοινωνία που συνεχίζει να έχει και να χρησιμοποιεί όλους τους θεσμούς της δημοκρατίας, αλλά στην οποία αυτοί γίνονται όλο και περισσότερο ένα τυπικό κέλυφος. Η ενέργεια και η καινοτόμος ορμή φεύγουν από τη δημοκρατική αρένα και καταλήγουν σε μικρούς κύκλους μιας πολιτικοοικονομικής ελίτ.» Ο Κράουτς δηλώνει ότι «δεν ζούμε σε μια μεταδημοκρατική κοινωνία, αλλά ότι οδεύουμε προς μια τέτοια κατάσταση» (Colin Crouch, 2004. Post Democracy, Cambridge: Polity Press).

Παράδειγμα: Φανταστικός Διάλογος/Αντιπαράθεση μεταξύ ενός παππού / μιας γιαγιάς και ενός νέου

Σημεία που προβάλλει ο ηλικιωμένος (Π) vs. Σημείων που προβάλλει ο νέος (Ν)

Προτείνουμε να επιλέξουν οι μαθητές τα επιχειρήματά τους και να συζητήσουν. Τα επιχειρήματά τους θα πρέπει να βασίζονται σε επιλεγμένα αντιπροσωπευτικά αποσπάσματα και να παρουσιάζονται σε μορφή ανάληψης ρόλων (role playing) με γρήγορο και έντονο ρυθμό (staccato mode). Για παράδειγμα[5]:

Π: Εμείς δεν είχαμε ελευθερία – δεν καταλαβαίνετε τι σημαίνει ελευθερία. Δεν ξέρετε πώς είναι να στερείσαι τα βασικά (φαγητό, ρούχα, ταξίδια). Εμείς παλέψαμε για όλα αυτά.

Ν: Έχουμε ελευθερία, αλλά όχι ευκαιρίες. Δεν ήσασταν άνεργοι, όπως είμαστε εμείς σήμερα.

Π: Παλέψαμε για θεμελιώδη ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα.

Ν: Σήμερα ακόμη τα δικαιώματα δεν είναι για όλους. Δείτε τις μειονότητες και τους αποκλεισμένους...

Π: Έχετε ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία, ενώ εμείς είχαμε λογοκρισία.

Ν: Υπάρχει όμως πληθώρα ψευδών ειδήσεων... Η πολυφωνία δεν σημαίνει απαραίτητα ελευθερία.

Π: Σας νοιάζει μόνο η υλική ζωή· νέα αυτοκίνητα, τεχνολογία, ακριβά ρούχα...

Ν: Νομίζετε ότι η νεολαία είναι μια ομοιογενής ομάδα; Υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ μας. Δεν ενδιαφέρονται όλοι για αυτά.

Π: Περνάτε ατελείωτες ώρες στα social media.

Ν: Είναι μέσο επικοινωνίας. Είναι δύσκολο να το καταλάβετε...

Π: Τι έχετε να πείτε για την αυξανόμενη ρατσιστική ρητορική; Είστε αδιάφοροι και αδρανείς.

Ν: Όχι, δεν είμαστε. Είμαστε μια πιο συμπεριληπτική και ανεκτική γενιά που παλεύει με διαφορετικά μέσα.

Π: Δεν νομίζω ότι παλεύετε. Πρέπει να βγαίνετε στους δρόμους πιο συχνά και με περισσότερη αποφασιστικότητα.

Ν: Παλεύουμε για πράγματα που η δική σας γενιά κατέστρεψε: το περιβάλλον, περισσότερα ανθρώπινα δικαιώματα κ.λπ.

Π: Θεωρείτε τα πάντα δεδομένα – τη δημοκρατία, την ελευθερία, το δικαίωμα ψήφου.

Ν: Έχετε όμως συζητήσει πραγματικά μαζί μας για τα προβλήματα του σήμερα; Θα ακούσετε όσα έχουμε να σας πούμε;

Π: Θέλω να ακούσω ό,τι νιώθεις ό,τι θέλεις να μου πεις. Πώς βλέπεις τη ζωή σου σε 20 χρόνια; Τη χώρα σου; Τη δημοκρατία;

[5] Ο διάλογος είναι ενδεικτικός και φανταστικός και βασίζεται σε στοιχεία από μαρτυρίες πληροφορητών.

Μπορείτε να επιλέξετε εικόνες για να ενισχύσετε τα επιχειρήματα: διαδηλώσεις, συγκρούσεις, νέοι που περιηγούνται στα κινητά τους, πολυτελή αυτοκίνητα κ.λπ. Κατά την αναπαράσταση αυτού του διαλόγου, οι εικόνες προβάλλονται στο παρασκήνιο χωρίς ήχο.

1. Επιλέξτε αποσπάσματα από τις μαρτυρίες (Παράρτημα 2) και διαμορφώστε ένα επιχειρήμα που αντικρούει τη μαρτυρία κάποιου μάρτυρα (Πέτρος Πιζάνιας, Οβιδία Σάντσες Ρακένα, Σλομπόντανκα Μοράβτσεβιτς, Νόρμπερτ Νγκίλα).
2. Διαβάστε το απόσπασμα του Νίκου Βατόπουλου (Παράρτημα 2) και απαντήστε στα ερωτήματα που θέτει στους νέους («Θα ήθελα πολύ να ακούσω...»).
3. Όταν διαβάζετε τα αποσπάσματα, ρωτήστε τους μαθητές εάν μπορούν να εντοπίσουν διαφορές ή ομοιότητες μεταξύ των χωρών που έχουν διαφορετικές εμπειρίες από διάφορα πολιτικά καθεστώτα. Πώς νιώθουν οι άνθρωποι για τους νέους; Τι περιμένουν από αυτούς;
4. Ακούστε το τραγούδι «Ωδή στον Γεώργιο Καραϊσκάκη», που γράφτηκε κατά τη διάρκεια της δικτατορίας στην Ελλάδα από τον Διονύση Σαββόπουλο (1968 – εμπνευσμένο από τα γεγονότα του Μάη του 1968, όταν ήταν στο Παρίσι). Το τραγούδι αποτελεί ύμνο στη νεολαία της αντίστασης, αλλά είχε παραπλανητικό τίτλο, το όνομα ενός ήρωα της Ελληνικής Επανάστασης (1821), ενώ στην πραγματικότητα αναφερόταν στον Τσε Γκεβάρα, για κάλυψη. Έτσι, απέφυγε τη λογοκρισία και έγινε εξαιρετικά δημοφιλές! Ο Σαββόπουλος πρόσθεσε και παραδοσιακή μουσική στην εισαγωγή. Ακούστε το τραγούδι

Ο ίδιος άνθρωπος, τώρα στα 80 του, είναι επικριτικός προς τη ριζοσπαστική νεολαία! Υπάρχουν παρόμοιες περιπτώσεις στη χώρα σας;

Παράρτημα 1: Σύντομες Βιογραφίες Μαρτύρων

Slobodanka Moravčević

Η Σλομπόντανκα Μοράβτσεβιτς (47) είναι Σέρβα και Βελγίδα. Μεγάλωσε σε ένα τμήμα της πρώην Γιουγκοσλαβίας που αργότερα έγινε η Δημοκρατία της Σερβίας. Παρέμεινε στο Βελιγράδι κατά τη διάρκεια των πολέμων της Γιουγκοσλαβίας. Ως φοιτήτρια, ήταν ενεργό μέλος του ΟΤΡΟΡ, ενός μη βίαιου κινήματος διαμαρτυρίας κατά των σερβικών αρχών που ελέγχονταν από τον Μιλόσεβιτς. Μετά από μια περίοδο διαμονής στο Μεξικό, γνώρισε τον Βέλγο σύζυγό της το 2014 και μετανάστευσε στο Βέλγιο. Σήμερα εργάζεται ως λέκτορας της σερβοκροατικής γλώσσας στο Πανεπιστήμιο της Γάνδης. Είναι ορθόδοξη χριστιανή.

Νίκος Βατόπουλος

Ο Νίκος Βατόπουλος (64) από την Ελλάδα είναι δημοσιογράφος της εφημερίδας «Καθημερινή», συγγραφέας και φωτογράφος, ειδικευμένος στον αστικό πολιτισμό και την αστική μελέτη της Αθήνας. Μεγάλωσε σε μια συντηρητική αστική οικογένεια. Η πολιτική του αφύπνιση συνέβη υπό την επιρροή της εξέγερσης του Πολυτεχνείου κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, όταν, ως έφηβος, ανακάλυψε ότι δεν ήταν όλοι όσοι διαμαρτύρονταν «κομμουνιστές» ή εχθροί του κράτους. Δεν συμμετείχε σε καμία αντίσταση, αλλά συνειδητοποίησε τη σημασία της δημοκρατίας. Πιστεύει στην ενταξιακή εκπαίδευση και την εκπαίδευση του πολίτη.

Norbert Ngila

Ο Νόρμπερτ Νγκίλα (66) είναι Κονγκολέζος και Βέλγος. Τα πρώτα 28 χρόνια της ζωής του τα έζησε στο Κονγκό, που τότε ονομαζόταν «Ζαΐρ», όπου ο Μομπούτου είχε εγκαθιδρύσει το ολοκληρωτικό του καθεστώς. Μετά την απόκτηση του διπλώματος στη Γεωγραφία από το Πανεπιστήμιο της Κινσάσα, άρχισε να εργάζεται ως δάσκαλος. Το 1986, του χορηγήθηκε υποτροφία για σπουδές στο Βέλγιο. Αν και το αρχικό του σχέδιο ήταν να επιστρέψει και να ζήσει στο Κονγκό, παρέμεινε στο Βέλγιο λόγω της αβεβαιότητας του καθεστώτος στην πατρίδα του. Εργάζεται στον οργανισμό Sankaa, μια ομπρέλα για αφρικανικές ενώσεις. Ζει στην Αμβέρσα με τη σύζυγό του και τις δύο κόρες του.

Πέτρος Πιζάνιας

Ο Πέτρος Πιζάνιας (77), Ομότιμος Καθηγητής στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο, γεννήθηκε στην Αθήνα, στη γειτονιά Γαργαρέττα, το 1947. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας πραγματοποίησε κάποιες πράξεις αντίστασης. Για να μπορέσει να αναπνεύσει, κατέφυγε στη Γαλλία όταν ήταν 20 ετών. Στο Παρίσι έγινε μέλος αντιστασιακών ομάδων κατά της ελληνικής δικτατορίας. Σπούδασε Κοινωνιολογία και Ιστορία. Όταν επέστρεψε στην Ελλάδα, ήταν πολύ ενεργό μέλος ενός αριστερού πολιτικού κόμματος. Σήμερα, γράφει άρθρα σχετικά με την τρέχουσα πολιτική κατάσταση και την ποιότητα της δημοκρατίας.

Ovidia Sanchez Raquena

Η Οβίδια Σάντσεθ Ρακένα (76) συμμετείχε για πολλά χρόνια σε κοινοτικές οργανώσεις κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου στην Ισπανία. Γεννήθηκε στην Ανδαλουσία και μετανάστευσε εσωτερικά σε διάφορες πόλεις για να ξεφύγει από τη φτώχεια. Όταν έφτασε στη Σαμπαντέλ (πόλη κοντά στη Βαρκελώνη), ενεπλάκη στο κίνημα της γειτονιάς (Associació de Veïns Torre-Romeu) για την απόκτηση βασικών δικαιωμάτων (σωληνώσεις νερού κ.λπ.).

Željko Rogina

Ο Ζέλικο Ρογκίνα (65) μεγάλωσε στην Ανατολική Σλαβονία, στην Κροατία, όπου εξακολουθεί να ζει. Είναι συνταξιούχος καθηγητής φιλοσοφίας, ηθικής και λογικής. Εντάχθηκε στην Ένωση Κομμουνιστών ως μαθητής λυκείου, αλλά απογοητεύτηκε από τις συγκρούσεις στην ηγεσία του κόμματος και τη ρητορική του εθνικισμού, με αποτέλεσμα να παραιτηθεί το 1990 και να αποφασίσει να μην εμπλακεί ξανά στην πολιτική. Κατά τις αλλαγές στην Κροατία, εντάχθηκε εθελοντικά στον στρατό και υπηρέτησε μέχρι τον Ιούνιο του 1992. Όταν η μονάδα του αναπτύχθηκε στα πεδία μάχης της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, αποφάσισε να επιστρέψει και να συνεχίσει τη διδασκαλία στο σχολείο.

Rasa Kaušakienė

Η Ράσα Κάουσακιενέ (55) είναι καθηγήτρια Ιστορίας από τη Λιθουανία. Έζησε την περίοδο της ανεξαρτησίας της Λιθουανίας τη δεκαετία του 1990 και την είδε από διαφορετικές οπτικές και θέσεις. Ως φοιτήτρια του πέμπτου έτους στο πανεπιστήμιο εκείνη την εποχή, αντιμετώπισε σημαντική αβεβαιότητα για το μέλλον. Η εμπειρία της αντικατοπτρίζει τις προκλήσεις που αντιμετώπισαν πολλοί νέοι, φοιτητές και νέες μητέρες κατά την περίοδο αυτή. Συχνά ένιωθαν χαμένοι, πιεσμένοι και διχασμένοι εν μέσω των ραγδαίων αλλαγών.

Joanna Miłosz-Piekarska

Η Τζοάνα Μίλος-Πιεκarsκά (69) είναι Πολωνή ποιήτρια και συγγραφέας, ανιψιά του Τσέσλαβ Μίλος (Πολωνός αντιφρονών, απαγορευμένος από την κομμουνιστική κυβέρνηση, βραβευμένος με το Νόμπελ Λογοτεχνίας). Γεννήθηκε στη Βαρσοβία και, ως έφηβη, έφυγε από την Πολωνία για τη Μεγάλη Βρετανία και στη συνέχεια για την Αυστραλία. Στα γραπτά της εξερευνά τα θέματα της νεολαίας κατά την περίοδο του πολωνικού κομμουνισμού, της μετανάστευσης στην Αυστραλία και της νοσταλγίας για την πατρίδα, καθώς και τις δυσκολίες και τις χαρές της ζωής που αιωρείται μεταξύ δύο διαφορετικών πραγματικοτήτων. Αυτή τη στιγμή ζει στη Μελβούρνη, όπου διευθύνει ένα πρακτορείο ηθοποιών.

Παράρτημα 2:

Κειμενικά αποσπάσματα

Olivia Sanchez Raquenes
(Ισπανία)

Δεν θέλουν. Τους το λέμε και μας απαντούν: «Α, αυτό είναι θέμα για γιαγιάδες και παππούδες», λένε: «όχι εγώ». Και τους βλέπεις εκεί έξω να μην κάνουν τίποτα, απλώς να κάθονται στα πάρκα, να καπνίζουν ή να πίνουν μπίρα ή οτιδήποτε άλλο. Όχι, δεν βλέπω να θέλουν να ακολουθήσουν τα βήματά μας. Θέλω να αποσυρθώ από το πολιτιστικό κέντρο, καταλαβαίνεις; Θέλω να αποσυρθώ από τον σύλλογο της γειτονιάς, και δεν μπορούμε να βρούμε κανέναν που να θέλει να ασχοληθεί.

Και ευτυχώς που η κοπέλα του ενός γιου μου έρχεται να μας βοηθήσει στην επιτροπή, γιατί κάνει πολλά για εμάς, ώστε να μπορώ να είμαι εδώ και εκεί, γιατί μας δίνει ένα χέρι βοήθειας. Την πληρώνουμε, την πληρώνουμε για τις ώρες που είναι εκεί. Αλλά εμείς δεν πληρωνόμαστε. Δεν έχουμε βγάλει ποτέ δεκάρα και ούτε θέλουμε, γιατί είμαστε εθελοντές. Όχι, δεν μπαίνουμε σε τέτοια μέρη για να βγάλουμε χρήματα, το αντίθετο, βάζουμε κιόλας.

Γι' αυτό σου λέω ότι οι άνθρωποι δεν θέλουν. Οι άνθρωποι δεν θέλουν τίποτα άλλο πέρα από ωραία αυτοκίνητα, χρήματα στην τσέπη για να τα ξοδεύουν.

Πέτρος Πιζάνιας (Ελλάδα)

Για τους νέους σήμερα, αυτό που θα είχα να τους πω πρώτα απ' όλα είναι: εξοργιστείτε και βγείτε στους δρόμους και, αν χρειαστεί, κάντε τα λίμπα. Είστε τα μεγαλύτερα θύματα των μνημονίων σε μια κοινωνία που επιδεινώνεται ραγδαία και θα πληρώσετε το κόστος, είτε με μια σοβαρή υποβάθμιση της ζωής σας, είτε με τον εξαναγκασμό να μεταναστεύσετε κάπου, απλά για να ζήσετε ως

ανθρώπινα όντα, τίποτα παραπάνω. Γι' αυτό, θυμώστε, θυμώστε ξανά και βγείτε στους δρόμους. Δεν υπάρχει τρόπος να πετύχετε τίποτα χωρίς αυτό. Απόδειξη από το δικό μου παρελθόν, που είναι το παρελθόν ολόκληρης της ελληνικής κοινωνίας: η δημοκρατία επέστρεψε με την πτώση της Χούντας, όχι επειδή ήρθε εδώ ο Καραμανλής ή ο Παπανδρέου, αλλά επειδή εκατομμύρια Έλληνες βγήκαν στους δρόμους. Έτσι πρέπει να γίνει και σήμερα.

Slobodanka Moravčević
(Βέλγιο)

Αλλά εσύ είσαι νέος. Δεν το καταλαβαίνεις. Βλέπεις τόσο παράξενα πράγματα. Και σου είπα ότι μεγάλωσα σε ένα είδος παραμυθιού. Και πραγματικά δεν μπορούσα να δω όλα αυτά τα πράγματα με ακρίβεια. Αλλά αργότερα έπρεπε να καταλάβω.

Ήμουν επίσης δημοσιογράφος και δούλευα στο Ράδιο Βελιγράδι. Ήθελα πραγματικά να καταλάβω τι συνέβαινε. Έκανα πολλές συνεντεύξεις με ανθρώπους που ήρθαν στη Σερβία από άλλες χώρες. Με ανθρώπους που είχαν περάσει τόσο τρομερά πράγματα. Για παράδειγμα, είχα μια συνέντευξη με έναν άντρα που είχε βρεθεί σε κάποιο είδος πολεμικής φυλακής. Αυτό ήταν τόσο σημαντικό για μένα για να καταλάβω.

Είναι ίσως σαν να είσαι ξύπνιος, αλλά μόνο αργά αργά συνειδητοποιείς ότι όλοι αυτοί οι άνθρωποι γύρω σου και κοντά σου έχουν περάσει τόσα πολλά. Και μετά, φυσικά, ήμουν πολύ απασχολημένη με τις πολιτικές μου διαμαρτυρίες. Σκεφτόμουν να κάνω κάτι καλό, για όλους, όχι μόνο για τον εαυτό μου. Πίστευα ότι αυτό ήταν υποχρέωση κάθε ανθρώπου.

Μου αρέσει αυτή η αίσθηση, όταν είσαι νέος, πρέπει να νιώθεις έτσι. Και νομίζω ότι είναι ντροπή που οι νέοι σήμερα, όχι μόνο εδώ, αλλά και στη Σερβία και παντού, ασχολούνται μόνο με βασικά, ασήμαντα πράγματα. Πράγματα του TikTok. Δεν έχουν ιδανικά.

	Πιστεύω ότι αυτό είναι επίσης ένα μεγάλο πρόβλημα για την κοινωνία μας. Αυτή η φλόγα, που πρέπει να έρχεται από τους νέους. Και οι νέοι μας κοιμούνται. Ή έχουν κατάθλιψη. Ή απλά δεν έχουν ιδέα από πού να ξεκινήσουν. Ίσως να ανακαλύψουν την πραγματικότητα, όπως εγώ, είκοσι χρόνια μετά, αφού τους έχουν εκμεταλλευτεί κ.ο.κ. Αλλά κάναμε τουλάχιστον κάτι σωστό, καταλαβαίνεις. Το ότι σταματήσαμε τον Μιλόσεβιτς ήταν ένα είδος δημοκρατίας, ένα είδος ελευθερίας. Ποτέ εντελώς, αλλά ένα βήμα είναι καλύτερο από κανένα.
--	--

Norbert Ngila (Βέλγιο)	Το μετανιώνω - γιατί είμαι σε αυτόν τον τομέα σχεδόν 20 χρόνια- πάντα προσπαθούσα να τραβήξω τους νέους λίγο προς τα πάνω, να μιλήσω για τη δημοκρατία, να κάνω αυτό και εκείνο, αλλά απλά νιώθω ένα είδος αντίστασης, αντίστασης. Αλλά δεν ξέρω από πού προέρχεται αυτό, δεν ξέρω. [...] Έτσι, είναι πολύ δύσκολο. Δεν έχουν ενδιαφέρον, ενδιαφέρονται για άλλα πράγματα, όπως η μουσική, ο αθλητισμός, αυτό και εκείνο, αλλά έχουν ελάχιστο ενδιαφέρον για τη δημοκρατία, για το πώς λειτουργεί το σύστημα, ποιος είναι ο ρόλος των νέων σε αυτό, τι μπορούν να κάνουν οι Αφρικανοί νέοι σε αυτήν την κοινωνία για να βελτιώσουν την κατάστασή τους. Έχουν πολύ μικρό ενδιαφέρον για αυτά τα ζητήματα, αλλά νομίζω ότι αυτό είναι ένα μεγάλο πρόβλημα.
------------------------	---

Norbert Ngila (Βέλγιο)	Είναι πολύ σημαντικό να μιλάμε στους νέους για αυτό, γιατί αυτή είναι μια δημοκρατική χώρα, το Βέλγιο είναι μια δημοκρατική χώρα. Αν είσαι έξω από το σύστημα, η ζωή σου θα είναι πάντα δύσκολη. Για να αποκτήσεις κάτι, πρέπει να είσαι μέσα στο σύστημα. Άρα, πρέπει επίσης να εξασκείς τη δημοκρατία.
------------------------	--

Πώς μπορείς να το κάνεις αυτό; Πρέπει να μάθεις το σύστημα, να μάθεις τη δημοκρατία. Πρέπει να ακούς.

Αλλά αν λες: «Ναι, είμαι έξω από το σύστημα, θέλω μόνο μουσική, δεν θα συμμετάσχω σε συζητήσεις για τη δημοκρατία, δεν θέλω να είμαι πίσω από ένα πολιτικό κόμμα, είμαι ουδέτερος», αυτός δεν είναι καλός τρόπος για να επιτύχεις την ενδυνάμωση και την αυτονομία σου.

Νίκος Βατόπουλος
(Ελλάδα)

Δεν μου αρέσει να δίνω συμβουλές, γιατί πιστεύω ότι ο άνθρωπος θα κάνει αυτό που θέλει να κάνει και πρέπει να κάνει αυτό που θέλει, ανεξάρτητα από το τι λένε οι άλλοι. Δίνεις συμβουλές. Γιατί αυτό που είναι σημαντικό για εσένα μπορεί να μην είναι το ίδιο σημαντικό για κάποιον άλλο. Αλλά θα ήθελα πραγματικά να συζητήσω με έναν νέο άνθρωπο – το έχω κάνει βέβαια – αλλά ας πούμε υποθετικά ότι είχα έναν συνομιλητή είκοσι ετών, που θα είχε γεννηθεί στον 21ο αιώνα. Θα ήθελα πάρα, πάρα, πάρα πολύ να ακούσω, όχι να του πω, να ακούσω.

Γιατί είμαι σίγουρος ότι ακόμα και σε αυτά τα παιδιά υπάρχει ένας δυνατός ρομαντισμός που μπορεί να μας εκπλήξει στο μέλλον. Είμαι βέβαιος ότι υπάρχει μια τεράστια αίσθηση. Και όπως είπα πριν, ότι υπάρχει μια πυρετώδης τεχνοκρατική αντίληψη, ότι υπάρχει μια απόσταση από την ιστορική συνείδηση, μπορεί να είναι αλήθεια, γιατί αυτό είναι και το γενικότερο κλίμα.

Αλλά, με ένταση, θα ήθελα να ακούσω και αυτόματα σίγουρα θα έκανα κάποιες συγκρίσεις. Κυρίως θα ήθελα να ακούσω για τη ζωή τους σε 20 χρόνια. Πώς θα ήθελαν να ζουν. Να σκεφτούν αυτό το επίτευγμα. Πώς θα ήθελαν. Ή πώς σκέφτονται την Ελλάδα.

Ή αν κάτι τους συγκινεί, που συγκινεί και εμένα, και συζητάμε πράγματα που μπορεί να είναι πολύ ισχυρά για μένα. Για μένα, με συγκινεί πολύ, ας πούμε, η ιδέα της Ελλάδας με μια αίσθηση της πρωταρχικής απλότητας της ιδέας της Ελλάδας.

	Αυτό που λέμε να κοιτάς έναν γκρεμό και να λες «εδώ είναι η Ελλάδα». Να είναι κάτι δικό σου, να είναι η δική σου πατρίδα, αυτή η έννοια. Αν αυτό λειτουργεί. Σίγουρα θα λειτουργεί με κάποιο τρόπο. Αλλά πώς; Αυτά είναι τα πράγματα που θα με ενδιέφερε να εξερευνήσω και όχι απλώς να ακούσω. Δεν θα με ενδιέφερε τόσο πολύ να λέω. Αν κάποιος μου ζητήσει να μεταφέρω μια εμπειρία, ναι, νομίζω ότι έχει νόημα. Όπως και εγώ ρωτάω τους μεγαλύτερους ανθρώπους, για να ακούσω μια εμπειρία και να την ερμηνεύσω μόνος μου. Αυτό έχει νόημα αν υπάρχει ενδιαφέρον. Αλλά νομίζω ότι το κλειδί είναι, όπως είπαμε πριν, η αλληλεπίδραση και η ικανότητα να παίρνεις κάτι από τον άλλον, να μην είμαστε παράλληλες γενιές, να υπάρχει αυτή η αλληλεπίδραση που είναι πολύ ενδιαφέρουσα και γόνιμη.
--	---

Rasa Kaušakienė (Λιθουανία)	Λοιπόν, για μένα, υποθέτω ότι η δημοκρατία σημαίνει να μη φοβάσαι, να μη φοβάσαι να μιλήσεις, να μη φοβάσαι ότι θα πεις κάτι και κάποιος θα το παρεξηγήσει, ότι μπορεί να πληγωθείς. Ελευθερία του λόγου, δηλαδή, αν δεν προσβάλλεις κανέναν, να μπορείς να ασκείς κριτική. Και λέω για τη Λιθουανία ότι είμαστε μια δημοκρατική χώρα όταν επιτρέπουμε στον εαυτό μας να κάνουμε πλάκα με τον πρόεδρό μας, με έναν υψηλό αξιωματούχο – μόνο οι πολίτες μιας δημοκρατικής χώρας επιτρέπεται να το κάνουν αυτό. Και είναι σημαντικό για τους νέους να γνωρίζουν ότι δεν ήταν πάντα έτσι, ότι δεν μπορούσες πάντα να λες ό,τι θέλεις, να πηγαίνεις όπου θέλεις, να έχεις ό,τι θέλεις, και ότι πολλές πτυχές της ζωής και της δραστηριότητας ήταν περιορισμένες από το κράτος, κάτι που πλέον σχεδόν δεν υπάρχει. Σήμερα είναι πολύ ελεύθεροι και έχουν ένα πολύ ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων, επιλογών, τρόπων εξόδου, ταξιδιών και γνωριμίας με τον
--	---

	κόσμο από ό,τι τα παιδιά της Σοβιετικής εποχής. Έχουν απλώς τόσες πολλές ευκαιρίες: συμμετοχή σε διάφορες οργανώσεις, εθελοντισμό. Απλώς πηγαίνετε και κάντε το, και ο στόχος μας είναι απλά να τους ενθαρρύνουμε να μην σταματήσουν, να μην επιβραδύνουν. Έτσι, σε όσους δεν ψηφίζουν ή που απλώς ασκούν κριτική, πάντα λέω – και μπορώ να το επαναλάβω – ότι, αν δεν έχεις ψηφίσει, αν δεν έχεις συνεισφέρει τίποτα στη δημοκρατία, απλά δεν έχεις το δικαίωμα να την κριτικάρεις, γιατί μόνος σου έχεις στερήσει από τον εαυτό σου αυτή την ευκαιρία.
--	--

Željko Rogina (Κροατία)	Όταν λέμε «νέοι», υποτίθεται ότι αναφερόμαστε σε μια ομοιογενή ομάδα, όμως αυτό δεν ισχύει. Σε εκείνους που πετούν μπανάνες στο στάδιο όταν βλέπουν έναν σκουρόχρωμο παίκτη ή σε αυτούς που μετρούν το ύψος του καλαμποκιού, δεν θα έλεγα τίποτα. Είναι χαμένες υποθέσεις και φοβάμαι πως θα γίνουν περισσότεροι. Το ίδιο ισχύει και για εκείνους που περπατούν στον δρόμο, οδηγούν ποδήλατο ή αυτοκίνητο κοιτώντας το κινητό τους, απορροφημένοι και εμπνευσμένοι από τις ασημαντότητες των social media. Δεν υπάρχει τίποτα να τους πεις.
-------------------------	---

Joanna Miłosz-Piekarska (Πολωνία)	Η στάση μου απέναντι στη δημοκρατία είναι πολύ απλή. Η δημοκρατία δεν είναι κάτι που σου χαρίζεται. Και δεν μπορεί να θεωρείται δεδομένη. Και θα ήθελα να το επαναλαμβάνω ασταμάτητα στη νεότερη γενιά, η οποία – όπως το βλέπω – έχει κάπως απομυθοποιήσει αυτή την αίσθηση της ελευθερίας... Ή ίσως όχι απομυθοποιήσει, γιατί γεννήθηκαν ήδη μέσα σε αυτήν. Αλλά την θεωρούν απολύτως δεδομένη. Ότι έτσι είναι τα πράγματα και αυτό είναι όλο. Και οι μεγαλύτεροι απλώς ασχολούνται με κάτι
-----------------------------------	--

δικό τους... Όμως πρέπει να σκεφτόμαστε σοφά, να σκεφτόμαστε σοφά όταν έρχονται οι εκλογές και να παρακολουθούμε. Πρέπει να προσέχουμε αυτούς που εκλέξαμε και να προσέχουμε και αυτούς που δεν εκλέχθηκαν, αλλά προσπαθούν να επιβληθούν.

Γιατί η ελευθερία μπορεί να αφαιρεθεί από έναν άνθρωπο έτσι [κάνει κίνηση με τα δάχτυλα που μιμείται ένα χτύπημα]. Έχουμε πολλά παραδείγματα γι' αυτό σε όλο τον κόσμο.

Παράρτημα 3: Τι σημαίνει δημοκρατία για έναν πολίτη;

- **Δικαίωμα ψήφου** – η δυνατότητα συμμετοχής στην εκλογή αντιπροσώπων και στη λήψη σημαντικών αποφάσεων.
- **Ελευθερία έκφρασης** – το δικαίωμα να εκφράζει ελεύθερα απόψεις, πεποιθήσεις και ιδέες.
- **Δικαίωμα συγκέντρωσης** – η δυνατότητα διοργάνωσης και συμμετοχής σε ειρηνικές διαδηλώσεις και συγκεντρώσεις.
- **Δικαίωμα στην πληροφόρηση** – ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία και διαφάνεια στις κυβερνητικές ενέργειες.
- **Προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων** – σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών όλων των πολιτών.
- **Ισότητα ενώπιον του νόμου** – όλοι οι πολίτες είναι ίσοι απέναντι στον νόμο, ανεξαρτήτως κοινωνικής θέσης, εθνικότητας, θρησκείας ή άλλων χαρακτηριστικών.
- **Συμμετοχή στη νομοθετική διαδικασία** – μέσω των εκλεγμένων αντιπροσώπων, οι πολίτες επηρεάζουν τη δημιουργία νόμων.
- **Λογοδοσία της κυβέρνησης** – η κυβέρνηση είναι υπεύθυνη απέναντι στους πολίτες και πρέπει να απολογείται για τις πράξεις της.
- **Δικαίωμα στη δικαιοσύνη και έννομη προστασία** – η δυνατότητα αναζήτησης νομικής προστασίας σε περίπτωση παραβίασης δικαιωμάτων.

- **Δικαίωμα στην εκπαίδευση** – η εκπαίδευση επιτρέπει την λήψη αποφάσεων που βασίζονται στην ενημέρωση και την κριτική σκέψη.
- **Κοινωνικά δικαιώματα** – το δικαίωμα σε βασικές κοινωνικές υπηρεσίες όπως η υγειονομική περίθαλψη, η εκπαίδευση και η κοινωνική ασφάλιση.
- **Ενθάρρυνση της πολιτικής συμμετοχής** – κίνητρα για τη συμμετοχή σε κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες προς όφελος του κοινού συμφέροντος.

Παράρτημα 4: Ποιες είναι οι προσδοκίες από τους νέους σήμερα;

- **Ενεργή συμμετοχή στην κοινωνία** – ενασχόληση με την κοινότητα μέσω εθελοντισμού, πρωτοβουλιών ή κοινωνικής δράσης.
- **Εκπαίδευση και αυτοβελτίωση** – δέσμευση για μάθηση και απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων για τις προκλήσεις του μέλλοντος.
- **Υπευθυνότητα** – ανάληψη ευθύνης για τις πράξεις και τις αποφάσεις τους.
- **Σεβασμός στη διαφορετικότητα** – αποδοχή διαφορετικών πολιτισμών, πεποιθήσεων και ανθρώπων.
- **Περιβαλλοντική συνείδηση** – φροντίδα για το περιβάλλον και ενεργή συμμετοχή σε βιώσιμες πρακτικές.
- **Ανάπτυξη κριτικής σκέψης** – αξιολόγηση πληροφοριών, κοινωνικών κανόνων και πολιτικών ζητημάτων.
- **Καινοτομία και προσαρμοστικότητα** – ετοιμότητα για αλλαγές και προσαρμογή σε νέες τεχνολογίες και συνθήκες εργασίας.
- **Υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων** – προώθηση της ισότητας, σεβασμός και προστασία των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων.
- **Οικοδόμηση ανεξαρτησίας** – σταδιακή ανάπτυξη οικονομικής και συναισθηματικής ανεξαρτησίας.
- **Δημιουργική έκφραση απόψεων** – συμμετοχή σε συζητήσεις με θετικό και εποικοδομητικό τρόπο.
- **Αλληλεγγύη και ενσυναίσθηση** – ενδιαφέρον για τους άλλους και την κοινότητα, κατανόηση των αναγκών τους.
- **Ανάληψη πρωτοβουλιών** – θάρρος για ανάληψη δράσεων στην επίλυση προβλημάτων και στη δημιουργία θετικών αλλαγών στην κοινωνία.

Παράρτημα 5: Τι σημαίνει να ζεις σε μια ολοκληρωτική κοινωνία;

- **Μονοκομματικό σύστημα** – η διακυβέρνηση ελέγχεται από ένα και μοναδικό πολιτικό κόμμα (π.χ. τα κομμουνιστικά κόμματα στην Πολωνία και την Τσεχοσλοβακία, τα φασιστικά καθεστώτα στην Ισπανία και την Πορτογαλία, η δικτατορία στην Ελλάδα).
- **Αυταρχικός ηγέτης** – κυριαρχία ενός ατόμου, όπως ο Φρανθίσκο Φράνκο στην Ισπανία, ο Αντόνιο ντε Ολιβέιρα Σαλαζάρ στην Πορτογαλία ή ο Γιόσιπ Μπρόζ Τίτο στη Γιουγκοσλαβία (στο πλαίσιο της σοσιαλιστικής Κροατίας).
- **Πολιτική καταστολή** – δίωξη αντιπολιτευόμενων κομμάτων και ατόμων, περιλαμβάνοντας μαζικές συλλήψεις, βασανιστήρια, εξορία και εκτελέσεις.
- **Έλεγχος των ΜΜΕ** – απόλυτος κρατικός έλεγχος στον τύπο, το ραδιόφωνο και την τηλεόραση για τη διάδοση προπαγάνδας.
- **Λογοκρισία και απαγορεύσεις** – καταστολή / απαγόρευση της λογοτεχνίας, της τέχνης (κινηματογράφος, θέατρο, μουσική) και της επιστημονικής έρευνας που ερχόταν σε αντίθεση με την ιδεολογία του καθεστώτος.
- **Περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση** – τα εκπαιδευτικά συστήματα ήταν υποταγμένα σε ιδεολογική κατήχηση (ιδιαίτερα εμφανές σε κομμουνιστικά και φασιστικά καθεστώτα).
- **Εθνικιστική προπαγάνδα** – εξύψωση του έθνους, του κράτους ή της κυρίαρχης ιδεολογίας (π.χ. φασιστικός εθνικισμός στην Ισπανία και την Πορτογαλία, στην Ελλάδα).
- **Προσωπολατρία** – εξύψωση του ηγέτη σε ένα άθικτο καθεστώς, με ειδικές δημόσιες τελετές και προπαγάνδα.
- **Περιορισμοί στις θρησκευτικές ελευθερίες** – στα κομμουνιστικά καθεστώτα όπως η Πολωνία και η Λιθουανία, η Εκκλησία αντιμετώπιζε συνεχή πίεση ή δίωξη (ενώ στα φασιστικά καθεστώτα οι θρησκείες συχνά χρησιμοποιούνταν από τις αρχές).
- **Εξαναγκαστική κολεκτιβοποίηση** – ιδιαίτερα σε κομμουνιστικά κράτη όπως η Πολωνία και η Λιθουανία, όπου οι γεωργικές εκτάσεις κρατικοποιήθηκαν δια της βίας.

- **Αναγκαστική μετανάστευση** – πολλοί αναγκάζονταν να μεταναστεύσουν λόγω πολιτικών διώξεων ή οικονομικών περιορισμών (ιδιαίτερα διαρροή εγκεφάλων: επιστήμονες, πολιτικοί, καλλιτέχνες).
- **Παρακολούθηση και καταστολή** – δημιουργία μυστικών αστυνομιών και πολιτοφυλακών για παρακολούθηση και καταστολή (π.χ. PIDE στην Πορτογαλία, Guardia Civil στην Ισπανία, UDBA στη Γιουγκοσλαβία, Securitate στη Ρουμανία).
- **Οικονομική ανισότητα και προνόμια** – οι πολιτικοί πιστοί απολάμβαναν προνόμια, ενώ οι απλοί πολίτες συχνά ζούσαν σε φτώχεια.
- **Καχυποψία και καταδότες** – τα καθεστώτα ενθάρρυναν τη δήλωση των γειτόνων και των μελών της οικογένειας στις αρχές.
- **Απομόνωση από τον κόσμο** – περιορισμένες διεθνείς σχέσεις, ιδιαίτερα εμφανές στην Ισπανία και την Πορτογαλία πριν από τις δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις.

Παράρτημα 6: Παρουσίαση Θεάτρου - Ντοκουμέντο

Είναι η δημοκρατία μου και δική σου δημοκρατία;

Μια διδακτική
προσέγγιση με το Θέατρο
Ντοκουμέντο

Όμιλος για την Ιστορική
Εκπαίδευση στην Ελλάδα-
Ο.Ι.Ε.Ε.

Υπόθεση Λάραμι, Tectonic Theatre Project (2020)

Θέατρο-Ντοκουμέντο: θεατρικό είδος που συνδέεται με τον
δημόσιο χώρο και την πραγματική ζωή

«Ξυπνήστε το κοινό από τον αισθητικό του λήθαργο»

Milo Rau

Ιστορία του Θεάτρου-Ντοκουμέντο

- Ρωσική Επανάσταση: "ζωντανές εφημερίδες", θίασοι που αναπαριστούν τα νέα σε όλη τη χώρα: προπαγάνδα
 - Η.Π.Α. - Μεγάλη Βρετανία: πρόσθεσαν την έννοια της υποκειμενικότητας
 - "Το θέατρο δεν είναι μέσο πληροφόρησης και δεν είναι εκπαιδευτικό μέσο. Είναι ένα μέσον που αφορά το παρόν ή την αναπαράσταση του παρόντος" Milo Rau, σκηνοθέτης
 - Κύριοι εκπρόσωποι: Κολλεκτίβα Rimini Protocol, Milo Rau, Yael Ronen (από τη δεκαετία του '80): "ρίξτε μια πιο προσεκτική ματιά στη θεατρικότητα της καθημερινής ζωής"
- Αναπαραστάσεις

Workers of 'Sovkino' (Soviet cinema) 'live' newspaper
Central State Archive of Film and Photo Documents of St. Petersburg

“Με αυτόν τον τρόπο το Rimini Protokoll όχι μόνο δημιουργεί αιχμηρά θεατρικά αντίγραφα ευρημάτων, αλλά και επανακατακτά τον δημόσιο χώρο. Εκτός από τα ερευνητικά έργα υπάρχουν πολλές δραστηριότητες που αποστασιοποιούνται από τη ζώνη ασφαλείας του θεάτρου. [...] Υπό τη διεύθυνση των Rimini Protokoll όλα γίνονται εξίσου αληθινά και ύποπτα. Δεν είναι μια δεδομένη δραματουργία που εξασφαλίζει τη διαφοροποίηση μεταξύ τέχνης και πραγματικότητας, αλλά ο ίδιος ο παρατηρητής γίνεται ο ειδικός, ο οποίος πρέπει να ακολουθήσει τα ίχνη της αυθεντικότητας και της θεατρικότητας. [...] Το δόγμα των Rimini Protokoll μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: η καλύτερη τέχνη είναι η ίδια η πραγματικότητα: αντιγράφεται, επανασυντίθεται, καθρεφτίζεται στον εαυτό της, παρουσιάζεται στο κοινό για να την παρατηρήσει. “Το θέατρο είναι ένα μέσο μέσα στο οποίο τα περιεχόμενα μπορούν να μεταφερθούν”. Αυτό το εύκολο, αυτό το σεμνό, αυτό το ριζοσπαστικό είναι το σημείο εκκίνησης των Rimini Protokoll. [...] Αν όλα έχουν να κάνουν με τη ζωή, τότε είμαστε όλοι ειδικοί”.

Rimini Protocol,
“Unboxing the
Past”, 2021

<https://www.rimini-protokoll.de/website/en/text/everyone-s-a-specialist>

Milo Rau, *Everyone's a Specialist. Rimini Protokoll and the reconstruction of reality*, 2004

Rimini Protokoll, *Ο Αγών μου* (2016)

Rimini Protocol,
2016
Ο Αγών μου (Mein
Kampf)
(Νεοναζισμός)

Παραστάσεις Θεάτρου-ντοκουμέντο

“Υπόθεση
Φαρμακονήσι: ο Νόμος
του Νερού”
Εθνικό Θέατρο, 2015
(Μεταναστευτικό)

Υπόθεση Φαρμακονήσι ή το Δίκαιο του νερού, Εθνικό Θέατρο (2015)

Παραστάσεις Θεάτρου-ντοκουμέντο

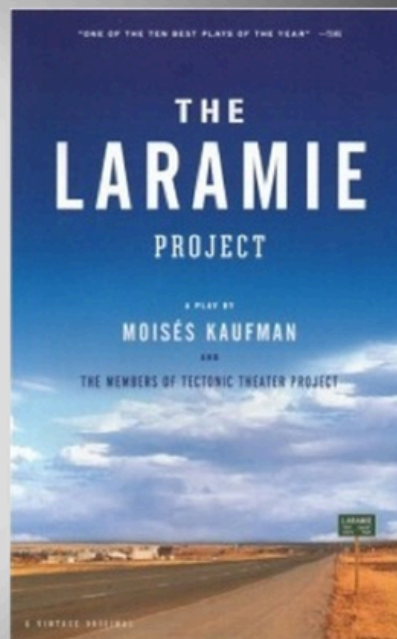
<https://www.youtube.com/watch?v=uGScKhBZ0Q>

«Οι Σκοτεινοί Αιώνες /The Dark Ages», Milo Rau. Shaubine, 2015
Leibach: “Every man kills what he loves”

Υπόθεση Λάραμι, Tectonic Theatre Project (2020)

Η εμπειρία των εργαζόμενων στην καθαριότητα μεταναστριών από διάφορες χώρες και κοινωνική προέλευση. Οι προσωπικές τους εμπειρίες αποτελούν τον πυρήνα του έργου-βασικά γραμμένοι από αυτές. Αυθεντικοί χαρακτήρες-όχι ηθοποιοί.

"Καθαρή Πόλη": Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών

Η καθαρή πόλη, Στέγη Γραμμάτων (2020)

Ένα ποίημα: Μαρλένο: "Valrona"

(στο όνομα των μεταναστριών
καθαριστριών...)
περιοδικό Τεφλόν, τ. 27

- Όλες οι τουαλέτες της Αθήνας είναι καθαρές
χάρη στη μαμά μου
- ...
- τα χέρια της είναι σκληρά και γεμάτα πληγές
απ' τις χλωρίνες
το πρόσωπό της είναι σκληρό και γεμάτο πληγές
απ' τις χλωρίνες • απ' όλες τις χλωρίνες
όλης της Αθήνας
η μητέρα μου έχει τόση χλωρίνη πάνω της που η
εικόνα της στο μυαλό μου
ξεθωριάζει • όχι στο μυαλό μου • γενικά
....
- οι μητέρες μας όλες καθαρίζουν τις τουαλέτες της
Ελλάδας
και τα ονόματά τους είναι πικρά στο στόμα
η καθαριότητα τα κάνει δυσπρόφερτα
κανείς δεν τις λέει με το όνομά τους
το όνομα της μαμάς μου όμως είναι όνομα
ποταμού
ποταμού από δάκρυα και ποταμού από χλωρίνη
και κατεβαίνει από ψηλά με ορμή
για να καθαρίσει να καθαρίσει να καθαρίσει

Το Θέατρο Ντοκουμέντο στο σχολείο

Θεατρική συνθήκη: η τάξη

Νατάσα Μερκούρη, Φιλολόγος, Ο.Ι.Ε.Ε.

- Έρευνα από μαθητές/-τριες – Προφορική Ιστορία (μαρτυρίες)
- Συμμετοχή ειδικών οι οποίοι τεκμηριώνουν τα ευρήματα της έρευνας των μαθητών και συζητούν το θέμα (διαζώσης ή βιντεοσκοπημένα)
- Τέχνη (εικόνες, αφίσες, μουσική, αποσπάσματα ταινιών)
- Ερωτήματα πάνω στο θέμα
- Θεατρικές Τεχνικές

Πώς προετοιμάζουμε ένα θέατρο ντοκουμέντο πάνω στο θέμα;

- Προετοιμασία: μελέτη του υλικού
- Έκφραση και ανίχνευση συναισθημάτων (φόβος, ντροπή, θυμός, ταπείνωση, υπερηφάνεια, ματαίωση, απογοήτευση...)
- Έρευνα και ανακάλυψη / δημιουργία νέου υλικού πάνω στο θέμα (π.χ. νέες συνεντεύξεις).
- Εύρεση αξόνων/ γραμμών κατάλληλων για την περίπτωση (τοπικότητα, έμφυλη σύνθεση τάξης και μαθητικού πληθυσμού, ανάγκες και ενδιαφέροντα)
- Δραματοποίηση: ένα νέο έργο γραμμένο από τους μαθητές και τις μαθήτριες. Βασικοί άξονες πάνω στο υλικό. Θεατρικές τεχνικές, όπως: μονόλογος, διάδρομος της συνείδησης, υποκριτική, διάλογος και αντιλογία τεκμηριωμένα και συνοδευόμενα από πολυμεσικές εφαρμογές (μουσική, βίντεο κλπ)
- Ένας συνδυασμός πραγματικότητας και υποκριτικής (με ένα στοιχείο έκπληξης...)

- Θέτουμε ερωτήσεις
- Συζητάμε τα ευρήματα
- Αγώνας λόγων
- Θέτουμε ερωτήματα στους ειδικούς
- Σχολιάζουμε τις πηγές: φιλμ, εικόνες, μαρτυρίες, έργα τέχνης κλπ
- Παράσταση
- Απαντήσεις ή περισσότερες ερωτήσεις;
- **Εσύ δημιουργείς το Θέατρο Ντοκουμέντο**

Πιθανή πρόταση

- Οι μαθητές ξεκινούν με την ερώτηση: “Είναι η δημοκρατία μου και δική σου δημοκρατία; Τι σημαίνει δημοκρατία για εσένα; Πώς και γιατί αγωνίζονται οι άνθρωποι για δημοκρατία;” Σε αυτό το σημείο είναι πολύ σημαντικό να μελετήσουμε το ιστορικό πλαίσιο- και να χρησιμοποιήσουμε έναν χάρτη και εικόνες για τεκμηρίωση.
- Ένας ειδικός/ιστορικός μιλάει (σε βίντεο ή αυτοπροσώπως) για λίγα λεπτά για το 1989 και τη διάλυση των κομμουνιστικών καθεστώτων, καθώς και / ή για την πτώση των δικτατοριών στην Ελλάδα, την Ισπανία, την Πορτογαλία και τις μεταναστευτικές ροές το 2015 κ.λπ. Εσείς επιλέγετε πού θα εστιάσετε.
- «Ποιες ήταν οι συνθήκες για τους ανθρώπους που προέρχονται από άλλα μέρη/χώρες κατά την είσοδό στις νέες χώρες;» 4-5 μαθητές παρουσιάζουν: εμπειρίες, συναισθήματα, αποφασιστικότητα, πιθανώς με έμφυλη προσέγγιση. Πίσω τους προβάλλονται αποσπάσματα μιας ταινίας σχετικά με το θέμα χωρίς ήχο. Σε αυτό το σημείο μπορεί να παρέμβει ένας κοινωνιολόγος, ως ειδικός, μέσω βίντεο ή αυτοπροσώπως.

Πιθανή πρόταση

- Προσδοκίες, όνειρα, αποτυχίες, ματαιώσεις, απογοήτευση μπορούν να ενταχθούν σε έναν μονόλογο ή διάλογο που εκφράζει σκέψεις και συναισθήματα, θέματα ταυτότητας* και αισθήματα του ανήκειν ή ερωτήματα όπως «Τι πήγε στραβά, αν κάτι πήγε στραβά;»
- Δεύτερη γενιά μεταναστών: επαναπροσέγγιση της χώρας καταγωγής. Περήφανοι για τα ονόματά τους, τον πολιτισμό τους: μουσική, θέατρο, μη υλικός πολιτισμός, ποπ κουλτούρα. Αλβανικής καταγωγής, ασιατικής ή αφρικανικής κ. ά. μετανάστες. Μαρτυρία του Νίκο ενός Ελληνο-Νιγηριανού νέου: <https://www.istorima.org/sign-in> ("Μαύρος και Έλληνας »*). Είναι η δημοκρατία μου η δημοκρατία σου; λίγες απαντήσεις, περισσότερα ερωτήματα, πολλά να σκεφτούμε και να επεξεργαστούμε.
- * Ντ. Τραμπ: «Είμαι πιο Έλληνας από τον Γιάννη» (Αντετοκούμπο). Συζήτηση για τα ζητήματα ταυτότητας κι αυτοπροσδιορισμού...

Θεματικές κατηγορίες

1. Αντίσταση-Αγώνας-Φόβος-Χαρά
2. Η μεταβατική φάση
3. Οι προσδοκίες, οι φιλοδοξίες
4. Μεταδημοκρατία: ένταξη, ανθρώπινα δικαιώματα και «πολίτες δεύτερης κατηγορίας», ψευδείς ειδήσεις, έλεγχος των μέσων ενημέρωσης κ.λπ.
5. Νέοι και ηλικιωμένοι
6. Τι μπορούμε να κάνουμε;

Προτεινόμενες Δραστηριότητες

1. Καταγράψτε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας.
2. Επιλέξτε ένα πρόσωπο (από τη λογοτεχνία ή την πραγματική ζωή) και φανταστείτε την καθημερινή του ζωή πριν από τη μετάβαση και μετά. Ή έναν σημερινό νέο άνθρωπο μετά από 10 χρόνια.
3. Εντοπίστε σε ένα χάρτη τον τόπο, τα ονόματα και τις διαδρομές των προσώπων που αναφέρονται.
4. Συζητήστε με τους συμμαθητές σας από άλλες χώρες και συγκρίνετε τις εμπειρίες και τις αναμνήσεις τους από την οικογενειακή τους ιστορία με αυτές των μαρτύρων.
5. Αποτυπώστε το απόσταγμα της μελέτης σας μέσα από την τέχνη (ποίηση, ελεύθερο κείμενο, ζωγραφική, θεατρικό έργο κ.λπ.).

Σας ευχαριστούμε!!!

Photo credits: Aggelos Barai
"Albanian Migration"

Ποιες είναι οι προσδοκίες σας από τη Δημοκρατία;

Μαθησιακή Δραστηριότητα

Μαθησιακή Δραστηριότητα: Συζήτηση για τη Δημοκρατία

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Σύντομα βιογραφικά των μαρτύρων

Παράρτημα 2: Κειμενικά Αποσπάσματα

Παράρτημα 3: Τι σημαίνει η δημοκρατία για έναν πολίτη και προσδοκίες από τους νέους

Παράρτημα 4: "Είναι η δημοκρατία σας η δημοκρατία μου;" Παραδείγματα δημόσιας συζήτησης σχετικά με τη δημοκρατία

Σύνδεσμοι

Κειμενικά Αποσπάσματα

Αφηγήσεις για το ερώτημα: Ποιες είναι οι προσδοκίες σας από τη δημοκρατία;

Μαθησιακή Δραστηριότητα: Συζητώντας για τη Δημοκρατία

Βασιλική Σακκά

Όμιλος για την Ιστορική Εκπαίδευση στην Ελλάδα (OIEE / AHEG)

Ο βασικός στόχος αυτής της μαθησιακής δραστηριότητας είναι να ενισχύσει την κριτική σκέψη των μαθητών και να τους προσκαλέσει να σκεφτούν και να συζητήσουν αντιλήψεις για τη δημοκρατία και τα προβλήματά της στη σύγχρονη εποχή. Οι μαθητές ηλικίας 16-18 ετών αναμένεται να αποκτήσουν υπεύθυνη πολιτική συνείδηση και να κατανοήσουν τη σημασία της ενεργού πολιτεϊότητας. Επιπλέον, η δραστηριότητα στοχεύει στην ενίσχυση της ιστορικής συνείδησης μέσω της γνώσης και του αναστοχασμού για το πρόσφατο παρελθόν και την τρέχουσα κατάσταση στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο, ενώ παράλληλα προσδιορίζει τις προσδοκίες από τη δημοκρατία στη σύγχρονη κοινωνία.

Για να προκαλέσετε το ενδιαφέρον των μαθητών, μπορείτε να ξεκινήσετε ρωτώντας: «Τι περιμένετε από τη δημοκρατία;» Οι μαθητές μπορούν να μοιραστούν τις πρώτες σκέψεις, ιδέες και συναισθήματά τους είτε ομαδικά, είτε ατομικά, είτε σε ζευγάρια ή μικρές ομάδες. Στη συνέχεια, μπορείτε να παρακολουθήσετε από κοινού τις Αφηγήσεις.

Δραστηριότητα Μάθησης: Συζητώντας τη Δημοκρατία

Ηλικιακή ομάδα: 16 - 18 ετών

Διάρκεια: 90 λεπτά

Υλικά: Αποσπάσματα, σύντομες βιογραφίες μαρτύρων (Παράρτημα 1), κειμενικά-αποσπάσματα (Παράρτημα 2), Αφήγηση, Φύλλο εργασίας «Τι περιμένεις από τη Δημοκρατία» (Παράρτημα 3), και «Είναι η Δημοκρατία σου, και δική μου Δημοκρατία;» (Παράρτημα 4).

Αποσπάσματα Μαρτύρων:

Απόσπασμα 1: Željko Rogina (Κροατία)

Απόσπασμα 2: Željko Rogina (Κροατία)

Απόσπασμα 3: Andrés Ruiz Grima (Ισπανία)

Απόσπασμα 4: Michaela Bedrníková (Τσεχία)

Απόσπασμα 5: Nikos Vatoroulos (Ελλάδα)

Απόσπασμα 6: Chee-Han Kartosen-Wong (Ολλανδία)

Απόσπασμα 7: Michaela Roman (Ρουμανία)

Απόσπασμα 8: Lisbeth Ruiz Sanchez (Βέλγιο)

Απόσπασμα 9: Amir Mohammadi (Ολλανδία)

Απόσπασμα 10: Jeangu Macrooy (Ολλανδία)

Απόσπασμα 11: Jeangu Macrooy (Ολλανδία)

Απόσπασμα 12: Milice Ribeiro Dos Santos (Πορτογαλία)

Μαθησιακά Αποτελέσματα:

Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα, οι μαθητές θα:

- Κατανοήσουν πόσο εύθραυστη μπορεί να είναι η δημοκρατία, αναστοχαζόμενοι τη ζωή κάτω από ολοκληρωτικά καθεστώτα του 20ού αιώνα.
- Αναγνωρίσουν τον ρόλο και τα δικαιώματα των πολιτών σε μια δημοκρατική κοινωνία και πώς αυτά επαναπροσδιορίζονται με την πάροδο του χρόνου.
- Κατανοήσουν τους κινδύνους και τα προβλήματα της μετα-δημοκρατίας.
- Αναπτύξουν κριτική σκέψη συγκρίνοντας διαφορετικές γενιές όσον αφορά τη δημοκρατία και τις κοινωνικές προσδοκίες.
- Εξασκήσουν τη συνεργατική συζήτηση και επικοινωνιακές δεξιότητες.
- Αναστοχαστούν πάνω στη σημασία της πολιτικής ευθύνης και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά.
- Καλλιεργήσουν ενσυναίσθηση, θα εκτιμήσουν τις διαγενεακές διαφορές και θα αντλήσουν διδάγματα από το παρελθόν.
- Αξιολογήσουν τις προσδοκίες για τη δημοκρατία και θα τις ευθυγραμμίσουν με ιστορικές και γενεακές προοπτικές.
- Αναπτύξουν προσωπική και κοινωνική μάθηση (μεταγνωστική προσέγγιση).

Εισαγωγή (10 λεπτά)

Στόχος: Καθορισμός του πλαισίου για την κατανόηση της ζωής στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες.

Ξεκινήστε παρουσιάζοντας συνοπτικά την έννοια της δημοκρατίας χρησιμοποιώντας το Παράρτημα 3. Τονίστε βασικά στοιχεία που συνδέονται με τη δημοκρατία, όπως ανθρώπινα δικαιώματα, ελευθερία λόγου, ελεύθερες εκλογές, έναντι αυταρχικής ηγεσίας, λογοκρισίας και περιορισμένων ελευθεριών.

Χρησιμοποιήστε έναν χάρτη της Ευρώπης (ή παγκόσμιο χάρτη) για να δείξετε τις διαφορετικές προελεύσεις και εμπειρίες των μαρτύρων. Αξιοποιήστε το βασικό ιστορικό πλαίσιο, ώστε να ερμηνεύσετε τις διαφορετικές συνθήκες των εμπειριών των πληροφορητών.

Βήμα 1: Τι σημαίνει δημοκρατία; (15 λεπτά)

Στόχος: να διερευνηθούν οι αντιλήψεις των μαρτύρων σχετικά με τη δημοκρατία.

Παρουσιάστε στους μαθητές ιστορίες ή σύντομες μελέτες περιπτώσεων ανθρώπων που βίωσαν τη μετάβαση από ολοκληρωτικά καθεστώτα στη δημοκρατία, επιλέγοντας διαφορετική γεωγραφική περιοχή και κοινωνική προέλευση: χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, Νότια Ευρώπη και άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο Βέλγιο και την Ολλανδία. Ζητήστε από τους μαθητές να εργαστούν σε ζεύγη ή μικρές ομάδες για να επεξεργαστούν το περιεχόμενο των ιστοριών. Θα πρέπει να αξιοποιήσουν τα επιλεγμένα αποσπάσματα για να συζητήσουν τα εξής ερωτήματα:

- Ποιες ήταν οι προσδοκίες από τη δημοκρατία σύμφωνα με τις διάφορες μαρτυρίες; Τι πήγε λάθος;
- Ποιος ήταν ο «εχθρός» της δημοκρατίας για τις διάφορες χώρες σύμφωνα με την εμπειρία των μαρτύρων; Τι έχασαν όταν βρίσκονταν υπό αυταρχικά καθεστώτα;

Βήμα 2: Ομαδική Δραστηριότητα (20 λεπτά)

Στόχος: Σύγκριση αντιλήψεων της δημοκρατίας από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια.

Ανάλογα με το μέγεθος της τάξης σας, οι μαθητές μπορούν να εργαστούν σε μικρές ομάδες για να διαβάσουν τα αποσπάσματα (Παράρτημα 2). Ζητήστε από τους μαθητές να προσπαθήσουν να βρουν ομοιότητες ή/και διαφορές στους τρόπους με τους οποίους οι μάρτυρες ορίζουν την έννοια της δημοκρατίας. Κάθε ομάδα χρωματίζει έναν χάρτη της Ευρώπης με διαφορετικό χρώμα ανάλογα με τη χώρα της καταγωγής των μαρτύρων. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα συζητά και συγκρίνει τα ευρήματά της, σχετικά με τις διαφορετικές οπτικές της δημοκρατίας με βάση την καταγωγή των μαρτύρων (πρώην κομμουνιστικές χώρες, Νότια Ευρώπη, μετανάστες με διαφορετικό υπόβαθρο). Καθοδηγήστε μια συζήτηση κατά την οποία όλη η τάξη συγκρίνει και συζητά τα συμπεράσματα.

Βήμα 3: Ανάλυση προβλημάτων της σύγχρονης δημοκρατίας (20 λεπτά)

Στόχος: Ανάπτυξη προβληματισμού σχετικά με τις σύγχρονες προκλήσεις της δημοκρατίας.

Βάλτε τις ομάδες να σκεφτούν απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα, σε ένα καταγιγισμό ιδεών: *Ποια είναι τα προβλήματα της δημοκρατίας στις μέρες μας σύμφωνα με τις μαρτυρίες; Υπάρχει κάτι άλλο που θέλετε να προσθέσετε;*

Οι μαθητές θα πρέπει να κρατούν σημειώσεις και μπορούν επίσης να γράψουν τα κύρια αποτελέσματα στον πίνακα (αυτό θα μπορούσε να γίνει ψηφιακά, χρησιμοποιώντας το Mentimeter). Στη συνέχεια, οι μαθητές θα παρακολουθήσουν ένα απόσπασμα από το βίντεο με τίτλο «Είναι η δημοκρατία σου και δική μου δημοκρατία;», δηλαδή απόσπασμα από το Θέατρο - Ντοκουμέντο, το οποίο δείχνει τις απαντήσεις των μαθητών στην ερώτηση: «Τι σημαίνει η δημοκρατία για εσάς;» (00.43.31 - 00.44.34). <https://www.youtube.com/watch?v=XaQED-j7GqI&t=13s>.

Ζητήστε από τους μαθητές σας να μοιραστούν τις σκέψεις τους σχετικά με το βίντεο και τα όσα λένε οι μικροί μαθητές εκεί. Μπορούν να συνεχίσουν με ομαδικές συζητήσεις (4 ομάδες) σχετικά με ορισμένες πρόσφατες μελέτες περιπτώσεων δημόσιων συζητήσεων που μπορείτε να βρείτε στο Παράρτημα 4: (1). «Το σώμα σου, η επιλογή μου», σύνθημα που έγινε viral αμέσως πριν και μετά τις προεδρικές εκλογές στις ΗΠΑ το 2024. (2). «Δεν υπάρχει μεγαλύτερη βία από την ανεργία και τη φτώχεια» (3). Αφού ο Elon Musk αγόρασε το Twitter (τώρα X) επανενεργοποίησε προφίλ που υπερασπίζονταν θεωρίες συνωμοσίας, μίσος και ρατσιστικό λόγο στο όνομα της «ελευθερίας του λόγου». (4). «Black lives matter» και «Dikeosyni»: δύο περιπτώσεις (μαύροι, Ρομά) που σχετίζονται με την αστυνομική βία και την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Βήμα 4: Συζήτηση στην ολομέλεια (15 λεπτά)

Πριν από τη συζήτηση στην ολομέλεια, ορίστε, εξηγήστε και συζητήστε την έννοια της μετα-δημοκρατίας[1]. Ζητήστε από τους μαθητές να συζητήσουν τις ιδέες τους και να τις συγκρίνουν με τις βασικές δημοκρατικές αρχές που περιγράφονται στο Παράρτημα 3. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τις ακόλουθες κατευθυντήριες ερωτήσεις συζήτησης:

1. Θεωρείτε κάποιο από αυτά τα δικαιώματα δεδομένο σήμερα;
2. Είναι κάποια δικαιώματα παραμελημένα ή υποτιμημένα;
3. Γιατί οι άνθρωποι επιλέγουν να εκλέγουν δημοκρατικά πολιτικούς που φέρουν μη δημοκρατικές ιδέες;
4. Τι περιμένετε από τη δημοκρατία σήμερα και τι είστε διατεθειμένοι να συνεισφέρετε για την ποιότητά της;

[1] Ο ορισμός της μετα-δημοκρατίας: «Μια μεταδημοκρατική κοινωνία είναι μια κοινωνία που συνεχίζει να έχει και να χρησιμοποιεί όλους τους θεσμούς της δημοκρατίας, αλλά στην οποία αυτοί γίνονται όλο και περισσότερο ένα τυπικό κέλυφος. Η ενέργεια και η καινοτόμος ορμή φεύγουν από τη δημοκρατική αρένα και καταλήγουν σε μικρούς κύκλους μιας πολιτικοοικονομικής ελίτ.» Ο Κράουτς δηλώνει ότι «δεν ζούμε σε μια μεταδημοκρατική κοινωνία, αλλά ότι οδεύουμε προς μια τέτοια κατάσταση» (Colin Crouch, 2004. Post Democracy, Cambridge: Polity Press).

Επιπλέον Δραστηριότητα

Αν ο χρόνος το επιτρέπει, οι μαθητές μπορούν επίσης να αναλάβουν να γυρίσουν μια μικρή ταινία με βάση την απαντήσεις που έδωσαν οι ίδιοι και οι συμμαθητές τους στην ερώτηση: *Τι περιμένετε από τη δημοκρατία σήμερα; Μπορεί να εμπλουτιστεί με εικόνες και μουσική.* Επιπλέον, οι σκέψεις και οι ιδέες τους μπορούν να αποτυπωθούν μέσα από έργα τέχνης, όπως ποιήματα, ελεύθερα κείμενα, πίνακες εικαστικά έργα και θεατρικά έργα. Προτείνετε τρόπους αμφισβήτησης και ενίσχυσης της δημοκρατίας.

Σημείωση για την αξιολόγηση

Οι επικοινωνιακές και γλωσσικές δεξιότητες μπορούν να αξιολογηθούν. Γνωστικές και δεξιότητες κατανόησης επίσης.

Οι μεταγνωστικές δεξιότητες είναι δύσκολο να μετρηθούν. Παρ' όλα αυτά, οι στάσεις και οι πεποιθήσεις, ο αναστοχασμός και ο ακτιβισμός που παρουσιάζουν θα μπορούσαν να αποτελέσουν έναν τρόπο αξιολόγησης.

Παράρτημα 1: Σύντομες Βιογραφίες Μαρτύρων

Lisbeth Ruiz Sanchez

Η Lisbeth Ruiz Sanchez (35) γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Κούβα. Ως παιδί, ήταν μέλος του Pioneros de la Batalla de Ideas, ενός κινήματος διαμαρτυρίας που οργανώθηκε από τον Φιντέλ Κάστρο το 1999 για την επιστροφή του Elián González. Έχει Μεταπτυχιακό στην Επικοινωνία από το Πανεπιστήμιο της Αβάνας. Στην Κούβα εργάστηκε στο εθνικό ραδιόφωνο και την τηλεόραση από την ηλικία των 10 ετών. Το 2015 εγκαταστάθηκε στο Βέλγιο μετά από ένα ταξίδι σε όλο τον κόσμο με την αμερικανική μη κερδοσκοπική οργάνωση Up with People. Ζει στην Αμβέρσα με τα τρία της παιδιά και εργάζεται ως ψηφιακή υπεύθυνη μάρκετινγκ.

Michaela Bedrníková

Η Michaela Bedrníková (56) είναι ειδικευμένη φαρμακοποιός από την Τσεχία. Στην παιδική της ηλικία ήταν μέλος του κομμουνιστικού πρωτοποριακού κινήματος. Ως μαθήτρια λυκείου, έγινε ενεργή χριστιανή και συμμετείχε σε ημι-παράνομες ευαγγελικές νεανικές ομάδες. Οι φίλοι της ήταν αντιφρονούντες, παιδιά αντιφρονούντων γονέων και συγγενείς πολιτικών κρατουμένων. Συμμετείχε σε ανεπίσημες θρησκευτικές δραστηριότητες και στις φοιτητικές διαδηλώσεις του φθινοπώρου του 1989.

Νίκος Βατόπουλος

Ο Νίκος Βατόπουλος (64) από την Ελλάδα είναι δημοσιογράφος στην εφημερίδα Καθημερινή, συγγραφέας και φωτογράφος, με ειδίκευση στον αστικό πολιτισμό και την αστική εξέλιξη της Αθήνας. Μεγάλωσε σε μια συντηρητική αστική οικογένεια. Η πολιτική του αφύπνιση ήρθε με την εξέγερση του Πολυτεχνείου κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, όταν, ως έφηβος, συνειδητοποίησε ότι όσοι διαδήλωναν δεν ήταν απλώς «κομμουνιστές» ή εχθροί του κράτους. Δεν συμμετείχε σε αντιστασιακές δραστηριότητες, αλλά κατανόησε τη σημασία της δημοκρατίας. Πιστεύει στην συμπεριληπτική εκπαίδευση και την πολιτική συνείδηση των πολιτών.

Andrés Ruiz Grima

Ο Andrés Ruiz Grima (73) από την Ισπανία είναι συνταξιούχος και περιστασιακά εργάζεται ως ιστιοπλόος. Στη δεκαετία των 20 του φυλακίστηκε για τον ακτιβισμό του κατά του καθεστώτος του Φράνκο. Ήταν ενεργό μέλος των Yagoflautas, μιας οργάνωσης ηλικιωμένων ακτιβιστών που συμμετείχαν στο κίνημα 15M-Αγανακτισμένοι (2011) και στην Καταλανική ανεξαρτησιακή εξέγερση (2017). Κλίνει προς τις αναρχικές ιδέες, δεν ψηφίζει και υποστηρίζει τη συμμετοχική δημοκρατία.

Amir Mohammadi

Ο Amir Mohammadi (39) ήρθε στην Ολλανδία το 2016 ως πρόσφυγας από το Ιράν. Δεν έλαβε άδεια παραμονής, αλλά ούτε μπορούσε να επιστρέψει στη χώρα του, με αποτέλεσμα να ζει ως παράτυπος μετανάστης για 6 χρόνια. Τελικά, απέκτησε άδεια παραμονής. Ο Amir γνωρίζει καλύτερα από τον καθένα τι σημαίνει να μην έχεις δικαιώματα.

Chee-Han Kartosen-Wong

Η Chee-Han Kartosen-Wong (41) είναι μοντέρ ταινιών, ντοκιμαντέρ και διαφημίσεων. Ως παιδί Κινέζων γονέων, μεγάλωσε στο Borne της Ολλανδίας, όπου ήταν η μόνη ασιατικής καταγωγής. Βίωσε έντονο ρατσισμό. Όταν έμεινε έγκυος, αναζήτησε παιδικά βιβλία στα οποία ο γιος της θα μπορούσε να ταυτιστεί – αλλά δεν βρήκε. Τα παιδικά βιβλία που παρουσίαζαν χαρακτήρες Ασιατών ήταν γεμάτα στερεότυπα. Έχοντας ελάχιστα πρότυπα στην παιδική της ηλικία, άρχισε να γράφει συμπεριληπτικά παιδικά βιβλία.

Jeangu Macrooy

Ο Jeangu Macrooy (30) είναι τραγουδιστής και τραγουδοποιός. Στα 20 του χρόνια, μετακόμισε από το Σουρινάμ στην Ολλανδία αναζητώντας περισσότερη ελευθερία. Σοκαρίστηκε από την οικονομική διαφορά μεταξύ των δύο χωρών και από το γεγονός ότι οι Ολλανδοί δεν είχαν επίγνωση ότι ο πλούτος τους βασίζεται στο αποικιακό παρελθόν. Επιπλέον, τον ξάφνιασε το ότι το Ketu Koti, η επέτειος της κατάργησης της δουλείας, γιορταζόταν μόνο από μια μικρή μειοψηφία. Εκπροσώπησε την Ολλανδία στη Eurovision με ένα τραγούδι-διαμαρτυρία για τη δουλεία, το οποίο ερμήνευσε εν μέρει στη γλώσσα Sranantongo (διάλεκτος του Σουρινάμ), προκαλώντας ανάμεικτες αντιδράσεις.

Milice Ribeiro Dos Santos

Η Milice Ribeiro Dos Santos (79) είναι συνταξιούχος ψυχολόγος και οικογενειακή θεραπεύτρια από την Πορτογαλία. Προερχόμενη από αντιδικτατορική οικογένεια, εξορίστηκε στο Παρίσι το 1964 μαζί με τον σύντροφό της, ο οποίος διέφυγε από τη στρατιωτική θητεία στον αποικιακό πόλεμο της Πορτογαλίας. Επέστρεψε το 1975, έναν χρόνο μετά τη δημοκρατική επανάσταση. Πάλεψε για τα δικαιώματα των θεσμοθετημένων νέων και τη σεξουαλική υγεία των γυναικών σε μια χώρα που μεταβαλλόταν από το συντηρητικό καθολικό καθεστώς της δικτατορίας.

Željko Rogina

Ο Željko Rogina (65 ετών) μεγάλωσε στην Ανατολική Σλαβονία της Κροατίας, όπου εξακολουθεί να ζει. Είναι συνταξιούχος καθηγητής φιλοσοφίας, ηθικής και λογικής. Έγινε δεκτός στην Ένωση των Κομμουνιστών ως μαθητής λυκείου, αλλά απογοητεύτηκε από τις συγκρούσεις στο εσωτερικό της ηγεσίας του κόμματος και την εθνική ρητορική, παραιτήθηκε το 1990 και αποφάσισε να μην ασχοληθεί πλέον με την πολιτική. Κατά τη διάρκεια των αλλαγών στην Κροατία εντάχθηκε στο στρατό ως εθελοντής και υπηρέτησε μέχρι τον Ιούνιο του 1992. Όταν η μονάδα του αναπτύχθηκε στα πεδία των μαχών στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, αποφάσισε να επιστρέψει και να αναλάβει τη δουλειά του στο σχολείο.

Michaela Roman

Η Michaela Roman (77) είναι συνταξιούχος βιολόγος από τη Ρουμανία, χωρίς πολιτική ένταξη. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, ήταν αριστούχα φοιτήτρια βιολογίας και ήθελε να γίνει ερευνήτρια. Ωστόσο, το καθεστώς μπλόκαρε όλες τις θέσεις εργασίας για βιολόγους, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να επιλέξει πού και πώς θα εργαστεί. Μετά την επανάσταση, ξεκίνησε μια μικρή επιχείρηση, γεγονός που της επέτρεψε να μεγαλώσει μόνη της τα δύο παιδιά της, αποκτώντας την ελευθερία που στερήθηκε.

Παράρτημα 2: Αποσπάσματα Κειμένων

Željko Rogina (Κροατία)

"Ήμουν παρών, δεν συμμετείχα άμεσα, αλλά ήμουν μάρτυρας της μετάβασης από ένα μονοκομματικό σε ένα πολυκομματικό δημοκρατικό σύστημα, από έναν σοσιαλιστικό τρόπο παραγωγής σε έναν καπιταλιστικό. Τώρα, όταν συνοψίζω όλα αυτά, μπορώ να πω ότι τίποτα δεν είναι άσπρο ή μαύρο. Όσον αφορά τη δημοκρατία στην κοινωνία, είναι πολύ μεγαλύτερη από ό,τι ήταν πριν, ασύγκριτα μεγαλύτερη. Αυτά που δεν μπορούσαμε να κάνουμε ή δεν μας επιτρεπόταν να κάνουμε παλαιότερα, τώρα μπορούμε να τα κάνουμε. Το ερώτημα, βέβαια, είναι αν κάποιος ακούει και αν βρίσκει ανταπόκριση.

Όσον αφορά αυτή την οικονομική μεταμόρφωση, πίστευα ειλικρινά ότι ένας καλύτερος κόσμος, όπου δεν θα υπάρχουν αυτοί που έχουν και αυτοί που δεν έχουν σχεδόν τίποτα, θα ήταν εφικτός, αλλά αποδείχθηκε ότι προς το παρόν δεν θα είναι έτσι. Οπότε, το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να ελπίζουμε ότι το σύστημα που υιοθετήσαμε θα γίνει πιο δημοκρατικό με την πάροδο του χρόνου και ότι θα προσπαθήσουμε να διατηρήσουμε τουλάχιστον κάποια πενιχρά στοιχεία ενός κοινωνικού κράτους."

Željko Rogina (Κροατία)

"Άρα, το ερώτημα είναι: υπήρχε κάποια πραγματική, γνήσια δημοκρατική διαδικασία στα κράτη εκείνη την εποχή; Φυσικά και όχι. Υπήρχε κάτι που ονομαζόταν σύστημα αντιπροσώπων, αλλά ήταν μια απομίμηση της αληθινής δημοκρατίας, όπου όλοι μπορούσαν να ψηφίζουν και να εκλέγονται, και κυρίως δεν υπήρχε πολυφωνία απόψεων. Λειτουργούσε ως εξής: η βάση, δηλαδή οι εργαζόμενοι στους χώρους

	εργασίας τους και οι υπόλοιποι πολίτες στις τοπικές κοινότητες, επέλεγαν τους αντιπροσώπους τους. Αυτοί οι αντιπρόσωποι στη συνέχεια επέλεγαν τους δικούς τους, και εκείνοι ξανά επέλεγαν μεταξύ τους, μέχρι να φτάσουν στα υψηλότερα επίπεδα εξουσίας. Φυσικά, η βούληση των πολιτών χανόταν ολοκληρωτικά. Επιπλέον, πάνω από όλα αυτά, η Κομμουνιστική Παράταξη – ή όπως λεγόταν τότε, η Ένωση Κομμουνιστών – επόπτευε προσεκτικά, ώστε να μην εμφανιστούν «παραφωνίες» σε αυτή τη φαινομενικά εκλογική διαδικασία. Αυτό ήταν όλο."
--	---

Andrés Ruiz Grima (Ισπανία)	"Ξέρει κανείς ποιον έχει ψηφίσει; Γνωρίζει κανείς, σε οποιαδήποτε χώρα του κόσμου, κάποιον εκτός από τους μεγάλους, τον Τραμπ, τον Μπάιντεν; Εννοώ τους βουλευτές, τους γερουσιαστές και τους λοιπούς. Ποιοι είναι αυτοί, ως άνθρωποι; Πώς ζουν; Από τι ζουν; Θα έπρεπε να ψηφίζουμε ανθρώπους που γνωρίζουμε, που μπορούν να μας εκπροσωπήσουν, που μπορούμε να ελέγχουμε. Αυτό θα ήταν δημοκρατία. Και για να πάμε ένα βήμα παραπέρα, ένα συμβόλαιο, ένα δεσμευτικό συμβόλαιο. Αλλά όχι, νικάει αυτός που βρίζει περισσότερο, αυτός που έχει τα περισσότερα μέσα για να εμφανίζεται στα μέσα ενημέρωσης, τα οικονομικά μέσα για να εμφανίζεται στα μέσα ενημέρωσης."
-----------------------------	---

Michaela Bedrnikova (Τσεχία)	"Σίγουρα, ήμουν λίγο απογοητευμένη, γιατί όταν είχες ακριβώς αυτή την αίσθηση, πιθανώς αρκετά μη ρεαλιστική, ότι όλα θα πήγαιναν υπέροχα, ότι όλοι θα ήταν ειλικρινείς, και μετά ανακαλύπτεις... δεν ξέρω, λίγο μετά την επανάσταση, ότι οι άνθρωποι είναι άπληστοι και εκμεταλλεύονται ξανά την κατάσταση προς όφελός τους. Και μετά
---------------------------------	--

ανακαλύπτεις πόση διαφθορά υπάρχει, πόσα διαφορετικά πράγματα συμβαίνουν, πόσες αλλαγές στάσης και τέτοια. Λοιπόν, αυτό είναι πολύ λυπηρό, φυσικά. Και αισθάνθηκα λύπη, ένιωθε κανείς μια ορισμένη απογοήτευση. Αλλά η ζωή συνεχίζεται. Είναι απλώς ένα είδος «φόρου» για την ελευθερία. Έτσι είναι η ελευθερία, απλά κάποιος... Προσωπικά, είχα την αίσθηση, λίγο, ότι η ελευθερία θα συνδεόταν με ένα είδος ειλικρίνειας ή αλήθειας ή κάτι τέτοιο στις πρώτες εκείνες μέρες. Λοιπόν, αποδείχθηκε ότι αυτό δεν ίσχυε για όλους. Ήταν, φυσικά, μια απογοήτευση."

Νίκος Βατόπουλος
(Ελλάδα)

"Όλα αυτά σηματοδοτούν μια αλλαγή, όχι μόνο του πολιτικού και οικονομικού μοντέλου, αλλά και του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι αυτοπροσδιορίζονται. Νομίζω ότι αυτό είναι το πιο σοκαριστικό πράγμα που συνέβη στην εποχή μας. Διότι τις προηγούμενες δεκαετίες, τις λεγόμενες μεταπολεμικές δεκαετίες, παρά τα τεράστια προβλήματα που φυσικά υπήρχαν—κάθε εποχή έχει τεράστια προβλήματα—υπήρχε η ευρέως διαδεδομένη πεποίθηση ότι ο κόσμος προοδεύει με κάποιο τρόπο. Ότι θα έβρισκες μια δουλειά, ότι τα πράγματα λογικά θα ήταν καλύτερα σε δέκα χρόνια, ότι η επιστήμη θα βοηθούσε, ότι τα παιδιά σου θα είχαν καλύτερη μόρφωση από εσένα, ότι θα έβρισκαν αμέσως δουλειά, και ότι η επιδίωξη της ευτυχίας ήταν κάπως ανεξάρτητη από εσένα, θα εντασσόταν σε μια πορεία. Εντάξει, σίγουρα όλο αυτό το σχήμα είναι υπεραπλουστευμένο, αλλά θέλω να πω ότι τουλάχιστον η δική μου γενιά μεγάλωσε με την αίσθηση ότι ο κόσμος προοδεύει. Ο κόσμος θα προοδεύσει με τον έναν ή τον άλλο τρόπο."

	Παίρνοντας από όλους, αυτόματα, με αγώνα, με σύγκρουση, με διεκδίκηση, με πίστη στη δουλειά, με εκπαίδευση, με κάποιον τρόπο θα υπάρξει πρόοδος. Τα τελευταία χρόνια, αυτή η πεποίθηση έχει καταρρεύσει. Και η κοινωνία έχει αποκτήσει πολλά κενά, πολλά κελιά, πολλές κοιλότητες. Έτσι, αυτή η διάσπαση της κοινωνικής αντίληψης, της κοινωνικής οργάνωσης όλων των κρατών, έχει γεννήσει όλα αυτά τα ακραία φαινόμενα, θα έλεγα, ιδεολογικά, τα οποία ουσιαστικά έχουν υπονομεύσει την πίστη στη δημοκρατία."
--	--

Chee-Han Kartosen-Wong (Ολλανδία)	Η Ολλανδία είναι μια κοινωνία με πολλές διαφορετικές εθνοτικές καταγωγές. Και όλοι οι Ολλανδοί που γεννήθηκαν εδώ. Και είμαστε όλοι ίσοι. Και μπορούμε να επιτύχουμε αυτή την ισότητα μόνο αν όλοι μιλήσουμε. Και σταματήσουμε να μένουμε σιωπηλοί. Εγώ προέρχομαι από μια κινεζική οικογένεια και οι γονείς μου παρέμεναν σιωπηλοί. Τώρα λιγότερο, παρεμπιπτόντως. Αλλά παλιότερα έμεναν σιωπηλοί γιατί πίστευαν ότι δεν ήταν αρκετά σημαντικό... και γιατί δεν ήθελαν να δημιουργήσουν φασαρία. Αλλά το να μιλάς δεν είναι φασαρία. Το να αγωνίζεσαι για τα δικαιώματά σου δεν είναι φασαρία. Οποιοσδήποτε που δεν αντιμετωπίζεται ισότιμα θα το έκανε. Και ελπίζω ότι η νέα γενιά θα συνεχίσει να το κάνει."
--	--

Michaela Roman (Ρουμανία)	"Αυτό που ήλπιζα... Είναι δύσκολο να το εξηγήσω, γιατί δεν σκεφτόμουν τη δημοκρατία, αλλά πάντα σκεφτόμουν μια ηγεσία που θα ήταν... συλλογική... έξυπνη. Έξυπνη. Που δεν θα αδικούσε τους ανθρώπους, γιατί ο καθένας έχει τον δικό του πόνο. Έπρεπε να αντιμετωπίσω τόσα παράλογα πράγματα, οπότε πάντα ήθελα... ήθελα να με καθοδηγούν έξυπνοι άνθρωποι. Δεν ήθελα να
----------------------------------	--

	ηγηθώ ή... αλλά να ηγούνται έξυπνοι άνθρωποι. Αυτό ήταν που ήλπιζα. Φυσικά, μετά ήρθε η δημοκρατία, ο πλουραλισμός... Έτσι, τα πρώτα χρόνια της μετάβασης, γίναμε μάρτυρες, όπως και όλοι οι άλλοι, της οικοδόμησης μιας δημοκρατίας. Μη γνωρίζοντας πολλά για τη δημοκρατία, μάθαινα στην πορεία. Μου δίδαξε επίσης ο Μιχάι, που ήταν... Το σημαντικό είναι ότι, τυπικά, όλα ήταν όπως έπρεπε. Πολλά κόμματα, πλουραλισμός. Αποδείχθηκε όμως εμπόδιο, όπως και σήμερα. Πρέπει να παραδεχτούμε ότι τα περισσότερα κόμματα απλώς μπερδεύουν τις καταστάσεις. Παρόλο που έγινε πρόοδος με μικρά βήματα και πολλές οπισθοδρομήσεις, δεν το αμφισβητώ. Έχουμε δημοκρατία. Εύθραυστη, αλλά την έχουμε. Και το πιο σημαντικό σε αυτόν τον κόσμο, τουλάχιστον για μένα, είναι ότι έχουμε ελευθερία. Πιστεύω ότι αυτό είναι το πιο σημαντικό. Μπορώ να μιλήσω, μπορώ να πάω όπου θέλω, μπορώ να κινηθώ όπως θέλω. Οπότε νομίζω ότι δεν υπάρχει τίποτα πιο σημαντικό στον κόσμο από την ελευθερία. Είναι προτεραιότητα. Το νιώθω έτσι γιατί δεν είχα ελευθερία πριν και, κατά συνέπεια, η ελευθερία είναι αυτό που αγαπώ περισσότερο."
--	--

Lisbeth Ruiz Sanchez (Βέλγιο)	"Ευκαιρίες, όχι ίσες ευκαιρίες, αλλά ευκαιρίες για όλους και το δικαίωμα των ανθρώπων να είναι αυτό που θέλουν να είναι, να λένε αυτό που νιώθουν και σκέφτονται, χωρίς να βλάπτουν άλλους ανθρώπους. Αλλά η ελευθερία να λες αυτό που νιώθεις. Νομίζω ότι αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό σημείο για μένα, γιατί μου έλειψε στην Κούβα. Αυτό το συναίσθημα ότι μπορώ να πω ό,τι θέλω, μπορώ να μοιραστώ την άποψή μου. Ξέρω ότι αυτό μπορεί να είναι λίγο επικίνδυνο κάποιες φορές, με τους επικριτές και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και όλα αυτά. Αλλά είναι ένα βασικό ανθρώπινο δικαίωμα, απλώς να λες αυτό που νιώθεις, αυτό που σκέφτεσαι. Το να μοιράζεσαι την άποψή σου είναι πολύ σημαντικό.
--	--

Επίσης, το να έχεις ευκαιρίες στη ζωή, ανεξάρτητα από το από πού προέρχεσαι. Πρέπει να έχεις ευκαιρίες στη ζωή σου, να σου επιτρέπεται να είσαι μέρος μιας κοινωνίας όπου μπορείς επίσης να έχεις την ευκαιρία να εξελιχθείς, να μπορείς να συνεισφέρεις. Αυτό είναι πολύ σημαντικό για μένα."

Amir Mohammadi
(Ολλανδία)

"Η δημοκρατία πρέπει να είναι χωρίς αποκλεισμούς. Όλοι πρέπει να μπορούν να μιλούν και να εκφράζονται. Τα υπόλοιπα στοιχεία μιας δημοκρατίας είναι προσδοκίες, όπως η ελευθερία του λόγου ή κάτι τέτοιο. Αλλά η δημοκρατία σημαίνει ότι όλοι πρέπει να κάθονται και να μην παίρνει τις αποφάσεις ένα μόνο άτομο. Είναι ένας συλλογικός νους που παίρνει τις αποφάσεις. Ναι, είπα ότι η δημοκρατία είναι όταν όλοι κάθονται γύρω από το τραπέζι και λαμβάνουν μια απόφαση. Αλλά η δημοκρατία στην Ολλανδία στην πραγματικότητα μου απέδειξε κάτι στο παρελθόν, όταν ήμουν χωρίς έγγραφα. Είπα ότι δεν είμαι ευχαριστημένος με τον τρόπο που εξελίσσονται τα πράγματα εδώ, αλλά δεν είμαι εναντίον της πλατφόρμας. Η πλατφόρμα είναι, για παράδειγμα, Android ή iOS. Έχεις κάποιο λογισμικό, κάποιες εφαρμογές στο Android και το iOS. Δουλεύεις με αυτό. Κάποιες πάνε καλά, κάποιες όχι. Η πλατφόρμα δεν έχει πρόβλημα. Η πλατφόρμα λειτουργεί σωστά. Η πλατφόρμα της δημοκρατίας στην Ολλανδία λειτουργεί σωστά. Όταν ήμουν χωρίς έγγραφα, μπόρεσα να μιλήσω σε ζωντανό τηλεοπτικό πρόγραμμα με τους πολιτικούς. Με δέχτηκαν στο τραπέζι. Οπότε, ναι, αυτό είναι δημοκρατία και αυτό είναι που επιδιώκουμε. Να έχουμε μια πραγματικά χωρίς αποκλεισμούς κοινωνία και ελευθερία. Τότε, ελπίζω και πιστεύω ότι είμαστε σε καλό δρόμο. Τα επιχειρήματα και οι διαφωνίες θα υπάρχουν πάντα, αλλά αυτό είναι το ωραίο της δημοκρατίας. Αντί να σκοτώνονται μεταξύ τους, μιλούν, διαφωνούν, διαμαρτύρονται."

Jeangu Macrooy (Ολλανδία)

"Η δημοκρατία είναι επίσης το να μιλάς ανοιχτά. Έχω δει επίσης τα τελευταία χρόνια ότι η αλλαγή είναι δυνατή. Ακόμα κι αν σκεφτούμε το αποικιακό παρελθόν. Το μεγάλο σοκ που βίωσα το 2015. Ζούμε πραγματικά σε μια πολύ διαφορετική εποχή τώρα, που η Ολλανδία ασχολείται ενεργά με αυτή την ιστορία. Βλέποντας πώς μπορούμε να αντιμετωπίσουμε αυτή την ιστορία. Και... η αλλαγή έρχεται ως αποτέλεσμα του ότι οι άνθρωποι μιλούν ανοιχτά. Το γεγονός ότι οι άνθρωποι μίλησαν για το αποικιακό παρελθόν. Πολύ πριν κυκλοφορήσω το Gold. Βλέπω τη συνεισφορά μου ως καλλιτέχνης ως μια ταπεινή συνεισφορά. Αλλά είναι ένα κίνημα ανθρώπων που συνεχίζουν να βρίσκουν το θάρρος να μιλούν για κάτι, το οποίο στη συνέχεια εξασφαλίζει ότι... Για παράδειγμα, το 2023, την 1η Ιουλίου, στο Ketí Koti, ο βασιλιάς ζήτησε συγγνώμη για την ιστορία της δουλείας της Ολλανδίας. Αυτό πραγματικά σηματοδοτεί... σηματοδοτεί μια... μια νέα εποχή για μένα. Έχεις διαφορετικές συζητήσεις όταν λένε: "Αναγνωρίζουμε... αυτό το παρελθόν, αυτόν τον πόνο... αναγνωρίζουμε πόσο τρομερό ήταν και αναγνωρίζουμε τις αλυσιδωτές επιπτώσεις του". Έτσι μπορούμε επίσης πραγματικά να αρχίσουμε να εξετάζουμε...Τι προβλήματα έχουμε τώρα που μπορούμε να εντοπίσουμε πίσω σε εκείνη την ιστορία και πώς θα τα λύσουμε μαζί."

Jeangu Macrooy (Ολλανδία)

"Δημοκρατία για μένα σημαίνει να πιστεύεις στη δύναμη των συλλογικών μας φωνών. Πραγματικά πιστεύω στη δύναμη του λαού. Ότι η αλλαγή είναι πραγματικά δυνατή αν βρούμε ο ένας τον άλλον και εκφραστούμε μαζί. Και ότι πρέπει να διεκδικήσουμε αυτόν τον χώρο. Και να είμαστε πολύ χαρούμενοι που μπορούμε να το κάνουμε."

Milice Ribeiro Dos Santos
(Πορτογαλία)

"Λοιπόν, όταν σκέφτομαι όλα αυτά τα χρόνια, υπάρχει μια πικρή επίγευση, είναι αναπόφευκτο. Γιατί ζω σε μια χώρα με δημοκρατία, έχουμε ακόμα και το σοσιαλιστικό κόμμα στην εξουσία αυτή τη στιγμή, αλλά υπάρχουν τόσο μεγάλες κοινωνικές ανισότητες, τόσα πολλά που δεν έχουμε καταφέρει. Όταν σκέφτομαι ότι το 20% του πληθυσμού ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, άνθρωποι με δουλειές που δεν μπορούν να εξασφαλίσουν ούτε τα βασικά...Μια χώρα όπου 1,5 εκατομμύριο άνθρωποι δεν έχουν οικογενειακό γιατρό, όπου η στέγαση είναι ένα σοβαρό πρόβλημα και τόσοι πολλοί ζουν στους δρόμους...Φυσικά και υπάρχει μια πικρή επίγευση. Και σχεδόν νιώθω την ανάγκη να πω ότι χρειαζόμαστε μια νέα 25η Απριλίου, και ίσως τότε να μπορέσουμε να αλλάξουμε τα πράγματα. Σε μια δημοκρατία, χρειαζόμαστε όλους να συμμετέχουν στη διαδικασία, όλοι θα πρέπει να εμπλέκονται, και θα πρέπει να νοιαζόμαστε για τη δημοκρατική διαδικασία και να διασφαλίζουμε ότι εξελίσσεται καθώς ο κόσμος αλλάζει και προκύπτουν νέα προβλήματα.Υπάρχει μια μελέτη του 2022, μια πρόσφατη μελέτη, που δείχνει ότι η Πορτογαλία είναι σε καλή θέση σε σύγκριση με άλλες δημοκρατίες, τόσο σε επίπεδο πολιτικών ελευθεριών όσο και δίκαιων εκλογικών διαδικασιών. Από την άλλη πλευρά, βρίσκεται σε χαμηλή θέση λόγω της έλλειψης πολιτικής συμμετοχής των πολιτών και της απουσίας πολιτικής κουλτούρας.Και αυτό είναι, στην πραγματικότητα, το βασικό συμπέρασμα. Όταν σκεφτόμαστε την πολιτική στην Πορτογαλία, καταλήγουμε στο ότι τα πολιτικά κόμματα έχουν τη δική τους δυναμική εξουσίας και λειτουργούν πολύ, πολύ μακριά από τους ψηφοφόρους, αποκομμένα από τους ανθρώπους που τα εξέλεξαν. Επομένως, υπάρχει ένα κενό στη λειτουργία της πολιτικής και οι άνθρωποι αισθάνονται άνετοιμοι να παρέμβουν πολιτικά. Πιστεύω ότι αυτός είναι ένας από τους λόγους που τροφοδοτούν τον λαϊκισμό, ο οποίος ξαφνικά εξαπλώθηκε στην Πορτογαλία, επειδή κατάφερε να αποτυπώσει τη δυσaréσκεια των πολιτών μας... που δεν μπορούν να βρουν τη θέση τους σε αυτή τη χώρα."

Παράρτημα 3: Τι σημαίνει η Δημοκρατία για έναν Πολίτη και οι Προσδοκίες από τη Νεολαία

- Δικαίωμα ψήφου – η δυνατότητα συμμετοχής στην εκλογή αντιπροσώπων και στη λήψη σημαντικών αποφάσεων.
- Ελευθερία έκφρασης – το δικαίωμα να εκφράζει κάποιος ελεύθερα τις απόψεις, τις πεποιθήσεις και τις θέσεις του.
- Δικαίωμα συνάθροισης – η δυνατότητα οργάνωσης και συμμετοχής σε ειρηνικές διαδηλώσεις και συγκεντρώσεις.
- Δικαίωμα στην πληροφόρηση – ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία και διαφάνεια στις κυβερνητικές δράσεις.
- Προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων – σεβασμός στα βασικά δικαιώματα και τις ελευθερίες όλων των πολιτών.
- Ισότητα (έναντι του νόμου) – όλοι οι πολίτες είναι ίσοι απέναντι στο νόμο, ανεξαρτήτως κοινωνικής θέσης, εθνικότητας, θρησκείας ή άλλων χαρακτηριστικών.
- Συμμετοχή στη νομοθεσία – μέσω των εκλεγμένων αντιπροσώπων, οι πολίτες επηρεάζουν τη διαμόρφωση των νόμων.
- Λογοδοσία της κυβέρνησης – η κυβέρνηση είναι υπεύθυνη απέναντι στους πολίτες και οφείλει να δίνει εξηγήσεις για τις πράξεις της.
- Δικαίωμα στη δικαιοσύνη και στη νομική προστασία – η δυνατότητα προσφυγής στη δικαιοσύνη σε περίπτωση παραβίασης δικαιωμάτων.
- Δικαίωμα στην εκπαίδευση – η δυνατότητα λήψης αποφάσεων μετά από πληροφόρηση και η ανάπτυξης κριτικής σκέψης.
- Κοινωνικά δικαιώματα – το δικαίωμα πρόσβασης σε βασικές κοινωνικές υπηρεσίες, όπως η υγειονομική περίθαλψη, η εκπαίδευση και η κοινωνική ασφάλιση.
- Ενθάρρυνση της κοινωνικής συμμετοχής – κίνητρα για τη συμμετοχή σε κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες προς όφελος του κοινού καλού.

Τι αναμένεται από τους νέους σήμερα;

- Ενεργή συμμετοχή στην κοινωνία – εμπλοκή στην κοινότητα μέσω εθελοντικής εργασίας, πρωτοβουλιών ή κοινωνικής δράσης.
- Εκπαίδευση και αυτοβελτίωση – δέσμευση στη μάθηση και την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων για τις μελλοντικές προκλήσεις.
- Υπευθυνότητα – ανάληψη ευθύνης για τις πράξεις και τις αποφάσεις τους.
- Σεβασμός στη διαφορετικότητα – ανοιχτότητα προς διαφορετικές κουλτούρες, πεποιθήσεις και ανθρώπους.
- Περιβαλλοντική συνείδηση – μέριμνα για το περιβάλλον και ενεργή συμμετοχή σε βιώσιμες πρακτικές.
- Ανάπτυξη κριτικής σκέψης – ανάλυση πληροφοριών, κοινωνικών κανόνων και πολιτικών ζητημάτων.
- Καινοτομία και προσαρμοστικότητα – ετοιμότητα για αποδοχή αλλαγών και προσαρμογή σε νέες τεχνολογίες και συνθήκες εργασίας.
- Υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων – προώθηση της ισότητας, του σεβασμού και της προστασίας των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων.
- Οικοδόμηση ανεξαρτησίας – σταδιακή ανάπτυξη οικονομικής και συναισθηματικής αυτονομίας.
- Δημιουργική έκφραση απόψεων – συμμετοχή σε συζητήσεις με θετικό και παραγωγικό τρόπο.
- Αλληλεγγύη και ενσυναίσθηση – εκδήλωση ενδιαφέροντος για τους άλλους και την κοινότητα, κατανόηση των αναγκών των συνανθρώπων τους.
- Πρωτοβουλία – θάρρος για ανάληψη δράσης στην επίλυση προβλημάτων και τη δημιουργία θετικών αλλαγών στην κοινωνία.

Παράρτημα 4: Είναι η δική σου Δημοκρατία, η δική μου Δημοκρατία;

"Το δικό σου σώμα, η δική μου επιλογή":

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/nov/13/your-body-my-choice-maga-men>

<https://www.newyorker.com/news/the-lede/your-body-my-choice-a-new-rallying-cry-for-the-irony-poisoned-right>

“Μια νέα κραυγή συσπείρωσης για την ειρωνικά δηλητηριασμένη Δεξιά”

Χρειάστηκαν λιγότερες από είκοσι τέσσερις ώρες μετά την επανεκλογή του Τραμπ για να υιοθετήσουν οι νέοι άνδρες ένα σύνθημα που θα μπορούσε να καθορίσει την επερχόμενη εποχή της έμφυλης παλινδρόμησης: “Your body, my choice” (The New Yorker)

Το άρθρο αναλύει πώς η δεξιά έχει διαστρεβλώσει τη φράση «Το σώμα μου, η επιλογή μου», η οποία χρησιμοποιείται συχνά στον αγώνα για τα αναπαραγωγικά δικαιώματα των γυναικών.

«Το δικό μου σώμα, η δική μου επιλογή»

Φωτογράφος Alec Perkins,
<https://www.flickr.com/photos/alecperkins/33332921525/>

«Οι μαύρες ζωές έχουν σημασία» (Black lives matter)

Φωτογράφος John Lucia, <https://www.flickr.com/photos/studioseiko/27950807420/>

Leonhard Lenz, CC0, via Wikimedia Commons

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:BlackLivesMatter_protest_Berlin_2020-05-30_25.jpg

Δικαιοσύνη:

Περιπτώσεις σύμφωνα με τις οποίες μέλη των Μαύρων, των Ρομά και των LGBTQ+ κοινοτήτων έχουν υποστεί βάνανυση κακομεταχείριση ή δολοφονήθηκαν από πολίτες και/ή την αστυνομία.

Φωτογράφος Julia Tulke,
<https://www.flickr.com/photos/aestheticsofcrisis/>

Zak/Zackie: LGBTQ+ πολίτης που δολοφονήθηκε βάνανυσα από συμπολίτες του και την αστυνομία, Αθήνα

Φωτογράφος Μαρία Λουκά μέσω Unicorn Riot, <https://unicornriot.ninja/2022/greek-police-kill-teenager-as-racism-violence-against-roma-people-spikes/>

“Δικαιοσύνη για το Νίκο”

Φωτογραφία από Unicorn Riot, <https://unicornriot.ninja/2022/calls-for-justice-for-nikos-sampanis-renewed/>

Θέματα ταυτότητας: ποιος είναι πιο Έλληνας; Ο Γιάννης ή ο Ντ.Τραμπ;

(αριστερά) Φωτογράφος Gage Skidmore,
<https://www.flickr.com/photos/gageskidmore/53067465959>
(δεξιά) All-Pro Reels, CC BY-SA 2.0 <<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>>, via Wikimedia Commons,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giannis_Antetokounmpo_%2851664127127%29_%28cropped%29.jpg

Ο Τραμπ ισχυρίζεται ότι είναι «πιο Έλληνας» από τον Αντετοκούμπο- ο Γιάννης
αντιδρά
3 Νοεμβρίου, 2024

<https://www.thenationalherald.com/%CF%84rump-refers-to-giannis-antetokounmpo-as-the-greek-who-has-more-greek-in-him-the-greek-or-me/>

<https://www.dvidshub.net/image/8840865/departments-defense-augments-us-customs-and-border-protection-removal-flight-efforts>

Αλυσσοδεμένοι μετανάστες απελαύνονται από τις ΗΠΑ (23/1/2025). “Οι πτήσεις απελάσεων άρχισαν. Ακόμη και στα σχολεία ή τις εκκλησίες οι μετανάστες θα απελαύνονται δήλωσε ο πρόεδρος Τραμπ”.

<https://www.indiatvnews.com/news/world/us-mass-deportation-updates-white-house-shares-chained-immigrants-photo-as-deportation-drive-begins-promises-made-promises-kept-2025-01-25-972991>

<https://www.washingtonpost.com/politics/2025/01/26/trump-birthright-citizenship-undocumented-children/>

Μετα-δημοκρατία: Μέρα Ορκωμοσίας

Φωτογράφος Louisa Billeter, <https://flickr.com/photos/24761036@N00/54291209052>

Μεταδημοκρατία: Δισεκατομμυριούχοι των ΜΜΕ και τεχνολογικών κολοσσών χαιρετίζουν τη νίκη του προέδρου (20/1/2025, Μέρα Ορκωμοσίας).

Ιστορικό Πλαίσιο

Κροατία
Τσεχία
Ελλάδα
Λιθουανία
Πολωνία
Πορτογαλία
Ρουμανία
Ισπανία

Κροατία

Denis Detling

Μεταξύ 1945 και 1990, η Κροατία ήταν μία από τις δημοκρατίες της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (ΣΟΔΓ), η οποία λειτουργούσε ως μονοκομματικό κράτος υπό την ηγεσία της Ένωσης Κομμουνιστών της Γιουγκοσλαβίας (της οποίας μέρος ήταν και οι επιμέρους δημοκρατικές ενώσεις, συμπεριλαμβανομένης της Κροατικής Ένωσης Κομμουνιστών), με επικεφαλής τον Γιόσιπ Μπροζ Τίτο. Ο Τίτο κυριάρχησε στην πολιτική σκηνή έως τον θάνατό του το 1980, μετά τον οποίο η Γιουγκοσλαβία εισήλθε σε περίοδο αστάθειας. Καθ' όλη τη διάρκεια της ύπαρξής της, στη Γιουγκοσλαβία διατηρήθηκε ένα έντονο προσωπολατρικό καθεστώς γύρω από τον Τίτο.

Παρόλο που η Γιουγκοσλαβία οριζόταν ως χώρα εθνοτήτων και εθνικοτήτων, η κυβέρνηση καταπίεζε τις εθνικές ταυτότητες, προωθώντας αντ' αυτού την πολιτική της "αδελφосύνης και ενότητας". Παρά το γεγονός ότι το γιουγκοσλαβικό σύστημα σοσιαλισμού ήταν πιο φιλελεύθερο σε σύγκριση με άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, οι πολιτικές και ατομικές ελευθερίες παρέμεναν περιορισμένες. Το κράτος έλεγχε την κοινωνική και οικονομική ζωή, ενώ τα μέσα ενημέρωσης τελούσαν υπό κρατικό έλεγχο και οι επικρίσεις προς το καθεστώς σπάνια γίνονταν ανεκτές. Ωστόσο, η Γιουγκοσλαβία απολάμβανε υψηλότερο βιοτικό επίπεδο σε σχέση με πολλές άλλες ανατολικοευρωπαϊκές χώρες, χάρη στο ιδιαίτερο μοντέλο αυτοδιαχειριζόμενου σοσιαλισμού και στο άνοιγμά της προς τη Δύση. Οι πολίτες μπορούσαν να ταξιδεύουν στο εξωτερικό, κάτι που ήταν σπάνιο για άλλα σοσιαλιστικά κράτη.

Το εκπαιδευτικό σύστημα διαμορφωνόταν σύμφωνα με την κυρίαρχη ιδεολογία. Το κράτος επένδυε στην καταπολέμηση του αναλφαβητισμού και παρείχε εκπαίδευση προσβάσιμη στο μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, με τα περισσότερα παιδιά να έχουν πρόσβαση στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, η Κροατία εισήλθε σε μια περίοδο έντονων πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών. Όπως και σε άλλες γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες, αναπτυσσόταν ένα αυξανόμενο αίτημα για εκδημοκρατισμό, το οποίο μετέφερε την κρίση από τον οικονομικό τομέα στις διαδημοκρατικές και διαεθντικές σχέσεις. Η άνοδος του εθνικισμού αποδυνάμωσε τη συνοχή της γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας, οδηγώντας τελικά στη διάλυση της Ένωσης Κομμουνιστών της Γιουγκοσλαβίας τον Ιανουάριο του 1990 – μιας δύναμης που έως τότε αποτελούσε τον ενωτικό ιδεολογικό και πολιτικό πυλώνα της χώρας.

Στα τέλη του 1989, η Ένωση Κομμουνιστών της Κροατίας συμφώνησε να εισαγάγει επίσημα τον πολυκομματισμό, μια διαδικασία που σταδιακά εφαρμόστηκε και σε άλλες δημοκρατίες (εκτός από τη Σερβία και το Μαυροβούνιο). Στις αρχές του 1990, καταγράφηκαν τα πρώτα αντιπολιτευόμενα κόμματα στην Κροατία, τα οποία υποστήριζαν δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, τη μετάβαση σε οικονομία της αγοράς και μεγαλύτερη ανεξαρτησία. Το ισχυρότερο κόμμα ήταν η Κροατική Δημοκρατική Ένωση (HDZ), υπό την ηγεσία του Φράνιο Τούτζμαν. Στις πρώτες πολυκομματικές εκλογές της Κροατίας την άνοιξη του 1990, οι κομμουνιστές έχασαν την εξουσία, και η HDZ αναδείχθηκε νικήτρια, με τον Φράνιο Τούτζμαν να γίνεται Πρόεδρος της Κροατίας. Εκλογές πραγματοποιήθηκαν και σε άλλες γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες. Στη Σλοβενία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και τη Μακεδονία επικράτησαν κόμματα που υποστήριζαν την αλλαγή, ενώ στη Σερβία και το Μαυροβούνιο οι κομμουνιστές διατήρησαν την εξουσία.

Την ίδια περίοδο, στην Κροατία ενισχύθηκε ο εθνικισμός και το αίσθημα απόσχισης από τη Γιουγκοσλαβία. Παράλληλα, ένα τμήμα του σερβικού πληθυσμού στην Κροατία εξεγέρθηκε, επιδιώκοντας να παραμείνει ενωμένο με τη Σερβία, γεγονός που τροφοδότησε περαιτέρω τις εντάσεις. Μετά από δημοψήφισμα τον Μάιο του 1991, η Κροατία (μαζί με τη Σλοβενία) ανακήρυξε την ανεξαρτησία της στις 25 Ιουνίου 1991. Αυτό πυροδότησε έναν ανοιχτό ένοπλο πόλεμο με τον Γιουγκοσλαβικό Λαϊκό Στρατό και τις σερβικές παραστρατιωτικές δυνάμεις. Η ηγεσία του γιουγκοσλαβικού στρατού επιδίωκε τη διατήρηση της Γιουγκοσλαβίας, ενώ οι εξεγερμένοι Σέρβοι στην Κροατία αρνούσαν να αποδεχθούν την ανεξαρτησία. Κατά τη διάρκεια του πολέμου (1991-1995), ένα μεγάλο μέρος της Κροατίας βρέθηκε υπό σερβικό έλεγχο, με εκτεταμένες απώλειες, εκτοπισμούς μη σερβικών πληθυσμών και σημαντικές καταστροφές. Ο πόλεμος έληξε το καλοκαίρι του 1995, όταν ο Κροατικός Στρατός ανέκτησε τον έλεγχο της επικράτειας μέσω της στρατιωτικής επιχείρησης "Καταιγίδα".

Η διαδικασία της δημοκρατικής μετάβασης συνεχίστηκε καθ' όλη τη δεκαετία του 1990. Αν και η χώρα εγκατέλειψε το μονοκομματικό σύστημα, κατά τη διάρκεια του πολέμου οι δημοκρατικές διαδικασίες επισκιάστηκαν από τον στρατιωτικό και πολιτικό συγκεντρωτισμό. Παρά την ύπαρξη πολυκομματικής δημοκρατίας, η αντιπολίτευση παρέμενε αδύναμη και τα μέσα ενημέρωσης υπό κρατικό έλεγχο. Στα τέλη της δεκαετίας, η κυβέρνηση κατηγορήθηκε για αυταρχικές τάσεις, περιορισμούς στην ελευθερία του Τύπου και αργή πρόοδο στην εδραίωση του κράτους δικαίου. Μόνο μετά τον θάνατο του Τούτζμαν το 1999 και την αλλαγή κυβέρνησης το 2000, η Κροατία επιτάχυνε τις μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών και την ένταξή της στις ευρωπαϊκές και διεθνείς δομές.

Το εκπαιδευτικό σύστημα αναμορφώθηκε, απομακρύνοντας περιεχόμενα σχετικά με τη γιουγκοσλαβική ταυτότητα και αντικαθιστώντας τα με την κροατική ιστορία και κουλτούρα. Παράλληλα, η οικονομία πέρασε από τον σοσιαλιστικό προγραμματισμό στην αγορά, μια δύσκολη και επώδυνη μετάβαση, συνοδευόμενη από αμφιλεγόμενες ιδιωτικοποιήσεις, ανεργία και οικονομική αστάθεια.

Τσεχία

Bohumil Melichar

Η ζωή πριν από την αλλαγή. Το 1938, η Τσεχοσλοβακία υπέκυψε στην πίεση της επιθετικής πολιτικής του γερμανικού ναζισμού. Μετά την υπογραφή της Συμφωνίας του Μονάχου από τους ηγέτες της, όχι μόνο παραχώρησε τις παραμεθόριες περιοχές με ισχυρή γερμανική μειονότητα στο Τρίτο Ράιχ, αλλά επίσης παραιτήθηκε από τις ελευθερίες της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Την άνοιξη του 1939, ολόκληρη η επικράτεια καταλήφθηκε από τη Βέρμαχτ και η Σλοβακία ανακηρύχθηκε ανεξάρτητο κράτος με μια συντηρητική φασιστική κυβέρνηση πιστή στο Βερολίνο.

Τα έξι χρόνια της ναζιστικής κατοχής συνοδεύτηκαν από υλικές στερήσεις, εκφοβισμό της εθνικής ελίτ και κύματα τρόμου εναντίον της δημοκρατικής και κομμουνιστικής υπόγειας αντίστασης. Η εβραϊκή μειονότητα αποτέλεσε στόχο γενοκτονίας και ουσιαστικά εξαλείφθηκε. Οι πολεμικές επιχειρήσεις έληξαν τον Μάιο του 1945. Η Πράγα καταλήφθηκε από τον Κόκκινο Στρατό και ο Πρόεδρος Μπένες και ο πρόεδρος του Κομμουνιστικού Κόμματος, Κλέμεντ Γκότβαλντ, επέστρεψαν στην πατρίδα τους. Ο αυθόρμητος θυμός που καλούσε για μεταπολεμική εκδίκηση υποστήριξε την αναγκαστική εκδίωξη της γερμανικής μειονότητας από τις παραμεθόριες περιοχές.

Τα αριστερά και κεντρώα πολιτικά κόμματα ενώθηκαν σχηματίζοντας το λεγόμενο Εθνικό Μέτωπο, το οποίο σταδιακά πέρασε υπό τον έλεγχο των Κομμουνιστών με τη στήριξη της Σοβιετικής Ένωσης και από το 1948 άρχισε να εγκαθιδρύει μια σταλινικής έμπνευσης δικτατορία. Δεν εθνικοποιήθηκαν μόνο οι μεγάλες επιχειρήσεις, αλλά και οι μικρές βιοτεχνίες και οι οικογενειακές αγροτικές εκμεταλλεύσεις, οι οποίες συλλογικοποιήθηκαν με τη βία. Όσοι διαφωνούσαν με αυτή τη διαδικασία και τη θεωρούσαν κλοπή, δικάζονταν σε στημένες δίκες μαζί με μέλη της πολιτικής αντιπολίτευσης, εκτελούνταν ή φυλακίζονταν σε στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας.

Οι μη συμμορφούμενοι καλλιτέχνες, οι διανοούμενοι και οι θρησκευτικοί ηγέτες αποτέλεσαν επίσης στόχους της κρατικής τρομοκρατίας. Οι υπόλοιποι πολίτες ζούσαν και εργάζονταν σε μια κεντρικά ελεγχόμενη οικονομία που έδινε προτεραιότητα στη βαριά βιομηχανία και τη μηχανική εις βάρος των αναγκών των απλών καταναλωτών. Μετά τον θάνατο του Στάλιν, άνοιξε η δυνατότητα μεταρρύθμισης του σοσιαλισμού. Η μεγαλύτερη ελευθερία που δόθηκε στους διανοούμενους οδήγησε στη γέννηση μιας γενιάς που δεν επέκρινε μόνο τις βίαιες

ακρότητες του σταλινισμού, αλλά απαιτούσε και έναν μεγαλύτερο βαθμό δημοκρατίας, διαφάνειας και ελευθερίας σε όλους τους τομείς της ζωής.

Η Τσεχία υπό κομμουνιστικό έλεγχο

Το πείραμα του "σοσιαλισμού με ανθρώπινο πρόσωπο" στην Πράγα καταπνίγηκε με την κατοχή του στρατού του Συμφώνου της Βαρσοβίας τον Αύγουστο του 1968. Τα σοβιετικά τανκς κατέλαβαν τη χώρα, και μετά την απομάκρυνση της μεταρρυθμιστικής πτέρυγας του Κομμουνιστικού Κόμματος, την εξουσία ανέλαβαν υποστηρικτές μιας αδιάλλακτης εκδοχής του σοσιαλισμού.

Οι διαφωνούντες έχασαν τη δουλειά τους και υπέστησαν παρενοχλήσεις από τη μυστική αστυνομία, τόσο οι ίδιοι όσο και οι οικογένειές τους. Όσοι συμμορφώνονταν μπορούσαν να απολαύσουν μια σχετικά άνετη ζωή, με εγγυημένη εργασία, δωρεάν υγειονομική περίθαλψη, τριετή γονική άδεια και μαζική κατασκευή κατοικιών. Ωστόσο, οι ελευθερίες ήταν περιορισμένες. Το 1977, ιδρύθηκε η αντιφρονούσα οργάνωση Χάρτα 77, η οποία επέκρινε τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το κομμουνιστικό καθεστώς.

Στη δεκαετία του 1980, η κατάσταση άρχισε να αλλάζει. Η νέα γενιά, απογοητευμένη από την έλλειψη ευκαιριών και καταναλωτικών αγαθών, άρχισε να ζητά ελευθερία λόγου και πρόσβαση στον δυτικό τρόπο ζωής. Τον Νοέμβριο του 1989, οι διαδηλώσεις των φοιτητών στην Πράγα καταπνίγηκαν βίαια από την αστυνομία. Η λαϊκή οργή οδήγησε σε εθνικές διαδηλώσεις, γενική απεργία και την απαίτηση για πολιτικό πλουραλισμό.

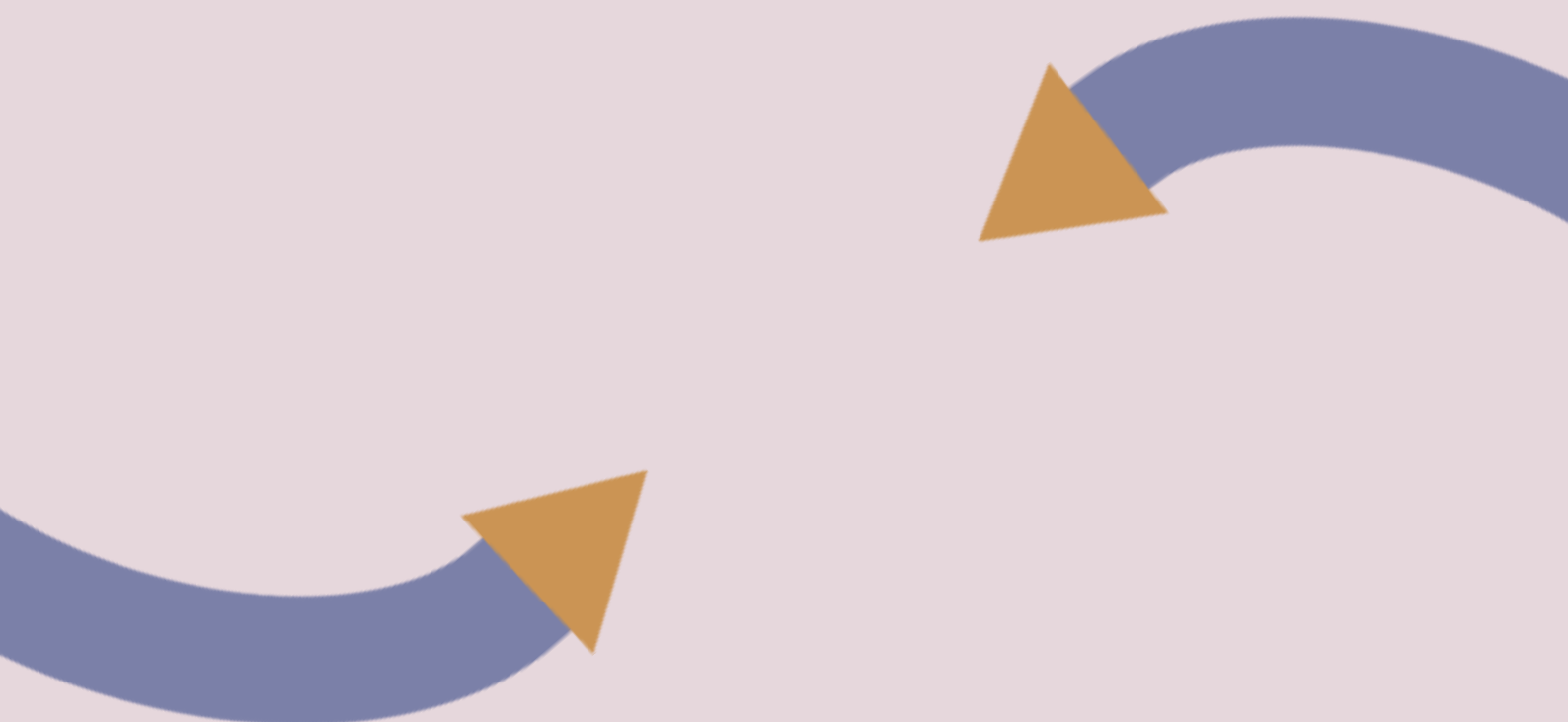
Η Βελούδινη Επανάσταση και η ανεξαρτησία της Τσεχίας

Ο Βάτσλαβ Χάβελ, ιδρυτικό μέλος της Χάρτας 77, ηγήθηκε της αντιπολίτευσης. Η κομμουνιστική δικτατορία κατέρρευσε γρήγορα και τον Δεκέμβριο του 1989, ο Χάβελ έγινε Πρόεδρος της χώρας. Όμως, οι εντάσεις μεταξύ Τσεχίας και Σλοβακίας αυξάνονταν. Το 1992, οι πολιτικοί ηγέτες συμφώνησαν στη διάσπαση του κράτους και τη δημιουργία δύο ανεξάρτητων κρατών: της Τσεχικής Δημοκρατίας και της Σλοβακικής Δημοκρατίας.

Ο πρόεδρος της νέας Δημοκρατικής Πολιτικής Παράταξης, Βάτσλαβ Κλάους, προώθησε την ταχεία μετάβαση στην ελεύθερη αγορά μέσω μιας πολιτικής "σοκ". Αν και η μεταρρύθμιση απέφερε γρήγορα αποτελέσματα, προκάλεσε επίσης ανεργία, κοινωνική ανασφάλεια και διαφθορά.

Το 1996, το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα άρχισε να αμφισβητεί τον νεοφιλελευθερισμό του Κλάους. Η διαδικασία μετάβασης από τον κομμουνισμό στη δημοκρατία ολοκληρώθηκε το 2003 με τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την ένταξη της Τσεχίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η ζωή των μαρτύρων της εποχής, όπως ο Γίρι Ζάιτς, η Μιχαέλα Μπεντρνίκοβα και η Λουτσία Μπάρτοσοβα, επηρεάστηκε βαθιά από τη Βελούδινη Επανάσταση. Βίωσαν τη μετάβαση από τη σοσιαλιστική δικτατορία στη χαοτική αλλά ελεύθερη δεκαετία του 1990, όπου η τσεχική και σλοβακική κοινωνία αναζητούσαν μια νέα ταυτότητα.

Ελλάδα

Βασιλική Σακκά-Μαρία Φραγκουλάκη

Πριν τη δικτατορία

Η λήξη του Εμφυλίου Πολέμου (1946-1949) το 1949 δεν έφερε πολιτική σταθερότητα στην Ελλάδα. Αντιθέτως, μέχρι το 1967, όταν επιβλήθηκε η Χούντα (η δικτατορία των Συνταγματαρχών), το πολιτικό κλίμα ήταν ασταθές και προετοίμαζε το έδαφος για μια συνταγματική εκτροπή. Το πολίτευμα ήταν βασιλευόμενη δημοκρατία, με έντονη παρέμβαση του βασιλιά και συχνές αλλαγές κυβερνήσεων. Τα δεξιά κόμματα εδραιώθηκαν στην πολιτική σκηνή. Χαρακτηριστικά, το κόμμα της Εθνικής Ριζοσπαστικής Ένωσης (ΕΡΕ), με αρχηγό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, ο οποίος ήταν πρωθυπουργός από το 1955 έως το 1963, αυτοπροσδιορίστηκε ως μία αντικομμουνιστική προοδευτική ένωση όλων των δυνάμεων της πολιτικής δεξιάς, ενώ το Κομμουνιστικό Κόμμα παρέμεινε εκτός νόμου. Λειτουργούσαν στρατοδικεία και επιβάλλονταν διώξεις κατά των αριστερών, εξορίες, φυλακίσεις, εγκλεισμός σε στρατόπεδα και εκτελέσεις. Εμβληματική ήταν η εκτέλεση του Νίκου Μπελογιάννη και τριών ακόμη ατόμων με την ψευδή κατηγορία της κατασκοπείας, μόλις 2,5 χρόνια μετά τη λήξη του Εμφυλίου, παρά τη διεθνή κινητοποίηση για τη σωτηρία τους.

Το 1951 ιδρύθηκε η ΕΔΑ (Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά) ως συνασπισμός αριστερών κομμάτων, η οποία στις εκλογές του 1958 αναδείχθηκε σε αξιωματική αντιπολίτευση, προκαλώντας ένα κύμα κατασταλτικών μέτρων κατά των αριστερών σε όλη τη χώρα. Οι εκλογές του 1961 χαρακτηρίστηκαν από εκτεταμένη βία και νοθεία. Ο συνασπισμός των κεντρικών συντηρητικών κομμάτων υπό τον Γεώργιο Παπανδρέου (Ένωση Κέντρου) αναδείχθηκε σε αξιωματική αντιπολίτευση, αμφισβήτησε το εκλογικό αποτέλεσμα και κήρυξε τον λεγόμενο «Ανένδοτο Αγώνα». Μέχρι το 1964, όταν η Ένωση Κέντρου επικράτησε στις εκλογές και ο Γεώργιος Παπανδρέου έγινε πρωθυπουργός, επικράτησε παρατεταμένη πολιτική αναταραχή, με έντονη ανάμειξη του βασιλικού θεσμού. Η κορύφωση ήρθε το 1963 με τη δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη, βουλευτή της ΕΔΑ και μέλους του παγκόσμιου κινήματος ειρήνης και αφοπλισμού, σε τροχαίο δυστύχημα που σκηνοθέτησαν υψηλόβαθμοι αξιωματικοί της αστυνομίας. Η διακυβέρνηση της χώρας από την Ένωση Κέντρου διακόπηκε τον Ιούλιο του 1965 από την αποχώρηση βουλευτών της (η λεγόμενη Αποστασία ή Ιουλιανά). Ακολούθησε περίοδος μεγάλης αναταραχής και πολιτικής κρίσης, με συνεχείς αλλαγές κυβερνήσεων και κυριαρχία της πολιτικής βίας.

Η πολιτική ανωμαλία κορυφώθηκε στις 21 Απριλίου 1967 με το πραξικόπημα μιας ομάδας αξιωματικών του στρατού, οι οποίοι επέβαλαν δικτατορία («Χούντα των Συνταγματαρχών»). Το δικτατορικό καθεστώς κατήργησε τους δημοκρατικούς θεσμούς, επέβαλε περιορισμούς στην ελευθερία του Τύπου, του λόγου και του συνέρχεσθαι, ενώ υπήρχε αυστηρός έλεγχος της εκπαίδευσης και της συνδικαλιστικής δράσης. Η εκπαίδευση ελεγχόταν με έμφαση στην εθνικιστική προπαγάνδα. Η οικογενειακή ζωή ήταν συντηρητική, προσανατολισμένη σε παραδοσιακούς ξεχωριστούς ρόλους φύλων. Στην καθημερινή ζωή, οι πολίτες αντιμετώπιζαν περιορισμούς στην ελευθερία έκφρασης και πολιτικής δραστηριότητας. Η λογοκρισία ήταν έντονη και όσοι αντιτάσσονταν στο καθεστώς διέτρεχαν κίνδυνο σύλληψης, βασανιστηρίων ή εξορίας, που χαρακτήριζε ολόκληρη την περίοδο της δικτατορίας.

Η Μετάβαση

Στις 24 Ιουλίου 1974, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής προσκλήθηκε από το Παρίσι για να αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας. Ο Καραμανλής σχημάτισε κυβέρνηση εθνικής ενότητας και προχώρησε σε ενέργειες για την αποκατάσταση της δημοκρατίας. Σταθεροποίησε την πολιτική κατάσταση, αποκαθιστώντας τις ατομικές ελευθερίες, και επιδίωξε την αποστρατιωτικοποίηση της πολιτικής, ενώ νομιμοποίησε το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας, το οποίο συμμετείχε στις πρώτες ελεύθερες εκλογές του Νοεμβρίου 1974, όπου επικράτησε το νεοσύστατο κόμμα της Νέας Δημοκρατίας υπό τον Καραμανλή. Στις 8 Δεκεμβρίου 1974 διεξήχθη δημοψήφισμα για το πολίτευμα, το οποίο οδήγησε στην κατάργηση της μοναρχίας, καθώς η συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων επέλεξε μια απεριόριστη δημοκρατία. Το νέο δημοκρατικό Σύνταγμα του 1975 εγγυήθηκε τα ανθρώπινα δικαιώματα, τον κοινοβουλευτισμό και τη διάκριση των εξουσιών.

Δημοκρατία («Μεταπολίτευση»)

Από το 1974 έως το 1981, η πολιτική ζωή κυριαρχήθηκε από το δεξιό κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, ενώ το 1981 το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠΑΣΟΚ) υπό τον Ανδρέα Παπανδρέου κέρδισε τις εκλογές, φέρνοντας την κεντροαριστερά στην εξουσία και εστιάζοντας σε κοινωνικές μεταρρυθμίσεις. Από τότε, η χώρα γνώρισε σχετική πολιτική σταθερότητα και εναλλαγή δημοκρατικών κυβερνήσεων, ενώ η απειλή στρατιωτικής παρέμβασης απομακρύνθηκε. Τα κοινωνικά δικαιώματα ενισχύθηκαν με μεταρρυθμίσεις στην εργασία, την πρόνοια και την εκπαίδευση. Σε επίπεδο καθημερινότητας, οι πολιτικές ελευθερίες αποκαταστάθηκαν πλήρως και

αναπτύχθηκαν συνδικάτα και πολιτικές οργανώσεις. Κατοχυρώθηκαν ισχυρότερα δικαιώματα για τις γυναίκες και τις μειονότητες. Η εκπαίδευση έγινε πιο προσιτή και εκσυγχρονίστηκε με τα πρότυπα της εποχής, με στόχο την αντιμετώπιση των ανισοτήτων.

Από το 2010, η Ελλάδα αντιμετώπισε σοβαρή οικονομική και κοινωνικοπολιτική κρίση μετά τη χρεοκοπία της χώρας και την επιβολή αυστηρών δημοσιονομικών περιορισμών από το ΔΝΤ και την Ε.Ε. Η αναταραχή, οι διαδηλώσεις και η υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου σηματοδότησαν το τέλος της Μεταπολίτευσης. Η λαϊκή οργή οδήγησε σε αλλαγή κυβέρνησης το 2015, όταν για πρώτη φορά ένα αμιγώς αριστερό κόμμα κέρδισε τις εκλογές και σχημάτισε κυβέρνηση (μέχρι το 2019), αν και δεν κατάφερε να αποφύγει νέο μνημόνιο και σκληρά μέτρα.

Λιθουανία

Sandra Gaučiūtė

Η ζωή πριν από τη Δημοκρατία

Πριν από τη δημοκρατία, η Λιθουανία βίωσε διάφορα πολιτικά καθεστώτα.

- 16 Φεβρουαρίου 1918 – Η Λιθουανία κήρυξε την ανεξαρτησία της από τη Γερμανία.
- 15 Ιουνίου 1940 – Η Σοβιετική Ένωση κατέλαβε τη Λιθουανία.
- Ιούνιος 1941 – Μαζικές απελάσεις στη Σιβηρία.
- 1941–1944 – Η Γερμανία εισέβαλε στη Σοβιετική Ένωση, αναγκάζοντας τους Σοβιετικούς να υποχωρήσουν.
- Ακολούθησε η ναζιστική κατοχή και το Ολοκαύτωμα, με το 90–95% των Λιθουανών Εβραίων να δολοφονούνται.
- 1944-1990 – Δεύτερη σοβιετική κατοχή.

Κατά τη σοβιετική κατοχή, οι προσωπικές ελευθερίες στη Λιθουανία ήταν αυστηρά περιορισμένες. Η λογοκρισία ήταν εκτεταμένη, ελέγχοντας τον Τύπο και την πολιτική αντιπολίτευση. Η ελευθερία του λόγου ήταν επίσης περιορισμένη, καθώς οποιαδήποτε κριτική κατά της κυβέρνησης, βασισμένη στην αρχή του μονοκομματικού κράτους, τιμωρούνταν. Η ιδιωτική ιδιοκτησία καταργήθηκε, οδηγώντας σε εθνικοποίηση της γης, των επιχειρήσεων και της περιουσίας. Η κολεκτιβοποίηση οδήγησε σε κατάσχεση ιδιωτικής γης και αναγκαστική ένταξη των αγροτών σε συλλογικές φάρμες, ενώ όσοι αντιστέκονταν αντιμετώπιζαν εξορία στη Σιβηρία. Το σοβιετικό καθεστώς αναδιάρθρωσε την εκπαίδευση, εισάγοντας την υποχρεωτική εκπαίδευση και ενσωματώνοντάς την στο κομμουνιστικό ιδεολογικό σύστημα.

Ακολούθησε στοχευμένη τρομοκρατία κατά της Εκκλησίας, με αποτέλεσμα το κλείσιμο εκκλησιών και σοβαρούς περιορισμούς στην ελευθερία της πίστης. Το σοβιετικό καθεστώς περιόρισε ενεργά τις θρησκευτικές πρακτικές.

Η KGB (σοβιετική μυστική αστυνομία) λειτούργησε από το 1954 έως το 1991 ως η κύρια υπηρεσία ασφαλείας της Σοβιετικής Ένωσης. Ωστόσο, οι προκάτοχοί της, όπως η NKVD, είχαν ήδη αρχίσει να πραγματοποιούν μαζικές διώξεις, απελάσεις και εκτελέσεις στη Λιθουανία από το 1940. Η KGB κατέστειλε την πολιτική διαφωνία, παρακολουθούσε πολίτες και στόχευε όσους αντιτίθεντο στο καθεστώς. Διενεργούσε συλλήψεις, ανακρίσεις, βασανιστήρια και εξαναγκασμένες ομολογίες.

Οι κρατούμενοι αντιμετώπιζαν σκληρές συνθήκες, ψυχολογική πίεση, καταναγκαστική εργασία και εκτελέσεις. Πολλοί απελάθηκαν στη Σιβηρία, όπου υπέφεραν εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες. Κατά τη σοβιετική κατοχή της Λιθουανίας (1940–1990), εκτιμάται ότι 50.000–70.000 άνθρωποι σκοτώθηκαν λόγω μαζικών εκτελέσεων, απελάσεων, καταναγκαστικών στρατοπέδων εργασίας και πολιτικών διώξεων.

Σημαντικά Γεγονότα

Απελάσεις (1940–1950s)

Κατά τη σοβιετική κατοχή, η ΕΣΣΔ πραγματοποίησε μαζικές απελάσεις Λιθουανών στη Σιβηρία και σε άλλες απομακρυσμένες περιοχές, με σκοπό την εξάλειψη της αντίστασης και την καταστολή του εθνικισμού. Οι άνθρωποι απελαύνονταν σε βαγόνια για ζώα και πολλοί δεν έφταναν καν στον προορισμό τους.

- Ιούνιος 1941: Πρώτο μεγάλο κύμα – 17.500 άνθρωποι απελάθηκαν, μεταξύ των οποίων ο πρώην Πρόεδρος της Λιθουανίας Aleksandras Stulginskis, κυβερνητικοί αξιωματούχοι, εκπαιδευτικοί, διανοούμενοι, αγρότες και κληρικοί.
- Μάιος 1948: 40.002 άνθρωποι απελάθηκαν.
- Μάρτιος 1949: 33.736 άνθρωποι απελάθηκαν.
- Οκτώβριος 1951: 16.150 άνθρωποι απελάθηκαν.

Πολλοί εκτοπισμένοι, συμπεριλαμβανομένων παιδιών, στάλθηκαν σε σκληρά στρατόπεδα εργασίας στην Ιρκούτσκ, το Αλτάι και κοντά στον Αρκτικό Ωκεανό, όπου πολλοί πέθαναν.

Λιθουανική Ένοπλη Αντίσταση (Πόλεμος των Ανταρτών, 1944–1953): Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι Λιθουανοί ξεκίνησαν έναν ένοπλο αγώνα αντίστασης κατά της σοβιετικής κατοχής. Αυτός ήταν ο μακροβιότερος ανταρτοπόλεμος στην Ευρώπη, που διήρκεσε σχεδόν δέκα χρόνια.

- Περίπου 40.000 – 50.000 αντάρτες συμμετείχαν σε όλη τη διάρκεια του αγώνα.
- Οι περισσότεροι αντάρτες ήταν νέοι, ηλικίας 18–30 ετών.
- Το 1949, ιδρύθηκε η Ένωση Λιθουανών Μαχητών της Ελευθερίας (ULFF), με ηγέτη τον Jonas Žemaitis-Vytautas.

Οι σοβιετικές αρχές αντέδρασαν βίαια, εφαρμόζοντας έντονη καταστολή, μαζικές συλλήψεις, δολοφονίες και βία κατά των ανταρτών και των υποστηρικτών τους. Εκτιμάται ότι 30.000 αντάρτες και υποστηρικτές τους σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια του αγώνα.

Το Χρονικό της Καθολικής Εκκλησίας (1972–1989):

Το "Χρονικό της Καθολικής Εκκλησίας στη Λιθουανία" ήταν μια υπόγεια έκδοση που λειτούργησε από το 1972 έως το 1989, καταγράφοντας τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τη σοβιετική κυβέρνηση, τις διώξεις των πιστών και την καταστολή του κλήρου και των δημόσιων προσώπων.

Ιδρύθηκε από τον Πατέρα Sigitas Tamkevičius και κυκλοφορούσε κρυφά. Πολλοί από τους συντελεστές του συνελήφθησαν, φυλακίστηκαν ή εξορίστηκαν.

Η Μετάβαση στη Δημοκρατία

Η μετάβαση της Λιθουανίας από σοβιετική δημοκρατία σε ανεξάρτητο δημοκρατικό κράτος (1988-1990) ήταν μια δύσκολη διαδικασία, σηματοδεδιμημένη από πολιτικό αγώνα, διεθνή διπλωματία και μαζικές διαδηλώσεις.

- 3 Ιουνίου 1988: Ιδρύθηκε το κίνημα Sąjūdis, υποστηρίζοντας την ανεξαρτησία της Λιθουανίας.
- 23 Αυγούστου 1989: Ο "Βαλτικός Δρόμος", μια ανθρώπινη αλυσίδα 600 χλμ, συμβόλιζε την ενότητα των Βαλτικών κρατών κατά της σοβιετικής κατοχής.
- 11 Μαρτίου 1990: Κηρύχθηκε η Πράξη Επανάστασης του Κράτους της Λιθουανίας, αποκαθιστώντας την ανεξαρτησία.
- 13 Ιανουαρίου 1991: Σοβιετική στρατιωτική επίθεση στο Βίλνιους.

Σημαντικά Γεγονότα

Το Rock March (Roko Maršas): Το Rock March ήταν μια σειρά μουσικών φεστιβάλ και πολιτικών διαδηλώσεων που πραγματοποιήθηκαν στη Λιθουανία μεταξύ 1987 και 1989. Οι εκδηλώσεις αυτές είχαν καθοριστική σημασία για τη διάδοση των ιδεών του Sąjūdis, του κινήματος ανεξαρτησίας της Λιθουανίας, και την κινητοποίηση της νεολαίας κατά της σοβιετικής κυριαρχίας. Οι συναυλίες περιελάμβαναν πατριωτικά τραγούδια και ομιλίες για το μέλλον της Λιθουανίας, την ανεξαρτησία και την εθνική ταυτότητα. Μια από τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις του Rock March πραγματοποιήθηκε το 1988, προσελκύοντας 100.000 άτομα στο πάρκο Vingis στο Βίλνιους. Η εκδήλωση ζήτησε τη νομιμοποίηση των εθνικών συμβόλων της Λιθουανίας, όπως η τρίχρωμη σημαία και ο εθνικός ύμνος.

Το ροκ συγκρότημα «Duck» τραγουδά στη σκηνή κατά τη διάρκεια της πρώτης «Rock March». Βίλνιους, Λιθουανία, 1987. Φωτογράφος Raimondas Urbakanicius. Εθνικό Μουσείο της Λιθουανίας.

Ο Βαλτικός Δρόμος (Βαλτική Αλυσίδα): Ο Βαλτικός Δρόμος (γνωστός και ως Βαλτική Αλυσίδα) ήταν μια ειρηνική πολιτική διαδήλωση στις 23 Αυγούστου 1989, όπου περίπου 2 εκατομμύρια άνθρωποι από τη Λιθουανία, τη Λετονία και την Εσθονία ένωσαν τα χέρια τους, σχηματίζοντας μια ανθρώπινη αλυσίδα 600 χιλιομέτρων (370 μιλίων) που διέσχιζε τις τρεις βαλτικές χώρες, από το Βίλνιους (Λιθουανία) έως το Ταλίν (Εσθονία), περνώντας από τη Ρίγα (Λετονία). Το γεγονός αυτό αποτέλεσε ένα ισχυρό σύμβολο αντίστασης κατά της σοβιετικής κυριαρχίας και μια κραυγή για ανεξαρτησία. Ο Βαλτικός Δρόμος πραγματοποιήθηκε στη 50ή επέτειο του Συμφώνου Μολότοφ-Ρίμπεντροπ (23 Αυγούστου 1939), μιας μυστικής συμφωνίας μεταξύ της ναζιστικής Γερμανίας και της Σοβιετικής Ένωσης, η οποία οδήγησε στην κατοχή των βαλτικών κρατών το 1940. Οι διαδηλωτές απαίτησαν από τη Σοβιετική Ένωση να αναγνωρίσει την παρανομία της συμφωνίας και να αποκαταστήσει την ανεξαρτησία των βαλτικών κρατών. Οι διοργανωτές χρησιμοποίησαν ραδιοφωνικές εκπομπές και εφημερίδες για να καθοδηγήσουν τον κόσμο στα προκαθορισμένα σημεία κατά μήκος της διαδρομής. Παρά τους περιορισμένους τρόπους επικοινωνίας, η συμμετοχή ήταν τεράστια, αποδεικνύοντας την ισχυρή εθνική ενότητα. Το 2009, ο Βαλτικός Δρόμος εντάχθηκε στο Μητρώο Μνήμης του Κόσμου της UNESCO, αναγνωρίζοντας τη σημασία του για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ο Βαλτικός Δρόμος, 23
Αυγούστου 1989 / Kusurija, CC
BY-SA 3.0
<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>>, via
Wikimedia Commons

11 Μαρτίου 1990 – Η Πράξη της Επανάστασης του Κράτους της Λιθουανίας: Μετά την ίδρυση του κινήματος Sąjūdis το 1988, η λιθουανική κοινωνία έγινε όλο και πιο δυναμική στη διεκδίκηση της ανεξαρτησίας από τη Σοβιετική Ένωση. Ο Βαλτικός Δρόμος το 1989 ανέδειξε την ενότητα της Λιθουανίας, της Λετονίας και της Εσθονίας στην αντίθεσή τους στη σοβιετική κυριαρχία. Το 1989, η Σοβιετική Ένωση επέτρεψε περιορισμένη αυτοδιακυβέρνηση στα Βαλτικά κράτη, αλλά η Λιθουανία επιδίωξε πλήρη κυριαρχία. Στις εκλογές του Φεβρουαρίου 1990, το Sąjūdis εξασφάλισε την πλειοψηφία στο Ανώτατο Δικαστήριο. Στις 11 Μαρτίου 1990, το Ανώτατο Δικαστήριο της Λιθουανίας υιοθέτησε την Πράξη της Επανάστασης του Κράτους της Λιθουανίας, με την οποία η χώρα κήρυξε την αποκατάσταση της ανεξαρτησίας της, βασιζόμενη στη Διακήρυξη του 1918. Το διάταγμα αυτό κατέστησε άκυρους τους σοβιετικούς νόμους στη Λιθουανία. Ο Vytautas Landsbergis, ηγέτης του Sąjūdis, εξελέγη Πρόεδρος του Ανώτατου Συμβουλίου, καθιστώντας τον τον πρώτο αρχηγό κράτους της ανεξάρτητης Λιθουανίας. Η Σοβιετική Ένωση χαρακτήρισε παράνομη την πράξη ανεξαρτησίας και επέβαλε οικονομικές κυρώσεις. Τον Απρίλιο του 1990, η ΕΣΣΔ διέκοψε την παροχή πετρελαίου και φυσικού αερίου στη Λιθουανία, επιχειρώντας να καταστρέψει την οικονομία της.

13 Ιανουαρίου 1991 – Τα Γεγονότα του Ιανουαρίου στο Βίλνιους: Όταν η οικονομική πίεση απέτυχε να υποτάξει τη Λιθουανία στη σοβιετική κυριαρχία, η ΕΣΣΔ κατέφυγε σε στρατιωτική επίθεση τον Ιανουάριο του 1991, με στόχο την ανατροπή της λιθουανικής κυβέρνησης και την επαναφορά της σοβιετικής εξουσίας. Στις 12 Ιανουαρίου, οι σοβιετικές δυνάμεις κατέλαβαν το Press House στο Βίλνιους και στις 13 Ιανουαρίου, танκς και στρατεύματα επιτέθηκαν στον Πύργο Τηλεόρασης του Βίλνιους, έναν κρίσιμο κόμβο επικοινωνίας. Χιλιάδες πολίτες συγκεντρώθηκαν έξω από το κτίριο του Ανώτατου Συμβουλίου για να προστατεύσουν τη δημοκρατικά εκλεγμένη ανεξάρτητη κυβέρνηση. Η δημόσια αντίσταση παρέμεινε ισχυρή, με αποτέλεσμα η σοβιετική επιχείρηση να αποτύχει. Ωστόσο, 14 άμαχοι σκοτώθηκαν και πάνω από 700 τραυματίστηκαν, υπερασπιζόμενοι την ανεξαρτησία της Λιθουανίας. Μετά από αυτά τα γεγονότα, η διεθνής καταδίκη της σοβιετικής επίθεσης ενίσχυσε τη παγκόσμια υποστήριξη για την ανεξαρτησία της Λιθουανίας.

*1991 - Σοβιετικά
στρατεύματα
καταλαμβάνουν τον Πύργο
της Τηλεόρασης και το
κτίριο της Λιθουανικής
Ραδιοφωνίας και
Τηλεόρασης στο Βίλνιους.
Φωτογραφία: Andrius
Petrulevičius. Εθνικό
Μουσείο της Λιθουανίας.*

Δημοκρατία

Η Λιθουανία σήμερα αποτελεί μια ανθεκτική, προοδευτική και ανοιχτή δημοκρατία, εξισορροπώντας την οικονομική ανάπτυξη με κοινωνικές προκλήσεις και εθνική ασφάλεια.

Σημαντικές ημερομηνίες:

- 11 Φεβρουαρίου 1991: Η Ισλανδία γίνεται η πρώτη δυτική χώρα που αναγνωρίζει την ανεξαρτησία της Λιθουανίας.
- 29 Ιουλίου 1991: Η Σοβιετική Ένωση αναγνωρίζει επίσημα την ανεξαρτησία της Λιθουανίας.
- Οκτώβριος - Νοέμβριος 1992: Διεξάγονται οι πρώτες ελεύθερες εκλογές στη νεοσύστατη ανεξάρτητη Λιθουανία, όπου οι πολίτες ψηφίζουν για το Seimas (Κοινοβούλιο) και το νέο Σύνταγμα.
- 14 Φεβρουαρίου 1993: Οι πρώτες προεδρικές εκλογές της Δημοκρατίας της Λιθουανίας μετά την αποκατάσταση της ανεξαρτησίας. Ο Algirdas Brazauskas εκλέγεται πρώτος Πρόεδρος της Λιθουανίας.
- 1992: Υιοθετείται ένα νέο δημοκρατικό Σύνταγμα.
- 2004: Η Λιθουανία εντάσσεται στο NATO και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- 2015: Η χώρα υιοθετεί το ευρώ ως το εθνικό της νόμισμα.

Τα πρώτα χρόνια της δημοκρατίας χαρακτηρίστηκαν από πολιτική αστάθεια και οικονομικές δυσκολίες, καθώς η χώρα πέρασε από ένα κεντρικά σχεδιασμένο σοβιετικό σύστημα σε μια οικονομία της αγοράς. Οι αρχές της δεκαετίας του 1990 σηματοδεύτηκαν από οικονομικές κρίσεις, υψηλό πληθωρισμό και ανεργία.

Η Λιθουανία υιοθέτησε ένα ημιπροεδρικό δημοκρατικό σύστημα, όπου η διακυβέρνηση μοιράζεται μεταξύ του Κοινοβουλίου (Seimas) και του Προέδρου. Από τότε, έχουν εμφανιστεί διάφορα πολιτικά κόμματα, με την εξουσία να εναλλάσσεται μεταξύ συντηρητικών, σοσιαλδημοκρατών και φιλελεύθερων κομμάτων.

Βήμα-βήμα, η Λιθουανία μεταρρύθμισε το νομικό της σύστημα για να ευθυγραμμιστεί με τα δημοκρατικά ευρωπαϊκά πρότυπα. Το Σύνταγμα του 1992 εγγυήθηκε ανθρώπινα δικαιώματα, ελεύθερες εκλογές και ένα πολυκομματικό σύστημα. Επιπλέον, οι μεταρρυθμίσεις ενίσχυσαν το δικαστικό σύστημα, διασφαλίζοντας την ανεξαρτησία του από πολιτικές παρεμβάσεις.

Κατά τη σοβιετική περίοδο, η καθημερινή ζωή ήταν αυστηρά ελεγχόμενη, με περιορισμένες ελευθερίες και έλλειψη καταναλωτικών αγαθών. Ωστόσο, η δημοκρατία έφερε ελεύθερη οικονομία, νέες θέσεις εργασίας και περισσότερα ατομικά δικαιώματα. Η ποιότητα ζωής βελτιώθηκε σημαντικά, ειδικά μετά την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που επέτρεψε την ελεύθερη μετακίνηση εντός της Ευρώπης.

Σήμερα, η Λιθουανία είναι μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες της ΕΕ, με επιτυχίες σε τεχνολογία, χρηματοοικονομική τεχνολογία (fintech), βιοτεχνολογία και logistics. Το Βίλνιους έχει εξελιχθεί σε startup hub, προσελκύοντας διεθνείς επενδύσεις. Παράλληλα, οι τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης και των δημόσιων υπηρεσιών έχουν εκσυγχρονιστεί, και η χώρα κατατάσσεται υψηλά στον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (HDI).

Στον πολιτιστικό τομέα, η Λιθουανία ισορροπεί την ιστορική της κληρονομιά με τη σύγχρονη παγκοσμιοποίηση. Η θρησκευτική ελευθερία είναι πλήρως προστατευμένη, και οι πολίτες μπορούν να ασκούν τη θρησκεία τους χωρίς κρατικές παρεμβάσεις. Η ελευθερία του Τύπου παραμένει ισχυρή, με ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης που ερευνούν τη διαφθορά και πολιτικά ζητήματα. Ωστόσο, η γεωπολιτική θέση της Λιθουανίας την καθιστά κρίσιμο παράγοντα για την περιφερειακή ασφάλεια ως χώρα της ΕΕ που συνορεύει με τη Ρωσία και τη Λευκορωσία.

Μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η Λιθουανία έχει παράσχει στρατιωτική βοήθεια, ανθρωπιστική στήριξη και έχει επιβάλει αυστηρές κυρώσεις κατά της Ρωσίας και της Λευκορωσίας.

Παρόλο που η Λιθουανία έχει σημειώσει σημαντική δημοκρατική πρόοδο, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις:

- Πολιτική πόλωση και μειωμένη εμπιστοσύνη στους θεσμούς.
- Ανησυχίες για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.
- Αύξηση της παραπληροφόρησης και κυβερνοεπιθέσεων από Ρωσία και Λευκορωσία.

Το 2021, η χώρα αντιμετώπισε μια υβριδική επίθεση από τη Λευκορωσία, καθώς μεγάλος αριθμός παράτυπων μεταναστών προωθήθηκε προς τα λιθουανικά σύνορα. Αυτό αποκάλυψε αδυναμίες στην ασφάλεια των συνόρων και οδήγησε σε αυστηρότερους ελέγχους στη μετανάστευση.

Για να διατηρήσει τη δημοκρατική της σταθερότητα, η Λιθουανία πρέπει να αντιμετωπίσει την προπαγάνδα, να ενισχύσει τη διαφάνεια των εκλογών και να αυξήσει τη δημόσια ευαισθητοποίηση. Η ενεργειακή ασφάλεια, η στρατιωτική ετοιμότητα και η στενή συνεργασία με το ΝΑΤΟ παραμένουν κορυφαίες προτεραιότητες.

Παρά την πρόοδό της, η Λιθουανία έχει περιθώρια βελτίωσης σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

- Η κοινωνία παραμένει κλειστή και ορισμένες νομοθεσίες είναι δυσμενείς για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες.

- Υπάρχουν υψηλά επίπεδα ανισότητας φύλων, οικονομικός και κοινωνικός αποκλεισμός και περιορισμένα δικαιώματα για τις LGBTQ+ κοινότητες.
- Οι εγκλήματα μίσους και η ρητορική μίσους συνεχίζουν να αποτελούν προβλήματα.

Παρ' όλα αυτά, η Λιθουανία συνεχίζει να εργάζεται για μια πιο ανοιχτή και ανθεκτική δημοκρατία, ενισχύοντας τις ελευθερίες, την οικονομία και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Πολωνία

Weronika Czyżewska-Poncyłjusz

Η επιβολή του κομμουνιστικού καθεστώτος στην Πολωνία

Η επιβολή του κομμουνιστικού καθεστώτος στην Πολωνία ήταν αποτέλεσμα της Διάσκεψης της Γιάλτας και του κλεισίματος του Σιδηρού Παραπετάσματος, το οποίο χώριζε τις σφαίρες επιρροής των δύο αντίπαλων πλευρών στον Ψυχρό Πόλεμο. Η Πολωνία βρέθηκε υπό την επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης και αναγκάστηκε να υιοθετήσει τον κομμουνισμό ως πολιτικό σύστημα. Η εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Λαϊκής Δημοκρατίας της Πολωνίας (επίσημη ονομασία της χώρας από το 1952) εξαρτιόταν πλήρως από τη Σοβιετική Ένωση.

Η εξουσία ασκούσαν από το Ενωμένο Εργατικό Κόμμα της Πολωνίας (PZPR), του οποίου ο πρόεδρος, γνωστός ως Πρώτος Γραμματέας, ήταν το ανώτατο πρόσωπο του κράτους. Το κομμουνιστικό κόμμα είχε τον απόλυτο έλεγχο στη διοίκηση, την οικονομία, τα μέσα ενημέρωσης, την εκπαίδευση και όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Χρησιμοποιούσε τρόπο και προπαγάνδα, ενώ ένα από τα βασικά εργαλεία διατήρησης της εξουσίας ήταν η πανταχού παρούσα λογοκρισία, η οποία παραποιούσε την πραγματικότητα και καταπίεζε κάθε απόπειρα εξέγερσης.

Η οικονομία βασιζόταν στις αρχές του κεντρικού σχεδιασμού, πράγμα που σήμαινε απομάκρυνση από τις ελεύθερες αγορές. Ωστόσο, η συνεχής οικονομική στασιμότητα, οι ελλείψεις βασικών αγαθών, η έλλειψη πολιτικών ελευθεριών και ελεύθερων μέσων ενημέρωσης, η αντιεκκλησιαστική προπαγάνδα, οι διώξεις, καθώς και η κατάχρηση εξουσίας από την πολιτική ελίτ, οδήγησαν σε μαζικές κοινωνικές αναταραχές και διαμαρτυρίες, οι οποίες καταστέλλονταν πάντα με σκληρότητα από τις αρχές.

Οι μαζικές διαδηλώσεις του 1956, 1968, 1970 και 1976 δεν έφεραν ουσιαστικά αποτελέσματα, πέρα από κάποιες τακτικές παραχωρήσεις από τους εκάστοτε ηγέτες του κομμουνιστικού κόμματος. Παρ' όλα αυτά, η αντίσταση της κοινωνίας είχε ως αποτέλεσμα η Πολωνία να είναι η μόνη χώρα του σοβιετικού μπλοκ όπου η Καθολική Εκκλησία διατήρησε την ανεξαρτησία της, ενώ δεν εφαρμόστηκε πλήρως η κολεκτιβοποίηση της γεωργίας.

Άνοδος της αντιπολίτευσης και ίδρυση της "Αλληλεγγύης"

Στα μέσα της δεκαετίας του 1970, η οικονομική κρίση επιδεινώθηκε και οι ελλείψεις

βασικών προϊόντων έγιναν καθημερινό φαινόμενο. Οι προσπάθειες της κυβέρνησης το 1975-76 να τροποποιήσει το σύνταγμα (μεταξύ άλλων, εισάγοντας τη «δεσπόμενη θέση» του κομμουνιστικού κόμματος και την «ενίσχυση της φιλίας» με τη Σοβιετική Ένωση) αναζωπύρωσαν τα κινήματα της αντιπολίτευσης.

Μετά τις εργατικές διαμαρτυρίες του Ιουνίου 1976, ιδρύθηκαν πολλές αντιπολιτευτικές οργανώσεις, με σημαντικότερες την Επιτροπή Υπεράσπισης των Εργατών (KOR), που δημιουργήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1976, και το Κίνημα Υπεράσπισης Ανθρωπίνων και Πολιτικών Δικαιωμάτων, που ιδρύθηκε τον Μάρτιο του 1977.

Το 1977, η δολοφονία του 23χρονου αντικομμουνιστή ακτιβιστή Στανισλάβ Πυγιός – πιθανότατα με εντολή των μυστικών υπηρεσιών – πυροδότησε μαζικές διαμαρτυρίες φοιτητών και οδήγησε στη δημιουργία ανεξάρτητων φοιτητικών οργανώσεων. Το 1978, δημιουργήθηκε το Σωματείο Ακαδημαϊκών Μαθημάτων, το οποίο προσέφερε υπόγεια εκπαίδευση σε εναλλακτική ιστορία, λογοτεχνία, φιλοσοφία, κοινωνιολογία και οικονομία σε ιδιωτικά διαμερίσματα και εκκλησίες. Παράλληλα, άνθισε ο υπόγειος αντιπολιτευτικός τύπος, με πάνω από 400 διαφορετικές εκδόσεις και περιοδικά μέχρι το τέλος του 1979.

Στις 16 Οκτωβρίου 1978, ο Πολωνός καρδινάλιος Κάρολ Βοϊτύλα έγινε πάπας Ιωάννης Παύλος Β', γεγονός που προκάλεσε ενθουσιασμό και ελπίδα στην πολωνική κοινωνία. Κατά την πρώτη του επίσκεψη στην Πολωνία τον Ιούνιο του 1979, ενίσχυσε το ηθικό του λαού και της αντιπολίτευσης.

Το καλοκαίρι του 1980, ένα πρωτοφανές κύμα απεργιών ξέσπασε σε όλη την Πολωνία. Οι διαμαρτυρίες ξεκίνησαν από τα ναυπηγεία του Γκντανσκ, υπό την ηγεσία του Λεχ Βαλέσα, και σύντομα εξαπλώθηκαν σε άλλες βιομηχανίες. Οι εργάτες ίδρυσαν το Συνδικάτο "Αλληλεγγύη" (Solidarność), το πρώτο ελεύθερο συνδικάτο στο κομμουνιστικό μπλοκ.

Τον Σεπτέμβριο του 1980, η κυβέρνηση νομιμοποίησε την "Αλληλεγγύη", και μέσα σε λίγες εβδομάδες, το συνδικάτο αριθμούσε σχεδόν 10 εκατομμύρια μέλη (περίπου 80% των κρατικών υπαλλήλων, συμπεριλαμβανομένων και μελών του κομμουνιστικού κόμματος).

Κατάσταση πολιορκίας και πτώση του κομμουνισμού

Απειλούμενη από τη ραγδαία εξάπλωση της αντιπολίτευσης, και υπό τον φόβο πιθανής σοβιετικής στρατιωτικής επέμβασης, η πολωνική στρατιωτική ηγεσία επέβαλε στρατιωτικό νόμο στις 13 Δεκεμβρίου 1981. Χιλιάδες ηγέτες της "Αλληλεγγύης" συνελήφθησαν, και όλες οι νόμιμες αντιπολιτευτικές οργανώσεις διαλύθηκαν.

Ωστόσο, ο στρατιωτικός νόμος απέτυχε να καταστείλει την αντιπολίτευση, η οποία ανασυγκροτήθηκε υπόγεια. Νέες ακτιβίστριες ανέλαβαν ηγετικούς ρόλους στην παράνομη οργάνωση, ενώ το 1983 ο Λεχ Βαλέσα τιμήθηκε με το Νόμπελ Ειρήνης.

Το κομμουνιστικό καθεστώς ήταν πολύ αδύναμο για να καταστείλει την "Αλληλεγγύη", αλλά και η αντιπολίτευση δεν ήταν ακόμη έτοιμη να διεκδικήσει την εξουσία. Από το 1982 έως το 1988, η Πολωνία βρισκόταν σε πολιτικό αδιέξοδο, ενώ η οικονομία κατέρρεε.

Τελικά, το 1989, το καθεστώς αποδέχθηκε διαπραγματεύσεις με την "Αλληλεγγύη", οδηγώντας στις πρώτες ημι-ελεύθερες εκλογές τον Ιούνιο του 1989. Η "Αλληλεγγύη" πέτυχε συντριπτική νίκη, και τον Αύγουστο του 1989 ο Ταδέους Μαζοβιέτσκι έγινε ο πρώτος μη κομμουνιστής πρωθυπουργός στην Ανατολική Ευρώπη.

Το 1991, διεξήχθησαν οι πρώτες ελεύθερες βουλευτικές εκλογές, ενώ το 1993 η αποχώρηση του τελευταίου ρωσικού στρατιώτη από την Πολωνία συμβόλισε την ολοκλήρωση της μετάβασης στη δημοκρατία.

Πορτογαλία

Samuel Guimarães

Η ζωή πριν από τη Δημοκρατία

Κατά τη διάρκεια του καθεστώτος του Estado Novo (1926-1974), η Πορτογαλία ήταν μια φτωχή και άνιση χώρα με σοβαρές ελλείψεις στην πρόσβαση στην υγεία και την εκπαίδευση. Το 1970, περίπου το ένα τέταρτο του πληθυσμού δεν ήξερε να διαβάσει ή να γράφει, το μισό δεν είχε τρεχούμενο νερό και πάνω από το ένα τρίτο δεν είχε ηλεκτρικό ρεύμα.

Το καθεστώς του Estado Novo, που βασιζόταν σε ένα φθηνό εργατικό δυναμικό και την αυταρχική εξουσία, ήταν το αποτέλεσμα της πολιτικής διαδικασίας που ξεκίνησε με τη Στρατιωτική Δικτατορία, η οποία προέκυψε από το κίνημα της 28ης Μαΐου 1926, και του στρατιωτικού πραξικοπήματος που στις 25 Απριλίου 1974 ανέτρεψε το κυβερνών καθεστώς και έθεσε τέλος στη μακροβιότερη φασιστική δικτατορία στην Ευρώπη.

Για δεκαετίες, οι γυναίκες δεν είχαν δικαίωμα ψήφου, δεν μπορούσαν να έχουν δικές τους επιχειρήσεις ή να εγκαταλείψουν τη χώρα χωρίς την άδεια των συζύγων τους. Αυτοί οι περιορισμοί συνοδεύονταν από άλλους που επηρέαζαν τις θεμελιώδεις ελευθερίες: δεν υπήρχε ελευθερία έκφρασης ή συνάθροισης. Ένα μεγάλο μέρος του ενήλικου πληθυσμού δεν είχε δικαίωμα ψήφου. Υπήρχε μόνο ένα κόμμα. Όποιος παραβίαζε τους πολιτικούς κανόνες αντιμετώπιζε καταστολή από την πολιτική αστυνομία.

Όταν έγινε η Επανάσταση της 25ης Απριλίου, η χώρα βρισκόταν σε πόλεμο εδώ και 13 χρόνια. Στις συγκρούσεις στις αποικίες, που ξεκίνησαν το 1961, σκοτώθηκαν 45.000 άνθρωποι και τραυματίστηκαν 53.000. Η Πορτογαλία ήταν η τελευταία ευρωπαϊκή αποικιακή αυτοκρατορία (Μοζαμβίκη, Αγκόλα, Πράσινο Ακρωτήριο, Γουινέα και Σάο Τομέ και Πρίνσιπε).

Η χώρα ζούσε υπό ένα μονοκομματικό καθεστώς που κατέπνιγε, φίμωνε και καλλιεργούσε έναν τρόπο ζωής βασισμένο στην καταγγελία και την κατασκοπεία. Η βίαιη Πολιτική Αστυνομία (PIDE), που συνελάμβανε, βασάνιζε και σκότωνε, δημιούργησε ένα κλίμα σιωπής. Στις καφετέριες ή στις ταβέρνες, οι αστυνομικοί σφύριζαν αντι-καθεστωτικά τραγούδια για να παγιδεύσουν όποιον τα αναγνώριζε και να τον συλλάβουν ως «κομμουνιστή» ή επικίνδυνο αντιφρονούντα.

Η θρησκεία και η Καθολική Εκκλησία ήταν υπέρ του καθεστώτος και ευθύνονταν για έναν λαό φοβισμένο και αποκομμένο από τον έξω κόσμο, ιδιαίτερα στην ενδοχώρα. Παρά την υποτιθέμενη ουδετερότητα της Πορτογαλίας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Σαλαζάρ και οι υπουργοί του στήριξαν τον ακροδεξιό Φρανσίσκο Φράνκο στην Ισπανία και τα ορυχεία βολφραμίου που εκμεταλλεύονταν οι Ναζί.

Ωστόσο, υπήρχε αντίσταση. Μερικές αξιοσημείωτες προσωπικότητες:

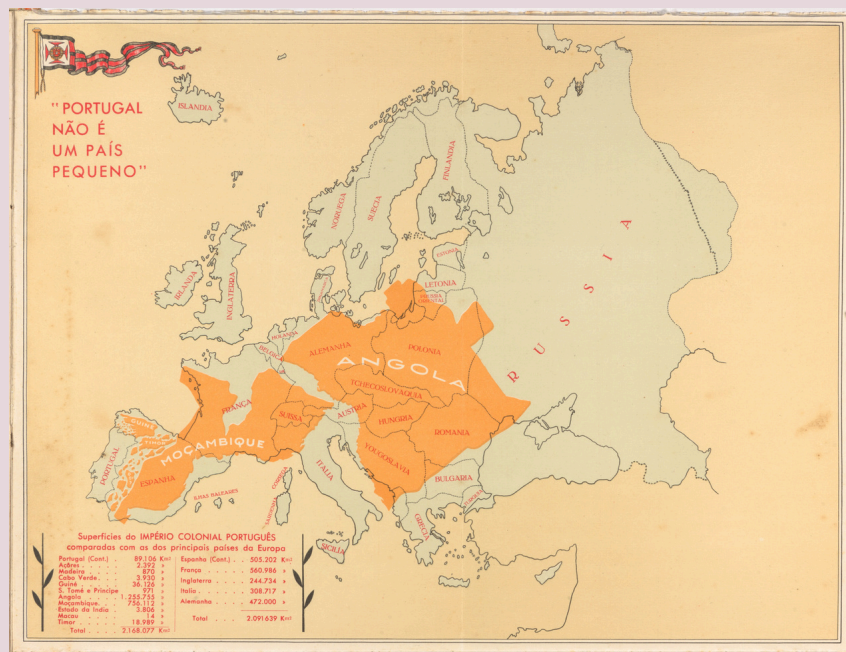
- Αριστίντες ντε Σόουζα Μέντες (1855-1954), Πορτογάλος διπλωμάτης στο Μπορντό της Γαλλίας, αψήφησε τις εντολές του Σαλαζάρ και χορήγησε θεωρήσεις εισόδου σε 30.000 πρόσφυγες, κυρίως Εβραίους.
- Ουμπέρτο Ντελγκάδο (1906-1965), γνωστός ως «ο ατρόμητος στρατηγός», προσπάθησε να ανατρέψει το καθεστώς στις εκλογές του 1958, που αποδείχθηκαν νοθευμένες.
- Βιρτζίνια Μούρα (1915-1998), η πρώτη Πορτογαλίδα μηχανικός, αντιστάθηκε στο αυταρχικό καθεστώς της Πορτογαλίας από νεαρή ηλικία.
- Μαργαρίτα Τενγκαρίνια (1928-2023), καλλιτέχνιδα και αγωνίστρια της ελευθερίας, ξεχώρισε στην παρανομία, πλαστογραφώντας έγγραφα για να βοηθήσει πολλούς Πορτογάλους να δραπετεύσουν.

Η δικτατορία βασιζόταν στην αυταρχική εξουσία του Αντόνιο ντε Ολιβείρα Σαλαζάρ. Όταν έφυγε από την εξουσία το 1968, ανίκανος να κυβερνήσει μετά από μια πτώση από καρέκλα, τον διαδέχθηκε ο Μαρσέλο Καετάνο. Το 1974, περικυκλωμένος στο στρατόπεδο της Εθνικής Ρεπουμπλικανικής Φρουράς στη Λισαβόνα, παραδόθηκε και παρέδωσε την εξουσία στον στρατηγό Σπινόλα.

Εικονογράφηση: Jaime MB,

<https://www.tribop.pt/TPd/Li%C3%A7%C3%A3o%20de%20Salazar>

Cornell University – PJ Mode Collection of Persuasive Cartography

Παραδείγματα εκπαιδευτικής προπαγάνδας από το Estado Novo (πορτογαλική φασιστική δικτατορία)

(πάνω) «Μάθημα Σαλαζάρ: Θεός, Πατρίδα, Οικογένεια. Η τριλογία της εθνικής παιδείας» (1938)
(κάτω) «Η Πορτογαλία δεν είναι μικρή χώρα» (1939)

Μετάβαση στη Δημοκρατία

Η πολιτική μετάβαση περιλάμβανε αβεβαιότητα και συγκρούσεις, χαρακτηριστικά των επαναστατικών διαδικασιών. Ωστόσο, η δημοκρατία επικράτησε. Τα πρώτα της επιτεύγματα ήταν η ελευθερία της έκφρασης, το πολυκομματικό σύστημα και η καθολική ψηφοφορία.

Ο πόλεμος τελείωσε και οι πρώην αποικίες της Πορτογαλίας απέκτησαν ανεξαρτησία. Μεταξύ 1974-1975, πάνω από 500.000 άνθρωποι επέστρεψαν από τις πρώην αποικίες στην Πορτογαλία.

Η οικονομία μεταμορφώθηκε. Το 1979 δημιουργήθηκε το Εθνικό Σύστημα Υγείας, παρέχοντας ιατρική περίθαλψη σε όλους τους πολίτες. Το 1976, η Πορτογαλία υιοθέτησε ένα νέο Σύνταγμα, ένα από τα πιο προοδευτικά στην Ευρώπη.

Η είσοδος της Πορτογαλίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα το 1986 επιτάχυνε την ανάπτυξη. Σημαντικές προσωπικότητες της μεταπολίτευσης:

- Μαρία ντε Λουρντές Πιντασίλγκο, η μόνη γυναίκα που έγινε πρωθυπουργός της Πορτογαλίας (1979-1980).
- Σελέστε Μαρτίνς Καέιρο, μοίρασε γαρίφαλα στους στρατιώτες στις 25 Απριλίου 1974, δίνοντας το όνομα «Επανάσταση των Γαρυφάλων».
- Μάριο Σοάρες, δικηγόρος και αντιστασιακός, βασικός συντελεστής στη δημοκρατική μετάβαση και την ένταξη της Πορτογαλίας στην ΕΕ.

Επανάσταση των Γαρυφάλλων
Πηγή: <https://50anos25abril.pt/o-25-de-abril/>

Η ζωή Σήμερα

Παρά την πρόοδο, η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός παραμένουν υψηλοί. Η Πορτογαλία έχει τη μορφωμένη γενιά της ιστορίας της, αλλά χαμηλή παραγωγικότητα και μισθούς. Ο πληθυσμός μειώνεται και γερνάει, ενώ η εμπιστοσύνη στους θεσμούς είναι χαμηλή. Παρόλο που η δημοκρατία έχει ευρεία αποδοχή, μόνο το 37% απορρίπτει την ιδέα ενός ηγέτη με απόλυτη εξουσία.

(Πηγή: <https://ffms.pt/pt-pt>)

Ρουμανία

Diana-Maria Beldiman

Η ζωή πριν από τη Δημοκρατία

Κατά την περίοδο 1948 - 1989, το κομμουνιστικό καθεστώς κυριάρχησε στη Ρουμανία. Η χρονική πορεία αυτής της περιόδου χωρίζεται ως εξής:

1948 – 1965: Η σταλινική περίοδος, κατά την οποία η χώρα κυβερνήθηκε από τον Γκεόργκε Γκεοργκίου-Ντεζ. Οι εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές της χώρας βρίσκονταν υπό την επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης.

1965 – 1989: Η εθνικο-κομμουνιστική περίοδος, κατά την οποία κυβερνήτης της χώρας ήταν ο Νικολάε Τσαουσέσκου. Αυτή η περίοδος υποδιαιρείται σε δύο επιμέρους φάσεις:

- **1965 – 1971:** Μια πιο χαλαρή περίοδος, κατά την οποία το καθεστώς διατήρησε σχέσεις με δημοκρατικές χώρες όπως η Γαλλία και οι ΗΠΑ.
- **1971 – 1989:** Μετά την επίσκεψή του στην Κίνα και τη Βόρεια Κορέα το 1971, ο Νικολάε Τσαουσέσκου εισήγαγε ένα πιο καταπιεστικό καθεστώς με πολλούς περιορισμούς για τον πληθυσμό. Αυτή η περίοδος θεωρείται νεοσταλινική λόγω των σκληρών εσωτερικών πολιτικών.

Μετάβαση στη Δημοκρατία

Η Επανάσταση του Δεκεμβρίου 1989 οδήγησε στην ανατροπή του κομμουνιστικού καθεστώτος στη Ρουμανία. Πολλοί πολίτες εξεγέρθηκαν λόγω της μεγάλης έλλειψης αγαθών και των σκληρών συνθηκών διαβίωσης που υπέστησαν τα τελευταία χρόνια της κομμουνιστικής διακυβέρνησης.

Ο Νικολάε Τσαουσέσκου ήθελε να αποπληρώσει πλήρως το εξωτερικό χρέος της Ρουμανίας, γεγονός που οδήγησε στην επιβολή αυστηρών περιορισμών στον πληθυσμό:

- Η ηλεκτροδότηση ήταν διαθέσιμη μόνο για λίγες ώρες την ημέρα.
- Τα τρόφιμα εξάγονταν μαζικά, με αποτέλεσμα την πείνα του πληθυσμού.

Όλα αυτά οδήγησαν στην εξέγερση του Δεκεμβρίου 1989.

Η επανάσταση ξεκίνησε στην Τιμισοάρα στις 16 Δεκεμβρίου και μέσα σε λίγες ημέρες εξαπλώθηκε σε όλη τη χώρα. Οι διαδηλώσεις καταστάθηκαν βίαια, με αποτέλεσμα εκατοντάδες θύματα. Ο δικτάτορας Νικολάε Τσαουσέσκου και η σύζυγός του, Έλενα, συνελήφθησαν, δικάστηκαν συνοπτικά και εκτελέστηκαν στις 25 Δεκεμβρίου 1989.

Η ζωή κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας

Μετά την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος, μια ομάδα ατόμων που ονομάστηκε «Εθνικό Μέτωπο Σωτηρίας» (αποτελούμενη από πρώην κομμουνιστές, αντιφρονούντες, στρατιωτικούς κ.λπ.) ανέλαβε τον έλεγχο της χώρας και υποσχέθηκε τη διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών και δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων.

Οι πρώτες δημοκρατικές εκλογές πραγματοποιήθηκαν στις 20 Μαΐου 1990 και κερδήθηκαν από το Εθνικό Μέτωπο Σωτηρίας, το οποίο στο μεταξύ είχε εξελιχθεί σε πολιτικό κόμμα. Παρά τις δυσκολίες της μεταβατικής περιόδου – όπως διαδηλώσεις, απεργίες και δυσπιστία προς τους νέους πολιτικούς ηγέτες – λήφθηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις για τη θεμελίωση του δημοκρατικού κράτους:

- Εμφανίστηκαν ξανά πολιτικά κόμματα.
- Το 1991 υιοθετήθηκε το νέο Σύνταγμα.
- Η Ρουμανία ενσωματώθηκε σε δυτικούς θεσμούς:
 - NATO το 2004
 - Ευρωπαϊκή Ένωση το 2007

Πρόεδροι της Ρουμανίας μετά την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος:

- **Ιον Ιλιέσκου:** Δεκέμβριος 1989 – Ιούνιος 1990 (προσωρινός), Ιούνιος 1990 – Οκτώβριος 1992, Νοέμβριος 1992 – Νοέμβριος 1996
- **Εμίλ Κονσταντινέσκου:** Νοέμβριος 1996 – Δεκέμβριος 2000
- **Ιον Ιλιέσκου:** Δεκέμβριος 2000 – Δεκέμβριος 2004
- **Τραϊάν Μπασέσκου:** Δεκέμβριος 2004 – Δεκέμβριος 2014
- **Κλάους Βέρνερ Γιохάνις:** Δεκέμβριος 2014 – (παραμένει πρόεδρος το 2024)

Ισπανία

Cécile Barbeito Thonon

Η ζωή πριν από τη Δημοκρατία (1939-1975)

Το καθεστώς του Φρανθίσκο Φράνκο ξεκίνησε το 1939, μετά τη νίκη της συντηρητικής παράταξης των «Εθνικιστών» επί των αριστερών «Δημοκρατικών» στον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο.

Μόλις ανέλαβε την εξουσία, ο Φράνκο εγκαθίδρυσε ένα μονοκομματικό καθεστώς, με μοναδικό κόμμα τη «Falange Española, Tradicionalista y de las JONS». Η ιδεολογία του, γνωστή ως «Εθνικοκαθολικισμός», ήταν εμπνευσμένη από τον ιταλικό φασισμό και βασιζόταν στον Καθολικισμό, τις συντηρητικές αξίες, τον ισπανικό εθνικισμό και την οικονομική αυτάρκεια. Παράλληλα, το καθεστώς έβλεπε ως εχθρούς τους κομμουνιστές, τους Εβραίους και τους μασόνους. Η κοινωνία οργανώθηκε γύρω από οργανισμούς όπως το Μέτωπο Νεολαίας, η Γυναικεία Οργάνωση, το Κάθετο Συνδικάτο και η Κοινωνική Πρόνοια.

Διακρίνονται δύο περίοδοι:

- 1939-1959: Κληρονομιά του πολέμου και της οικονομικής αυτάρκειας ήταν η φτώχεια, η πείνα και η σκληρή καταστολή.
- 1959-1975: Η οικονομία άνοιξε στον τουρισμό και τις ξένες επενδύσεις. Αναπτύχθηκε η βιομηχανία, κατασκευάστηκαν υποδομές και κατοικίες, και το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 7%.

Το εκπαιδευτικό σύστημα προωθούσε συντηρητικές αξίες και παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας. Ενθαρρυνόταν η λαϊκή παράδοση, αλλά απαγορεύτηκε η διδασκαλία των Βασκικών, Καταλανικών και Γαλικιανών γλωσσών στα σχολεία.

Οι γυναίκες δεν είχαν δικαίωμα ψήφου, ενθαρρύνονταν να παραμείνουν στο σπίτι και χρειάζονταν άδεια από τον σύζυγό τους για να εργαστούν. Τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα ήταν περιορισμένα, με λογοκρισία και καταστολή. Υπολογίζεται ότι 130.000 άτομα εκτελέστηκαν και 370.000 φυλακίστηκαν, ενώ 400.000 Ισπανοί εξορίστηκαν, κυρίως στην πρώτη περίοδο.

Παρόλο που η καταστολή μειώθηκε στη δεύτερη περίοδο, η κοινωνική αντίσταση αυξήθηκε, με τη συμμετοχή εργατών, φοιτητών, παράνομων συνδικάτων και πολιτικών κομμάτων, ακτιβιστών ιερέων και γειτονικών κινημάτων. Στη δεκαετία του '70, ομάδες όπως η ETA και το FRAP κατέφυγαν σε βίαιη αντίσταση. Το 1973, η ETA δολοφόνησε τον πρωθυπουργό Λουίς Καρρέρο Μπλάνκο, που προοριζόταν να συνεχίσει το καθεστώς του Φράνκο.

Μετάβαση στη Δημοκρατία (1975-1982)

Η μετάβαση στη δημοκρατία ξεκίνησε το 1975, λόγω του θανάτου του Φράνκο. Ο βασιλιάς Χουάν Κάρλος ντε Μπορμπόν, που είχε οριστεί διάδοχος από τον Φράνκο, διόρισε πρωθυπουργό τον Αδόλφο Σουάρεθ.

Ο Σουάρεθ προώθησε σημαντικές μεταρρυθμίσεις:

- 1976: Ψήφιση του Νόμου για τη Πολιτική Μεταρρύθμιση.
- 1977: Νόμος Αμνηστίας για τους πολιτικούς κρατούμενους και νομιμοποίηση των πολιτικών κομμάτων.

Στις πρώτες εκλογές τον Ιούνιο του 1977, ο Σουάρεθ εξελέγη πρωθυπουργός. Το 1978, εγκρίθηκε το νέο Ισπανικό Σύνταγμα με 87,78% των ψήφων, και το 1979 έγιναν νέες εκλογές, στις οποίες επανεξελέγη.

Το 1981, στρατηγοί επιχείρησαν πραξικόπημα, αλλά απέτυχε σε μία μέρα. Στις εκλογές του 1982, εξελέγη το Σοσιαλιστικό Κόμμα (PSOE), σηματοδοτώντας την πλήρη μετάβαση στη δημοκρατία, καθώς η κυβέρνηση πέρασε στην αντιπολίτευση του Φράνκο.

Κατά την περίοδο αυτή, η βίαιη αντίσταση συνεχίστηκε από την ETA και το GRAPO, ενώ νόμιμες αντιπολιτευτικές ομάδες (φοιτητές, συνδικάτα, κόμματα, γειτονικές οργανώσεις) πραγματοποίησαν μεγάλες διαδηλώσεις.

Όσον αφορά τη μεταβατική δικαιοσύνη, αν και έγιναν μεταρρυθμίσεις και αποδόθηκαν κάποιες αποζημιώσεις στους αντιφρονούντες, δεν ψηφίστηκε νόμος για τη μνήμη των θυμάτων μέχρι το 2007 (και ξανά το 2024). Ελάχιστες προσπάθειες έγιναν για την αναζήτηση της αλήθειας για τα εγκλήματα του καθεστώτος.

Η ζωή κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας (1982 - σήμερα)

Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, η Ισπανία:

- Εντάχθηκε στην ΕΟΚ (σημερινή ΕΕ) και το ΝΑΤΟ, παρά τη λαϊκή αντίδραση.
- Υιοθέτησε πολλές διεθνείς συμφωνίες που δεν είχαν υπογραφεί νωρίτερα.
- Κυβερνήθηκε εναλλάξ από το Σοσιαλιστικό Κόμμα (PSOE) και τους Συντηρητικούς (PP), συχνά με τη στήριξη εθνικιστικών περιφερειακών κομμάτων.

Το 2011, μεγάλες διαδηλώσεις («Κίνημα Αγανακτισμένων» - 15M) εξέφρασαν τη δυσαρέσκεια για τη λειτουργία της δημοκρατίας. Αυτό οδήγησε στη δημιουργία νέων κομμάτων (ριζοσπαστική δεξιά, ριζοσπαστική αριστερά, φιλελεύθεροι), που έσπασαν το δικομματικό σύστημα και ανάγκασαν τις κυβερνήσεις να σχηματίζουν συνασπισμούς.

Σήμερα, η κατάσταση των δικαιωμάτων είναι σαφώς καλύτερη από την εποχή του Φράνκο, αλλά υπάρχουν προκλήσεις:

- Πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα είναι αναγνωρισμένα, αλλά το δικαίωμα στη διαμαρτυρία έχει περιοριστεί από το 15M.
- Περιορισμοί στην ελευθερία έκφρασης: αρκετοί καλλιτέχνες φυλακίστηκαν για τραγούδια κατά της μοναρχίας.
- Περιφερειακές γλώσσες (Βασκικά, Καταλανικά, Γαλικιανά) διδάσκονται στα σχολεία, αλλά χρησιμοποιούνται σε διαφορετικό βαθμό από τον πληθυσμό.
- Οικονομικά δικαιώματα έχουν βελτιωθεί, αλλά η ανισότητα και ο πληθωρισμός (ειδικά στα ενοίκια) αποτελούν μεγάλες προκλήσεις.
- Υγεία και εκπαίδευση παρέχονται καθολικά, ακόμη και σε μετανάστες χωρίς χαρτιά, αλλά άλλα δικαιώματα περιορίζονται για ορισμένες κοινωνικές ομάδες.